

K 21095
4

გერან ჯავახიძე
აკაკი გათიაშვილი

შუა საუკუნეების ისტორია

VII პლასტი
სახელმწიფო ნერი

F6086
4

პეტარ პეტროვი
აკაკი გეორგიევიშვილი

შუა საუკუნეების ისტორია

VII კლასის სახელმძღვანელო

დაამთხვეთ საქართველოს განათლების სამინისტრომ

საქართველოს განათლების სამინისტროს
და
ფონდ „ღია სახოგადოება – საქართველოს“
მიერ ჩატარებულ კონკურსის სახელმძღვანელოს
დაიკავა პირველი ადგილი

K 29095

VI კლასში თქვენ შეისწავლეთ ქველი მსოფლიოს ისტორია და უკვე იცნობთ ქველ აღმოსავლეთს, ანტიურ საბურძნებასა და რომს. ჩვენი წიგნი კი გზაშევლები გახდება თქვენთვის იმ სამყაროსაც უკვე იცნობთ ნებითხელი ზღაპრბიდან და მთხოვნებიდან – რაინდი და ბერი, მეფე და ჯარდინალი, ციხე-ქაში და ტაძარი, სასახლე და მონასტრის სენაკი თქვენთვის უკვე ნაცნობი სიტყვებია.

ისტორიის ამ სახელმძღვანელოთი კი ჩვენ შევცდებით გავიცნოთ ამ ეპოქის რეალური სახე.

სახელმძღვანელოს ვინცებთ ქრისტიანული რელიგიის დამკვიდრებით, მაშინ, როდესაც რომის იმპერიაში შენყდა ქრისტიანთა დეკანი. ეს არის მსოფლიო ისტორიის ახლო ხანა.

ნინ ისტორიის მნიშვნელოვანი პერიოდი გველოდება, ეპოქა ჯვაროსნული ომებისა და იტალიური რენესანსის, ინკვისიციისა და ჰემანიზმის, იმპერატორებისა და პაპების შეუზღუდვავი ხელისუფლებისა და დემოკრატიული მმართველობის – პარლამენტარიზმის აღმოცენებისა.

შეა საუკუნეების ისტორიაში, პირველად შევცდებით იმ ხალხებსა და სახელმწიფოებს, რომელთაც უდიდესი ნელილი შეიტანეს მსოფლიო ციულიზაციაში.

ამიტომაც მისი შესნავლა ფასდაუდებელია ჩვენი სამშობლოს ისტორიის ნათლად ნარმოდგენისათვის, ჩვენი ეროვნული ცნობების განძლივებისათვისაც.

მაშ ასე, მივსდიოთ ისტორიის როგორ ლაბირინთებს და გავიცნოთ შეა საუკუნეების თავვადასავალს.

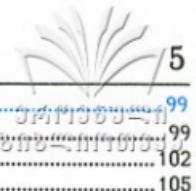

სარჩევი

მინისტრის
ბიბლიოთეკი

შესავალი	3
კარ I. ანთიურობილი შუა საუკუნეებისავარ	6
თავი I. რომელ და პარტარობები	6
§ 1. წარმართობიდან ქრისტიანობისაკენ	6
§ 2. აღმოსავლეთ რომის იმპერია – პიზანტიის წარმოშობა	10
§ 3. ბარბაროსები რომის საზღვრებთან. ძველი გერმანელები	13
§ 4. პუნები ევროპაში	16
§ 5. ბარბაროსათა სამეფოები რომის იმპერიის ტერიტორიაზე	18
თავი II. ცხადები	22
§ 6. მეროვინგების ფრანგითა სამეფო	22
§ 7. კარლოს დიდი – „ევროპის მამა“	25
§ 8. ფრანგითა იმპერიის დაშლა	28
§ 9. ნორმანები ანუ ვიგინგები	31
კარ II. გიზანთია და აღმოსავლეთი	34
თავი III. გიზანთია და ირანი	34
§ 10. სასანიდთა ირან და მინიურევასის ქეყნები	34
§ 11. რომის იმპერიის აღდგენა იუსტინიანე დიდის მიერ	37
§ 12. პერსკულე კეისარი – „პირველი ფერმანი“	40
თავი IV. არაბები და ისლამური სამყარო	43
§ 13. არაბთა სახელმწიფოსა და ისლამის წარმოშობა	43
§ 14. დიდი სახალიფო	47
§ 15. ისლამური კულტურა	50
თავი V. დიდი საუკუნეო განხეთილება	54
§ 16. ბიზანტია VIII-XI საუკუნეებში	54
§ 17. განხეთქილება მსოფლიო ეკლესიაში	57
თავი VI. სლავები	60
§ 18. სამხეთისა და დასავლეთის სლავები	60
§ 19. აღმოსავლეთის სლავები	64
პროცესორი №1	67
კარ III. შუა საუკუნეების საზოგადოება	68
თავი VII. ფილისტი ურთიერთობა	68
§ 20. თავისუფალნი, მაგრამ არა თანასწორნი	68
§ 21. რაინდები და ციხესიმაგრები	72
§ 22. გლეხობა	76
თავი VIII. მონასტერები და ძალაშემცირებელები	79
§ 23. მონასტერება და მონასტერი „ილოცუ და იშრომე“	79
§ 24. ქალაქები და საქალაქო ცხოვრება	83
კარ IV. ეროვნული სახალმისიოები და სავალი ევროპაში	88
თავი IX. გერმანია X-XIII სს.	88
§ 25. გერმანელი ერის „რომის სალფონ იმპერიის წარმოქმნა“. ბრძოლა ჰაპებთან	88
§ 26. შტაუფები გერმანიაში	91
თავი X. საფრანგეთი და ესაკანი X-XIII სს.	93
§ 27. კაპეტინგების დინასტია საფრანგეთში	93
§ 28. არაბული ესპანეთი, რეკონკისტა	96

თავი XI. ინგლისი V-XIII საუკუნეები	99
§ 29. ანტონიასქები და ნორმანები ბრიტანეთში	99
§ 30. პლანტაციების დინასტია	102
კრისტოფორი №2	105
კარი V. მავარ ნინება ადგილუბისათვის	106
თავი XII. მოქა-სალჩებაგი და ჯვაროსნები ლაპარავი	106
§ 31. ამავე სელჩუკიანებისა	106
§ 32. პირველი ჯვაროსნული ლაპარავი	108
§ 33. ჯვაროსანთა მეოთხე ლაპარავი	111
კარი VI. აზია შეა საუკუნეები	114
თავი XIII. მოღოლები	114
§ 34. ჩინგიზ ხანის სახელმწიფო	114
§ 35. თუმურლენგი და მისი სახელმწიფო	118
თავი XIV. აღმოსავლეთი აზია – იაკონია, ჩინეთი, ინდოეთი	121
§ 36. იაპონია – ამომავლი შზის ქვეყანა	121
§ 37. ჩინეთი ანუ ხატაეთი	124
§ 38. ინდოეთი, ზღაპრული ქვეყანა	127
კრისტოფორი №3	130
კარი VII. გვიანი შეა საუკუნეები	131
თავი XV. საცრავები და ინგლისი	131
§ 39. ცერევის ასი წელინადი	131
§ 40. შფოთიანი საუკუნეები	134
თავი XVI. ცენტრალური ვერგაის ქვეყნები	137
§ 41. გერმანია და ჩიხეთი XIV-XV საუკუნეებში	137
§ 42. ალპიური ქვეყანა შვეიცარია	140
თავი XVII. მოქა-ოსმალები და პირანების იმპერიის აღსასრული	143
§ 43. თურქ-ოსმალები	143
§ 44. კოსტანტინოპოლის დაცვა	145
კრისტოფორი №4	149
კარი VIII. შეა საუკუნეების კულტურა	150
თავი XVIII. პირანების კულტურა	150
§ 45. განათლება და მეცნიერება პიზანტიიში	150
§ 46. ბიზანტიის ხელოვნება	153
თავი XIX. დასავლეთი ვერგაის კულტურა	156
§ 47. განათლება და მეცნიერება	156
§ 48. ფასავლები ევროპის შეა საუკუნეების ხელოვნება	160
კრისტოფორი №5	164
კარი IX. შეა საუკუნეების შემოწმოა	165
თავი XX. იოანესიან ალორინება	165
§ 49. იტალიის ქალქ-სახელმწიფოები XII-XV საუკუნეებში	165
§ 50. რენესანსი ანუ ალორინება	168
§ 51. ალორინების ტიტანები	171
თავი XXI. გვეივარებისა და ტეკნიკის განვითარება. გამორაფიული აღმოჩენა	174
§ 52. მეცნიერება და ტექნიკა XIV-XV საუკუნეებში	174
§ 53. ესპანეთის ერთიანი მონარქია. ამერიკის აღმოჩენა.	177

პრი 1

ანტიკურობიდან შუა საუკუნეებისაკენ

თავი I. რომი და პართაროსები

პეტრე და პავლე მოციქულები.
ბრინჯაოს მედალოონი

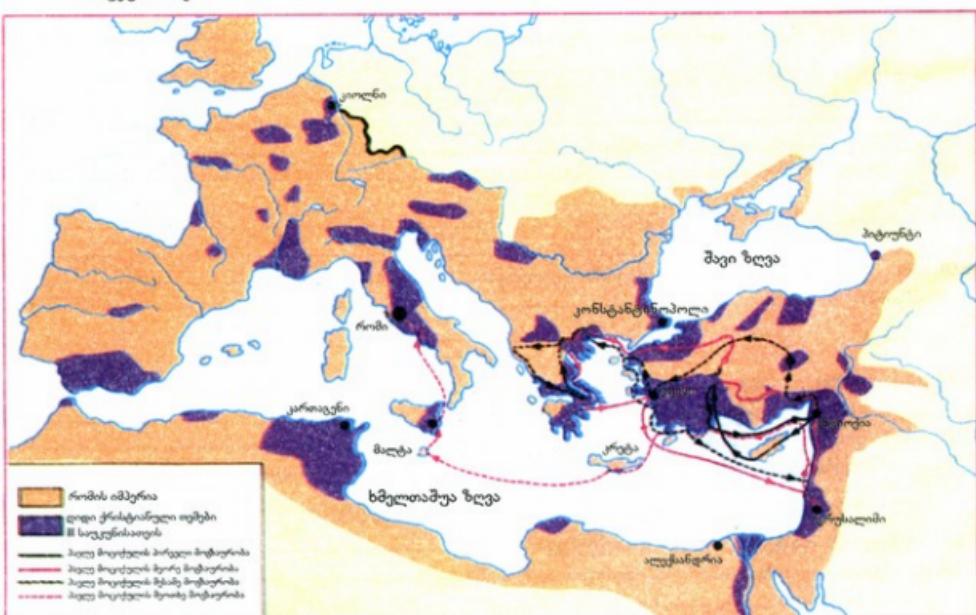
ქრისტიანობის გავრცელება
III საუკუნისათვეს

§ 1. წარმართობიდან ქრისტიანობისაკენ

შილანის ედიქტი. შუა საუკუნეები ვეროპაში ქრისტიანული სახელმწიფოების ჩამოყალიბების ხანაა. ქრისტიანობა ევროპის კონტინენტზე იქადაგეს მოციქულებმა, რომელთა შორის განსაუკუთრებული ადგილი პეტრესა და პავლეს უჭირავთ.

ჯურ კიდევ | საუკუნეში რომში ჩამოყალიბდა ოლიერი ქრისტიანული თემი.

რომშის იმპერატორები, რომლებიც თავს ღმიერთად მიიჩნევდნენ, ქრისტიანებს 300 წელზე მეტხანს სასტიკად დევნიდნენ. მხოლოდ იმპერატორ კონსტანტინე დიდის (306-337 წწ.) დროს შეწყდა მათი დევნა. კონსტანტინე დიდმა თანამემრატოთან ერთად, 313 წელს, მილანში, გამოსცა ედიქტი, რომელიც შემწყნარებელი იყო ცველა სარმატების მიმართ. ქრისტიანებს სხვა რელიგიური მიმდინარეობების გვერდით თანაბარი უფლებები ენიჭებოდათ.

რომის იმპერიის განახლება კონსტანტინე დიდის მიერ. კონსტანტინე დიდი წერევის პირას მისული რომის იმპერიის ერთანაბის შენარჩუნებასა და განახლებას ახალი სარმატუნებით ცდილობდა. ქრისტიანობა, მისი მხრით, უნდა გამზღვარებო მრავალრიგოვანი იმპერიის სიმტკიცის საფუძველი. კონსტანტინე დიდი, რომის პირველი ქრისტიანი მმართველი, ქრისტეს სახელით, ჯვრით ხელში ინყებს ბრძოლას ხელისუფლების განმტკიცებისათვის. არსებობს გადმოცემები, თუ როგორ გახდა იმპერატორი ჯვრის თაყვანისმცემელი. იმპერატორმა, თანამშერატორის, ნინააღმდევ ბრძოლის დაწყების წინ, მზეზე ნახა ჯვრის გამოსახულება შემდგევ ნარჩერით: „ამით ძლიერ“. ამან შექრა როგორც იმპერატორი, ასევე მისი ჯვრისკაცები. ლაშქრიობის ნინა ლაშეს, კონსტანტინე დიდს გამოუკავადა ქრისტე ჯვრით ხელში და უძრავნა, აულ მსგავსი ჯვარი და შეპრომლებოდა მტკრის. დილით იმპერატორმა ამ სასახულის შესახებ მოუთხრო ყველას. დაიბარა ხელოსნები, ალუნერა მათ გამოცხადებისას ხილული ჯვარი და სოხოვა მისი დაწმადება. ჯვრით ხელში მან მტკრთან პრეზუნგალ გამარჯვებას მიაღწია.

I მსოფლიო საკელესიო კრება. IV საუკუნის დამდევს მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში ჲკვე არსებობდნენ ქრისტიანული თემების ზედამხედველები – ეპისკოპოსები. ეპისკოპოსები განაგებდნენ რომის პრიორინციასა და სახელაურო ლლები გაერთიანებულ ქრისტიანულ საზოგადოებებს. ისინი ანგელოზები თავიანთ ლლებში ქრისტიანობასთან დაკავშირებულ ყველა საკოთხს. აუცილებელი იყო მათი გაერთიანება. კონსტანტინე დიდი თეოთონ ჩაუდგა სათავეში ამ საქმეს. იყო ჲკველა ლონეს ხმარობდა, რათა არ დარღვეულიყო ქრისტიანთა ერთანაობა, არ დაეშავა ეკლესის შიგნით განხეთქილება. ასეთი განხეთქილების მიზნი კი ჲკვე არსებობდა, არიაზული მოძღვრების ახით. არიაზი იყო ალექსანდრეული მღვდელი, რომელიც სამების (მამა, ძე და სულინმიდა) ერთანაობას უარყოფდა. მისი მხრით, „იყო დრო, როცა არ იყო ქრისტე“. ამ განხეთქილების აღსავეთად, 325 წელს, კონსტანტინე დიდმა ნიკეაში პირველი მსოფლიო საკელესიო კრება მოიწვია. კრებამ დაგო არიაზული მნიშვნელობა და დაადგინა ქრისტიანული მრნამსი, რომელიც დღესაც უცვლელია მართლმა-დიდებელ ეკლესიაში.

ნიკეას მსოფლიო საკელესიო კრებას საქართველოდან ესწრებოდა ბიჭებითის ეპისკოპოსი სტრატიოლიუმ.

ნიკეას საკელესიო კრებამ საფუძველი ჩაუყარა რომის იმპერიაში ქრისტიანობის სახელმწიფო რელიგიად აღიარებას, რაც დამთავრდა თეოთონების დიდის ხანაში, IV საუკუნის ბოლოს. თეოთონებამ ფრიალა ნარმარისული ღმრთების თაყვანისცემა. მათი ტაძრები დახურეს ან დაანგრიე.

IV საუკუნეში ქრისტიანობა სახელმწიფო რელიგიად გამოცხადდა სომხეთსა და საქართველოში. კონსტანტინე დიდმა ქართლის მეფის მირიანის თხოვნით ქართლში ეპისკოპოსი და რამდენიმე სასულეულო პირი გამოტავნა. მათ მცხეთაში მასობრივი ნათლია მოაწყება.

კრება ატანტინოპოლის დაარსება. კონსტანტინე დიდმა, ტელი ბერინული პოლისის პირანტიონის აღვილზე, ახალი ქალაქი დააარსა და რომის იმპერატორის ტახტი 330 წელს იქ გადაიტანა. იმპერიის ახალი დედაქალაქი,

კონსტანტინე დიდის მიერ ჯვრის ხილვა. მინიატურა.
IX ს.

კონსტანტინოპოლის მეტროს კარიბჭე

თავისი გეოგრაფიული მდებარეობის წყალობით, მნიშვნელოვნის კულტურული და პოლიტიკური ცენტრი გახდა. ბოსფორის პირას, ევროპისა და აზიას შესაბამის მდებარეობით, მნიშვნელოვნის კულტურული „ახალი რომი“ იყო ბუნებრივი და მაცხადის მოცემული აღმოსავლეური და დასავლეური კულტურისა. ახალ დედაქალაქს მოვიდანებით მისი დამაარსებლის პატივსაცემად კონსტანტინოპოლი ეწოდა. კონსტანტინოპოლის განაუკუთრებული მინიჭებული მიერიქა, როგორც წარმართული რომის საპირისპიროდ დაარსებულ ქრისტიანულ დედაქალაქს.

რომის პაპი და სახულიერო ხელისუფლება. მოუხდავად იმისა, რომ კონსტანტინოპოლიში ისხდენ ქრისტიანი იმპერატორობი, რომის ეპისკოპოსები განსაუკუთრებულ პატივს მოითხოვდნენ. რომი იყო იმპერიის დედაქალაქი და აქ აღსრულენ მონაბებრივი სკუვდილით ქრისტეს მოცემულები – პეტრე და პავლე.

კონსტანტინე დადგის გარდაცვალების შემდეგ, რომის ეპისკოპოსებმა პაპის ტიტული მიიღის (პაპა – ლათინური სიტყვაა და ნიმუშის მაბას). რომის პაპი, მათი აზრით, განასახიერებდა ქრისტიანული ეკლესიის ერთიანობას. პაპი მოცემულთა წინამძღვრისა, პეტრეს, მემკვიდრეს წარმოადგენდა, ხოლო რომი, იურისალიმის დანგრევის შემდეგ, მსოფლიოს ცენტრად და „მინდა ქალაქად“ მოიჩინებოდა.

ქრისტიანული ეკლესიის დამოუკიდებელი ცენტრები გამოიყენა აგრძელებულ ქალაქებში. კონსტანტინოპოლის, აღესანდრიის, ანტიოქიისა და იურისალიმის ეკლესიის მეთაურები პატრიარქებად ინოდებოდნენ.

დანართი

ნაწყვეტი მილანის ედიქტიდან

გადავწყვეტოთ, რომ ქრისტიანობა და სხვა ხალხებს ჩვენს იმპერიის მიუკეთ სტული თვისეულება მისც ... ის სარჩევიებას, რომელსაც თვითონ აირჩიენ. ყველა ადამიანს აქვთ უფლება ქრისტიანი გახდეს, ანც ურთი ღმრთის თაყვანისცემა და არც ერთი სარჩევიება ჩვენ მიერ არ იქნება დაბრულებული. ამდენად, ქრისტიანული სამოღვდომობის მისართ დაგვიღენეთ: ვისაც ჩვენ ხაზინდან ან სხვა კონტენტი შეუტინა ის აღვეული, სადაც წინათ ქრისტიანული ყრიძებოდნენ, ის ადგვილები უკან დაუპრუნდეს ქრისტიანებს უსასყიდლიდ და ყოველგვარი გადასახადის გარეშე.

ქრისტიანული სიმბოლოები

ვერ კიდევ ადრეულ ხანაში ქრისტიანებმა სიმბოლოდ აირჩიეს თვეში, მტრები და კრავი. ეს დუვნის ხანაში მათთვის საიდუმლო მიმართისცემები იყო.

კრავი ბოლიანა მითოსტული, იოანეს სახარებაში კი ვკავშირებოთ: „... მტრები დღეს დასახა იოანეს მისკენ მიმაღლი იქს და ოქა: ამა, კრავი ღმრთისა, რომელიც იგვირიას ქვეწის ცოდვებს“ (1,29).

თვეში არის უძევესი სიმბოლო. იგი პირველი ქრისტიანისათვის ქრისტეს სიმბოლო იყო. ისინი ნარჩენებ წესებში თვეშის ამნიშვნელ სტიკები – „იტიკეს“ – მოისწოდებონ: იქს ქრისტეს, დღის შეინა, მსნეველ, იქსს ხრისტოს, ტკის იმა, სოტერ.

მტრები იყო უმნიშვნელის სიმბოლო, დღესაც იგი მშეიღიობის სიმბოლოა. ქრისტიანებისათვის მტრები იყო სულინშინდის აღმიშვნელი.

საიდან წარმოდგება სიტყვა სიმბოლო?

ძველ საბერძნეთში, როდესაც ათენელი სირაკუსელთან მეტყველობას დამტარებდა, ისინი ერთმანეთს სატურებთან ერთად ამოსაცნობ ნიშნებსაც აღლევდნენ: რამე ნივთს, რომელსაც ყოველწლიურ შესაც და ნიშნას ნარისს იტოვდა მსამანძლია, მორიუ მისკენდა სტუმარს. გამკუდიდ დიდის შემდეგ, როდესაც თავად ისანი ან მთა შეთამაშევდებოდა ერთმანეთს შეხვედრიდნენ, ძველი მეტყველობის ალანინწევა ამ ნიშნებს შეუკიდებდნენ ხოლმე. სიტყვა შეერთება, ბერძნულად ნიშნას სიმბოლოს.

მხატვრობა №. კალიგრატის კატაკუმბებიდან რომში

შესასულების მხატვრის მიერ
შესრულებულ მინიატურა. ოთხი
მახარებელი და მოთხოვლის:
მათე – ანგელის, მარცობი – ლომი,
ლუკა – ხარი, იოანე – არწივი.

კითხები:

1. როდიდან შეწყდა ქრისტიანების დევნა რომის იმპერიაში?
2. რას ნიშნავს შემწყნარებლობა სარწმუნოების მიმართ. როგორ გესმით სიტყვა
ტოლერანტის მნიშვნელობა?
3. სად გადაიტანა კონსტანტინე დიდმა იმპერიის დედაქალაქი?
4. რა მნიშვნელობა ჰქონდა ნიკეის I მსოფლიოს საეკლესიო კრებას?
5. რა პრეტენზიები ჰქონდა რომის ქრისტიანულ თემს?
6. ჩამოთვალეთ მსოფლიო ეკლესიის ცენტრები – საპატრიარქოები?

დავალება:

ნერილობით დაახასიათეთ, როგორი იყო ადრინდელ პერიოდში ქრისტიანთა
ცხოვრება და როგორ შეიცვალა ის მიღანის ედიქტის შემდეგ.

§ 2. აღმოსავლეთ რომის იმპერია. ბერძნების ნარმოშობა

კონსტანტინე დიდი.
მონეტა

რომის იმპერიის დაცვა. 330 წელს, რომის იმპერიის ცენტრის კონსტანტინოპოლიში გადატანის შემდეგ, რომება თანდათან პირველობა დაუკარგა. კუფიის პოლიტიკური და რელიგიური სასიცოცხლო ამიცავები კონსტანტინოპოლიში წყდებოდა. თუმცა, თავისი ისტორიული დამსახურებისა და პატი ტატის გამო, რომი მინც ცდილობდა ძევლა მდგრადი იმპერიის შენარჩუნებას.

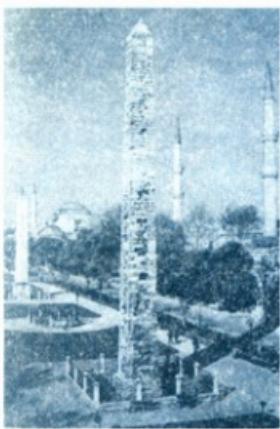
ბარბაროსა შემოსუვებმა რომის იმპერია უმძიმეს მდგრადი იმპერიას აღდინა. იმპერიატორებს აღარ შეეძლოთ მისი საზღვრების დაცვა. 395 წელს იმპერიატორმა თეოდისის მისამა გაყი თავის არ ვაუს არყადისა და პონორის შორის, აღმოსავლეთ და დასავლეთ ნაწილად. ასეთი დაყოფა რომის იმპერიისათვის არ იყო უცხო, მაგრამ ამჯერად ეს დაყოფა მყარი აღმოჩნდა. რომის იმპერიის აღმოსავლეთ ნაწილს კონსტანტინოპოლის ცენტრით, რომელმაც ათასწლეულზე მეტანს იარსება, ბიზანტიის უნიდეს. ეს სახელწოდება მას მისცეს, დედაქალაქის ადგილზე არსებული ძევლი ბერძნული ქალაქის, ბიზანტიონის მიხედვით. ბიზანტიულები თავიათ ქვეყანას რომების იმპერიას უწოდებდნენ. ისინი თავს რომისად, ლეიტის რწეულ ხალხად მიიჩნევდნენ. მათი იმპერიატორი იყო სრულიად საქართველოს მეთაური.

დასავლეთ რომის იმპერიამ გაყოფის შემდეგ ცატა ხანს იარსება. მის არსებობას ბოლო მოუღეს გერმანელმა ტომებმა. 476 წელს გერმანელმა მხედართმთავარმა ძოღვარმა ტახტიდან გადააყენა რომის უკანასკნელი იმპერიატორი რომულუს ავგუსტულუსი. რომმა პოლიტიკური მისტერიულობა სრულიად დაკარგა. ძოღვარმა იმპერიატორის გვირგვინი კონსტანტინოპოლიში იმპერიატორ ზენონს გაუქმავნა. ერთადერთი გვირგვინისანი რომის იმპერიის ტერიტორიაზე ბიზანტიის იმპერიატორი გახდა.

ქალაქედონის მსოფლიო საეკლესიო კრება. რომის პაპი, რომელიც თავს მსოფლიო ეკლესიის მეთაურად მიიჩნევდა, კონსტანტინოპოლიში დედაქალაქის გადატანის შემდეგ, დაუპირისპირდა ბიზანტიის იმპერიატორს და, განსაუთორებით, ახლად აღმოცენებულ კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს. კონსტანტინოპოლი, როგორც „ახალი რომი“, რომის კონსურტი გახდა.

კრისტიანულ ეკლესიში, როგორც ადრე, ახლაც კიბელლებიდა შიდა დაპირისპირება. განსაუთორებით მასივი იყო დავა ქრისტეს ბუნების შესახებ, რომელიც სხვადასხვა მწვალებლობის საფუძველი გახდა. V საუკუნის შუა ხანებში ალექსანდრიაში ნარმოშვა ახალი მიმდინარეობა, მონოფიზიტობა. მონოფიზიტები ქრისტეს ადამიანურ ბუნებას უარყოფდნენ და მასში მხოლოდ ღვთაებრივ ბუნებას აღიარებდნენ. ქალაქედონის მსოფლიო საეკლესიო კრებამ, 451 წელს დაგმო მონოფიზიტობა და აღარა ქრისტეში ღვთაებრივისა და ადამიანურის განცულობობა – დიოფიზიტობა.

მოქედავად ამისა, აღმოსავლეთის ეკლესიები სირიაში, პალესტინასა და სომხეთში მონოფიზიტური გახდა.

კონსტანტინოპოლის
პოლონომი

ქალებიდონის კურებამ კონსტანტინოპოლის, როგორც იმპერიის დედაქალაქს, გამაცხადებული უფლები მიანიჭა. იყო რომის თანამშრომელების კალაქად გამოცხადდა, ხოლო კონსტანტინოპოლის საპატრიარქომ მეორე ადგილი დაიკავა რომის შემდეგ.

ბიზანტიია და საქართველო. საქართველოსათვის ქრისტიანულ სამყაროში მიმდინარე მოვლენებს უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. ქართლი, რომელიც სასანიდური ირანის წინააღმდეგ იბრძოდა დამოუკიდებლობის შენარჩუნებისათვის, თავის მოკავშირდ ქრისტიანულ ბიზანტიას მიაჩინდა. საქართველოს კულტურის საუკლესო კურების დადგენილებას დაუჭირა მხარი და ის დღემდე დიოფინიტობის ერთგვალი რჩება. მოუხედავად იმისა, რომ აღმისავ-ლეთის სხვა ხალხები მონოფილიტიანებას აღიარებენ.

V საუკუნის II ნახევარში, ვახტანგ გორგასლის ხელშეწყობით, საქართველოს კულტისა გაძლიერდა და დამოუკიდებლობა მოიპოვა. საქართველოს კულტისაში კათალიკოსობა დაწესდა.

განსაუკუთრებით დიდი იყო ბიზანტიელთა გავლენა დასაცელეთ საქართველოში, რომელიც გაერთიანებული იყო ევრისის სამეფოში. ეგრისის სამეფოს ბიზანტიელები ლაზების უნიდებდნენ. ეგრისი ბიზანტიის ვასალად ითვლებოდა. V საუკუნეში ბიზანტიაში მიმდინარე მოვლენები: შინააშლილობა, ბარბაროსთა შემოსევები ეგრისელებს ხელსაყრელ პირობად მიაჩნდათ დამოუკიდებლობის მოპოვებისაუკის, მაგრამ მათი მცდელობა მარტინი დამთავრდა. ეგრისის მეუე ნათე | 523 წელს ჩაეიდა კონსტანტინოპოლიში და ქრისტიან მეფედ მაურისა.

არქადიესტი

დანართი

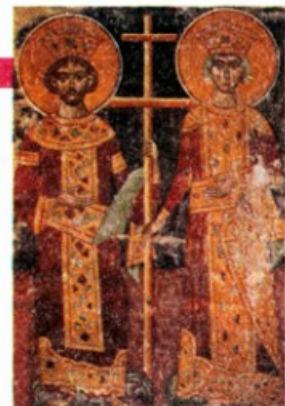
კონსტანტინე დიდის ზრუნვა იერუსალიმის აღდგენაზე. ჯვართამაღლება

რომის ნარმართი იმპერატორები ყოველწლიურად ცდილობდნენ აღმოცემელთა ადგიმანთა ხსოფნაში ის წმინდა ალაზნი, სადაც კაცთა მიღდგმისათვის ცენტრული იქნა ქრისტე. მათ 1 საუკუნეში მინასთან გამარინეს იურისალიმი, დაანგრიეს ქრისტეს საფლავი...

კონსტანტინე დიდმა, დედა, ელენე დედოფლალი გატავნა იერუსალიმში ცხოველმციფრელი ჯვრის მოსახლებად, რომელსაც ცენტრული მაცხოვარი.

ცხოველმციფრელი ჯვრის მიერაში დედოფლალი მრავალ ქრისტიანსა და ოულევლს კაიობოლდა მის შესახებ. ბოლოს მას აცნობეს, რომ ჯვარი უფლისა ის აფეთქებული დაფლულია მინაში, სადაც ლეთება ცენტრის ტაძარი იყო აღმართებული. სკულპტ ბამიზნი დაანგრიეს და უფლისადმი ლოცვის აღვლენის შემდეგ, მინის თხრიც დაინტება...

მაღლ აღმარინებს საფლავი უფლისა, ხოლო მის შერიახლოს სამი ჯვარი ნახეს. ეჭვ იყო ფიცირი, რომელშედაც პელატები წარწერა გააკეთებინა და ის ოთხ ლერნებინ, რომელიციც მტარებულებმ ჯვარს მასშტაბულს (შიალურსმებს) მაცხოვარი იქნა. იმისთვის, რომ შეტემოთ ამ სამიტან, რომელი იყო ჯვარი უფლისა, პატრიარქმა მაცხოვარი როგორიგობით მიადიო ისინი ურთ ახალ მიცვალებულს,

კონსტანტინე დიდი და ელენე დედოფლალი. ჯვართამაღლება. ურუშა გელათის ტაძრიდან

ცხოველის მუდანობის შეზღისთანავე, იფი გაცოცხლდა. კველანი დარწმუნდა, რომ ეს იყო ქართველი ტეატრი, რომელიც დაც კენტ უფალი იქნა ქრისტი.

ამ დღესასწაულს – კვერთამაღლებას – ქრისტიანული კელესია აღნიშნავს 14(27) სეკტემბერს.

პიჩანტიელი ისტორიების ითანე მაღალას „ქრონიკაფიოდან“ წათეს ჩასვლა კონსტანტინოპოლიში

ოუსტინეს მიფობის დროს ლიხთა მეუე წათე ჩამოძორდა შარისელებს. შარისელის მეუე იყო კავადი, რომელიც ოფელაც თვით წათე, ლიხთა მეუეს, მეუმძრავ ითვლებოდა. წათე სამრევოს სამეფოს ჰერიტერლომ იყო, ამიტომაც, როგორაც ლიხთა მეუე გარდაიცვლებოდა, სამრევოს მეუე ნიმუშები და აუკრისტებდა ახალ მეუეს, მაგრამ უმარიდ თვით ლიხთა ტომიდნ. ლიხთა ეს მეუე (წათე) გადავიდა ნარჩართთა სარწმუნოების, რადგანაც ემინოდა, გაითვ სამრევლთა მეუემ კავადმა მეუედ არ დამინიჭიოს...

წათეს მამა დამნაშე რომ გარდაიცვალა, თუ მაშინვე მიუიდა იუსტინე მეუესთან (პიჩანტიის იმპერატორი (518-527 წწ.)) ბისანტიონიმი, გამოაცხადა თავი მის მოწმიოდად და სთხოვა, ლიხთა მეუე ვეუროსთხებინა. მეუემ მიიღო ის და აუკრისა. გაქრისტიანებულმა წათემ შეირთო რომელი ქლი, პატრიკიოს ნომეს ქლიშეილი, სახელად ვალერიინე და იგი შემოსილი ნავედა საკუთარ ქვეყანაში, დავერგვინებული რომელთა მეუეს იუსტინეს მიერ; მის ემისა რომელი სამეუე გვირგვინონ და თუმრი აპრეშმის ქლიშით, რომელიც ძონული ზოლის ნაცლენდ ქრისტ იქროს სამეუე ზოლი, ხადაც შეუძი სურათი იყო თვით იუსტინე მეუეს გამოხატულებით; აზრულე თუმრი სტერი-პარავალი, ამსაც ჰერიდა სამეუე იქრომიელი, იმართადე თვით მეუეს გამოხატულებით. წალენი, რომელიაც ატარებდა, თვით საკუთარ კეუჭიდნ ჩამოეტანა და მარგალიტებით იყო შესული სამრევლ ყაიდშე. ამგარდე სარტყელიც მარგალიტებით იყო შესული. ბეკრი სხვა სამუქრიც მიიღო იუსტინე მეუესაგან თვით წათემაც და ვალერიანემაც, მისმა მეუდღემ.

პითევები:

1. როდის წარმოშვა პიჩანტიის სახელმწიფო და რატომ ენოდა მას პიჩანტია?
2. როდის მონიშვილების ქალებიდნის საკულესიო კრება? დაასახელეთ მონიშვილი სახელმწიფო.
3. გაიხსენთ საქართველოს ისტორიიდან, რა ვითარებაში გახდა საქართველოს კელესია ავტოკეფალური (დამოუკიდებელი)?
4. წათეს გაქრისტიანებამდე იყო თუ არა დასავლეთ საქართველოში ქრისტიანობა?

დავალება:

რა განსხვავებაა დიოფიტიობასა და მონიფიზიტობას შორის. რატომ დაუჭირა მხარი საქართველოს ეკლესიამ დიოფიზიტობას.

გ 3. ბარბაროსები რომის საზღვრებთან. ძველი გერმანელები

III-IV საუკუნეში რომის იმპერია ჯერ კიდევ ვრცელი და ერთიანი იყო. წარმოვიდგინოთ მისი სიგრძე-სიგანე: დღევანდელი ესპანეთიდან შუამდინარეთამდე, ბრიტანეთიდან აფრიკამდე. ცველა გრძა ჯერ კიდევ რომისაც მიდიოდა. მდიდარიც იყო რომის სახელმწიფო. ეს სიმდიდრე იქმნებოდა როგორც რომაულთა შრომით, ისე სხვა ქვეყნების დასკრიპტით, იქაური ხალხის ძარცვითა და მათი მონბად გადაცევით. დამსკრიპტი არავის უყვარს, არც თავისუფლებას გასცვლის ვინმე მონობაზე. რომის წინააღმდეგ აჯანყებები ხან ერთ ქვეყნაში იყეოთქებდა, ხან მეორეში. ეს კი ასუსტებდა იმპერიას.

იტალიას ჩრდილოეთი ალპების ქედი ესაზღვრულა. იმის იქით კი, ჩრდილოეთის ზღვამდე ვრცელი ვაჟა. ამ ადგილებში, ტყეებსა და ველებზე, უძველესი დროიდან ცხოვრობდნენ სხვადასხვა მოდგმის ტომბი, რომლებსაც რომაელები, საერთო სახელს, ბარბაროსებს უწოდებდნენ. რომაელებთან შედარებით ბარბაროსები მართლაც ჩამორჩილები იყვნენ. მიწის დამუშავება კარგად არ იცოდნენ. ნადიორბა, თუმცერა და საქონლის მოვლა უფრო ემარჯვებოდათ. ტან्चეც უმტტესად ცხოვლის ტყავი ემისათ და ტყავის ქალამანი ეცვათ. ცხოვრობდნენ თემბად და ტომბად. ისინი – თავისუფალი ბარბაროსები თავისუფლების მოყვარულიც იყვნენ. მამიე იყო მათი ცხოვრება. უჭირდათ საკუპისა და სარჩო-საბატონოს მოპოვება. ამასთანვე, ხარბებიც იყვნენ. თუ სადმე ნადავლს, მოსატაცებელს წაანულებდნენ, იტაცებდნენ.

ძველი გერმანელები. ბარბაროსებს რომში გერმანელების სახელით იცნობდნენ. „ძველი გერმანელები“ – ეს არის საერთო, ზოგადი სახელი

ახ. 5. II საუკუნეში აშენებული რომაული ქალაქი-სამაგრის ჩრდილოეთი ჭამარი ქალაქ ტრირში (გერმანია). ეს მნიშვნელოვანი ისტორიული ძეგლი დღემდე შემორჩილია.

რომაული ზედევები
ძველი გერმანელებისაგან
თავდასაცავად

საგუშაგოები რომაულ ზღვდებები

ჭველა იმ პარმანენტის ცურაბიშვილი, რომელიც ცხადებით მიმდინარეობდა სამსახურის ან უფრო შორს, რაინის შესართავიდან ბალტიკის-პირუთამდე. ამ ტომების რაოდნობა რამდენიმე ათეულს ითვლიდა. მათში ჯერ კიდევ გვაროვნულ-თემური წყობილება ბატონობდა. ძველ გერმანელები ტომის საქმიები სახალხო კრება ან უხუცესები წყვეტდნენ. თითოვეულ ტომის ჭერნდა თავისი ადათ-წევები, ჰყავდა მდგარელი ღვთაბები, ჭერნდა თავისებური,

ბარბაროსული სამართალი. ძველი გერმანელები, განსაუკრობებით ისინი, ვინც იმპერიის საჩელოების სიახლოეს ცხოვრიბდნენ, ბევრ რამეს ს სავალობდენ რომაელებისაგან. ამასთან, შურითა და სიხარბით უუფრებდნენ რომაულ პროვინციებს. რომაელთა გაბატონებას ძველი გერმანელები ვერ ეკუებოდნენ. ცნობილია, რომ ჯერ კიდევ ახალი წელთაღრიცხვის დასაწყისში ერთ-ერთი ტომის ბელადის, არმინიუსის მეთაურობით აუფანუფდნენ რომაელებს, დაამარცხეს და განდღვნეს ისინი თავიანთი სამშობლოდან. ამის შემდეგ რომი იძულებული გახდა თავდაცვის გადასულიყო.

რომი თავდაცვის გადადის. III-V საუკუნეები, რომის საჩელოებიდან უფრო შორს მცხოვრები ბარბაროსული, საარსებო საშუალებათა მოსამცებლად, აყავანენ თავიანთი ადგილებიდან და დაიძრნენ რომის საჩელოებისაკენ და სხვადასხვა მხრიდან: ბალვანეთიდან, დუნაისპირეთიდან, რაინის მხრიდან მარცვნენ ისინი რომის იმპერიას. რომი თავდაცვის გადადა. ბარბაროსით შესაუბრებლად რომის ჯერ კიდევ I საუკუნეში დაიწყო რაინისა და ზემო დუნაისა გასწროვ თავდაცვითი ზღვდების აგვა. ჯ. აჯეეს ე. ნ. რომაული სიმაგრეები, სანგრები, რომლის სურთო სხვრის 500 კოლომეტრზე მეტი იყო. ფართო თხრილი მაღალ მეტეორით იყო დაცული, შიგდამზე კოშკები და საგუშაგოები ჭერნდა ჩატანებული. ეს სიმაგრეები დროებით იცავდა რომის ჩრდილოეთის საჩელოებს. III-III საუკუნეების მიზნები ბარბაროსებმა (კადებისა და მარკ-მანების ტომების), გადაღახს ზემო დუნაისირა რომაელთა ზღვდები და დაარტეს რომის პროვინციები. სამპერატორო ხელისუფლება იძულებული იყო, მათთვის საკხოვრებლად დატომი რომის ტერიტორიები. ჩასახლებული ბარბაროსები რომისათვის ფედერატებად ანუ მოუაგრძინებად ითვლებოდნენ. მცირე გადასაცემაც იხდიდნენ, თუმცა რეალურად თავისუფალი იყვნენ.

III საუკუნის შუა ხანებში რაინის საჩელოები გადაღახს ფრანგებმა, სკევებმა და სხვ ტომებმა. ასაკე დროს, ბარბაროსული ტომების რომის საჩელოებისაც მოიზარა აღინიშნება აღმოსავეთითაც, ქვემო დუნაისპირეთსა და ბალვანეთის მიმართულებით. ესნი იყვნენ გოთთა მრავალრიცხოვანი ტომები. ქვემო დუნაისე და შეკინძლივისპირეთში მათ ორი ტომიმორივი გერმანება შექმნეს: ვესტგოთებისა და ისტგოთების. გოთები შეიძრიდ მოუხსლოვდნენ რომის საჩელოებს და მიმდებარე პროვინციებს არტევდნენ. ჩრდილოეთის ძველმ გერმანელმა ტომებმა - ანგლებმა და საქსებმა ბრიტანეთისაკენ ინტეს მომრაობა. დასუსტების ქახე მდგარი სამპერატორო ხელისუფლება, მეტი გზა რომ არ ჭერნდა, ხან ერთ ტერიტორიას უთმობდა საცხოვრებლად ბარბაროსებს, ხან მეორეს.

IV საუკუნის შუა ხანებში რომის იმპერიის ბალვანეთისპირა საჩელოებები გოთები შეიქრინენ. გოთებს სხვა ბარბაროსული მიპევნენ ჩრდილო-დასაელოთიდან, გლობიდან ფრანგები და სხვანი იმუქრებოდნენ. ხსნა არსავდან იყო. ახლოვდებოდა რომის აღსასრულო.

დანართი

გაოცა იულიუს ცეზარი გერმანელების შესახებ

გერმანელები მანუკემიანც არ არიან დაკავებულინი მინის დამუძღვისთ და უმიტავესად იჯტბისან რძით, ყველითა და ხორცით. არც ერთ მასტანს არ აქვს ზუსტი ოფენობის შემთხვევარული მინის ნკვეთი. ულცეცხლი სხვადასხვა გაერთიანებებს ყოველლიურად მოუზომავენ მინას, საიდანაც რამდენიმე ხნის შემდეგ აიძულებონ სხვა აღვილშე გადასცლას.

ასეთი წესის უცილენლობის ასახულად გერმანელებს მრავალი საბუთი მოჰყავთ. მათი სიტყვებით, მათ არა აქვთ უფლება ბინადარი ცხოვრება აირჩიონ და ომი ამინამოუქმედ სამუშავეს გაცემონ. ამის გამო ამავენ არ ცდილობს გაფარიოების, ნაწინიჩულის არ ართმევს ქონებას სხვას და არავინ არ ზირწას გამსაჟურიროთ ბინების მშრელობის. დაბოლოს, ეს წესი აბრალებს სიხარისის ნარჩოშიბათ, რის გამოც ხდება უთამზობა და შუღლი და ასევე უწყობს ხელს, რომ უბრალო ხალი მოწინილებიში იყოლოონ.

I საუკუნის ბერძენი გეოგრაფი და ისტორიკოსი სტრაბონი რაინისპირა ბარბაროსების შესახებ.

მათ (ბარბარიკებს) აფელად შეუძლიათ აყარონ და სხვაგან გადასახლდნენ. ამის მიზნის ის არის, რომ ეწყვეონ უბრალი ცხოვრებას, არ მისდევენ მიწითმოქმედებას, არ აფოვენ განძეულობას, ცხოვრისტები ქოხებში. საკუდებს იინი ძირითადად საქმილისაგან იღებდნ. სხვათა შეფასად, ისინიც უწევებენ დაალაგებნ ხოლმე თავით ქონებას და თავიათ საქონელათ ერთად მიდიან, საითაც მოუსურებდნ.

II საუკუნის რომაელი ისტორიკოსი ტაციტუსი ძველი გერმანელების ჩაცმულობის შესახებ

მათი ტანისამოსი მიულე ნამოსახამია, რომელიც ბალთითაა შეკრული. შეინიდან მეტი არაური აცვათ. ატარებენ აურთებ ცხოველის ტყეაქ. მდინარის (ივლისსმება რაინ და დუბა) ნაპირებზე მცხოვრები, რაც შემცდებათ, იმს იცვამენ. უფრო შერს (ზღვისპირეთი) მცხოვრები კი ცხოველს ატყავებენ და მორთავენ ხოლმე მას სხვადასხვა არსებათა გამოსახულებით.

ძველი გერმანელების ჩაცმულობა

პითევები:

1. სად ცხოვრობდნენ ბარბაროსი ტომები?
2. რა საქმიანობას ეწეოდნენ ძველი გერმანელები?
3. გაიხსენეთ, რატომ ვამბობთ: „ყველა გზა რომისაკენ მიდის“?
4. რას აკეთებდა რომის იმპერია ბარბაროსთა შესაჩერებლად?

დაცვლება:

დაახასიათეთ ძველი გერმანელების ყოფა-ცხოვრება.

§ 4. ჰუნები ევროპაში

საქართველო
გიგანტობრივი

ხალხთა დიდი გადასახლება

400-415 ნე.

415-455 ნე.

455 წლის შემდეგ

ჰუნები	ვანდალები
ოსმალები	ანგლო-საქსები
კვადარები	ფრანკები

IV საუკუნის შუა ხანებში შორეული ქიიდან, დღვენდელი მონარქებითია და მისი მიმდებარე ვრცელი ევლებიდან, დასავლეთისაც დაიძრნენ საშინელი შესახებამისი ტომები. ისინი ნადირთა ტყავები იყენენ გამოხვეულები, ისხდნენ უძლელ (შუუაზმავ) ცხენებზე, იარაღად მშეილდ-ისარი და მახვილები ჭერიდათ. წერილი თვალებით, პრტყელი ცხვრითა და გამურძებილი თმებით, მართლაც საშინელი გარეობა პერნდათ. მოდიოდნენ კაცები და ქალები, მოხუცები და ბავშვები, თან მოჰკონდათ ყველაფერი, რაც გამნდათ. ეს წინ იყენენ ჰუნები. მათ გრიგალიეთ გადომოარეს ურალისპირეთი და 375 წელს გადომლახეს მდინარე იტილი (დღვენდელი ვოლგა). ეს ისინი შეეჯახნენ იტილსა და ტანაისს (დღვენდელი დონი) შორის მუხოვრებ-ალანთა ტომებს, დაამრცებეს ისინი და დასავლეთისაც გაჯუცეს. გვეცეულებს ფეხდაფეხ მიჰყენენ. ალანებმა შუა ღუნასპირეთს შეავარეს თავი, ჰუნები კი ბალვანეთში შეიჭრენ. დასარბევი და საალავრ ბალვანეთში ბევრი იყო. ჰუნების შიშით ძრონდნენ ბიჩანტილებიცა და დასავლეთის რომაელებიც. შიში სხვა ბარბაროსებსაც გადასდებოდათ. V საუკუნის 30-ან წლებში ჰუნები დასავლეთ ევროპისაც დაიძრნენ. მათ სათავეში ედგათ ქუვაინი, გამოცდილი და სასტეკი ბელადი ატილა.

მდინარე ტისას პირას, დღვენანდელი უნგრეთის ტერიტორიაზე, მდებარეობდა ატილას სატახტო ქალქი. აქედან აწყობდა ის თავის მძრვეველურ თავდასხმებს ყველა მიმრთულებით. „ჩემი ცხენის ნატერფალზე ბალახიც არ უნდა ამოიფეს“, – ამბობდა თურმე ატილა. V საუკუნის შუა ხანებში ატილა გაალიაში შეიჭრა, იქაური სოფლები და ქალაქები გაძარცვა და გადაწვა. დასავლეთ რომის ერთ-ერთმა სარდალმა, აეცილება, რომის ჯურები გაურთიანა, ჰუნებისაც შეცონროებული სხვა ბარბაროსი ტომებიც მიიმზრო და ატილას შეება. ტადამწყვეტი ბრძოლა მოხდა 451 წელს კატალუნის

ჰუნების თავდასხმა. ხეზე ფერადი კეთა.

ველში (ეს ადგილი საფრანგეთში, შემპანის ოლქში), ჰუნები სასტუად დამარცხდნენ.

452 წელს ატილამ თავისი გადარჩენილი ჯარებით რომისაკენ ვაილაშერი. დაუბრუკოლებლად მიიღიდა ქალაქამდე. იმპერატორი ვალენტინიან III მშიძარა, სუსტი პიროვნება იყო და ჰუნებს ვერ შეეძროლა. მაშინ ბარბაროსათა ბელადთან შესახედრად რომის მაშინდელი პაპი ლეო I გამოვიდა. პატარა მდინარესთან შეხვდნენ პირისპირ შევნივრე ატილა და მოხუცი პაპი. სუსტის შემზევ მიხდა სასწაული. პირველად თავის სიცოცხლეში ატილა უბრძოლველად გაეცალა მონინალდევები. ისტორიამ არ შემოვინახა, რა უთხრა პაპმა ისეთი, რომ ჰუნთა მრისხანე ბელადი უკან გააძრება.

მომდევნო 453 წელს ატილა მოულოდნელად გარდაიცვალა. ამის შემდეგ ჸუნთა კაშტირი დაიშალა და ისინი სხვა ბარბაროსებში აითქმიონენ.]

პაპი ლეო I მიემზავრება
ჰუნების ბელადთან
ატილასთან შესახედრად.
რაფაელის ნახატი

დანართი

IV საუკუნის რომაელი ისტორიები ამიანე მარცელინე ჰუნთა შესახებ

ისინი სახურავინ ნაგებობებს არასიადეს აფარებდნ თავს, პირიქით, ისე გუარინინ როფორც საცლავს. ტანიშვინი აცვალოთ ან უზემ სულის ქართველი, ან ტუის თავებს (ალბათ, თახვის ან კურინის) ტუავი თავზეც ბენანის ტყავის ქართველი. ერთიჯერ ჩატვირტა არასოდეს ისტორია, სანამ ტანიშვინ არ შემოაცვებათ. დღე და ღამეს ცენტრზე ატარებენ, ცენტრზე ჭარბ და სეტებ, ცენტრის ქართველ თავს ჩამოლებენ და ისეთ ღრმა ძილს მიუცემან, სიმბარსაც კი ხელავნებ. როცა რაიმე სერიოზულ საყოთხე თაბაირობდნ, მაზინაც კი ცენტრზე სხდედან. მუდმივი საცხოვრებლის უქონლინი, უსაბურავინი, კანინთა უცოდინარინი და მოუწყეველი მტკიცე ცხოვრების წესის, მუდმივად მომთაბარეობენ, თითქოს დევილები იყნენ.

ძელი გერმანული თქმულებებიდან პილდეს შურისძიება

მდინარე რაინის პირას არის ქალაქი კორმახი. უძეველს დროში იქ კოფილა მდიდარი და ძლიერი ტომის ბურგვინების სატახტო. მეზობელ ტომებსა და მეცენებს გვიონილი ჰუნთადათ ბურგვინებთა სიმიდიდრის ამბავი, განაცალკევით კი იმ სახურო გამზებ, რომელსაც აფე და ღამე იყვანენ მახვილიანი რაინდები.

როცა ჰუნთა ბელადი ატილა ბურგვინებთა ქვეყანის შეტრი, აოლა და გაძირცა კორმახი. იქ გაიკ მინ ხამეჭი განძის შეახებ. კემპობით მიკველია განვიტალის საცავს. მცველები ამოსოც და განძისც დაბატონინ. აქე ნახა ბურგვინებთა შეფის ასული პილდე, მოუწოდა და მასზე დაჭრინინება ისტორია. პილდემც, თითქოს მედა სურიკედამ, თანმიმდევრა განაცალდა. გაუდა დრო. ერთ დღლას ჩეველებრივ ელოდენზ ატილას გამოპრანებას კორავდნ, ის კი ავგანებდა. მცველებმა გაძელებს და შევიდენზ კარავნი. მათ თულწინ საცხრება გადაიმაღა. მცველებამ მირული ატილა სისხლში ცურავდა, პილდეს კი უზე კადევ ხელთ გამოიდა. მცველებს ამაყდ შეხედა და უთხრა: „თქვენ ჩემს ხალს უზელესობა მოუტანეთ, დამხოცეთ ტირიზისა ადამიანები, ჩემი მეტი. მე ალასკრელ ჩემი კოდა ჩემი ღმრთისგისა და ხალხის ნინაშე, ახლ შეგრძლითა თქვენ წესით დამსაჯოთ“.

პილდეს გმირობა დარჩა ხალხის შესხვერებაში. ეს ამავე დავით საცუძელად ერთ-ერთ კაზიონს ძელებურმინულ კოსტი სამღელის ნიბელუნგებზე“.

კითხვები:

1. საიდან მოვიდნენ ჰუნები ევროპაში?
2. რა საქმიანობას ენეოდნენ ჰუნები?
3. როგორ გადაურჩა რომი ჰუნებს?

დავალება:

ამიანე მარცელინეს მიხედვით აღნერეთ ჰუნთა ცხოვრების წესი.

ጀ 5. ბარბაროსთა სამეფოები რომიშ კრიტიკული გიგანტობის ტერიტორიაზე

ვესტგოთები ბალკანეთსა და იტალიაში. ყველაზე ადრე, IV საუკუნის ბოლოსათვის, ვესტგოთთა ტომები მოადგნენ რომის იმპერიის საზღვრებს. ისინ ბალკანეთში შეიქრინენ და პროვინცია მწირა დაიკავეს. იმპერიატორი ვალენტინუსი იძულებული გახდა, დაუთმო ეს ტერიტორია. ვესტგოთები, როგორც რომის მოვაჭირები, დასახლდნენ მწირაში. მათი მშეიდობიანი ცხოვრება დიდხანს არ გავრძელდა. ვესტგოთებმა სხვა პროვინციების დარბევა დაიწყეს.

ამ პერიოდში გოთებსა და სხვა ბარბაროსების ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი მოვლენა მოხდა. მათში გავრცელება დაიწყო ქრისტიანობის იმ მიმდინარეობამ, რომელსაც არიოზობა ეწოდება. ერთი გოთი, სახელად ველფილა, დიდხანს ცხოვრობდა რომაელ ქრისტიანებში, გაუცნო ამ რელიგიას და მოინათლა. ბოლოს არიოზულ მიმდინარეობას მოქმედი. მან გოთთა ენაზე თარგმნა სახარება. IV საუკუნის შუა ხანებიდან კი არიოზობის ქადაგება გოთებში დაიწყო. გოთებიდან არიოზობა სხვა ბარბაროს ტომებში გავრცელდა. ველფილას ბარბაროსთა ანუ გოთების მოსე შეარქეს.

ამასობაში რომის იმპერია ორად გაიყო (395 წ.). აღმოსავლეთ ნაწილს (ბიზანტიი ეწოდა) არყადოუსი დაეპატრონა, დასავლეთს კი მისი ძმა პონოროუსი. არყადოუსმა გოთთა ბელადს ალარის ძეირფასი საჩუქრები გაუტანენა და საცხოვრებლად ახლა სხვა პროვინცია, ილირია, დაუთმო.

ველფილას ბიბლია

ბარბაროსული სამეფოები
დასავლეთ რომის
ტერიტორიაზე

დასაცლეთშიც, სადაც იმპერატორად პონორიუსი იყო, მდგრამარეობა გართულდა. იტალიის ჩრდილოეთში სხვა ბარბაროსი ტომბი შემოქრილიყვნენ. მდიდარი იტალია დიდი ხანი იწიდავდა ხარ ალარის. მან ისარგებლა შექმნილი არულობით და თავისი ურდოები იტალიისაცენ დაძრა.

410 წელი იდგა. ალარისმა დაუბრუოლებლად დაარბია ჩრდილო და ცენტრალური იტალია. მხდალი იმპერატორი პონორიუსი რომიდან გაიცა და ქალქ რავენაში ჩაუყარა. კოსტიტუმი რომის ალყა შემოარტყეს. შიშმა მოკცა მარადოლე ქალაქის მცხოვრები. რომის სენატთან მოლოპარავებამ ალარისისათვის სასურველი შედევი არ გამოიღო. მმინ ბარბაროსთა ბელადმა ორმში ბრძანა. ქალაქის ჭიშარნი ველარ უძლებდნენ მომხდეულებს. უცნობებმა შეგნიდან გასსნეს კარები და კოსტები ქალაქში შეიჭრნენ. დაიწყო უმაგალითო რბევა და ძარცვა. მარადოლე რომი დაცა. ეს მოხდა პირველად რომის დაარსებიდან.

რომის ალების შემცევ ალარისი მაღა გარდაიცვალა. პონორიუსმა ვესტიგოთებს შემოუთვალი: „ოღონდ იტალიას გუცალეთ და სამხრეთ გალია თუენეთის დამთმისა“. კოსტები აიყარნენ იტალიონები და გალიაში გადავიდნენ. მშენებრი ქალაქი ტულება თავიართ სატახტოდ გაიხადეს. გალიონი ესპერიმენტი შეიჭრნენ და შექმნე ვრცელ სახელმწიფო. ეს იყო პირველი ბარბაროსული სამეფო რომის იმპერიის ტერიტორიაზე.

ოსტიგოთები იტალიაში. ვესტიგოთები გალიაში რომ გაბატონდნენ, აღმოსაცლეთში დარჩენილი მათი ნათესავი, ოსტიგოთები, ბიზანტიის საზღვრებში შეიჭრნენ. ბიზანტიის იმპერატორმა მათ მწინის პროვინცია დაუთმო საცხოვრებლად. ისინიც რომის მოუკავშირებად ითვლებოდნენ. კოსტა ბელადი, თეოდორისი, იმპერატორის სასახლის კარზე მიღებული და დაფასებული კაცი გახდა. შელიაბილისა და პატრიციუსის ტიტულები ებოდა იმპერატორისაგან. მოუხდედა ამისა, ბიზანტიიში კოსტები სახითაოდ მიაჩნდათ და ხელისუფლება სულ იმის ფიქრში იყო, როგორ მოემორებინათ ისინი.

ამ დროს იტალიიში რომის უკანასკნელი იმპერატორი, რომულუს ავტოსტულესი, ბარბაროსმა, კინე თდაკურმ დაამხო და თვითონ გახდა იტალიის მმართველი. ეს მოხდა 476 წელს.

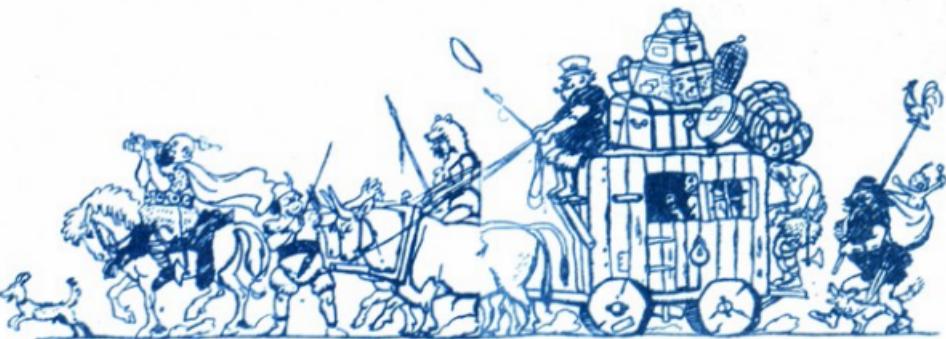
შეძევოთდა ბიზანტიის იმპერატორი – როგორ შეიძლება იტალიას ალმომრეობით გაბატონებული, ულირსი ოდოკარი მართავდეს.

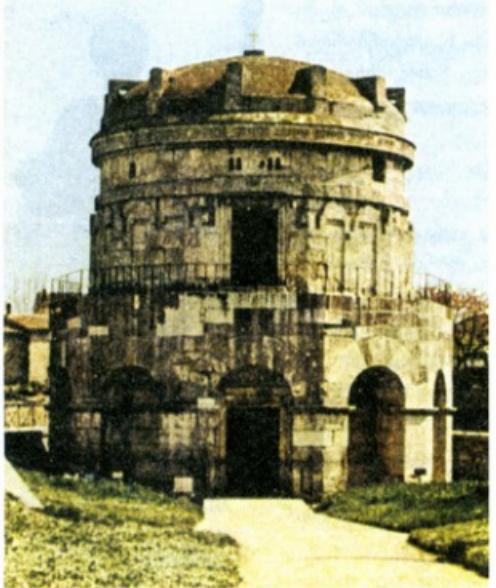
თეოდორიუსის ქადაცება

ვესტიგოთების მეფის ჯვარი

ხალხთა დიდი გადასახლება

თეოდორის დიდის მავზეოლუმი რავენაში

თეოდორის დიდი. მედალიონი

გოთთა ბელადს თეოდორის მავზეოლუმი და: ლირსეული კაცი ხარ და ფრთხეული უტყუფა: ამასთან, ჩევენი ტრადიციული მეგობრობაც შევინარჩუნოთ. მართლაც, 493 წელს, ოსტ-გოთებმა დაკავეს იტალია და იქ თავიანთი სამეფო დააპირეს. გოთთა სამეფოს ცენტრი გახდა არა რომი, არამედ რავენა. თეოდორის დიდად წოდებულის მშეოდნიანი ურთიერთობა აღმოსავლეთ რომთან დიდხანს არ გავრძე-ლებულა. მისი სიკედილის შემდეგ (526 წ.), ბისან-ტიასა და ოსტგოთებს შორის დაიწყო ხანგრძლივი ომი, რომელიც გოთთა სახელმწიფოს განად-გურებით დამთავრდა. იტალიას ბისანტიულები დაუფლენენ.

ვანდალები აფრიკაში. IV საუკუნის ბოლოსათვის ალანთა მოდების ტომები ჰუნებთან მარცხის შემდეგ დასავლეთისაკენ გაიქცინენ. ჰუნთაგან განდევნილი ჯერ შეუძლია მომდინარეობის შედრინებ, მერე კი უფრო დასავლეთით დაწყებს მოძრაობა. ჯ ისინ შეერინენ ვანდალთა ბარბა-როსულ ტომებს. ამის შემდეგ ალან-ვანდალები ერთობლივად ჯერ სამხრეთ გაღიაში, ხოლო შემდეგ ესპანეთში გადავიდნენ. V საუკუნის პირველ მეტოხედში ალან-ვანდალები მტკიცედ დამკიდრდნენ სამხრეთ ესპანეთში.

ჩევენ უკეთ ვიცით, რომ საიმპერატორო ხელისუფლება რომში თანდათან სუსტდებოდა. ამით ისარგებლა აფრიკის პრივინციის მმართველმა და იმპერატორის აუკანყდა. მან საუთარი ძალები საქართვისად არ მიიჩნია და ალან-ვანდალთა ბელადს პასურის შესთავაზა: შენი ჯარით დამხმარე და ჩემს პროვინციაში საცხოვრებელ ადგილებს დაგითმობი. მართლაც, ალან-ვანდალებმა გადალახეს გოძრალტარის სრუტე და ჩრდილოეთ აფრიკაში გადავიდნენ. ბონიფაციუსმა და პასურისმა ერთობლივად დამარცხეს რომიდან გამომწავნილი ჯარები. ალან-ვანდალები დასახლდნენ აფრიკაში. მაღვ, პასურისმა ისარგებლა ყოფილი მოსახლისის სისუსტით, დამხმ ბონიფაციუსი და თვითონ გახდა ერთმართველი. ალან-ვანდალთა ახალშექმნილი სამეფოს ცენტრი ქალაქი კართაგენი გახდა. როგორც ბარბაროსთა უმრავლესობა, ვანდალებიც დიდი სიხარბით გამოიირჩოდნენ. პასურისმა ისარგებლა რომში ატებილი არულობით და 455 წელს მოულოდნელად თავს დაესხა ქალაქს. ვანდალებმა ორი კვირის განმავლობის საცხოვრებელ რომი, მსგავსი რომ არვის სმენია. ამის შემდეგ უმაგალითო ნგრევასა და ძარცვას, ლირსშესანიშნაობათა განადგურებასა და ნაბილებას „ვანდალიშმ“ უწოდებენ. ჩრდილოეთ აფრიკაში ალან-ვანდალთა ბატონობა ხანგრძლივი არ აღმოჩნდა. ბისანტიის იმპერატორმა იუსტინიანე დიდმა რომის იმპერიის აღდგენისათვის დაიწყო ხანგრძლივი ომები. VI საუკუნის 30-იან წლებში ეს ტერიტორია ბისანტიის იმპერიას შეუერთეს.

დანართი

გერვანიშვილი
ზოგადი მოწყვეტილი

ბიზანტიის ისტორიის ზოსიმე ალარიხის შესახებ

როცა ალარიხმა რომს ალყა შემოარტყა, სუნატის ელჩები მოიღეს ალარიხთან და მოახსენეს: „რომის მოქალაქეები, ვისაც კა იარაღის ტარუბა შეუძლია, მზად არიან თქეები ნინაალმდევ საბრძოლებლად“. მა სიტყვებშე ალარიხმა დამცინავად გადაიხარხა: „ხშირი ბალახი უფრო ადგილად ითიბება, ვიზრე თხელი“. საუბარი რომ ჩამოუარდა იმის, რის ფასად და როდის მოსწოდა ალყას, აღარიხმა თქვა: „არც იმის ადრე და არც სხვაგვარად, ვიზრე მიიღებ მოქედ ქრისტიანულად და ძეირფასეულობას, რაც ქალაქშია და არეთვე ბარბარისული ნაწილშის ყველა მონას“. ერთმ უძინა ჭიათა, ქალაქში დარჩენილებს რაღაც უტოვებო, მან უჰასტა: „სიცოცლეს გატოვებთ.“

VI საუკუნის ბიზანტიის ისტორიის პროვოპი კესარიელის ნაშრომიდან

როვორ აქტებდა იმპერატორი ზენონი თეოდორის თდოაკრის ნინაალმდევ

ზენონის შეეძლო გარემოებათა გამოიყენება და არჩეულებდა თეოდორის, ნასულიყო იტალიაში და დაუწყო იმი თდოაკრის, რათა გამატონებულიყო დასაცლეთ იმპერატორი. განა ეს უფრო ღირსული საქმე არ იქნებოდა მისთვის (თეოდორისთვის), მით უფრო, რომ ის სუნატორი იყო. დაამარცხე ხელისუფლების ძალით ჩამოვდები და დადგე ყველა რომაელისა და იტალიელის სათავეში – ამ ნინადადებით გახსრულები თეოდორის დაირა იტალიისაც.

პითევები:

1. რომელი პროვინციები დაიკავეს ვესტგოთებმა ბალკანეთში და რა პირობით?
2. სად ჩამოყალიბდა ვესტგოთთა სახელმწიფო?
3. რა ტიტულებს ატარებდა ოსტგოთთა ბელადი თეოდორისი?
4. რა გზა გაიარეს ალან-ვანდალთა ტომებმა აფრიკაში ჩასახლებამდე?

დავალება:

მოძებნეთ რუკაზე ევროპისა და აფრიკის ის ქვეყნები, რომლებიც დღეს მდებარეობენ ბარბაროსთა სამეფოების ტერიტორიაზე.

თავი II. ფრანგები

§ 6. მეროვინგების ფრანგთა სამეფო

ფრანგთა მეფე ხლოდვიგი.
მონუმენტი

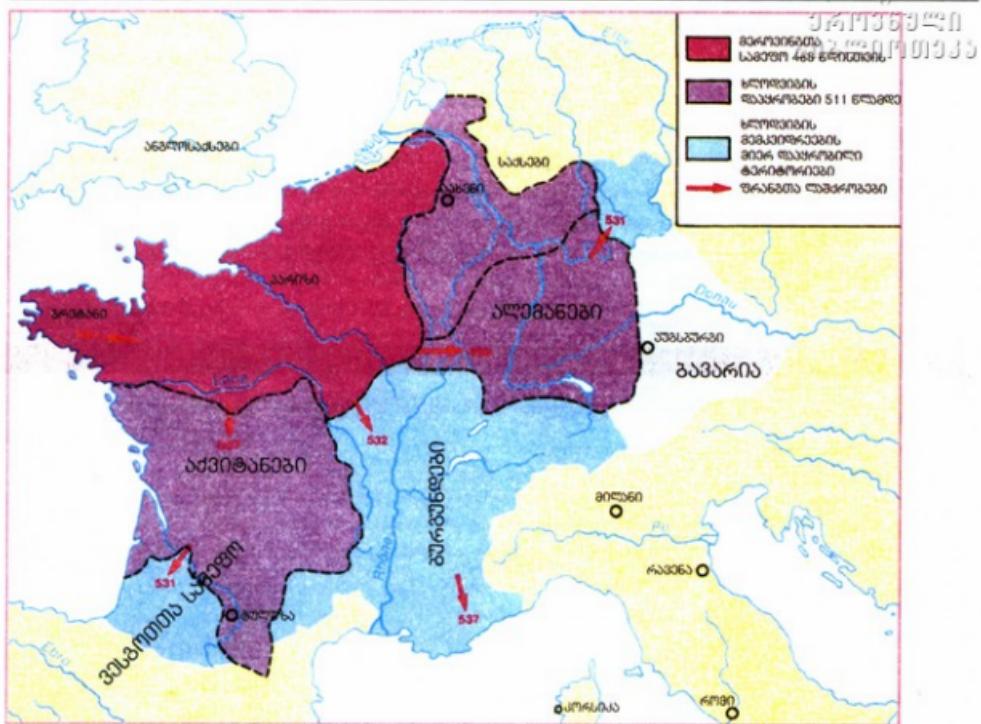
ქრისტიანი და კანონმდებელი მეფე. იქ, სადაც მდინარე რაინი ზღვას ერთვის, მთელი სანაპიროს გასწვრივ უძველეს დროში ცხოვრისძნენ ტომბი, რომელსაც რომაული ფრანგებს უწოდებდნენ. ფრანგები კარგი მეთუმჯნი, მონადირენი და საუკუთხსო მინათმოქმედები ყოფილან. მათაც უხეში ქსოვილის ტანსაცმელი ან ნადირის ტყავი ემოსათ, ფეხზე კი – ქალამანი. საცხოვრებლად ხის პატარა სახლები ჰქონდათ. ერთ სოფელში ოციოდე კამლი თუ იქნებოდა. ასეთ დასახლებას ფრანგები ვიღას უწოდებდნენ. ვიღაში მცხოვრები ერთობენ ნათესავებად თელიდნენ თავს. დიდ პატივს სცემდნენ ნინაპართა ხსოვნას. ეთაყვანებოდნენ სხვადასხვა ღმერთებს, ე. ი. იუვენენ ნარმართები.

ფრანგთა დაქსაქსული ტომები პირველად მეფე მეროვეს გაუერთიანებია, ამიტომ მის შთამომავლებს მეროვინგები ეწოდათ. V საუკუნის ბოლოს ფრანგთა მეფე გახდა მეროვეს შთამომავალი ხლოდვიგი. ის ჭევიანი, მამაკა, ამაყი და შეუპოვარი აკა ყოფილა. მისი მეთაურობით ფრანგებმა დაიწყეს გაღინი კრიტიკოების დაპყრობა. განსაკუთრებით სასახლო იყო ხლოდვიგისათვის რომაულების მიერ დაარსებული მდიდარი ქალაქების ხელში ჩაგდება. გარჩარდა და გაფართოვდა ფრანგთა სამეფო. გალისი ნარჩინებულები და ქრისტიანები, ხლოდვიგსა და მის ფრანგებს, ნარმართობის გამო, ჩამორჩენილებად და ველურებად თელიდნენ. ხლოდვიგი მაღა მიხვდა ქრისტიანობის სიკეთეს. მისი მეუღლე, კლოტილდა, ქრისტიანი იყო. 496 წელს ხლოდვიგმა დაპყრო დიდი ქალაქი რეიმსი. იქაური ეპისკოპოსი რემიგიუსი დაიიხლოვა, სულიერ მამად და ძმად მიიღო. თვითონაც მონათლა და თავისი ჯარიც ჩინარა ქრისტეს სჯელს. დაიწყო ფრანგთა გაქრისტიანება.

ფრანგთა სახელმწიფოს გაძლიერებისათვის, ხლოდვიგის ჩხრით, მარტო ეს არ იყო საქმარისი. ისინი ჯერ კიდევ ძველი ადა-

ფრანგთა მეომრები. მინიატურა

წესებით ცხოვრობდნენ. ზოგჯერ სისხლის ალებასაც არ ერთდებოდნენ.

ეს კი ქვეწისათვის საზიონო იყო. მეფე ხლოლევის მისახებით შედეგის უნ ყველა ფრანგისათვის საგალლებულო კანონთა კრებული, რომელსაც ეწოდა „სალიური სამართალი“. სალიულებად ინოდებოდნენ ის ფრანკები, რომლებიც ძველად ზღვისპირას ცხოვრობდნენ. სამართალსაც მათი სახელი ეწოდა. „სალიური სამართალი“ იკავდა თითოეული თავი-სუვალი ფრანგის სიცოცხლეს, მის ქონებას, განსაზღვრავდა, ვის რა უფლებები ჰქონდა. სისხლის ალება აურჩალა და ამის ნაცვლად ვარიომა-გადასხადი დაწესდა. ახალმა სამართალმა ფრანგები წესრიგი შეტანა.

მაიორდომთა გაძლიერება. ხლოლევის მემკვიდრეების დროს ფრანგთა სამეფო კიდევ უფრო გაძლიერდა და გაფართოვდა. დიდი სიმდიდრისა და მინების მესაკუთრენი გახდნენ მეფის რაზმელები, სამეფო კარის დიდმოხელენი და ცალკეული ოლქების მმართველები. ასეთ დიდებულებს ფრანგები მაიორდომებს (სახლთუხუცესებს) უწოდებდნენ. გამდიდრებული მაიორდომები მეროვინგ მეფეებს თითქმის აღარ ემორჩილებოდნენ. VII საუკუნის ბოლოს ერთ-ერთი ასეთი მაიორდომი, პაპინ პერისტალული, მთელი ფრანგთა სამეფოს მმართველი გახდა. მეროვინგ მეფეებს არათერი ვკითხებოდათ. ამიტომ მათ „ზარმაცი მეფეები“ უწოდეს.

პიპინის შეილი კარლოსი, როცა იგი დიდი მაიორდომი გახდა, ენერგეტულად შეუძლა სახელმწიფოს განმტკიცებას. კარლოსი მეტად გონიერი მმართველი აღმოჩნდა. თავგასული ფრანგი დიდებულებიც დაიმორჩილა, ეკლესიაც მიიმზრო და ვარიც განამტკიცა. თავის

ფრანგთა სახელმწიფო
მეროვინგების ხანაში

ფრანგება ხლოლევის
საფლავზე

ერთგულ მოხელეებს, გრაფებს, ჰერცოგებს, ავტორებს და ეკლესიას წევრებს შოთა და ურიგებდა მიწებს. ამის სანაცვლოდ კი მათგან სამხედრო ან სტრატეგიულ მოთხოვდა. ვინც ამჩენ უარი იტყობდა, მიწასაც დაუკარგავდა და თანამდებობასაც.

ამის შემდგა კარლოსი გარეშე მტრებსაც ადვოლად გუმელავდა, სამხრეთიდან, ესპანეთიდან შემოჭრილი არაბები 732 წელს პუატიესთან დაამარცხა. მერე რაინისპირა ტომები დაიმორჩილა და ხარე დაადო. ფრანგთა სახელმწიფო ეკონომიკურადაც გაძლიერდა. კარლოსი მტკეცე ხელით მართავდა ქვეყანას. იყო მოწყვეტილ ერთგულებისადმი და დაუნდობელი მტრების მიმართ. ამიტომაც შეაწევეს მას „მარტივი“ (ურო).

დანართი

ხლოდების ნათლობა გრიგოლ ტურელის „ფრანგთა საეკლესიო ისტორიიდან“

დაფორალმა ბრძანა, ნიმინდა რემიგიუსი ფრანგულად მოწერიათ, რათა მას ჩაუკონტინა მეფისათვის ლუთის სიტყვა... წმინდა რემიგიუსი დოდე ბრძენი, კარლ მტრების მეფი იყო. ნიმინდა ცოტერებით მიღწებად სახელმწიფო განვითარებით გახლდათ, რომ სკოლითა და პატივისცემით პას სილეგისტრის გერმანიდა. მოვითხმობენ, რომ მას ადამიანთა მყვარეობით აღვიდომაც კი შეეძლო. და ა, აღიარა მეფემ ყოველადმიერი ლუთის სამება, მოინათლა სახელმწიფო მასისათა, ძისათა და სულისა ნიმინდასათა და ელიტა ნიმინდა კურისებებასა და ქრისტეს ჯვრით მოუენას და მოინათლა მისი ფროც, სამი ათასშე მეტი კაცი.

სალიკური სამართლიდან

თუ ვინმე მოიპარებს ლორს, გადაიხდის (ფრანგის) 15 სოლიდს, გრძა ამისა, უნდა ანაბეჭუროს მოპარელის ლირებულება და ზორალი.

თუ ვინმე მოიპარებს ხარს ან ხბოიან ძროხას, გადაიხდის (ფრანგის) 35 სოლიდს.

თუ ვინმე მოიპარებს ცხენს, გადაიხდის 45 სოლიდს, გარდა ამისა, უნდა ანაბეჭუროს მოპარელის ლირებულება და მიყენებული ზორალი.

თუ ვინმე მოულავს თავისუფალ ფრანგს ... და ამაში მიიღებულ იწება, გადაიხდის (ფრანგის) 200 სოლიდს.

თუ ვინმე მოულავს მუჟის სამსახურის მუხუ ადამიანს ან თავისუფალ ქალს, გადაიხდის 600 სოლიდს.

თუ ვინმე მოულავს გრაფს, დავისირება (ფრანგის) 600 სოლიდი.

სალიკური სამართლი გადამნერის გამოსახულებით.
VIII ს.

პითევაბი:

- რა საქმიანობას ენეოდნენ ფრანგები?
- რატომ იყო უკეთესი ფრანგებისათვის ქრისტიანობის მიღება?
- რა იყო მაიორდომების ძლიერების საფუძველი?
- რატომ უნოდებდნენ უკანასკნელ მეროვინგებს „ზარმაც მეფეებს“?

დავალება:

ტექსტის მიხედვით დაწერეთ თქვენი აზრი, რას და ვის იცავდა სალიკური სამართალი? რა დასკვნას გააკეთებდით?

ქ 7. კარლოს დიდი – „ევროპის მამა“

მაიორდომები მეფეები ხდებიან. პიპინ მოცლე. კარლოს მარტივლის სუვერენილის შემდეგ ფრანგითა სახელმწიფოს მისი შეიღი, პიპინ მოცლედ წილებული, განაგებდა. პიპინი მხარდაჭერისათვის უხვად ასაჩიტებდა ერთგვად რამეტებს. განსაკუთრებით მფარველობდა ეკლესიას, რითაც რომის პაპის დიდი ნდობა და პატივისცემა დამისახურა. პიპინს მეფობა კი უწდოდა, მჯრამ ერიგობოდა „ზარმცი“ მეროვინგი მეფის ძალით დამხმაბას. ის ცდილობდა „კანონიერი“ ტიტ მიეღო მეფობა. ამ მიზნით რომის პაპს არაერთი საჩიტარი გაუქავავნა და დოდი დახმარებაც გუანია. მაშინდელ პაპებს უსამოვნებანი ჰქონდათ იტალიაში გაბატონებულ ბარბარისებთან, რომლებიც არიონული საწინმუნებლისანი იყვნენ. მათთან კონვლექტში პაპებ დახმარებისათვის იმედის თვალით ფრანგია მაიორდომებს შეცუსურებდნენ.

პიპინმა რომის პაპს წერილი მისწრეა: „ვინ უნდა ატარებდეს სამეფო გვარების, ის, ვისაც იგი მხოლოდ შთამომავლობით ერგო, მაგრამ არც ქვეყნისათვის, არც ქრისტიანული ეკლესიისათვის არაფერს აეფუძნოს, თუ ის, ვინც ლირსულად იცავს ეკლესიასა და ქვეყანას?“ პაპმაც არ დააყოვნა და უპასუხა: მეფობა მას უნდა ჰქონდეს, ვინც ხელისუფლებასაც ფლობს და ეკლესიის ერთგულიც არისო.

ამის შემდეგ, 751 წელს, ქ. სუასონში დიდებულითა კრებტე პიპინი ფრანგითა მეფედ გამოაცხადეს. პიპინი საკულტო წესების დაცვით ეუროპის მეფედ, ხოლო უკანასკნელი მეროვინგი მეფე კი ძალით ბრრიდ აღვეცნა.

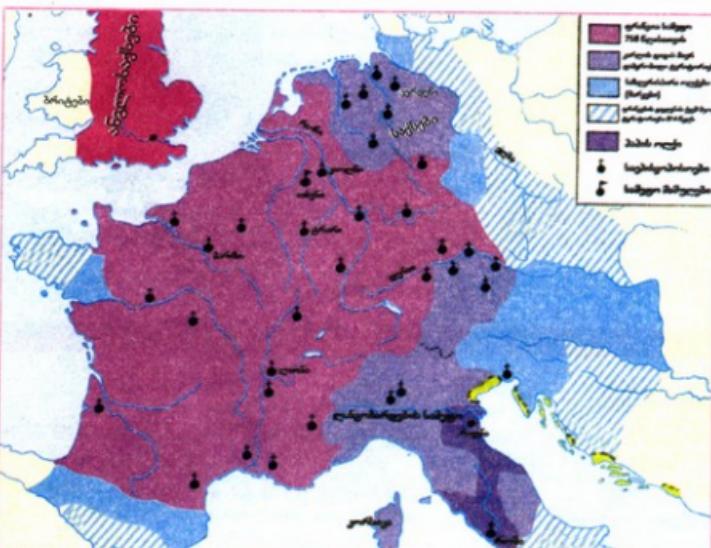
კონსტანტინეს „ნაბოძეარი“. მალე პაპებს მართლა დასჭირდათ პიპინის დახმარება. არიონი ბარბარისები რომის დამტექნენ და პაპებმაც დახმარება პიპინ მოულეს სთხოვეს. ახლად გამოფეულმა პიპინმა გაილაშრა იტალიაში, დაამარცხა ბარბარისები და ნიშნად კეთილ-განწყობილებისა, რომის პაპს გადასცა ქალაქები რომი და რავენა. მოვინინებით ეს ამბავი პაპებმა თავიანთ სასარგებლოდ გამოიყენეს. მათ განაცხადეს, რომ იტალიაცა და მოული დასავლეთი საქრისტიანოც

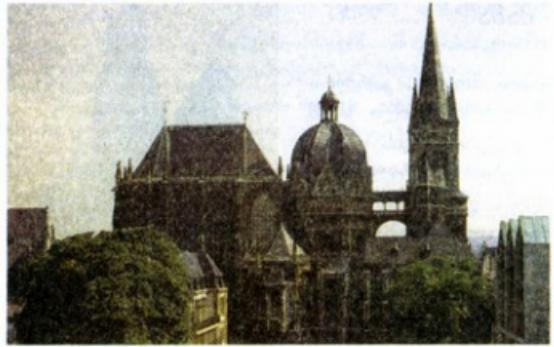
კარლოს დიდი

წმინდა პეტრე აუკრონებს პაპს
და კარლოს დიდს. მიზანია
რომის ლატერანის
სასახლიდან

კარლოს დიდის იმპერია

აახენის ტაძარი

კურ კოდევ რომის იმპერიუმშიც ჭავჭავაშვილი სატანცინები IV საუკუნეში იმპერატორი ტიმიშეს პაპებს. პიპინ მოკლემ კი მხოლოდ დაუბრუნაო. მომდევნო საუკუნები რომის პაპები ხმირად იძეველი დანენ „კონსტანტინეს ნაბოძვარის“ ამბავს, რათა საკულესიო ხელისუფლება უფრო მაღალა დაუყორდინათ, ვიდრე საერო. მხოლოდ XV საუკუნეში გაირკვა, რომ თურმე პაპები ცრუობდნენ. იმპერატორ კონსტანტინეს არაფერი უჩიქებია მათთვის. მხოლოდ პიპინ მოკლეს თანმობით დაუპატრონენ ისინი იტალიის ქალაქებს.

კარლოსი აფართოებს სახელმწიფოს

ფოს. ქრისტეშობიდან 768 წელს ფრანკების მეფე გახდა პიპინ მოულეს შეიღი კარლოსის. უფალმა უხევად მომადლა მას დიდი მეფის თაისები: გონიერება, სიდინჯვე, დიპლომატიური და მხედართმთავრული ნიჭი. ბევრი ომი გადაიხადა კარლოსმა. ორმოცდაათზე მეტი ლაშქრობა მოაწყო და უმრავლესობას თევთონ სარდლობდა. მიზემ პრძოლების შემდეგ დამორჩილა რაინის აღმოსავლეთით მცხოვრები ტომები, ლაპიბირია (ელბისპირი) სლავები და სხვანი. იტალიაც შემოირთა და ფრანკთა სამხრეთით მცხოვრები დაუმორჩილებული გასკონელებიც (ბაკუბი) დაბარუ. ფრანკთა სამეფო ვრცელის უდიდესი და უძლიერესი სახელმწიფო გახდა. მასთან დაახლოებასა და დამევობრობას ესწრაფვოდნენ ბისანგის იმპერატორები და არაბი ხალიფები. რომის პაპები ხომ მუდამ იმედის თეალით უყურებდნენ კარლოსს. სარწმუნოების დამცველი და ქომაგი მეფე უხვად ასაჩუქრებდა ეკლესია-მონასტრებს.

IX საუკუნის დამცველისათვის კარლოსის სახელმწიფო გადაჭიმული იყო ატლანტიკის ოკეანიდან კარპატების მთებამდე, ჩრდილოეთიდან ხმელთაშუაზღვამდე.

კარლოსი იმპერატორი ხდება. ფრანკთა სამეფოს ძლიერების დაგვირგინება კარლოსის იმპერატორიად გამოიცავება იყ. მშენებლი რომის პაპი, ლუკა III, დიდად არ უყვარდათ რომის მოულებებს. უკავიყოლო რომაულები უყვარებუნენ პაპს. მან კი დახმარებისათვის კარლოსს მიმართა. ფრანკთა მეფე ვარით ჩავიდა რომში, ავანენებულინ დაშვიმინ და პაპი დააბრუნა. ეს მოხდა 800 წელი. ახალი წელი ახლოიდებოდა. მშენი ახალი წელი შობა დას, 25 დეკემბერს ინკვებოდა. რომში მყოფ კარლოსს, სწორედ შობის დღეს, როცა იგი ნმ. პეტრეს საფლავზე ლოცულობდა, პაპმა ლუკა III-მ თავზე დაადგა გვირგვინი და ჰყელა საკულესიო წესით უურთხა იგი რომის იმპერატორიად. ეს იმას ნიშავდა, რომ დასავლეთში კვლავ აღდგა რომის იმპერიის სახელი.

კარლოსი გარდაიცვალა 814 წელს. შთამომავლობაში მას დიდი ხელმწიფე უწოდა.

დანართი

კაროლინგების ისტორიების წერს:

რომელსაც მეფე კარლოსმა შეინახა მოცურქულის პეტრეს საფლავზე ლოცვასას მეფე კალინის, პაპმა ლუკა თავზე სამეფო გვირგვინი დაადგა და მოულმა რომაულმ ხალიბა შესახა: „კეთილმძინალ კარლოსს, დათისგან გვირგვინულს, დიდ და მშვიდობის მყოფელ რომის იმპერატორის, საუკეთეს და გამარჯვება!“ საფლავზელი გალოპის შემდეგ, ტელი წეს-ჩეველების თანახმად, პაპმა მუხლი მოიდრება მის წინაშე და თავუანი სცა მას, რომელიც იმპერატორსა და ავტოკეფალს.

ლორშის მონასტრის ბერი ნერსი:

კარლოს დაიღი ბატონიშვილი, რომელი, რომელსაც ყოველთვის მართავდა იმპერატორი. იმა გრიგორი, იმპერატორის სხვა სამულობრივებსაც იტალიაში, გალიასა და გერმანიაში, რომელთაც ყოველის შემცირები და ცალისაც შეცვალია. ამტკიც რომელი შეურბნილი პაპი და ცალისაც შეცვალია ფრინიბრძნები, რომ ფრანგისა შეცვალია კარლოსისათვის იმპერატორის წოდება მოუნიჭებინათ.

ბიზანტიული მონაზონი ნერდა:

პაპი ლუკა გაცემა ფრანგისა შეცვალია კარლოსთან, რომელმაც სასტუად იქა შერი პაპის მიტრისზე და დაპირუხა იგი თავის ტახტზე. ამ დროიდან რომი აღმოჩნდა ფრანგისა ხელისუფლების ქვეშ. საპასუხოდ პაპმა აურიოსა კარლოსი რომის იმპერატორად და დადგა მას იმპერატორის გვირგვინი.

კითხვები:

1. როგორ დაეხმარა ეკლესია პიპინ მოკლეს?
2. რა იყო და როგორ გამოიყენეს პაპებმა „კონსტანტინეს ნაბოძერის“ სიგელი?
3. რატომ ინოდა კარლოსი რომის იმპერატორად?
4. რატომ უწოდეს კარლოსს „დიდი“?

დავალება:

შეადარეთ დანართში მოცემული სამივე ტექსტი ერთმანეთს და ნერილობით გადმოეცით თქვენი აზრი, თუ როგორ ნარმოიშვა იმპერატორის წოდება დასავლეთში?

გერმანიაში გამოცემული საფოსტო მარკა ნარწერით: „კარლოს დიდი“

„კარლოსი – ევროპის მამა“ – ამ ფრანგით არის გამოცემული ეს მარკა მერიბარი ქალაქების – აახენისა და რეიმსის მიერ

საფრანგეთი გამოცემული კარლოს დიდის მარკა

1950 წლიდან „ქალაქ აახენის საერთაშორისო კარლოსის ჯილდო“ გაიცემა იმ ადამიანებისათვის, რომელთაც განსაკუთრებული წვლილი შეაქვთ ევროპის გაერთიანების საქმეში.

დაფიქრდით, რატომ ჰქონა ამ ჯილდოს კარლოსის სახელი. კარლოს დიდის ეპოქის რეაცის დახმარებით უპასუხეთ, რატომ გამოსცემს საფრანგეთისა და გერმანიის ფოსტა მარკებს კარლოს დიდის გამოსახულებით?

ჭ 8. ფრანგულის დაშლაზე უკავშირი

ფრანგულის იმპერია 843 წელს

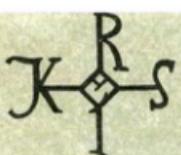
ფრანგულის იმპერია 870 წელს

ძმებს თარჯომანი დასტირდათ. კარლის დიდის გარდაცვალების შემდეგ ფრანგული იმპერიაში დიდი არუცლობა დაიწყო. ახალ იმპერატორს, ლუის, რომელსაც ღვთისმოსავი უწოდეს, აღარ ემორჩილებოდნენ დიდებულები. ჰერცოგებმა, გრაფებმა და სხვა ფეოდალებმა, რომლებსაც ადრე მიწები სამხედრო სამსახურისათვის ეძლოდათ, ახლა სამეტევიდროდ გაიხადეს იყო. მათ ადგილ-მამულიც საუმარისი ჰქონდათ და ყმა-გლეხობაც ბევრი ჰყავდათ. თავიანთ მამულებში პატარა ხელმიწიფებივით გრძნობდნენ თავს და იმპერატორი სულაც აღარ სტირდებოდათ. შეიღებიც კი უკრისტოდნენ ღლუ ღვთისმოსავეს. სხვა ქამა აღარ იყო, მამამ შეიღებს იმპერია ასეთნაირად გუნანილა: უფროსს - ლოტარს - იმპერატორის გვირგვინი, იტალია და მდინარე რაინის ირივე მხარის მიწები უბოძა. საშუალოს - სახელად აფრეთე ღლუს (გერმანულდ ღლუდვიგი) - რაინის აღმოსავლეთი მისცა, ხოლო უმცროსს - კარლის (ფრანგულად შარლს) - დასაღლების ყველა ტრიტორია. ღლუ ღვთისმოსავის გარდაცვალების შემდეგ, 840 წელს, იმპერატორიად ლოტარი აფრეთეს, მაგრამ ძმები ახლა მას აუმხედრდნენ. 842 წელს ქ. სტრასბურგში ერთმანეთს შეხვდენ ძმები - კარლისია და ღლუდვიგი, რათა ლოტარის წინააღმდეგ შეთანხმება დადგოთ. ძმებს ერთიმერისი ენა არ ესმოდათ და თარჯომანი დასტირებით. როგორ მოხდა ეს საოცრება? ღლუდვიგი თურმე ბავშვებიდან იჩრდებოდა რაინის აღმოსავლეთით მცხოვრებ იმ ხალხში, რომლებიც ძველ გერმანულ ენაზე ლაპარაკობდნენ და მისთვის გერმანული გახდა მშობლიური ენა. კარლისი კი (იგივე შარლი) იმ ხალხში ჩირდებოდა, რომლებიც ძველ ფრანგულ (ფრანკო-რომანულ) ენაზე მეტყველებდნენ და მისთვის ფრანგული გახდა მშობლიური. ძმებს ერთიმერისი არ ესმოდათ, ამიტომაც დადგებული ფიცის წიგნი ირ ენაზე დაიწერა - ძველ გერმანულ და ძველ ფრანგულ ენებზე.

მომდევნო 843 წელს ქ. ვერდენში დადებული ხელშეკრულებით იმპერია საბოლოოდ დაიმაღლა.

ფრანგულია იმპერიის ნანგრევებზე ნარმობერა სამი დიდი სახელმწიფო: საფრანგეთი, გერმანია და თანამედროვე იტალია.

ამით დასავლეთ კუროპის ტერიტორიიზე საფუძველი ჩაეყარა ეროვნულ სახელმწიფოებს. კონტინენტური კუროპის მსგავსი პროცესი მიმდინარეობდა პრიტანეთის

კუნძულებზეც, სადაც ანგლოსაქსური სახელმწიფოები ნარჩისიშვა.

კაროლინგური აღორძინება. კარლოს დიდის სახელმწიფო მხოლოდ ტერიტორიით კი არ იყო ვრცელი, კუნძულებისა და ხელოსნების შრომით შენდებოდა სოფლები და ქალაქები; გამავალათ შემდინარები, ავტოკრინი ბევრი ახალი კულტურა და მონასტრები. მოცემულად ამისა, კარლოსს ერთი დიდი ნაცილი ჰქონდა: ბუნებით გრინირი მეფე, უწინებური იყო. რამდენიმე ენაზე ლაპარაკობდა, მაგრამ თავის სახელსაც კი ძლიერ წერდა. არც მისი კარის მოხლეები გამოირჩეოდნენ დიდი განათლებით. კარლოსი გრძნობდა განათლების აუცილებლობას და ამისთვის ბევრი რამ გაავეთა.

კარლოსის ბრძანებით, მოული იმპერიაში და მის გარეთაც, მოტენეს განათლებული ადამიანები და სამეცნი სასახლეში ჩამოიყვანეს. მათი უმრავლესობა საეკლესიო პირები იყვნენ. საეკვიალური ბრძანებით შეემნა სასწავლებელი, რომელსაც სასახლის კარის აჯადემიას უნდოებდნენ. აյ ასწავლიდნენ წერა-კოსტეას, არითმეტიკას, რიტორიკას (რიტორიკა მეტყველების ხელოვნებაა). საუძრობდნენ ასტრონომიასა და ფილისოფიზი, უფლებობიდნენ გრამატიკას. იმპერიამორი ამუსებდა თავის შეილებსა და შეილიშვილებს, აფრეთვე დიდებულთა შეილებს, გულმოდგრანტე ქანაცლათ.

კარლოსის აჯადემიაში იმ დროისათვის ცნობილი ადამიანები ასწავლიდნენ. მაგალითად: ანგლოსაქსი ბერი ალფური, ლანგობარი და ივანე პავლე, გოთი გეისკოპოსი თეოდოსი და სხვები. კარლოსი დიდ პატივს სცემდა თავისი სასახლის კარის მდივანს აინპარდს, რომელმაც აღწერა კარლოს დიდის ცხოვრება.

გარდა ამისა, კარლოსის ბრძანებით, კულტისი ყველ მსახურს აუცილებლად უნდა სცოდნოდა წერა-კოსტეა. მაშინ წიგნები ხელით იწერებოდა, იშევარი იყო და ძერიადაც ფასობდა. მონასტრებითან იმწებოდა საეკვიალური ჯგუფები გადამწერებისა, რომლებიც წიგნებს ამრავლებდნენ. ასეთ დანესტულებებს სკრიპტორიუმები ენოდებოდა (სკრიპტორ ლათინურად მწერალი, გადმინერი ნიშნავს).

ამსათან, კარლოს დიდი გამაცუროულ ზრუნვას იჩინდა ქალაქ აახენში მიმართ, სადაც ის ხილად იმუშევებოდა. აյ ამტრა მან შევწირი ქის სამღლოცველო.

კარლოსის ზრუნვას განათლებისა და კულტურის აღორძინებისათვის სასურველი შედევრიც მოჰყვა. დასავლეთ ევროპაში კულტურა სწავად განვითარდა.

კაროლინგების ხანის ხელნაკერის გარეუანი. ფრაგმენტი

სამეცნი სასახლე აახენში. რეკონსტრუქცია

დანართი

აიპარდი კარლოს დიდის პიროვნებაზე

1. კარლოსი იყო შეარმქებანი, მაღალი, მაგრამ არა მეტისმეტად. ჰუნძა მწვალი თავი, თვალები დიდი და ცოცხალი, ზომიერ თენავ დაიღო ცეკვის, ლამბის ჭაღარა, შეიარებული და მიშიალებული სახე.

2. უყვარდა ვარჯიში, ცერტისმობა და ნადირობა.

3. ყველთვის ევა ფრანგული ტანსაცემული – ტანზე სელის პერანგი, სელის ქაფელის საცელები, აძრეჭუმით მოქარებულ ტუნის და შარვალი. ზომიანი შენიშვნე ნამისსმული ჰუნძა სიახასურის ბერნანდ ტეცვა. უცხოურ ტანსაცემულს, რაგონდ ლამბინიც უნდა ყოფილიყო, ან იყველდა. მხოლოდ ერთხელ, რომის პაპის ლეის თხოვნით, ჩაიცეა რომაულ წერტილი.

4. ჭამა-შმაში იყო ზომიერი, ან უყვარდა სიმორრალუ და მოვრალი ადამიანი. სადილობის დროს უსმერდა მუსიკას ან ტკებობად წერტარი ავგასტინე თანისულებების ეკითხვით.

5. ის არ კმყოფილი და მხოლოდ მშობლეური ენის ცოდნით. ჰულმოდენე სნეულობდა უცხოურ ენებსაც. შესაბამის დამოუკიდებელი უშროები ემირი, ვადრე ლაპარავისძა. სნეულობდა ანგარიშს, მას ჩვეულებად ჰუნძა, სანოლენი და ჰუნძა პატარი ფრანგი და ფრანგი, რათა თავისუფალ დროის ევარჯიში წერაში, მაგრამ ამ საუმჯობესო მცირე წარმატება ჰუნძა, ვინაიდნ ძალიან გვიან დაიწყო ეს საქმე.

რას და როგორ ასწავლიდნენ კარლინგურ სკოლაში

(იმდროინდელი გვევთილის ნიმუში)

ალფეუნის საუბარი მოწაფე პილინთან

რა არის ას? – ისტორიის დარსვა

რა არის სიტყვა? – სელის მოაღლატე

რა ბაჟებს სიტყვას? – ენა

რა არის ენა? – პერის მათარანი

რა არის პერი? – სიცოცხლის მცველი

რა არის სიცოცხლე? – ბეგნირთათვის სიხარული, უძლეურთათვის ვაუპა, სიცოცხლის მოლოდინი

რა არის ადამიანი? – ვნებების მონა, გამულელი მტავრი, სტუმარ საუკუთრ სახლი

რას პერეს ადამიანი? – სელის

როგორ დგას ადამიანი? – როგორც კანცელი ქარში

როგორია გრიშუმირუტული? – ექტი კედლით

რომელით? – ზემოდან, ქვემოდან, ნინიდან, უკიდან, მარცნიდან, მარჯვიდან

რა ცვლილებები ხდება ადამიანი? – ექტი საზის

სახლდინი, რომელი? – შემშელი და სიმაღლე, შრომა და დასკენება, ძილი და სიფრინი.

პითევაბი:

- რა იყო ფრანგითა იმპერიის დაშლის მიზეზეპი?
- რა ენგბერ დაინერა „სტრასბურგის ფიცი“ და რატომ?
- როგორ ზრუნავდა კარლოსი განათლებასა და კულტურაზე?

დავალება:

დანართის მიხედვით დაახასიათეთ და დანერეთ როგორი ყოფილა მაშინდელი საკუთრება.

პრატიკას მოძღვა

კარლოსი იმპერატორი

ფრანგია იმპერიის დაშლა

§ 9. ნორმანები ანუ ვიკინგები

სკანდინავია, „ზღვის მეფეთა ქვეყანა“. ევროპის რეგიას თუ დატებული მიყვანილობის ნახევარუნძულს დაფინახავთ. ეს სკანდინავია, სამშობლო დოფეანდელი ნორვეგიულების, შეედგებისა და დანიულების.

ნორმანთა
მოგზაურობები
და მათ მიერ
დააწესებული
სამეფო -
სამთავროები

სკანდინავთა უძველესი ისტორია იქაური ხალხის, უმეტესად კი ნორვეგიულისა ნინაპების, თემულებიდან და ლავგენზებიდან კულთ. ძველი დროის საგმირი ამბების მთხრობელი, სკალფი, გვამცნობენ, სად და როგორ ცხოვრობდნენ შორეულ ნარსლობი.

სკანდინავის ნახევარუნძულზე ზღვის ყურეები ისე ღრმად და კინრო ზოლად არან შექრილნ ხმელეთში, შეიძლება მდინარე გეგონოთ. ასეთ ღრმად შექრილ ზღვის ტოტებს ფიორდები ჰქვა. ძველი სკანდინავები უმეტესად ასეთი ფიორდების ნაპირებზე, ხეობებში ცხოვრობდნენ. დასამუშავებელი მინა აქ ოდითგანვე ცოტა იყო და ამიტომ მოსახლეობა მისდევდა ნადირობასა და თევზჭრას. საჩლაო საქმეში მტკად დახელოობებული იყვნენ.

კონტინენტური ევროპის მცხოვრები სკანდინავებს ნორმანებს ანუ

ვიკინგების ჩაუზუტი

ვიკინგთა თავდასხმები. ქვაზე კვეთა. IX ს.

ვიკინგების საბრძოლო იარალები. ნაჯახი, მახვილი, ფარი

ვიკინგების მახვილი

ჩრდილოელ ადამიანებს უწოდებდნენ. ნორმანები კუნძულებზე მცხოვრილი ტომებად. მათ სათავეო ედგათ ტომის ბელაფლიტ-ჰუმელფლიფ საქმეს სახალხო კრებაში წყვეტდნენ. სახალხო კრებას დიდი უფლებები ჰქონდა. თუ ტომის ბელადი, ხალხის იმდეს ვერ გაამართლებდა, მთელი ტომის დასახად, ასკრილ იარს ჩამოატარებდნენ, რაც იმას ნიშნავდა, რომ ბელადი უნდა გადაეცემონათ და დაესაჯათ.

სკანდინავებს მეცნ პირობებში უხდებოდათ ცხოვრიბა. საარსებო საშუალებათ მოსაპოვებლად ისინი იქულებული იყნენ შორეული სახლვით ლაშქრობები მოწყობით. ამ მოღაშქრებს ვინგებს უწოდებდნენ. ვეუნიტ ზღვის მეუკე ინიშნავს. პატარა ხომალუებით, რომლებიც 50-70 კაცი თუ ეტეოდა, ისინი თავს ესხმოდნენ და ძარცვავდნენ ინგლისის სანაპიროებს, ჩრდილოეთ საფრანგეთს და უფრო შორსაც კი მიდიოდნენ. თავიანთ ხომალუებს ვიკინგები „ზღვის მგლებს“ ეძახდნენ. ვეუნიტა რატები ბალტიის ზღვით რუსთა ქვეყანასაც ესხმოდნენ თავს.

რუსები მათ „ვარიაგებს“ ეძახდნენ, ხოლო ჩვენი წინაპრები – „ვარანგებს“.

IX-XI საუკუნეებში ვიკინგები ლაშქრობებს ძირითადად სამ მიმართულებით ანყობდნენ.

აღმოსავლეთით ისინი ფინეთისა და ქელი რუსეთის მიმართულებით მიდიოდნენ მდინარე დნეპრის დასავლეთი, აქედან შეუ ზღვამდე აღწევდნენ და პირანტიასაც კი ამფოიებდნენ.

დასავლეთით თავს ესხმოდნენ ინგლისის სანაპიროებსა და ირლანდიას. IX საუკუნის შეუ ხანგში ჩრდილოეთით მათ აღმოაჩინეს ისლანდია და იუ დასახლება დაიწყეს. აქედან უფრო დასავლეთით გაცურს და კუნძულები გრენლანდია აღმოაჩინეს. XI საუკუნის დასაწყიში ისლანდიდან ნისულში ვიკინგებმა ჩრდილოეთ ამერიკასაც მიაღწიეს, მაგრამ ეს აღმოჩენა ევროპელთათვის უცნობი და გამოყენებელი აღმოჩინდა.

სამხრეთით, კონტინენტურ ევროპის თავდასმები მათ IX საუკუნეში დაიწყეს. X საუკუნეში ჩრდილოეთ საფრანგეთის ნანილი დაეკავს და აქ ნორმადის დიდი საპერკორ დააარსეს. იმავე დროს ნორმანები, ეპარქიის გამოსმოვლით, ხელითაშეა ზღვას აღწევდნენ და სამხრეთ იტალიასაც ესხმოდნენ თავს. აქ მათ შესძლეს სამხრეთ იტალიის ოლქები და კუნძული სიკილია დაეკავებინათ. XI საუკუნის შეუ ხანგში რომის პაპმა ნორმანთა მეთაურს, რობერტ გუიესარს, ჰერცოგს ტიტული უბოძა. რობერტმა საბოლოოდ განდევნა სიცილიდან არაბები, სამხრეთი იტალიაც შემოიმტიერა და აქ ძლიერი ნორმანული სამეფო შექმნა.

გვირისტანის დასახლება ნორმანებმა მინიჭებულოუანი როლი ითამაშეს ინგლისის, საფრანგეთის, იტალიისა და რუსეთის პოლიტიკურ ცხოვრიბაში. მოგვიანებით, XIII-XIV საუკუნეებში, ისინი თანდათან შეერწყმენ ადგილობრივ მოსახლეობას და დაკარგეს თავიანთი პირველსახე.

ვარანგები საქართველოში. როგორც ირვევა, ჩვენი წინაპრები კარგად იცნობდნენ ვიკინგებს ანუ „ვარანგებს“. ჩვენი დიდი საუკუნე, „ქართლის ცხოვრიბა“, მოგვითხრობს, რომ XI საუკუნეში, მეფე ბაგრატ IV-ის დროს, „ვარანგები“ საქართველოში ყოფილი. ამ დროს ბაგრატს მძიმე ბრძოლები ჰქონდა სამეფო ხელისუფლების მონინააღმდევე კლდევარის ერისთავთან, ლიპარიტ ბაღგაძთან. განდევნილ ერისთავს ბიზანტია ებმარებოდა. „ვარანგები“ დამშარე ძალად მოუწვევათ რუსთა ქვეყნიდან. ვიკინგები, როცხეთ სამ თასს კაცამდე, მდინარე რიონს ამოჰყოლინ სოფელ ბაბამდე (დღეს სამტკრედის რიონში). სამხუარო, ჩვენ ზუსტად არ ვიცით, ეს მხარეშე იძრძოდნენ „ვარანგები“.

ვიკინგთა ხომალდი

დანართი

სკანდინავთა ლმერთების შესახებ

მეტად მრავალფეროვანი და საინტერესოა სკანდინავთა უძველესი რელიგიური ნარმალები. მათი მიზანი, უძალესი ღვთაება ცის ლმერთ ღდინის იყო. ის თავის ცოლთან, ფრეასთან და შეილთან, თორთან ერთად მპრანგბლობდა დანარჩენებში. ოდინი ყველა ლმერთის მმად ითულებოდა. ის იჯდა თეთრ ჭრიშვი მოაწეროვალი მწერალით, შებითა და მახვილით. ოდინს ერთი თვალი ჰქინდა, თავშე განიირი, ფარფულებანი ჭუდა ეხურა. ის ყო მოს უზრისესი ლმერთითაც და გმირების მფარველოც გმირები, რომელიც ბოროტ ძალებს ეპრქეან, სკელოლს შემდეგაც ოდინის საბრძნებლები ჩინებიან. ოდინი მზესაც განსახიერებდა. როგორც მზე დაპურებს ციდან დედამინას, ასევე ოდინი თავისი ერთი თვალით დაპურებს და განაგებს მინიურ ცხოვრებას. ამიტომ ნორმენები მზეს განსაკუთრებული მონიშვნით სცემდნენ თავისს.

ოდინის შეილი თორი ჭექა-ჭუხილისა და ელვის ღმერთადაა ნარმალები. ის მეომარია და თავისი ეტლით, რომელიც ხშირად მცდება შებმული, მოგზაურობს ცის კაბადინიშვი.

ოდინისა და მისი შეილის გვერდით ადამიანებისათვის სიკეთის მომტანი მრავალი ღვთაება იხსენიება. ძველ თქმულებებში სკეთებ ეპრქეან ბოროტების ლმერთ, ღლუ. ის არის დედამინიშვი ყოველგვარი ბოროტების წყაროებას.

სკანდინავური თქმულებები უძველესი ხალხური ზეპირსიტყვიერების მშენიერი ტევლებით.

ლითონის ფირფიტები სკანდინავიური ლმერთების გამოსახულებით. VII ს.

პითევები:

1. როგორ პირობებში ცხოვრობდნენ ნორმანები?
2. რა აიძულებდათ ნორმანებს მოენყოთ შორეული ლაშქრობები?
3. სად შექმნეს ნორმანებმა თავიანთი სახელმიწოდები?
4. როგორ მოხვდნენ „ვარანგები“ საქართველოში?

დავალება:

დაწერეთ: რამ აიძულა ნორმანები დაეტოვებინათ თავიანთი ტერიტორია?

ვიკინგების მიერ მოჭრილი ვერცხლის მოხეტები

პარტ II

პიზანეთია და აღმოსავლეთი

თავი III. პიზანეთია და ირანი

§ 10. სასანიანთა ირანი და ამიერკავკასიის ძველები

სასანიანთა ირანი. ძველი მსოფლიოს ისტორიიდან ვიცით, რომ ელინისტურ სახელმწიფოებს შორის ერთ-ერთი უდიდესი პართიის სამეფო იყო. ძველი პართია მდებარეობდა თანამედროვე ირანის ტერიტორიისზე. ირანის სამხრეთს ფარსის პროვინციას უწოდებენ. ქრისტესმობიდან III საუკუნის დასაწყისში ამ მხარის მმართველი იყო ვიზიტე არდაშირი. არდაშირის პაპა სასანი ცეცხლთაყვანისმცემლთა ჭურუმი იყო და არდაშირიც ფარულად თავასნ სცემდა ჩინაპართა ღმერთს. ცეცხლთაყვანისმცემლი ჭურუმებისა და ადგილობრივი დიდებულების დახმარებით არდაშირმა დამზა არძავიდების გვარის პართიის მეფე და თითოონ გახდა მაპი. ეს მოხდა 226 წელს.

ეს ახალი დინასტია, სასანის სახელის მიხედვით, სასანიანებად იწოდებიან. არდაშირი, ძველი, აქემენიდური ირანის დიდების აღდგენჩე იყნებობდა და სახელმწიფო რელიგიად ძველირანული ცეცხლთაყვანისმცემლობა ანუ მიზდანობა გამოაცხადა. დედაქალაქადაც აქემენიდური ქალაქი ჰერსპოლისი აქცია, თუმცა თეოთონ ხშირად ქალაქ ქოქიიფონში პრიანდებოდა.

ამ დროიდან იწყება ახალირანული სახელმწიფოს გაძლიერება და განვიტყოფება. მან ქვეყანა დაყო განსაკუთრებულ ოქებად ანუ სატრაპებად. მისი მეთაური სატრაპი უშუალოდ შეპი ემორჩილებოდა (სულ 18 სატრაპია იყო). გატარდა სამედრო რეფორმაცი. შეიქმნა მრავალრიცხვოვანი ქვეითი და კარგად შეიარაღებული ცხონოსანი ჯარი. მოსახლეობას დიდი გადასახადები დაკარსეს.

მცირე აზიაში გაბატონებისათვის სასანიდური ირანი ხანგრძლივ ომებს ეწეოდა ჯერ რომის, მერე კი პინანტიის იმპერიასთან. საომარი მოქმედებანი ძირითადად შეამდინარეოთა და ამიერკავკასიაში მიმდინარეობდა. ამდრანად, ამიერკავკასიის ქრისტიანული სახელმწიფოები - ქართლი, სომხეთი და ლაზეთია ამ იმების უშუალო მონაწილეობის აღმოჩნდნენ.

ირანი და სომხეთი. სომხეთის ქრისტიანული სახელმწიფო IV საუკუნის ბოლოს ირანშია და ბიზანტიაში ერთმანეთში გაიყვეს.

არდაშირის რელიეფი ნაყში
რუსთამის კლასტეზე

ხოსრო ანუშირვანი

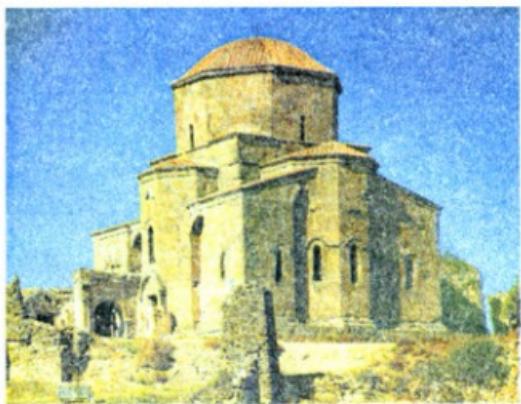

დაპყრობილ სომხეთში ირანულებმა თავიანთი მშართელი, მარჩხანი, დანიშნუს და ცეცხლთა ყვანის ცეცხლის გაუკულებას შეუდევნენ. 428 წელს აქ მეფობაც გააუქმეს. სომხები ვერ ურიგდებოდნენ ირანულთა ბატონიბას და აჯანყებისათვის ემსადებოდნენ, მათ კვეშირი შეკრეს ერთმორწმუნებ ქართლიან და აღმანულებითან (აღმანეთი მდგრარეობდა თანამედროვე შეურბაიჯანის ტერიტორიაზე). 450-451 წლებში სომხეთში დაიწყო დიდი სახალხო აჯანყება ირანულთა ნინაალმდევ. სახალხო ომს ხელმძღვანელობდა სომხეთა ეროვნული გმირი ვარდან მამიკონიანი. სომხებთან ერთად იმპირიზნებ ქართველები. ირანის შაშმა დიდი ჯარები დაძრა აჯანყებულთა ნინაალმდევ. 451 წელს მოხდა გადამწყვეტი ბრძოლა, სადაც სომხები დამარცხდნენ. ქვეყნა ხანგრძლივი დროით მოექცა უცხოელ დამპყრობითა ულელეჭე.

ირანი და ქართლი. სომხეთის დაპყრობის შემდეგ ირანი ქართლის ნინაალმდევ დაიძრა. ჩემინს სამშობლოს იგუე ბედი ელოდა, რაც სომხეთის. ქართლის მეფე გახტანგ გორგასალი ირანულებს ქართლში ფეხის მოკიდების საშუალებას არ აძლევდა. 482 წელს ირანულთა ნინაალმდევ ქართლშიც დაიწყო სახალხო აჯანყება. ბრძოლები ცვალებადი ნარმატებით მიმდინარეობდა. ვახტანგ მეფემ და ქართველობამ დაიცვეს ქვეყნის დამიუკადებლობა. ვახტანგის სიკედილის შემდეგ კი (502 წ.) ირანულებმა შეძლეს ქართლის დაუკეპა და აქ მეფობის გუმტება (523 წ.). ირანი მოჰყო საქართველოს დაპყრობა სურდა და საომარი მოქმედებანი დასავლეთი საქართველოში, ლაზები გავრცელა. ლაზების მეფემ, კუპაშმა, ერთმორწმუნებ ბისანტიულებთან კავშირში, შეძლო ირანულთა განდევნა. VI საუკუნის ბოლოს ირანულები ქართლიდანც განდევნენ. ამ გამარჯვების აღსანიშნავად მცხეობის მოპირდაპირე მთავე აფუ ქართველ ხუროთმოძღვრების შესანიშნავი ძევლი – ჯვრის მონასტერი.

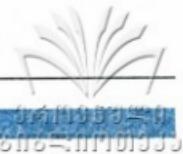
სახანური ირანის აღმევება და დაცვა. VI საუკუნეში ირანის შაპი გახდა ხოსრო I ახშემირგანი (531-579 წწ.). ახშემირგან „გასხვოსნებულს“ ნიშნებს. მისი მეფობისას ირანის თავისი ძლიერების მნიშვნელობა მიაღწია. ხოსრო I განაგრძობდა მძიმე ომებს ბისანტიასთან. ეს კი ირივე იმპერიას ასეუსტებდა. VII საუკუნის პირველ ნახევრში, როცა არაბი დამპყრობლები გამოჩნდნენ, ირანი იმდენად იყო დასუსტებული, რომ მათ ლირსული ნინაალმდევობა ვერ გაუწია. არაბებმა ადგილად დაპყრეს ირანი, ისლამიც გააერცელეს და სახალიფოს შემადგენლობაში მოაქციეს.

მანედურობა ანუ ზორიასატრიაში, რო-
გორც რელიგია, ნარმოსუა ძეველ, აქმენიდურ
ირანი, ქრისტეშობამდე VI საუკუნეში. ამ
რელიგიის მიხედვით, სამყაროში ორი ძალა,
ბოროტება და სიკეთე მუდმივად ეპრძევან
ერთმანეთს. კეთილი ძალა, ეს არის აპუ-
რამშედა, ბოროტი ძალა კი აპრიმანი. მინიერი
ცხოვრება ამ ორი ძალის ბრძოლის არენაა.
მისი მიმდევრების შერით, ცეცხლი სიმინდება,
იგი განწენდს ცეცხლაფერს, ამიტომ ცეცხლს
თავიანს სცემდნენ. მაჩდევანობის მიმდევან
ქურუმებს, მოგვებს უნოდებენ.

მცხეობის ჯვარი

ვახტანგ გორგასალი.
სვატიცხოვლის ფრესკის ასლი

დანართი

როგორ უკვდავყო თავისი სახელი არდაშირმა

თავისი ძლიერამოსილებისა და გამარჯვების ქედლად არდაშირმა ჩაუტი რუსტამის კლასზე თავისი დიდი ქანდაკება გამოიჭრებოდა – ცხენზე მჯდომარეობის არდაშირმა, ასევე ცხენზე მჯდომარეობის დამერთი, პეტროვის უკანასკნელი მუზე არტავინი. ირანის შემსეს ეს ქანდაკება არაბთა ბატონობისას დღინიანდა.

IV საუკუნის რომაელი ისტორიუმისი ამიანე მარცელინე სპარსელი ცხენოსნების შეიარაღების შესახებ

„ყოფილ შედეგის მოვლი ტანი დაფარული აქვს რუნის მცირე ფირფიტებით იმდენად მჭიდროდ, რომ აბფერის შესეს შენართობის ადგილად ემირისილებიან სხეულის ყველა ნაწილის მოძრაობას. სახე დაცულია ნიღბით იმდენად კარგდ, რომ მოვლ სხეულშიც არც ერთ ისარს არ შეუძლია ტალანის აბფერმი, თუ არ მოხდა თელის ნინ დატოვებულ მცირე საქვერტეს და მცირევე ჰუტერტანას წესტებით, რომლითაც მუმინი გაჭირებით სუნთქვეს. შებებით შეარაღებულ მეომართა ნაწილი იჯდ უძრავად, ისე, რომ კაცებ ვერბოდა თითქოს ისპირ რუნის ჯვევებით იურნენ დამშერინი. მათ გვერდით იყენებო განლაგებული მშეოლდოსნები. მშეოლდოსანთა ნუობით სპარსელები ოდითვანევე ძლიერები იყრნენ. ისინი სტეპებზელობით ტიმინები თავიანთი მუწინილ მშეოლდებს ისე, რომ მშეოლდები ლარი სწორება გულის მარჯვენა შარებს, მაშინ, როლუსაც მირცხვან ხელი დაფარულია წევტან ისარზე, თითქო სწრაფი და გამოცდილი გამოცვით ისარი სისინით მიურინავს და ინვეს სასიცუდილი ჭრილობას.

პითხვები:

1. სად ნარმიოშეა სასანიანთა სახელმწიფო?
2. რაზე ოცნებობდნენ სასანიანი შაპები?
3. რა იყო მშედვებობა და სად ნარმიოშვა იგი?
4. როდის მოხდა აკანუებები სომხეთისა და ქართლში?

დაცალება:

დაახასიათეთ ამიერკავკასიის ხალხთა ბრძოლა ირანის აგრესიის ნინააღმდეგ.

არქეოპოლისი (ფლევანდელი ნოქალაქევი),
ძველი ლაზურის დედაქალაქი

§ 11. რომის იმპერიის აღდგენა იუსტინიანე დიდის მიერ

უკრაїნული
გიგანტის

იმპერატორი იუსტინიანე (528-565 წწ.)
თავს რომის იმპერიის ერთადერთ მემკუდრედ თვლიდა. მან მიზნად დასასახა რომის იმპერიის აღდგენა ძევლ საზღვრებში და აღდგენილ იმპერიაში ერთიანი ქრისტიანული სარჩმუნოების დამყარება.

ამ მიზნის განსახორციელებლად მას უნდა დაემორჩილებინა დასავლეთით იმპერიის ტერიტორიის გაბატონებული გერმანელი ტომები ისტეგოთები, ვესტგოთები და ვანდალები. აღმოსავლეთით მისი მოქმედები იყო ირანი.

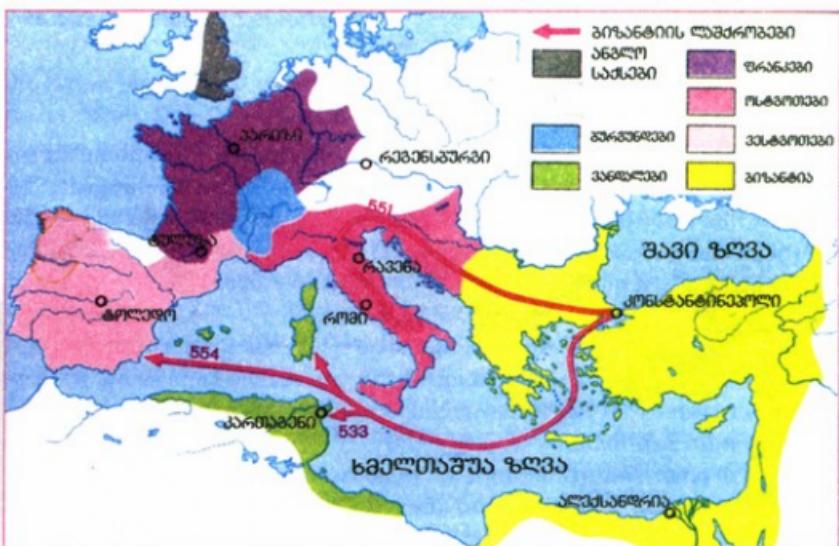
იმპერატორი თავდაცვე შუალგა ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცებას. საზღვრების განმტკიცების მიზნით მან აშენა ციხესიმაგრები, რომლებიც აკონტროლებდა უმნიშვნელოვანებს სტრატეგიულ ჟუნქტებს. დიდი ხარჯები გაიღო სამეფო ხაზინიდან ფარის ბრძოლისუნარიანობის განსამტკიცებლად. მისი მეფობის ხანძი საშედრო არეაზე გამოჩნდენ უდიდესი შედართმთავრები ველისარიესა და ნარსესი. მათმა მხედართმთავრულმა ნიჭმა და სიმამაცემ ბიზანტიელებს ბრძონებალუ გამარჯვებები მოყენა.

იმპერიის ბრძოლები განდალებთან რამდენიმე წელიწადს გრძელდებოდა და ბიზანტიელთა გამარჯვებით დამთავრდა. ბიზანტიელებმა წესრიგი დაამყარეს ჩრდილოეთ აზურეა და ხმელთაშუა ზღვები კუნძულებზე.

ვანდალებთან ბრძოლის დამთავრების შემდეგ ბიზანტიელები იტალიაში შეიჭრნენ ოსტგოთების ნინაალმდევ საბრძოლელად. ეს ბრძოლა უფრო ხანგრძლივი გამოდგა. ვოთებმა იმპერიის ნინაალმდევ ბრძოლას განმათავისუფლებელი ომის ხასიათი მისცეს. 554 წელს ბიზანტიელებმა საბოლოოდ დაი-

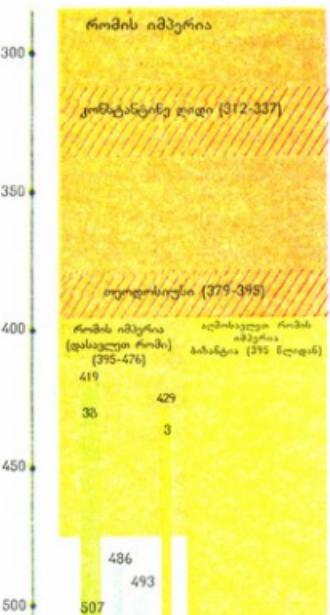
იუსტინიანე. მიზანი რავენის სან-ვიტალის ტაძრიდან

დედოფლალი თეოდორა. მოზაყარ რავენის სან-ვიტალის ტაძრიდან

რომის იმპერია კონსტანტინე დაიდან იუსტინიანე დიდამდე

ც - ეპიტოლები
ლ - ქარისკები
რა - როგოროვნები
ვ - ვანდალები

მორჩილებს ოსტგოთები. იუსტინიანე უკავშირდა შეეცა ვესტგოთების ჰმიტონის მდგრადი ქარები ეპანეთისაკენ გატანა. მაგრამ მათ ეპანეთის მხოლოდ მცირე ნანილის, სამხრეთ-აღმოსავლეთის შემოწირება შეძლეს.

ბიზანტიის უჯრო როგორ გოთურება ჰქონდა აღმოსავლეთში, სადაც მას დაუპირისისირდა სასანიდური ირანი. ამ ფაპირისავირებელი მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა აღმოსავლეთის ქრისტიან ხალხებს, ქართველებსა და სომხებს. 532 წელს ბიზანტიასა და ირანს მოირის დაფიქტური ზევით მათ გაყიდეს ამიერკავკასიის ქრისტიანი ქვეყნები. საქართველო ამ ზევის მიხედვით ირ ნანილად გაიყო. ბიზანტია დასავლეთ საქართველოში,

ლაზიები გადატანდა, ხოლო აღმოსავლეთ საქართველო ირანელების ხელში აღმოწინდა. ირანელებმა VI საუკუნის დამდებულ ქართლში მფუძნდა გაუყიშეს.

ბიზანტია-ირანის პრიძლის ველს ლაზიების ტერიტორია წარმოადგენდა, სადაც 542 წელს შეეიღენ ირანელები. თავიდან ლაზები, ევრისხი გონლაგებული ბიზანტიულთა ჯარის სარალლების თუკონებობის გამო, ირანელთა მხარეს იპრიძლდნენ. თუმცა მათ მალევე დაუჭირეს მხარი ურთმორისმენტ ბიზანტიას და ამ პრიძლის გვადამზევეტი როლი შეასრულა. ბიზანტიულთა და ურთიერთა გერთონანტებულმა ლაპტარის ირანელები ევრისილი განდევნება. 562 წელს იუსტინიანე ზევი დადო ირანის შპს ხმირი ანგელიკებითან. ამ ზევის ირანელებმა დატოვეს ევრისი, ხოლო 575 წლიდან სკენითიდაც გავიდნენ და საბოლოოდ დატოვეს დასავლეთ საქართველო.

ნიკას აჯანყება. ბიზანტიის იმპერატორის კარი დიდ ფულს ხარჯება იმპერიის სახელმწიფის გაფართოებისათვის პრიძლაში. ამას ემატებოდა სამეფო კარის ფუფუნებისაკენ სხრაფეა. ბიზანტიის მოსახლეობა დატოვებოდა, დედაქალაში თავმოყრილ პოლიტიკურ დაკვეუფებებს შორის ხმირი იყო დაპირისირება.

532 წელს კონსტანტინოპოლის მოხდა დიდი აჯანყება, რომელიც ისტორიაში ნიკას აჯანყების სახელთანა ცნობილი. აჯანყებულები გამოიდინებით შეძაბლებით „ნიკა“ (ბერძნ. Κωνσταντία გამარჯვება). აჯანყებას დიდი სისხლის მოჰკვა. დედაქალაში მოული კარის განმეოლების ქაზის პრიძლები მიმდინარეობდა. აჯანყებულთაგან იმპერატორის ხელისულება ისნა იუსტინიანეს მეუღლის თეოდორას გადევნება გადაწყვეტილებებმა. აჯანყება უმაგლიოთ სისახტით ჩაახშევა.

იუსტინიანეს სამართალი, იუსტინიანეს თავის უპირველეს ამოცანად მიაჩნდა იმპერიაში ერთიანი ქრისტიანული სარწმუნო-ების განმტკიცება და ქვეყნის შიგნით წერიგის დამყრება. მან იმპერიისათვის შეემზა „მტკიცე და ურუკვი კანონები“. მისი დავალებით შეერიბა უმთავრესი საიმპერიო დადგენილებანდა და მოქმედი კანონები. ეს კანონთა კრებული ისტორიაში იუსტინიანეს კოდექსის სახელთანა ცნობილი. ის მნიშვნელოვან გავლენას ახდინდა შუა სუვერენიტეტის და შემდგომი ჟრიოდის ეროვნულ სამართალში.

დანართი

ვრცელდებო
ეკულისულების

იუსტიციისანეს ნოველები საიმპერატორო ხელისუფლებისა და ეკლესიის ურთიერთობის
შესახებ

- უძმლული კაცობრივობის გამო ადამიანებს დათისაგან ნაპოტეზ აქვთ უდიდესი საწინარი - ეკლესია და მეფობა, პირებული საღვთო საქმეს ემსახურება, მერჩე - ამჟღვენობის, ორივე კრიზი წყაროდან მოვდინება და ამჟღვების ცოლებების. ამიტომ მეფენი, უპირველეს ყოვლისა, ზრუნავენ სასულილი პირთა კუთალდღეობიზე, რომელიც თავის
მიწოდება, მუდმივად ღონისულების მათხე უფლის ნინაზე.

- როგორც შეუძლია სამდვერელება, ხოლო ხელისუფლება კი კანიკირი, მათ შორის სულებს კოტილი თამზობა, რასაც ადამიანისათვის დოფი სარგებლობა მოაქცის.

- ადამიანის შეგვადა, სახელწოფულ შეფეხბა ნაწილებისა და ორგანობისაგან: უდიდესი და უმნიშვნელოვანების
არიან მეფე და პატრიარქი. ქვეშევრდომითა სულისა და ხორცის სიმშევიდე, სამეფე ხელისუფლებისა და ეკლესიის შორის
თამზობასა და შემთხვევაში დამოუკიდებული.

VI საუკუნის ისტორიული პროცესი კესარიელი ნიკას აჯანყების შესახებ

ბასილეუსი იუსტინიანე და მასთან დაახლოებული თათბირიდნენ, თუ როგორ მოუცურალებუნენ: დარშენილიყვენ
ექ (ქალაქი), თუ ხმალებები ჩამსხდარიყვნენ და გაუკეთებუნენ. იუსტინასხვა ნინადაფებები - რიცორც გატვეის
სახარებლოდ, ასევე სანისაღმიურებულ და აა, დედოფალს თეთრობრივ უმნიშვნელური უნითი: იმათ, რომილიც
ერთ განესაკოთ, ეკადერება კი ქალის იუსტინები და გამედებებით დაშეგვადან გამოიცია და გამოიცია. ჩემი მერით, გატვე მინც
საფრთხეში არიან, სხვა არაუკარი დარშენით, თუ არა გაუმჯობესონ მდგრადრიგა. ჩემი მერით, გატვე მინც
უძირის საცუკლია. დეთა გამომლო ყველა სცენიური ელოგიური, მეტობის ის, ფრთხ მუშობდა, იყო დეტილი, უტარენლა.
და, არ ნამრთოვას კი ეს მორის სამისა, და, არ გამოიტენება ის დალ, რიცორც არ მიწოდება დელიოფალს! თუ შენ
გურუს თავი გაუკვეთო გადაიჩინი, ეს არ არის როგორი. გიორგილიმინე, რომ შენ გადარჩინილა, არ მოუგიდეს
სცენიდილი არიში სიცოცხლეს. მე მომშობლი ძველი გამოიძემ: თუ სცენიდილა, სცენს მიუვაჭ შეუდა, ვიღრე იყო
ლტოლებული და დევრილი. მეფის სამისი - პრეცენტალუ სუდარაა.

კითხვები:

1. გაიხსენეთ, როგორ შეიქმნა ბარბაროსული
სამეფოები რომის იმპერიის ტერიტორიაზე?

2. რომის იმპერიის აღდგენის მიზნით რომელ
ხალხებთან უნდებდა ბრძოლა იუსტინიანეს?

3. რა იყო ნიკას აჯანყების მიზნები? ვინ იყო
მიზანტიის მოკავშირე ირანთან წინააღმდეგ
ბრძოლაში და რატომ?

4. როგორი იყო იუსტინიანეს საკანონმდებლო
მოლვანებია და რა მიზანს ემსახურებოდა იგი?

დავალება:

ნერილობით უპასუხეთი: იუსტინიანეს ნოველის მიხედვით,
როგორი იყო ურთიერთდამო-
კიდებულება იმპერატორსა და
ეკლესიას შორის ბიზანტიაში?

ანა სოფიას ტაძარი კონსტანტინოპოლის. ამჟღვება იუსტინიანე დიდის დროს

შ 12. პერაკლე კეისარი – „პირველი ურთიერთობის გვაროსანი“

პინანტია იუსტინიანეს შემდეგ, იუსტინიანეს გარდაცვალების შემდეგ იმპერია თანდათან კარგულდა თავის გველისას დასავლითის ტერიტორიებზე. 568 წელს ასანგობარიფერი დაუფუძნენ ჩრდილოეთ იტალიას. სლავებმა ააოხრეს და დაუკავეს ბალკანეთის ნახევარუენძლელი. მსოფლიო კულტურის მეთაურის ტრადიციისათვის მრიოლამ კონსტანტინოპოლის პატრიარქია და რომის პატ გრიგოლ დიდის (590-604 წწ.) შემისულებული გამამწვავა აღმისავლეთისა და დასავლეთის დაპირისპირება.

იუსტინიანეს მემკენიდრე იმპერატორებმა თავიანთი ყურადღება აღმოსავლეთისაკენ მიაჰვია. ხანგრძლივი იყო მათი პრიოლები ირანთან, რომელიც 591 წელს იმპერატორმა მავრიკიუსმა ხელსაყრდელი ზავით დაასრულდა. ამ ზავის პირობებით, ირანი ბისანტიის სასარგებლოვდ სიმხეთისა და საქართველოს თმობდა. როგორც ჩანს, ამ პრიოლებმა შეუწყო ხელი ქართლის VI საუკუნის 70-იან წლებში ერისმთავრის შემოღებას და ამ ზავის შემდეგ ქართლის ერისმთავრის, სტეფანოზის დამოკიდებელ მოღვაწეობას.

602 წელს ბისანტიის სამშერატორი კარის მოხდა გადატრიალება, მავრიკიუსი დაამხეს. უბირთ ჯარისაცის ფოკას ტახტზე ასვლით ისარ-გებლეს ირანულებმა, ბისანტიის აღმოსავლეთი პრიონციები დაიკავეს და თუთ იმპერიის დედაქალაქს მიაღწინ.

პერაკლე კეისარი. 610 წელს ბისანტიის იმპერატორი გახდა პერაკლე, რომელსაც უდიდესი წელილი მოქდლეს იმპერიის ძლიერების განმტკიცებაში. პერაკლე კეისარმა, რომების იმპერია, როგორც ბისანტიელები უწოდებდნენ თავიანთ ქვეყანას, ბერძნულ სახელმწიფოდ

პერაკლე კეისარი და
კონსტანტინე III. ოქროს
მონეტა

ბისანტია და ირანი VII
საუკუნის დამდეგს

იურუსალიმი. მინიატურა

შეცვალა. ამ პერიოდიდან იმპერატორები ბერძნული ტერმინით, ბასილესებად იწოდებან. თანდათან ლათინურის ნაცელად მეცნიერება ბერძნული ენა.

614 წელს გაძლიერებულმა ირანულებმა იურუსალიმი აიღეს და სასტუკად დაარბიეს. შაშმა ირანში გაიტაცა ჯერი, რომელსედაც მაცხოვარი უკონ.

პერაცულ კიისარმა, რომელსაც დაბრინებული იმპერია ერკო სამხართველოდ, დახმარებასათვის ეკლესიას მიმართა. კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა ეკლესიიდან საგანძურო გამოიტანა და გადასცა ეკისარს. თან დიდი თანაფომა გამოუცხადა ურმწუნოთა წინააღმდეგ ბრძოლაში.

პერაცულ კიისარმა ეკლესიდან მიღებული დამარცხით შეკრიბა ლაშქარი და ირანულების წინააღმდეგ შეტყობიერ გადავიდა. ამ ბრძოლაში მისი მოკავშირები იყვნენ ხეხარები და ასევე აღმოსავლეთის ქრისტიანი ხალხები. პერაცულ კიისარმა ხეხარებთან ერთად 627 წელს ალყა შემოარტყა თბილისს, სადაც გამდგრებული იყო ირანის გარნიშონი. მათ ვერ შეიძლება ქალაქის აღდეს, რაფიდ თბილისს მოსახლეობა თავის ქალაქს გმირობიდა იცავდა. პერაცულ კიისარმა ქალაქი შეოლოდ მომდევნო წელს აიღო.

ბისანტიელებმა 627

წელს ქალაქ ნინევის ნანგრევებთან ირანულებზე ბრწყინვალე გამარცვება მოიპოვეს. ამ მარცხის შემდეგ სასანიდური ირანის ძლიერების შეზ ჩაესვენა. პერაცულ კიისარის სახელს უკავშირდენ ამ პერიოდში ზარათუშტიას დაბალების ადგილზე მარადიული ცეცხლის ჩაქრობას. პერაცულ კიისარმა

იმპერატორის ფრაზე აყვანა. მინიატურა

ძველი თბილისი

ირანიდან ნამოსახვნა იქ გატაცებული ჯვარი და 629 წელს დღიური შეარჩეოს.

ჰერაკლე ეკისრის მეთაურობითი ბიზანტიის დაიპრინა მთელი აღმოსავალითის პრიუინცუები, მაგრამ აღმოსავალითიდან მსა ახალი საფრთხე ელოდა.

დანართი

ნაწყვეტი თოითმხილველი ბიზანტიელი მწერლის ანტიოქიის სტრატიგის ნაშრომიდან „ნარტულება ერუსალემისა“ (ძველი ქართული თარგმანით)

და ყო დაწყება ბრძოლისათვის ქრისტიანობა მიმართ ირუსალემისათვის თევესა აპრილისა თხუთმეტება, ინდოქტემბრისა თწისა და მეოთხე წელსა ჰერაკლეს მეფებისას (614 წ.) და დაყვეტ ბრძოლასა შინა ოცნებულება და ესროდეს ფილიავანითა ძლიერად, კოდრების დასცეს ზღვებზე ქალაქისა მეოცდაერთე დღეს. და მაშინ მტკრინი იგი ბოროტინ შევდეს ქალაქისად რისხვითა დიდობა, კოთარცა შევცნი განძურებულინ და კოთარცა ვერაპენ განმორიტებულინი...

და ყოველითირი არავის შენწყალებდეს: არცა მმავაცა, არცა ფედულასა, არცა ქაბუკა, არცა ქურიესა... არცა მღვდელასა, არცა მომახმინასა, არცა ქალწულასა, არცა ქურიესა...

და დღედა განმორებასა შეიღოთასა ეტყებდა, და ყრმანი კოთარცა მართული მერინელობანი ყიოლეს, და მღინარენი სისხლისა ქალაქისა დოგდა...

.... მაშინ უკუთრით მურითა და მტკრითა ჭემირიტებისათვის და ქრისტები მოსულება კიარანცა იხილენ ქრისტიანინი, რამეთუ მცუმულინი არიან ზელსა მტკრითასა, განიხიარუს ფრიად, რამეთუ სტელეს ქრისტიანინი, და განიჩრიახეს ზრახეა ბოროტინი..."

ქართული საისტორიო წყარო: „მოქცევად ქართლისა“ ჰერაკლე კეისრის მიერ საქართველოში ნარმართა დასვების შესახებ.

- ჰერაკლე ტფლისას და მცხეთას და უკარისა განვალინა ქადაგნი, რათა ყოველი ქრისტიანი ქალაქთა შინა შემოსინები და ყოველი მოცენი და ცუცხლის მახსრინი ანუ მითითაღნენ ანუ მოისრინ; ხილო მათ ნათლისძება არა ინებს, ზევით თანა ალერინებს ქრისტიანთა კიდერების კუუკლითა ზედა ნარმართა მხევილი და ელემინათა შინა მდინარენი სისხლისანი დოფლე; ხოლო ჰერაკლე განმინდა შეკული ქრისტები და ნარეგდა".

პითევაბი:

- რამ გამოიწვია იმპერიის დასუსტება იუსტინიანეს შემდეგ?
- რა ლონისხებები გაატარა ჰერაკლემ ქვეყნის ძლიერების აღსადგენად?
- როდის და სად დაამარცხა ჰერაკლემ ირანები?
- რატომ კუნძოდებთ ჰერაკლეს პირველ ჯვარისანს?

დანართი:

დანართის მიხედვით, დაახასიათეთ ურთიერთდამოკიდებულება სხვადასხვა რელიგიის მიმდევართა შორის.

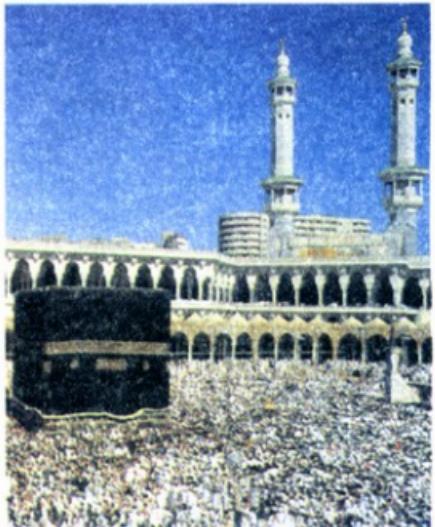
თავი IV. არაბთა და ისლამური სამყარო

§ 13. არაბთა სახელმწიფოსა და ისლამის ნარმოშობა

არაბთის ბუნება და მოსახლეობა. არაბთის ნახევარუნძული ნარმოადგენს არაბთა სამშობლოს. არაბეთის ნახევარუნძულზე არსებული კლიმატი განაპირობებდა იქ მოსახლეთა ცხოვრების წესს, მათ საქმიანობას. ეს ტერიტორია ძირითადად მშრალ სტეპებსა და ნახევარუდაბნოებს უკავია. არაბთა სიმიდიდუ საქონელი იყო. ისინი მისდევდნენ აქლემების, ცხეციბისა და ცხვრების მოშენებას. აქლემი (უდაბნოს ხომალდი) აქმაყოფილებდა არაბთა ძირითად მოთხოვებს, ადლევდა საკუებს: რძესა და ხორცას, მატყულს ტანსაცმლისათვის და ტყავს კარებისათვის. არაბები თავიანთ ჯოფთან ერთად მომთაბარეობდნენ. ბეღაუ-ინგის (რაც ნიშნავს „უდაბნოს კაც“) ცხოვრება მძიმე იყო. ისინი ეძრიდნენ უდაბნოს ქარსა და ველურ ცხოველებს. აგრეთვე იყო დაპირისპირება ტომებს შორის ოშისებისა და საძოვრებისათვის.

არაბებთა ტომებს თავიანთი სალოცავები და ღმერთები ჰყავდათ. ისინი თაყვანს სცემდნენ მზეს, მოვარუსა და ვარსკვლავებს. ნაწილში სამდა, რომ ქვეშა და ხევბში ჩასახლებული იყენენ სულეპი და როლებაც მზე ჩაიგდოდა, ისეურობას დემონები ეპატრინებოდნენ.

არაბთის ნახევარუნძულის სამხრეთ-დასავლეთი ნაწილი, ეგრეთ წილებული ბეგდინერი არაბეთი – იემინი, გამოიწევოდა ნაყოფერებით. მენამული ზღვის გაყილებით გადიოდა ძელი საგაფრინ ქას ბაზანტიკიდან აფრიკასა და ინდოეთში. ამ ქაბეზე, რომელიც მდიდარი იყო ოზისებით, გაჩნდა ბინაძარ არაბთა დასახლებანი. მათ შორის ყველაზე დიდი იყო ქალაქი მექა. მექაში იყო არაბთა უმთავრესი სალოცავი ქაბას ტაძარი. ქაბაში იყო შევი ქა, რომელიც, გადმოცემის მიხედვით, ზეციდან მოევლინათ. ამ ტაძარში იდგა აგრეთვე სხვა ღმერთებისა და დემონების კერძები, რომელთაც ბეღუინთა სხვადასხვა ტომი თაყვანს სცემდა. მექა ყველა არაბთათვის წმინდა ქალაქი იყო. შევი ქვის თაყვანისაცემად, ჩამოსულთა სიმრავლის გამო, ქალაქი მექა დაწინაურდა. განაცხადებით გამდიდრდა ყურეიშთა ტომი, რომელთა ხელშიც იყო ქაბას ტაძარი. ისინი იცავდნენ და უვლიდნენ ტაძარს. ყურეიშები არაბეთში ცნობილი ვაჭრები გახდნენ. მათ ხელში ჩაიგდეს დიდი სიმდიდრე, ფლობდნენ უზარმატარ ტერიტორიებს, საქონელსა და

ქაბა

მაცხოვარი სახედარზე და
მუავიზე აქლემზე.
მინატურა

ომარის მეჩეთი იურუსალიმში

მონებს. ამ საგვარეულოდან წარმოიშვა მუჰამედი, რომელმაც საფუძველი დაუდო ახალ რელიგიას – იслამს.

მუჰამედი და მისი მოძღვრება. მუჰამედი 570 წელს მექაში, დარიბი ვაჭრის ოჯახში დაიბადა. მას მშობლები ადრე დაელია. მუჰამედი იყო მწყემსი და აქლმების გამცილებელი, შემდეგ იგი მდიდარი ქვრივის საგვარეულო ქარავანის მეთაური გახდა. მოგვიანებით მუჰამედი ამ ქვრივზე დაქორწინდა.

მუჰამედი საგვარეულო ქარავანის მიმღები და ერთიანების მისას გაუცნო იუდეველებსა და ქრისტიანებს. მათგან გაიყო, რომ ღმერთი ერთი იყ.

არსებობს გადმოცემა იმის შესახებ, რომ 40 წლის მუჰამედს მექასთან ახლოს, გამოვჭაბულში გამოუცავადა მთავარანგელიზმი გაბრიელი. მან მოუწოდა მუჰამედს ხალხისათვის ეკადაგებინა ჭემარიტი სარწმუნოება, რომ არსებობს ერთადერთი ღმერთი აღაპე.

მუჰამედმა ამის შემდეგ დაიწყო ქადაგება და აერცელებდა თავის მოძღვრებას. მუჰამედი ამტკიცებდა, რომ არ არსებობს სხვა ღმერთი, გარდა ყოველისმერბლე ერთი ღმერთისა – აღაპისა. ის თავისთავეს „ღვთის მოციქულს“ უწოდებდა. მალე მუჰამედს მრავალრიცხოვანი მიმღევარი გუშჩნდა. ახალი მოძღვრება ისლამიდ იწოდა. სიტყვა ისლამი „ღვთისადმი მინდობას“ ნიშანებს.

ისლამის მოძღვრების მიხედვით მოსე და იესו ქრისტიც არიან ღვთის მოციქულები. მუჰამედი ღმერთის უკანასკნელი მოციქულია.

მექაში მცხოვრები მდიდარი ვაჭრები ვერ ეფუბოდნენ მუჰამედის მოღვაწეობას. მათთვის მოუღებელი იყო ახალი მოძღვრება. ისინი დასცინოდნენ და დენიდნენ მუჰამედს. 622 წელს მუჰამედი მექადან მედინაში გაიტა. ამ გაქცევით, ჰიჯრით (ჰიჯრა არაბული ნიშანავს გადაადგილებას), იწყება არაბული წლითალრიცხა. მედინაში მუჰამედი გაძლიერდა, თანმომარწეობა დიდი რაოდენობა შემოიყინა.

630 წელს მუჰამედმა 10 000 მიმღევართან ერთად აიღო ქალაქი მექა. მუჰამედმა ქაბაბში კერძები დამსხვრია და მექა ნიშნდა ქალაქად გამოაცხადა.

მუჰამედი 632 წელს მუდინში გარდაიცვალა, ის დაცრძალულა იქცა. მოგვიანებით მის საფლავზე აშენეს მეჩეთი.

ყურანი. ამ დროისათვის ისლამი თითქმის მოულს არაბეთში იყო გაფრულებული. მუსლიმთა „ნიშნდა ნიგნი“ – ყურანი (ყურანი, არაბულად ნიშნავს ნკუთხვას) თავმყრილია მუჰამედის „ნინასნარმეტევე“

არაბი მეომრები

ლური", ზეშთავონებისა და აღტურების დროს ნარმოთქმული ქადაგებები. ეს წიგნი განსახლერავს მუსლიმის მოელ ცხოველებას. ეს არის როგორც წმინდა ნიგნი, ასევე ისლამური სამართლის წყარო. ყურანი შედგება 114 თავის ანუ სურასაგან. პირველი სურა არის ლოცვა, რომელსაც დღეში რამ-დღენვერმე უცილებლად ნარმოთქვას მორწმუნებულიმი.

მორწმუნებული მუსლიმი ვალდებულია შეასრულოს ისლამის 5 აუცილებელი მოთხოვნა: 1. ერთი ღმერთის აღიარება – „არ არს ღმერთი, გარდა ყოვლისშემძლე ერთი ღმერთისა – აღაპისა; 2. დღეში ხელვერ უნდა ნარმოთქვას ლოცვა (ნამში); 3. უნდა გაიღოს მოწყალება დარიბთა და უცოვართათვის; 4. მარხვის თვეში, რამადანში არ მიიღოს საკუპი მზის ამოსელიდან მზის ჩასვლამდე; 5. ყველა მუსლიმი ვალდებულია სიცოცხლეში ერთხელ მოილოცოს წმინდა ქალაქი მექა.

ისლამი მორწმუნებს უსიტყვო მორჩილებისკენ მოუწოდებს. ადამიანის ბეჭედ ყურანის მიხედვით ალაპი განავებს. „არავერი მოგვივა გარდა იმისა, რაც ალაპმა დაგვისახა“, ნაუქამი ყურანის სურებში. ყველაზე დიდი მაღლი ალაპის ნინაშე არის მისთვის ურჯველოების ნინააღმდეგ ბრძოლა. „საღვთო იმი“ – ჯოპადი, ისლამის გვერცელების მიზნით, მუსლიმის წმიდათანიდან მოვალეობად ითვლებოდა.

არაბთა დაპყრობითი ლაშერობების დასახისი. მუპამედი მოუწოდებული არაბეთის სახელიერო და საკრო მეთაურად იწა აღიარებული. 632 წელს, მის გარდაცვალების შემდეგ, ეს უფლებები გადავიდა მის შემკვიდრეებზე, რომელიც ხალიფებად (ალაპის მოციქულის მიაღდიოდებად) იწოდებოდნენ.

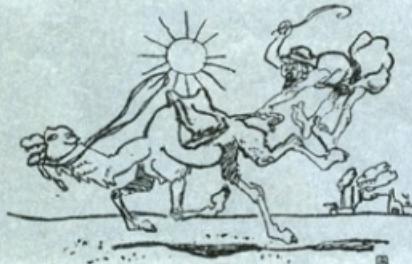
არაბები, ჯერ კიდევ მუპამედის სიცოცხლეში, გასცდნენ თავიანთი ქვეყნის სახელმწიფოს და ისლამის გვერცელების საბაბით დაინტეს მზიობელ ქვეყნებში ლაშერობები.

მუპამედის შემკვიდრეების – აბუ-ბექრისა და ომარის მმართველობის დროს არაბებმა დაისყრეს სირია, ირანი, მესოპოტამია და ეგვიპტი. 654 წელს არაბები შემოვიდნენ საქართველოში და აღმოსავლეთ საქართველო დაიმორჩილეს. ბაზანტიამ დიდი გაჭირვებით შეინარჩუნა მცირე ქია.

ხალიფა ომარმა ხანგრძლივი ალყის შემდეგ აიღო იუდეველთა და ქრისტიანთა წმინდა ქალაქი იერუსალიმი. მან ათი დღე დაყო ქალაქში და გასცა ბრძანება, სოლომონის ტაძრის ადგილზე აძენებულიყო მეჩეთი. ეს მეჩეთი დღემდე მუსლიმთა ერთ-ერთ მთავარ სინმინდედ ითვლება.

ყურანი

დანართი

მუპამედის ქადაგებიდან:

არ არს სხვა ღმიუროთი გარდა ალაპისა. ის არის ცხოველმყოფელი და მისადაცელი. ყველაფერი, როც არის ზუაპი და დედამიწის გულების მას. ღმიუროთ არის ყველას მუკობარი, ენც მორჩილუნა. მოუქეცი კუთილად შემ მშობლებს, იყვავ პატივმცემელი მათ მიმართ, მაპინაც, როცა ისინი მოსუცები და უძლურები არიან. ყველა მორჩილუნე ძმები არიან. იყვათ მუკობარის და გენერალ ლეიტან მაში.

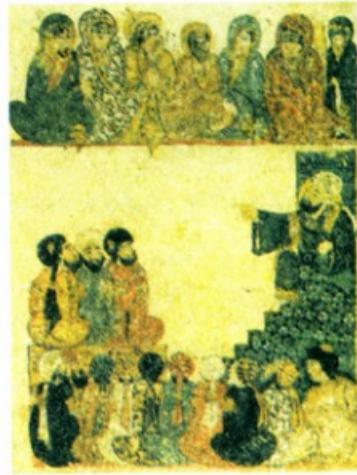
ის არ არის ლეიტას რწმენა, თუ რომელ მხარეს მიმირთავთ თქვენ სახეს ლოკციას, აღმოსავლეთით თუ დასავლეთით. ლეიტას რწმენა უფრო მეტა, კინაც ღმიუროს ქამით, ქამით სამინელი სამსახუროს, ანგელოზების, ყურინისა და მოცემულების. იცხოვრეთ სიყვარულით მოყვასის, ღარიბების, მოქმედურის, მათხოვრებისა და საპურიმილუმი მუოფა მიმართ.

მამკაცები ქალები მაღლა დგანან, რადგან ასე მუქმინა ქა ღმიუროში.

**შუა საუკუნეების მუსლიმი სწავლული ქალების
შესახებ:**

ქალი უნდა იყოს სახლში და იჯდეს თავის საქართველო დაწევასთან. მექობლებთან კოტა უნდა იღაპარაკოს და მხოლოდ აუცილებელ ჰქონისგვეპი ესტუმირის მას.

არ სახლი არ უნდა დატოვოს ქმრის ნებართვის გარეშე. როლებაც ის გადას ვრცელ, ის უნდა გაუზიაროს კაბში და ჩადრო ჩამოიფაროს, ასრინის ის ქანა, საღად ნიულად შეტელდა ხალხს, უნდა მოქრიდოს ცენტრალურ ჭურებსა და ბისრებს. ასევე უნდა უფრითილდეს, არავინ გაიფას მისი ხმა და არავინ იცონის ის. მან მიტაცებდ უნდა დაკვეთ ლოკციას წესები და მარხვა.

ქალები გალერეულიდან უსმერენ ქადაგებას
მეჩეთში. არაბული ხელნანერიდან

პითაბები:

1. სად ცხოვრობდნენ არაპები და რა საქმიანობას ენეოდნენ ისინი?
2. როდის ნარმოიშვა ისლამი?
3. რა არის ისლამის 5 აუცილებელი მოთხოვნა?
4. რა პევია მუსლიმთა წმინდა წიგნს და რას ნარმოადგენს ის?
5. როდის შემოვიდნენ არაპები საქართველოში?

დავალება:

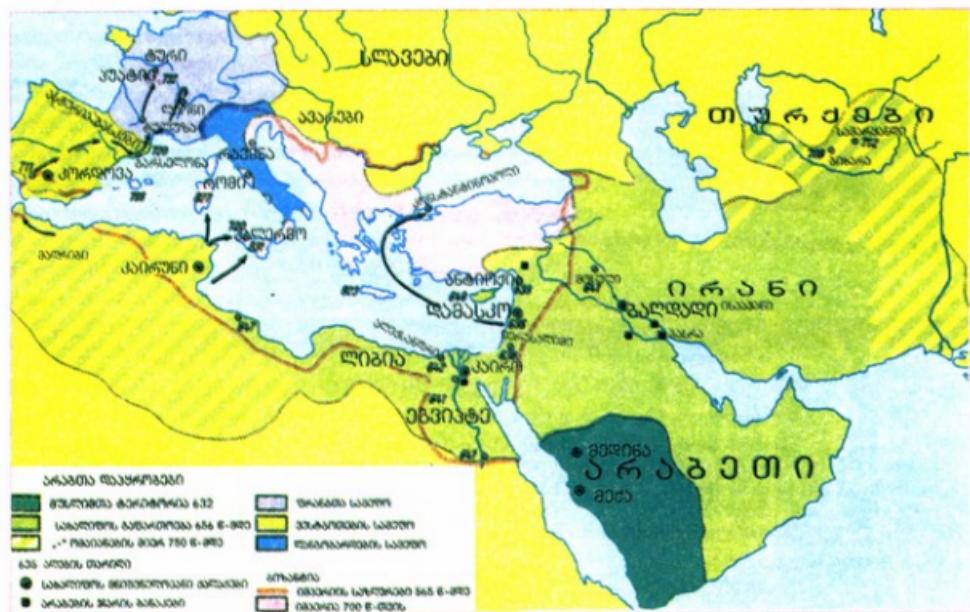
დანართის ტექსტის მიხედვით, დაახასიათეთ როგორია ქალის მდგომარეობა მუსლიმებში.

§ 14. დიდი სახალიფო

საქართველო
გიგანტური

მუსლიმთა გაყიდვა. ომარის გარდაცვალების შემდეგ ხალიფა გახდა ომარი, მოღლ მის შემდეგ მუპატების საყვარელი ქალიშვილის, ფათიმას ქმარი აღი. ამ დროს დაიწყო შედაარცულობა და მუსლიმები იწად გაიყვნენ: შეიტებად და სუნიტებად.

შეიტები წმინდა წიგნად და ჰუშმარიტი მოძლვრების წყაროდ მხოლოდ ყურანს მიიჩინებდნენ, ხოლო სუნიტები გარდა ყურანსა აღიარებდნენ სუნას, სადაც შეკრებილი იყო გადმოცემები (ჰადისები)

არაბთა დაპყრობები

მოციქულის, მუპატების შესახებ. ასევე მისი გამოიუმები, რომელიც არ იყო შესული ყურანში.

ხალიფა აღი, რომელიც შეიტებს განეკუთვნებოდა, მოჟღეს. სუნიტების მეთაურმა, სირიაში დაბანებული ფარის სარდალმა მუავიამ, ფედაქალაქი სირიის ქალაქ დამაცუმში გადაიტანა. მუავიას დინასტიას იმაინები ეწოდა.

ეკრიპაში იმაითებმა სასტურები გააფართოეს. დაიპურეს ჩრდილოეთი აფრიკა. ჩრდილო დასავლეთ აფრიკაში ბერბერების დამარ-

ბერბერული ცეცხლი. მინიატურა

ცხების შემდეგ არაბები აირივნენ მათში და ჰუმილირებულები მაკრებად მოისხენებიან.

მეჩეთის მშენებლობა. მინიატურა

მავრებმა 711 წელს გადალახეს სრუტე და აფრიკადან ევროპაში გადავიდნენ. ამ სრუტეს, მავრების ჯარების მეთაურის ალ ტარიქის სახელის მიხედვით, მოგვიანებით გვირსალებოს სრუტე ეწოდა. ამის შემდეგ არაბებმა 20 წლის განმავლობაში ვესტიგოთების ესპანეთი თითქმის მთლიანად დაიპყრეს. ესპანეთიდან ფრანგების მონარქიას დაესხნენ თავს, მაგრამ 732 წელს ჰუატეკებიან ძრიტოლში ფრანგებმა, კარლის მარტინის მეფიურობით, დაამარცხეს და უკუაღდეს ისინი.

აფრიკასა და ესპანეთში დაპყრობით ძრიტოლებთან ერთად არაბები იძრიტოდნენ ბისანტიულთა წინააღმდეგ. მათ რამდენიმე სუაფე კოსტიუმანტინოპოლის ალბაც ჟ. მავრამ ბერძებმა 718 წელს დაამარცხეს. ბისანტიულთა ნამატებას ხელი შეუწყო ახლად გამოიყენებულმა საპროდოლო იარაღმა, ე. ნ. „ბერძენულმა ცეცხლმა“. ცეცხლიანი ჭარვი გამოიყენებოდა შორს სატყორწუნად როგორც ხმელეთზე, ასევე სახლება ძრიტოლებში. ეს იარაღი გამოიყონა სირიელმა კალინეკოსმა. იგი შედგებოდა ნაციის, კირის, გოგორდისა და ფისისაგან. მოუხედავად ამისა, ომაიანებმა ბისანტიის მაინც მოყლივეს მცირე ჩითის აღმოსავლეთი ნანილი. არაბთა სახალიფოს ტერიტორია ატლანტიკის იუანიდან ირანის მთებამდე ვრცელდებოდა.

სახალიფო აღმოსავლეთში. არაბთა ხალიფები დამასკუში ფუფუნებაში ცხოვრობდნენ. მათ გარს ეხვინენ მეცნიერები და მწერლები, განურჩევლად სარნენუნებისა. ერთ დროს მათ სამსახურში დიდი ადგილი ეკაცა ცნობილი ქრისტიანი ლუთოსმეტყველის იოანე დამასკულის ოჯახს და ოფიციანულად იოანესაც.

დაპყრობილ ქვეყნებში ბშირად ჯანყდებოდნენ არაბთა ბატონობის წინააღმდეგ. უჩჩობისათვის ისინი სასტუად სვადენენ დაპყრობილი ქვეყნის მოსახლეობას. დამსჯელ ექსტენგივას ნარმოსადგენდ 732-735 წლებში მურვან-იბნ მუჰამედის ლაშქრობა საქართველოში. სისასტეტისათვის ქართველმა ხალხმა მას მურვან ყრუ შეარტეა. არაბები დაპყრობილ ქვეყნებში მშარითელად თავიანთ მოხელეს, ამირის აუნებდნენ. ასეთი მოხელე იჯდა თბილისშიც.

VIII საუკუნეში მოისამების წინააღმდეგ ამხედრდნენ სახალიფოს აღმოსავლეთი ნანილები. 750 წელს არაბმა მხედარომითავარმა აბულ-აბასმ დამამარცხა მიმანების საგვარულო და შემდეგში სრულიად ამოხოცა ისინი. გადარჩა მხოლოდ აბდურამიშნი, რომელიც ესპანეთში გაიქცა აბულ-აბასმის თავი ხალიფად გამოაცხადა და დედაქალაქი გადაიტანა მდ. ტიგროსზე აშენებულ ქალაქ ბალ-დადმა. აბულ-აბასის მუქადიდუებს აბასინები ეწიდათ. აბდურამიშნი კორდოვაში დაიდო ტახ-ტი და მის მიერ შექმნილ სახელ-მწიფოს კორდოვას სახალიფო ეწიდებოდა.

აბასიფებმა განსაკუთრებულ ძლიერებას მიაღწიეს ხალიფა ჰარუნ არ-რაშიდის (766-809 წწ.). დროს. მისი გამგებლობა ხოტბაშესმულია შეერაზადის ზღაპრებში „ათას ერთი ლამე“.

ომაიანების მიერ ქალაქ დამასკუში აშენებული მეჩეთი.

VIII ს-ის დამლევე

სახალიფოს დაშლა. IX საუკუნის II ნახევარიდან დაიწყო ბალდადის სახალიფოს ურთიერთები გერმანიაში და გერმანიული სახალიფოს მიერთები. მოუხდავად იმისა, რომ არაპირდები ისლამს ზოგჯერ ძალით, ზოგჯერ კი გამაცემადის ულებელი მოლიტვით აურცელებდნენ ამ ხალხებში, გამაცემადის ულებელს ათავისუფლებდნენ მინის გადასახადისაგან, მათ მაინც ვერ შეძლეს დაპყრობილი ხალხის ერთი რელიგიით გაერთიანება. ამას ემატებოდა შინააშლილობები. თუმცა არაპირდა ხალიფის მიერ დაინშული მოხელეები, ამირები, სახალიფოსაგან დამოუკიდებელ პოლიტიკას ატარებდნენ. ამის მაგალითს ნარმანადგენდნენ თბილისის ამირებიც. **853 წელს** თბილისი ამირა საპავის დასამირჩილებლად ხალიფამ გამოაგზავნა ბულა თურქი, რომელიც სასტიკად გუშენირდა აჯანყებულებს. მან ამირას თავი მოკვეთა და ხალიფას გუშენიავნა. არაპირდა სახალიფოს ტერიტორიაში, კორდოვას სახალიფოს გარდა, უკეთ ჩრდილიან დამოუკიდებელი მიართებული. სახალიფოს გამოყოფილი ეკვიპური, ირანი, ავღანეთი, შუა ქაია. სომხეთიმა და საქართველომ თავი დაიხსნეს არაპირდა ბატონობისაგან. მხოლოდ თბილისი რჩებოდა ამირას ხელში. მიუხდავად 914 წლის აბულ-კასიმის საქართველოში მარილი ლაშქრობისა, ისიც არ გორჩილებოდა ხალიფას.

ბალდადის ხალიფას მხოლოდ მესამეტამიალა დარჩა.

XI საუკუნის შუა ხანებში შუა აზიიდან მომთაბარე თურქ-სელჩუკებმა და ასევე არაპირდა სამხლოებლის უდიდესი ნაწილი.

დანართი

პაპიტ-იბნ-მასლამას დაცვის სიგელი IX საუკუნის ისტორიკოსის ალ ბალაზურის „ქვეყანათა წიგნიდან“

„მოწყველ და ლიმოლირი აღაპის სახელით პაპიტ იბნ-მასლამას ეს სიგელი თბილისის მოსახლეობას სიცოცხლის, ველისა-მოსახლეობის, ლოცვისა და სარწმუნოების ხელშესხებლობის გარანტის აძლევს. ადასტურებს მათ მორჩილეობას და კუნძას – ყოველ კომიტე ერთი დონარის გადახდით.“

წერ გვაძებ უფლება – მოკითხვით, აღაპის მშრომის ნიადგილები, თუქნი შესახლებლობების ტესამინადან, დამარუბა რჩევითა და საქმით. მუსლიმებისათვის მასპინძლობის გაწვევ ერთ დამით; თუ რომელიმე მუსლიმი ჩამორჩება თავისიანებს, თუქნ ვალებულ ხართ, მიაცილოთ ის, უახლოეს რჩხმამდე.

თუ თუქნ მიიღებთ ისლამს და დაიცვეთ ისლამურ წესებს, თუქნ გახდებით წექნი მეტი რწმენაში (თავისუფლებით გადასახავებისაგან), ნიადგილები შემთხვევაში გადაიხდით კუშიას. ეს არის თუქნი უფლებები და თუქნი მოვალეობაზე. მონმეთა აღაპი და მისი ანგელოზები.“

პითევები:

1. რა მიმდინარეობებად დაიყო ისლამი?
2. რა განსხვავებაა შიიტება და სუნიტები შორის?
3. როდის დაიპურეს არაპებმა ესპანეთი?
4. ვინ იყვნენ მავრები?
5. რომელი ქვეყნები ალუდენენ ნინ არაპირდა ევროპულ დაპყრობებს?
6. რა იყო სახალიფოს დაშლის მიზეზები?

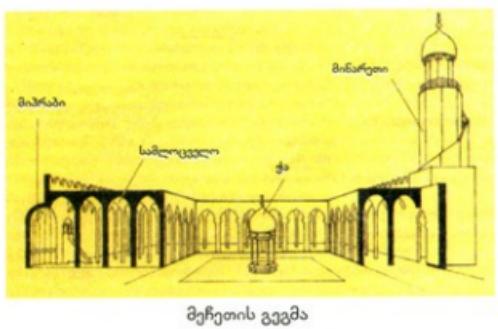
დავალება:

1. ალ ბალაზურის ტექსტის მიხედვით, დაახსასიათეთ, როგორ ეპყრობოდნენ მოსახლეობას მუსლიმები დაპყრობილ ქვეყნებში?
2. დაავავრიდით რუკას და აღნიშნეთ, რა ქვეყნები შედიოდა სახალიფოს შემადგენლობაში.

§ 15. ისლამური კულტურა

შესრულებულ
გიგანტური იმპერია

შეუა საუკუნეების ისლამური კულტურა არაბთა დიდი სახალიფოს ტერიტორიაზე ჩამოყალიბდა. მას ქმნიდნენ როგორც არაბები, ასევე სახალიფოს შემადგენლობაში შემავალი სხვა ქვეყნები: ეგვიპტე, ირანი, სირია, პალესტინა, ტრაპიკული მარჯვენა აზია, ისლამური კულტურა შეუა საუკუნეებშივე გასცდა არაბული სახულმიწოდებელის სახულმიწოდებელის და მსოფლიო კულტურის მონაცემარი გახდა.

ქალაქები: ისლამურ სამყაროში X საუკუნეში ათხე მეტი დიდი ქალაქი იყო, თითოეული 100 000 მცხოვრილით. ბაღდადის, კაიროსა და დამასკეს გარდა, ასეთ ქალაქებს მოეუთხებოდა ესპანეთში კორდოვა, კორდოვაში X საუკუნეში

უკუ 115 ათასამდე მცხოვრილი, 600 მეტით, 300 აზნო, 15 სახალმყოფო, 80 სკოლა, 17 უმაღლესი სასწავლებელი და 20 ბიბლიოთეკა, რომელიც 100 000-მდე წიგნს ითვლიდა. ამ დროისათვის, ერთობაში არ უკერთხოების ქალაქი, გარდა კომსტანტინოპოლისა, რომელიც 30 000-ზე მეტი მცხოვრილს მოითვლიდა.

კორდოვა და ბაღდადი კულტურისა და მეცნიერების მსოფლიო ცენტრებს ნარმალებენდნენ. ბაღდადში დაასწავდა „სპარსის სახლი“, სადაც სნავლულები არაბულ ენზე თარგმნიდნენ ძველი ბერძნის აგრძორების შრომებს, ქმნიდნენ ფილისოფურ ტრაქებატებს.

თვით ხალიფები ზოგანადნენ მნიშვნელობრიბის განვითარებისას. სახალიფოს ხმირად გაიგებდით გამოიხმას: „სნავლულის მელანი ისევე იმსახურებს პატივისცემას, როგორც წამტკული სისხლი“.

მეჩეთი: ისლამური არქიტექტურა. მუსლიმი მორჩიმულებისათვის უმნიშვნელოვანების აღველი უჭირავს მეჩეთს. მეჩეთია მათი სამღლოცველო და თავშესაცავები. აქ ყოველ პარასკევის და დღესასწაულებზე იყრიბებიან მორჩიმულ მამაკაცები. ეს მათი მოვალეობაა. ამ დღეებში ქალებს ყრძალებათ მეჩეთში შესვლა. მათ სხვა დღეებში, სპეციალურად განკუთხილი ადგილი აქვთ მეჩეთში. მეჩეთი ჩვეულებრივი იოხევთხა ნაგებობაა, რომელიც ხმირად გუმბათითა და ფარგლენებული. შენობის შეინით ქრისტიანული აუთიკურებენ. მეჩეთი შეინით ხალიჩითა და ფარგლენული. როდესაც მუსლიმები მეჩეთში ძედიან, აუცილებლად იხდიან ფეხსაცმელს. ლოცვის დროს დგებიან პირით მექას მიმართულებით. ამ მიმართულების მიმანიშნებელი არის ნიშა – მიკაბი.

მეჩეთთან აღლოს ახენებენ მინარეთს – მაღალ კაშტა, საიდანაც დღეში 5–ჯერ მუჟავა მორჩიმულების სალიცავად მოუწოდებეს.

მეჩეთთან არსებობდა მედრესები (სკოლები), სადაც უფასოდ ასავლიდნენ ბავშვებს. ასევე მეჩეთთან არსებობდა ბიბლიოთეკა, სასამრთლო და უფასო სასადაზღვრო ბიბლიოთეკათა და უპორართოათების.

შეუა საუკუნეები არა და სხვა ხუკოიმიტელურთ მერქ მეჩებულ მეჩეთებს დღემდე აღითოვანებაში მოჰყვათ მნახველები.

ისლამური არქიტექტურის საუკუთხსო ნიშტებია არაბთა სახალიფოს ცენტრები: იურუსალიმში, დამასკეში, ბაღდადში, კაიროში, სამარასა და კორდოვაში აშენებულ მეჩეთები.

ისლამური არქიტექტურის ერთ-ერთი შედევრია გრანადაში, ესპანეთის სამერიკა-ალმოსავლებში, აშენებულ აღ-პატჩის სასახლე.

არაბთა სასულიერო და საერთო ნაგებობაზე შემცელი იყო ჩუქურთმებითა და მოსაფეთა. მხატვრობა და ქანდაკება ისლამურ

ფოტოფოტოს. კლდეში კვეთა

სამყოროში თოთქმის არ განვითარებულა, ვინაიდან ისლამი კრძალავდა ადამიინისა და ცხოველის გმოსახვებს. მხატვრობა ძირითადად წარმოდგენილია წიგნის მინიატურის სახით, სადაც გმოსახული იყო სცენები ხალხის ცხოველებიდან. ეფლის მოხატულობას წარმოადგენდა არაბესკუპი – ერთმანეთში გადახლართული ხაზების რთული ქარები. ეს იყო მცენარეების ან სხვადასხვა გეომეტრიული ფიგურის კომბინაციებში აგებული ორნამენტები, რომელებშიც ხინირად იყო ჩართული წარწერები ყურანიდან.

ლიტერატურა. შეა საუკუნეებში არაბულ სამყაროში შექმნილ მრავალ ლიტერატურულ წანარმოებს დღემდე არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა. ამ წანარმოებს ლირიკული ადგილი უჭირავთ მსოფლიო ლიტერატურის საგანძუროში.

არაბული კრებული „ათას ერთი ღმე“ ყველა ხალხისათვის საყვარელ ზღაპრებს წარმოადგენს. ამ კრებულის შედგენა დაიწყო IX საუკუნის შეა ხანებში და XV საუკუნეში დასრულდა.

აღმოსავლეთი კულტურის ბრწყინვალე მონაპოვარია შეა საუკუნეებს სპარსული პოეზია. X საუკუნეში შეიქმნა ფირდოსის პოემა ჰაჰ-ნაჰი („წიგნი მეცენების შესახებ“), რომელიც 30 წელი იწერებოდა. პოემა მითოლოგიურ, საგმირო და ისტორიულ წანილებად იყოფა.

ეს პოემა წარმოადგენს საგმირო კოოსს, სადაც აღნერილია როგორც ლეგენდარულ გმირთა მოღვაწეობა, ასევე ირანის ისტორიის სასანიანთა ხანაში, არაბთა შემოსევამდე. აყვირი ხოტბას ასამას ქვეყნისათვის თავდადებულ ადამიანებს. ამ პოემა შექმნა ირანულ ხალხის საყვარელი გმირები. პოემა გაულენთილია სამშობლოსადმი თავდადებული სიყვარულით. პოემას გამირჩეული ადგილი უჭირავს სპარსულ ლიტერატურაში. მისი გავლენი შეიქმნა მრავალი მიბაძვა – გაფრძელება. მოგვანებით საქართველოშიც შეიქმნა ჰაჰ-ნაჰის ქართული ვერსიები.

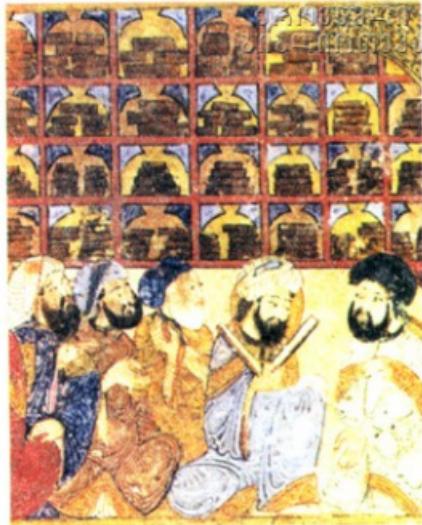
ფირდოსისან ერთად შეა საუკუნეების სპარსული პოეზიის დიდისატატები იყვნენ იმარ ხაიამი და ფალალ ედ-დინ რუში. მათმა შემომედებამ დიდი გავლენა იქნია შეა საუკუნეების წიგნებისში.

არაბული მეცნიერება. არაბული კულტურის მნიშვნელობა. არაბმა მეცნიერებმა შექმნის დღვეულებული ალგებრის სისტემა. მათ განვითარებს ციფრები, რომელისაც დღესაც კონკრეტ მათემატიკაში.

არაბთა წელილი უდიდესი იყო მედიცინაში. შეა აზიელი მეცნიერის იბნ-სინას (ავიცენას) წიგნი „სამეცნიალო მეცნიერების კანონი“ XVI საუკუნემდე სამაცონი სახელმძღვანელოს წარმოადგინდა ევროპის უნივერსიტეტებში.

არაბმა ვაჭრებმა და მოგზაურებმა განსაკუთრებული როლი შეასრულებს გეოგრაფიის განვითარებაში. მათი შრომები, რომელიც შექებოდა ისლამური სამყაროს სავაჭრო ქარებს, ქვეყნებს, სადაც ისინი მოგზაურობდნენ, შეიცავდა ფასდაუბებულ ცნობებს იქ მცხოვრები ხალხის ყოფა-ცოდვების შესახებ. XI საუკუნეში ალ-იდრისის მიერ შედგენილი ტრაქტატი შეიცავს ასევე მნიშვნელოვან ცნობებს ევროპული ხალხის შესახებ. იმ ცრაქტატს თან ახლავს 70-მდე რუსა. არაბმა მოგზაურებმა ერთ-ერთმა პირველებმა გამოითვევს მოსახურება, რომ დედამინა მრგვლდა.

განსაკუთრებული აღსანიშვანია ძველი აეტორების შრომების არაბული თარგმანები. არაბულმა უნივერსიტეტებმა შეკრიბება და თარგმნება უცხოელ ავტორთა ის შრომები, რომელიც ევროპისათვის უცნობი იყო. ესანელმა არაბებმა არაბული და სპარსული ენებიდან თარგმნების შევადასხვა დარგის წარმოშები ევროპულიათვის გასაგებ ლათინურ ენაშე.

მეჩეთის ბიბლიოთეკაში.
XIV საუკუნის არაბულ წიგნის მხატვრობა

არაბებმა შეიიტანეს ევროპისი მრავალ მცენარეული კულტურული ძეგლები, ცისტები, ფილტები, ბრინჯაო, კომში, ისპანიაში. მათ ჩინელებიდან გადამიტებულ და მრავალ ევროპისში გაავრცელეს ქარის წისქვილები. არაბული მეცნიერებისა და კულტურის გავლენის უნდა ნიშნავდეს არაბული ნარმოშობის სიტყვებისა და სახელების: ალჟერი, ალმირალი, ალფონსი, არსენალი, ბაბარი, ქრისტი, ტარიფი, ციფრი და სხვათა დამკავიდრება მსოფლიოს სხვადასხვა ხალხთა ენებში.

დანართი

ჯალალ ედ-დინ რუმი

სკუდილის შემჯერება, როცა ჩემი კუპო დაიძერის,
შენ წუ იფრიქები, თოთქის გული ქვედნად მოწეროდეს.
წუ დამიტირებ და წუ იტყვი: ვამზე ვაგლაბ!
ქას რომ დაგვიძა - საჯალალი აი ვე არის.
წუ გათქმებინებს ჩემი წერტილი: გაქრა, ნავიდა!
ჩემითის შემოუკავშირი და კავშირია გარდაცვალება,
დამზად სამარე სკულპტურის გარე მეტყობისა -
რადგან სამარე სკულპტურის გულას ბმულია.
ჩემს ძრის ჩატყების რომი უცემრი, ამოსველაც ნახე:
შეტა და მოვარე ჩატყებით რაბე ალლაგა?..
სად ჩაგრძნილა მარცვალი და არ ამოსველა,
ადამის ტრისაც რაც არ ჭრინდეს ვეკვე წესი?
ან თუ გრანაზას ჩატყებული ჭამი სარწყალი -
არ დასრულებისარ მის პირსაც უცემრებას?
სკული დაიღუ ამ სოფელში, ხმა დაიღუმე,
რომ შენი მოიტა ეკ ისმინოს უშენასხმა.

ღირისის მსოფლიო რუკა. 1154 წ.

პითევები:

- რომელი ქვეყნები ქმნიდნენ ისლამურ კულტურას?
- რა ადგილი უჭირავს მეჩეთის ისლამური კულტურისა და სწავლა-განათლების საკითხში?
- რა იცით შესა საუკუნეების აღმოსავლელი ლიტერატურის ქართული თარგმანების შესახებ?
- რა გავლენა და მნიშვნელობა ჰქონდათ არაბულ კულტურას ევროპისათვის?
- ჩამოთვალეთ ქვეყნები, სადაც ისლამია გავრცელებული?

დავალება:

- დააკვირდით იღრისის რუკას, მის მიხედვით როგორი იყო არაბთა ცოდნა ქვეყნების შესახებ.
- ჩამოთვალეთ ქართულ ენაში არაბული ნარმოშობის სიტყვები: ალაფი, არაყი, აუზი...

პირეა, შესმიტების გაქცევა
მექანიზმი მუნაკამი

ისლამის გავრცელება

იურისტიკის დამყრისა

ახალია შემსიცელა
სატრანსპორტო

ემსინოს
დამწერა

პირამიდი – იერუსალიმის სამი
რელიგიის მამა. ბიბლიის
მიწიატიურა. XII ს.

იერუსალიმი – სამი რელიგიის ცენტრი ქალაქი

ეპრაელები, ქრისტიანები და მუსლიმები იერუსალიმს
ნინოდა ქალაქს უნიდებენ...

იერუსალიმის საერთო ხედი. მიწიატიურა

ეპრაელები ვოლების კედელთან

იერუსალიმის ჯვრის მონასტერი

მოწიმუნე მუსლიმები იერუსალიმში

შოთა რუსთაველი იერუსალიმში ჯვრის
მონასტრის ფრესკაზე

დავალება:

ილუსტრაციების მიხედვით განმარტეთ იერუსალიმისადმი ეპრაელთა,
ქრისტიანთა და მუსლიმთა განსხვავებული დამოკიდებულება.

თავი V. ძირი საკლასიო განხილვება

§ 16. ბიზანტიია VIII-XI საუკუნეებში

იმპერია VIII საუკუნის დამდეგს. VIII საუკუნის დამდეგს აღმოსავალით რომის იმპერია უდიდესი საფრთხის წინაშე იდგა. არაბთა შემოსულებს აღმოსავლეთიდან თან ერთობლა სლავების მარტივი. ლაშქრობები. საქმე არც ქვეყნის შენირი იყო მონქსრიგებული. როდესაც პერაკლეს დინასტია დაემზო, დანცყო არაულობა. ოცი წლის განმავლობაში ექცესი იმპერატორი შეიცვალა ტახტზე. ერთ-ერთმა მათგანმა იუსტინიან II-მ, რომელიც ტახტიდან ჩამოაგდის და ცხვირის ნეტოები მოაჭრეს, ხელმორუდ შეძლო ტახტის დაკავება. იმპერიის მოსახლეობა ამ გაჭირვების უამს ერთადერთ ხსნას მხოლოდ ღვთის სასამაულოში ხდებადა.

717 წელს ბიზანტიის იმპერატორი გახდა ლეონ III (717-740 წნ.). ლეონ III-ს ტახტზე ასვლიდან რამდენიმე თვეში, კონსტანტინოპოლის ზღვიდან და ხმელეთიდან ალყა შემოარტყეს არაბებმა. ალყა თითოების ერთ წელინადა გრძელდებოდა. 718 წელს ლეონ III-მ ბრძოლგალე გამარჯვება მოიპოვა არაბებზე. ამ მოვლენას ვეროპისათვის ისტოიკე მინიჭებულობა ჰქონდა, როგორიც 732 წელს კარლოს მარტივის მიერ პუატიესთან არაბების დამარცხებას. ამ ორმა დიდმა პიროვნებამ ისნა ვეროპა არაბებისაგან.

მოუხედვად ასეთი ბრძოლგალე გამარჯვებისა, ლეონ III-მ ხელი შეუწიო ბიზანტიის იმპერიის აკლირიტების შესუსტებას. იგი თავისი რელიგიური მეხედულებებით დაუპირისპირდა ქრისტიანულ კლესისას.

ხატომებრძოლება. ლეონ III-მ თავისი ბრძანებით სათვა დაუდო ხატომებრძოლებას, რის გმირულ დანართულ დაპირისპირება საუკუნზე მეტ ხანს გაერთიანდა თითოების მხელე საქრისტანომში.

იმპერატორის განკარგულებით აერთალა ხატების თავისისცემა. მან ბრძანა ველუსიდნ მათი გატანა. იმპერატორი და მისი მომზრულება მიიჩინებდნენ, რომ ხატების თავისისცემა იყო იგვე კრისტიანულობა.

ქრისტიანთა დიდი ნაწილი ალაზროთა იმპერატორის ამ გადაწყვეტილების. ხატომებრძოლთა ნინაალმდევ გამსაკუთრებით ამზედრდა ბერმონჩენიბა და ველუსის სხვა მსახურობა.

ამან ხატომები მისუა იმპერატორის ველუსია-მონასტრებისათვის მიწები და ქონება ჩამოერთმია. ამით იგი ცდილობდა სახელმწიფო ხაზინის გამდიდრებასა და თავისი ხელისუფლების განმტკიცებას.

787 წელს VII მსოფლიო საკუთრივო კრისტე, ნიკაიი, ალავერდილ ქანა ხატომავანისცემა. ამ საქმეში დიდი წელი მოუძღვის ირინე დედოფლას, რომელიც მოგვიანებით იმპერატორის სახელით მართავდა ქვეყანს.

ქრისტიანულ ველუსის კიდევ დიდი ხანი დასჭირდა, რათა საბოლოოდ ალევინი ხატითავანისცემა. საბოლოოდ იგი ალავერდილ ქანა 843 წლის 11 მარტს. ქს დაც ველუსიაში მართლმადიდებლობის ზემინად ითვლება და აღნიშვნება დიდმარწის პირველ კერას.

ამ ბრძოლებმა ძლიერ დაასუსტა იმპერია. ქვეყნის შენირი დაპირისპირებას დამატა არაბთა და ბულგარებთა აჯრსის გაუტოსრუბა.

ხატომებრძოლები. IX ს-ის პირველი ნახევრის მინიატურა

დედოფლა ირინა. ხატომების დაცვის მუნიციპალიტეტი. ნაციონალური მუზეუმი. VIII ს.

ხატომებინოლებამ მეტად დაძაბა ურთიერთობა იმპერატორებსა და რომის პატებს შორის. IX საუკუნეში რომის პაპ ნიკოლაი I-სა და კონსტანტინოპოლის პატრიარქ ფილიპის შორის დამორჩილებამ აღვარა გხადა რომისა და კონსტანტინოპოლის მღვდელმთავართა ინტერესები. ეს იყო პრობლემა მსოფლიო ეკლესიის მეთაურის ტიტულისათვის. პაპის მიერ ეკლესიისავან ფილიპის განცვეთას, კონსტანტინოპოლის საკულტო კრებამ პაპის შეჩვენებით უპასუხა.

განხეთქილება კონსტანტინოპოლისა და რომის შორის ბიზანტიის ახალი იმპერატორებმა, მაცედონელთა დრინასტიდან, შეძლეს გარკვეული ხანით დაეძლიათ.

მაცედონიური დინასტია ბიზანტიის მიერთების დინასტიის როგორც კანონიერმა წარმომადგენლებმა, ასევე უწურპატორმა მმრიცველებმა ქვეყანა ფეხზე დაყრდნება. ნეკოუფრი ფილი თავი ისახედა არაბთა ნინააღმდეგ ლაშქრობით – წართოა არაბებს ხმელობაშუა ზღვის ჟუნიულები და დაბრუნა აზიაში დაკრიკული ტერიტორიებით.

ბასილი II-ს (976-1025 წწ.) ტახტზე ასლოსთანავე მოუწია რამდენიმე სასილო აჯგუბის ჩამონა. 979 წელს აჯგუბული ბარდა სკლავონის დამრცხებაში გადამწვეტი როღი 12000-მა ქართველთა ჯარმა შეასრულა, რომელიც მას დასახმარებლად გუვეჩავანა ტაოს მეცე დაკით Ⅲ-ზ.

ბასილი II თავისი ნინამირზე იმპერატორების მიერ დაწყებულ საგარეუ პოლიტიკას ატარებდა. მან გაფართოვა ქვეყნის საზღვრები აღმოსავალებში, ასევე დაამარცხა ბელგარელები. ბელგარელებთან პრძოლაში მან დიდი სისასტევე გამოიჩინა. ბრძოლის ველზე ტკცედ ჩივარდინა 15000 ბელგარელ მემორდის თვალები დასახმარება. შოლოდ ყველ მეცეს დაუტოვეს ცალი თვალი. ბასილ II-ს ამის გამო ბულ-გარისმუსვრეცხვა ეწოდა.

ბასილი II-ზ რამდენიმე იღაუზნა საქართველოში. 1021 წელს მირიმათ ბრძოლაში დაამარცხა საქართველოს მეცე კორიზე I, ასხრა თრიალეთა, ფეხატეთა, არტაან. 1023 წლის ზევი გორიშე I იძულებული გახდა იმიტორთა ბიზანტიისათვის დაეთმო და კონსტანტინოპოლიში გაეგზავნა ტახტის მემკვიდრე ბაგრატი (მეტევთ მეცე ბაგრატ IV).

ბიზანტიის სიმიტრატორი კარი მოვინარებით იძულებული ხდება ანგარიში გუწიოს გამლერებულ საქართველოს. საქართველოს მეცები ბაგრატიონთა დინასტიიდან იღებდნ სამიტრატორი კარის მდალ ტკცებულებს. ხირი იყო დინასტიური ქირინინგებული. ბაგრატ IV დაქორინინგებული იყო იმპერატორის მიხელუსზე, ხოლო ბაგრატ IV-ის ქალშევილი მარიამ (მართა) ბრძანების ერთ-ერთი შეკვერი და განათლებული დედოფლი იყო. ის მოვი ათი წლის მანიაზე დიდი იმპერიის პოლიტიკურ ცხრილების უწინერელი ფრენა როღი აპრელებდა.

XI საუკუნეში ანარქითა და ომებით გამოიყენებული იმპერია ჩაიბარეს კომენტაციებმა. მათ დიდების ერთი საუკუნე მისცემა იმპერიას. შეძლეს აუადგით გარეშე მტრები, ქვეყნის შემიტაც დამყარებინათ ნესრიგი და ძალუფლებაც განემტურიცებინათ. მავრამ ეს მაინც ძლიერების უანასკნელი ხანა იმპერიისათვის. შემდგომში, ძნელებდობის დროს ბიზანტიკები დიდი სიამაყით ისებუნდნენ კომენტაცია საუკუნეს, როგორც ბერნუნჯალუ და ბერნერ ხანას. კომენტაციები მჭიდროდ იყვნენ დაუგვირებული აღმოსავალეთის უძლიერეს ქრისტიანულ სახელმწიფოსთან, საქართველოსთან. დაეთმო და თამარის ხანაში ამ გაუშირს განმტკიცებდა ბაგრატიონებისა და კომენტაციების ნათესავი.

იმპერატორი ბასილი II ბელგარებისტუსტერელი.
მინიატურა. X ს.

ბასილი II-ისა და გორიზე I-ის
პრძოლის კონსილი. ბიზანტიური
მინიატურა

ბიზანტიის იმპერატორი მიხელ VII და
დემოფას მართ-მართა (ბაგრატ
IV-ის ასული). ხახულის კარელაზან.

ურთიერთობანი. დაეთ აღმაშენებლის ქალიშვილი, ჰატია, დაჭრინინბული იყო კომინონსების დინასტიის ფუძემდებლის ალექსის ძმის, ისაზე, ხოლო მათი ვაჟი ანდრონიკე ბიზანტიის იმპერატორი გამორჩეული ადგილი უჭირავს.

დანართი

ივერიის ლუთისმშობლის ხატის ისტორიიდან

IХ ხაუკუნეში ქალუ ნიკათან აღლოს ცხოვრობდა ერთი კეთილმორჩეულე ქვრივი, რომელიც ფარულად ინახავდა ყოფილი მიმდევად ლუთისმშობლის ხატს.

ხატიმბრძოლის იმპერატორის პრანანგით ყველგან ნაჯარულდებოდა წმინდა ხატები... მე ხატაც მიაგენეს... ერთმა შეუდრიმა შები ატერა კოლეცი და ნაარცველდნ სისტემი გადასტუცა... (ეს სისტემანი ნაკალევი დალაც ატერა ხატს). შემოწული შეურჩები იქაურობას გვეცალნი. ფედეციმ სანთელ-საუმცლით, ლოცვითა და ამბორით ხატი ზღვაში ჩაუკეთა.

ათონის წმინდა მოსა ივერია მონასტერთან შეჩერდა ხატი... ბერები რამდენიმე და ხელვეზენ ციფად დასულყო სულეს წალიტას...

ნაოთლის სკოტი ღმრთისმშობლის ხატს აფეს თაქ. მიუხსენს, გაუცალოთ ხატი... რამდენჯერიც სკადეს, იმდენჯერიც განერიდათ... არ ინგა გამობრიძნება, კოდრე თავით არ ამცირ, ბერ გამორიცე (ქართველი) მოშეასონს... არიდა განგრილა ღმრთისმშობლი საყვარელ მოღვაწეს და გამოიყენა ბერმ ზღვით მიჩიე და ჰატერით დასაცენა ივერიელი მიმარტინი. დილით ხატი კელუსის კარის თავით დასაცენა და მიმარტინი. გვარე გამოიდინ ბერს არ ამცირ, აյ მეტაცს ყოფნა, მე გვერები თევერი მცველი, კარის ღმრთისმშობლით... და ინოდა ხატი პორტაციატისად კარიბჭის ხატად.

და ამ დღიდან მოყვალებული სასამარტინო სასამარტინო ახდენდა ხატი ეს და მისი ასლებიც. ერთ-ერთი პირი, რომელიც უშიშრიდებისა და უწერტარების იღია მერის თხოვნითა და ლოცვა-კურისევით ათონელმა ბერებამ მოხატეს, 1988 წელს ჩამოაბრინება და თოლლისს სიონის საკათედრო ტაძარში დაბრინება.

ივერიის ლუთისმშობლის ხატი

პითევაზი:

- ბიზანტიის იმპერიის რა ტერიტორიები დაიპყრეს არაბებმა?
- როდის და რა მიზეზით დაინიშნ ხატიმბრძოლულობა?
- რატომ ეროდა ბასილი II-ს ბერების მეურელი?
- როგორი იყო დამოკიდებულება ბიზანტიისა და საქართველოს შორის XI საუკუნეში?

დაცალება:

დაფიქტრდით და წერილობით უპასუხეთ, რა იყო ხატიმბრძოლულის მიზეზები? გაიხსენეთ, ქრისტიანობა კრძალავდა კერპების თაყანისცემას, შეიძლება თუ არა ხატები ნარმოვიდგონოთ კერპებად? აუცე გაითვალისწინეთ საერო და სასულიერო ხელისუფლების დაპირისპირება, ეკლესია-მონასტრები მდიდრდება, იმპერატორის არაბთა ნინააღმდეგ საპროლოველად სჭირდება ძალა, მონასტრებში მყოფი ბერები არ ნარმოაღგენენ მეომრებს.

ხატიმბრძოლების პერიოდი					
ერიალი (610-641)	დიდი ბასილი II (717-740)	787 - VII მსოფლიო საკალებოს კრიზი	843 - მართლმად ფლობის ზები	ბასილი II (976-1025)	1054 - გამიერტილება მსოფლიო კელუსიაში
610	717	787	843	976	1054
პრიულის დინასტია		საკალებოს კრიზი			ალექს I (1081-1118)

§ 17. განხეთქილება მსოფლიო ეკლესიაში

შანთი ბუდი
ბიბლიოთეკი

დაპირისპირება აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. 800 წელს ფრანგთა მეფის კარლოს დიდის რომში გვირგვინურთხევას ბიზანტიის უძაყისილებით შეცვდა. ბიზანტიის იმპერატორები თვითონ უწოდებდნენ თავიანთ თავს რომის იმპერატორებს და ასევე მიაწინდათ, რომ ისინი რომის იმპერიის ერთადერთი მეცნიერები იყვნენ. ამ უძაყისილებასთან ერთად, უფრო და უფრო დინაბაძურთობა კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოსა და რომის პატებს შორის. პატები აპრილესტებდნენ კონსტანტინოპოლის პატრიარქების მიერ ტიტულის მსოფლიო პატრიარქების წოდების დამატებას. პატები დიდ მხარდაჭერას დასულებიდნენ დასაცლელ კრიოპის მართველებისაგან, რომელიც პაპის საჭალებით ცდილობდნენ თავასათი გვალენის არალის გაფართოებას. რომის პაპისა და კონსტანტინოპოლის პატრიარქების ინტერესები ერთმანეთს შეევასა ასევე ბულგარეთის გარისატანების დროს. მართალია, ამ დაპირისპირებები დიდ ადგილ პოლიტიკური გვალენისათვის ბრძოლას ვკავა, მაგრამ, მაინც, უმთავრესი სულინმიდის შესახებ შეხედულებათა განსხვავება იყო.

ბიზანტიის ეკლესია აღიარებდა, რომ სულინმიდა გამოდის მხოლოდ მამისაგან, რომი კი ამტკიცებდა სულინმიდის გამოსულს როგორც მამისაგან, ასევე ძისაგან.

აღმოსავლეთის ეკლესიაში, რომელიც კონსტანტინოპოლის პატრიარქების მსოფლიო პატრიარქად აღიარებდა, გახმირდა ნერილები რომის პაპის შეხედულებათა ნინააღმდევ. პატების ეს შეხედულება სულინმიდის შესახებ ენინააღმდევებოდა ნიკიფორისა და შემდგომი მსოფლიო საკულტო კრიტების მიერ დადგენილ მრჩამსს.

მსოფლიო ეკლესიის გაყოფა. იმპერატორ კონსტანტინე მონომაზის დროს კონსტანტინოპოლიში ჩატილი პაპის ელიტები (ლუგატები). ისინი მოითხოვდნენ აღმოსავლეთის ეკლესიის სრულ მორჩილებას რომის პაპისადმი. კონსტანტინოპოლის პატრიარქი მიხეილ კერიულარიოსი ნინ აღუდგა მათ მოთხოვნებს. მათინ პაპის ლუგატებმა სოფიის ტაძარში დადგა პატრიარქების შესაჩერებელ ნერილი. ამას მოჰყავა, პირიქით, კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს მრიდან პაპის შეჩერება და მსოფლიო ეკლესიის გაყოფა. 1054 წელს მომხდარი ეს მოვლენა, მათინ კველას დროებითი ევონა, ვინაიდან ადრეც მომხდარი მსგავსი ფაქტები. მაგრამ ეს განხეთქილება სამოლოო აღმოჩნდა და დაუმდევ გრძელდება. ასე ჩამოყალიბდა ქრისტიანულ სამყაროში მართლმადიდებლური ეკლესია აღმოსავლეთში და კათოლიკური ეკლესია დასავლეთში რომის პაპის შეთაურობით.

კათოლიკური ეკლესიის ძირითადი განსხვავებანი მართლმადიდებლობისაგან. ეს განხეთქილება საბედისწერო აღმოჩნდა ქრისტიანებისათვის. მათ შორის დაპირისპირება თანდათან უფრო გაღრმავდა და ერთმანეთის პირისპირ დადგა ორი ეკლესია. კათოლიკურ ეკლესიაში ჩნდება აღმოსავლეთის ეკლესიისაგან განმახსხავებელი ახალი ნიშნები. სულინმიდის ძისაგანაც გამომავლობის (ფილიოცე) გარდა, მას დაუმატა რჩქენა პაპის უცოდებელობის შესახებ. კათოლიკები აღიარებნ, რომ პაპი არის მსოფლიოს ეკლესიის თავი და უცოდებელია, განსაკუთრებით ქადაგების დროს. ყველა სხვა ეკლესიები უნდა დაემორჩილოს მას. მართლმადიდებლურ ეკლესიაში კონსტანტინოპოლის პატრიარქი მხოლოდ ნომინალურად ატარებს მსოფლიო პატრიარქების წოდებას. ის არ ერება სხვა დამოუკიდებელ (ავტოკეფალურ) ეკლესიათა საქმეებში. კათოლიკურ ეკლესიაში ნირვა-ლოცვა ლათინურ ენაზე მიმდინარეობს მაშინ, როდესაც აღმოსავლეთში თავიდანვე

ჩ. პეტრეს ტაძარი რომში

დაბევერული იყო მშობლიურ ენეზე წირვა. ამას ემატება ასევე ტატარული ცხოველი სინავლება „სალინენბერგზე“ (განსაზღვრული), რომელიც არის სამართლებრივი ჯოვანებთა შორის არსებული შუალედი. სალინენბერგში სკუფილის შემდეგ ხვდებიან ადამიანთა სულები, იქ იხდიან სასჯელს და ემზადებიან სასუფელოსათვის.

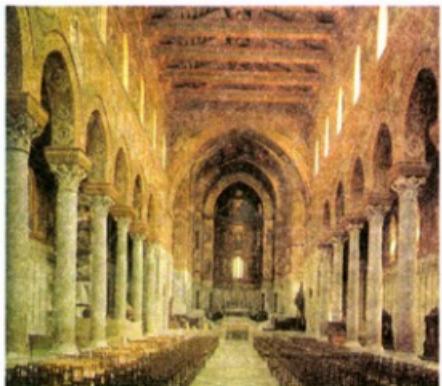
XI საუკუნეში კათოლიკურ ეკლესიაში ნარმოისება მოძღვრება ინდუსტრიული ცენტრების შესახებ. თვით სიტყვა ინდუსტრიული შენჭყარულობას, შენალებას ან შემრალებას აღნიშავს. კათოლიკურ სამართლი ინდუსტრიული ღმერთის წინაშე სასჯელის მიტევებას ნიშავს. ინდუსტრიული არის არა მხოლოდ კეთილი საქმები, არამედ რამე საზოგადო, რომლის გადახდითაც კათოლიკურ შეუძლია თავი დააღნიოს სკუფილის შემდევდროინდელ ტანჯევს. გვიან შუა საუკუნებში ინდუსტრიული პაპებისა და მაღალი სამღვდელოების სიმდიდრის წარადგი იქცა. ადამიანებს შეეძლოთ გამოყენებათ არა მხოლოდ წარსულში ჩადენილი დანამუშალი, არამედ წინასარ ისიც, რასაც მომავალი ჩაიტენდენ.

განსხვავდა ჩჩდას საუკუნესი წეს-ჩეკულებებშიც. კათოლიკ მღვდელი უქორ-წინობის პრინცის (ცელიბატის) აღიარება, აღმოსავალების ეკლესიაში უქორწინობის აღთქმა, გარდა ბერ-მონტენებისა, მხოლოდ ეპიკუპესტები ვრცელდება.

რომაულმა კათოლიკურმა ეკლესიამ ტელ ეკლესიაში არსებულ სამღვდელო ხარისხებს კარდინალის წოდებაც დაუმატა. ესწონ უმაღლესი სასულიერო პირები არიან და უშეალოდ პაპის მომდევნო, ყველა არქიეპიკუპესტება და ეპიკუპესტება მაღალი ადგილი უჭირავთ. XII საუკუნიდან დღემდე პაპის არჩევის უფლება კარდინალებს ეკუთვნით. პაპს ორჩევენ კონკლავის წესით ანუ ჩატეტილები. გარდა კარდინალებისა არავის აქტების პაპის არჩევის დასწრების უფლება.

განხორციელების დღიდან ქრისტიანული საზოგადოება ზრუნავს ეკლესიის ერთი-ანობის აღგენისტება.

XIV საუკუნეში ფერარა-ფლორენციის სახელით ცნობილ გამაერთიანებულ

კათოლიკური ტაძრის ინტერიერი

მართლმადიდებლური ტაძრის ინტერიერი

კურებშე, რომელიც ერთ წელს გრძელდებოდა, თოთქისდა გახდა შესაძლებელი აჩერნის გველების შეთანხმება, მაგრამ, მაღვე, ორივე მხარეებ უარყო შეთანხმების პირობების გველების შესახებ.

საქართველოს ეკლესია დასავლეთისა და აღმოსავლეთის დაპირისპირებაში. შეა საუკუნეების საქართველო ეკროპელი სამყაროს ნაინის ნარმოადგენდა. მისი პოლიტიკა ყველთვის დასავლეთისკენ იყო იმედის თვალით მიმართული. როგორც შეა საუკუნეების ქართველი მიწინობრები და საკულტო მორგვენები აღნიშვნელნენ, საქართველოს ეკლესია არასოდეს ყოფილი მიდრეული „არც მარცხნი და არც მარჯვენი“. იგი არც ქრისტიანობის ადრეულ ეტაპზე გავრცელებულ მრვალებლობებს და არც VIII საუკუნეში ბისანტიის გაფრცელებულ მწალებლობას, ხატმერძოლობების შეკრობია. ასევე უარით უპასუხა მან კათოლიკურ ცვლილებებს. საქართველოს სამოციქულო ეკლესია მართლმადიდებელი ქრისტიანობის ერთგული დარჩა.

საქართველო ასევე ყოველთვის გამოიჩინეოდა რჯულშემწყნარებლობით. საქართველოში XIII საუკუნიდან კათოლიკობა გავრცელდა სამხრეთ საქართველოს რამდენიმე სოფელში. საქართველოში მათ, როგორც დასავლეთ ეკროპის რელიგიის მიმდევრებს, ფრანგებს უწოდებენ. ასე უწოდებს ქართული საისტორიო გადმიცემები დასავლეთ ეკროპის ხალხს. მრავალი განათლებული და ქვეყნისათვის ერთგული ადგიიანი მისცა ქართულმა კათოლიკურმა სახიობადოებამ საქართველოს.

დანართი

მათე ვესტმინსტერეული პაპის ფეხზე მოხვევის ცერემონიალის შესახებ

შეა საუკუნეების გამოიჩინა და იმის შესახებ, თუ რამზად მისამართინილი იყო პაპის ფეხზე მოხვევის ცერემონიალი. ამასთან დაკავშირებით თეოლოგების შერიც არ ემთხვეოდა ერთმანეთს. მათე ვესტმინსტერეულმა ახსნა ამ ჩვეულების ნამრავობის. ადრე, მოგვითხრობა ის, პაპს ხელშე ერთხვეოდნენ, მაგრამ VIII საუკუნეში ურთი საუკუნე ყოფილი განვითარდა და ქვეყნისათვის ერთგული ადგიიანი მისცა ქართულმა კათოლიკურმა სახიობადოებამ საქართველოს.

1870 წლის ვატიკანის I კრების დადგენილებიდან პაპის უცოდველობის შესახებ

„მცუკცედ ვიცევთ რა ქრისტიანული სარმატონების დასაბამიდან ჩვენამდე მოძრულ გადმოცემას ჩეუნი მაცხოვარი ღმერთის სახელმწიფო და კათოლიკური რელიგიის ასამღლებლოდ და ქრისტიან ხალხის საკუთლდღეოდ, ნინიდა წერტილის თანმიმომით, როგორც ღმერთის გამოყენებულ სწავლას, ისე განვითარებული და გასწავლითი, რომ, როგორც მცველეობისავარი თავისი კათედრიდან ლაპარაკის, ანუ მთინ, როგორც ყველა ქრისტიანის შეყვის და მოძღვარი თავის შესახურებას აღარისულებს, სარმატონების ან ზერობის შესახებ, თავისი უმაღლესი სამოციქულო ხელისუფლების ძალით განსაზღვრავს მოძღვებას, რომელიც მთელი ყველის მიუღია უნდა დაიკავოს. იგი წეტანი ჟეტრისადმი მიცემული აღზემის შეავსად, დამრითის შემწირით, იმ უცდომებრივბას ფლობს, რომელიც დართული განვითარების შესახებ, თავისთვის და არა ეკლესიასთან შეთანხმებით, უცვლელა, ხოლო თუკი კომიტეტი ჩეუნი ამ დადგენილების ნინაამდგენებას გაძებდას, რისგანაც ღმერთის დაფიქროს, და ასე ანთება იყოს.“

პითევაზი:

1. რა იყო მსოფლიო ეკლესიის განხეთქილების მიზეზები?
2. რა განსხვავება მართლმადიდებლობასა და კათოლიკობას შორის?
3. რატომ უწოდებდნენ ქართველ კათოლიკებს ფრანგებს?

დავალება:

დავალებით ზემოთ მოცემული ილუსტრაციებს და აღნიშნეთ, გარდა დოგმატური სხვაობისა, რა სხვაობაა მართლმადიდებელური და კათოლიკური ეკლესიების წეს-ჩვეულებებსა და გარეგნულ იერსახები?

თავი VI. სლავები

სლავები აღმოსავლეთ ეკრობაში უძეველის დროიდან ცხოვრიდნენ. შესაუბრების დასახუთისათვის სლავთა ზოგიერთი ტომები აღმოსავლეთიდან დასავლეთისაკენ დაიძნენ. VI-VII საუბრების მათ ძალავნეთის ნახევარუნძულის ჩრდილო და დასავლეთი ოლქები დაუყავეს და იქ თავიანთი სამხეო-სამიაუროები შექმნეს. ისტორიული განვითარების შედეგად თანდათანობით ჩამოყალიბდა სლავთა სამართლები: სამხეოს სლავები, რომლებსაც მოუკითხებან სკოლები, ბულგარებულები და სლავები, აღმოსავლეთის სლავები: რუსები, უკრაინებულები და ბელარუსები.

მუხრანგად იმისა, რომ სლავთა ამ დოდე ჯვალებს ძეგრი სურთო, მონაცემული ნიშან-თვისტები აფეთ, ისინი ძეგრი რამითაც განსხვავდებან ერთმანეთისგან.

§ 18. სამხრეთისა და დასავლეთის სლავები

ბულგართა ძეგლი სახელმწიფო. ბულგარელთა ნინაპრები, რომლებიც თურქელი მოღვაწისანი იყნენ, უძველესი დროიდან ცხოვრიბდნენ მზოგის ზღვისპირეთა და შესა ვოლგისპირეთში. აზოვისპირელი ბულგარები VII საუბრები დასავლეთისაკენ დაიძნენ და დღნას სამხრეთის მშენებ დავაკვე. აյ მათ დავდათ მრავალრიცხვონი სლავერი მოსახლეობა. მოსული ბულგარები და ალგილობრივი მალე შეერიცნენ ერთმანეთს და საერთო მტრის, ბიზანტიის ნინააღმდევ ერთობლივად იპრობდნენ. ბულგართა მეთაურმა, ასპარუქ ხანმა 679-681 წლებში საბოლოოდ დაიკავა ბალკანეთის ჩრდილოეთი ნაწილი, ბიზანტიის იმპერიასთან ხელშეკრულება დადო და დუნაისპირეთი საბოლოოდ შემოიმტკიცა. ასპარუქ ხანის

შემცირდულების დროს, VIII საუკუნის პოლისათვის, ბულგარები იძლენად შეერწყმნენ სლავებს, რომ მათი ენა, ზენ-ჩუველებანი, სამუქრენი კულტურა მთლიანად შეითვისეს. ისინი საბოლოოდ გასლავდნენ.

IX საუკუნის დამდეგისათვის მთლიანად სლავური ბულგართა სამეფო ისე გაძლიერდა, რომ ბიზანტიასაც ეურიშოდა და მეზობელ ტერიტორიებაც იყრინდდა. მეფე ბორისის დროს (852-888 წწ.) ბულგარებმ ბიზანტიელებისაგან მიიღეს ქრისტიანობა. ბულგართა და, სურთობა, სლავთა დიდი განმანათლებლები იყენენ ბერძენი მისიონერები, ძები კირილ და მეთოდე. მათ არ მარტო გაექცისტანეს წარმართი ბულგარები, არამედ დადი კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობაც გასწიეს.

X საუკუნის დასაწყისში ბულგართა სამეფომ დიდ ძლიერებას მიაღწია. მეფე სიმეონ დიდის დროს ბულგართი ბალ्कანის უდიდეს სახელმწიფოდ გადაიქცა. თვითონ მეფე სიმეონი დიდად განათლებული პიროვნება იყო. იგი ბერძენიდან თარგმნიდა წმინდა მამათა ნაწერებს და თავადაც საუკეთენ მწერალი გახლდათ. სიმეონის გარდაცვალების შემდეგ ბულგართა ძველი სამეფო თანდათან დასუსტდა და ბიზანტიის გავლენის ქვეშ მოექცა.

ძველი ჩეხეთი. დასაცულთის სლავების ერთ-ერთ განშტოებას წარმოადგენდნენ ჩეხეურ-მორავიული ტომები, რომლებიც უკვე VII საუკუნიდან ცხოვრობდნენ კარპატების მთების დასაცულთით იმ ტერიტორიაზე, სადაც დღეს ჩეხეთის რუსულბლევა, უტევლესი გადმოცემით, მორავიული ტომების პირველი გამაერთიანებელი ყოფილა მთავარი სამო (623-658 წწ.). ის წარმატებით ეპრობლა მეზობელ ტომებს და თავის სამფლობელოს აფართოებდა. ჩეხეურ-მორავიული სახელმწიფო კლდე უჭრო გაძლიერდა IX საუკუნის დამდეგიდან, მათაც მომირის დროს. ამავე დროს ინყება გერმანიელი ფეოდალების შემოსვევი. მომირისა და მისმა შემცირდულებმა კავშირი ბიზანტიისთან შეკრის. მთავარმა როსტისალავებმა ბერძენი მისიონერები კირილ და მეთოდე მიიჩნეა ჩეხეთის ქრისტიანობის გასაცემლებლად. მათი ხელით ათასობით ჩეხი მოინათლა. ბიზანტიური გავლენის საწინააღმდეგოდ, რომის პაპების წჯებით გავლენითა და ხელშეწყობით, ჩეხეთში გაძლიერდა გერმანული გავლენა. ბერძენი მისიონერები განდევნებს. X საუკუნის დამდეგიდან ჩეხეთში რომის პაპების გავლენა საერთომდელთ გაძლიერდა.

ჩეხერმა სახელმწიფომ გამაცულობულ ძლიერებას მიაღწია XI-XIII საუკუნეები, როცა იქ პეტერისლოვიების სამეფო დინასტია გაბატონდა. X საუკუნის პოლონდან ჩეხეთის ცენტრი ქალაქი პრაღა იყო. XIII საუკუნის დასასაქრელიდან კი ჩეხეთის სამეფო თანდათამობით დასუსტდა და გერმანიის იმპერატორების გავლენის ქვეშ მოექცა.

ძველი პოლონეთი. დასაცულთის სლავების მეორე მორავილიც-ხოვანი წარმოადგენლები პოლონელები არიან. მათი წინაპრები VIII-IX საუკუნეებში მდინარე ვისლის მიდამოებში ცხოვრობდნენ. ყველა პოლონელთა პირველ დიდი მთავარი იყო მეშე. X საუკუნის მეორე ნახევარმა, მეშეს მთავარად ყოვნისას, მიუღიათ პოლონელებს ქრისტიანობა გერმანელი ეპიკომისების ქადაგებებით. მეშეს შეიღის, ბოლესლად მამაცის დროს (992-1025 წწ.) პოლონეთის ტერიტორიები კიდევ უფრო გაფართოვდა. თვითონ პოლესლადაც ატარებდა სრულად პოლონეთის მეფის ტიტულს. მის დროს პოლონეთი კუნიომეფურადაც გაძლიერდა. გაძლიერდნენ ქალაქები: კრაკოვი, კრისტიან და სხვები. ბოლესლად შემაცის გარდაცვალების შემდეგ, ტახტის მემკვიდრეებს

კირილუ და მეთოდე. მინიატიურა

ბულგარეთის მეფე ბორისი

ბულგარელთა ნათლობა. მინიატიურა

ჩეხეთი და პოლონეთი X-XI სს-ში

ცეკვი პოლონეთის გერბი

მარინენბურგი

შორის ატყვალი შემთხვევაში რიცხვი 3 სამეფო თანდათან დაახლოებით. XII-XIII საუკუნიდან პოლონეთებს უხდებათ ბრძოლები, ერთი მხრივ, გერმანული ფეოდალების, ხოლო, მეორე მხრივ, თათარ-მონღოლთა წინააღმდეგ. მოუხედავად შონააშლილობისა და გარეშე მტრების სიმრავლისა, პოლონეთებს არ მოუხრიათ ქედი მტრის წინაშე და მოული შეა საუკუნეების განმავლობაში დამოკიდებლობა შეინარჩუნება.

ლიტვა – პოლონეთი გერმანელთა ექსპანსიის წინააღმდეგ. პოლონეთის სამეფოს სურიაშული საფრთხე დამუქრა XIV საუკუნის ბოლოსა და XV საუკუნის დასაწყისში ტევტონთა ორდენის მხრიდან. გერმანელ რიცხვთა ეს ორდენი აღმოსავლეთით დაიწყო და მის მიზანი გადაიქცა.

თით ჯვაროსანული ლაშქრობების დროს შეიქმნა. XII საუკუნის ბოლოს ინდონარე ვისლის შესართვის მიღმამოები და რომის პაპის იდენტი, რომელთა ზურგს უკან გერმანიის ფეოდალები და რომის პაპი იდენტი, საფრინდობლად გაძლიერდნენ და ლიტვა-პოლონეთის მიწების მიტაცება დაიწყეს. ტევტონთა ორდენმა მსხვილი საფეოდალო შექმნა ბალტიისპირეთში. ამ საფეოდალოს მიწები გადაჭიმული იყო მდინარეების – ვისლასა და ნარვას შორის. დაცურობილ მიწებზე გერმანელი კოლონისტები ციხესიმაგრეებს აგებდნენ. ტევტონთა ორდენის მეთაურის, გროსმაისტრის (დიდი მაგისტრის) რეზიდენცია მარინენბურგი (ახლანდელი კენიგსბერგი) იყო. ორდენის წევრები მცველ მოსახლეობას აძვევებდნენ ან ძალით აგერმანელებდნენ. დაცურობილ მიწებზე გერმანელები სახლდებოდნენ. საფრთხე იმდენად დიდი იყო, რომ პოლონეთმა და ლიტვამ ძალები გაუკრთიანეს და ერთობლივად აღუდებნენ ნინ გერმანელთა მიძალებას. გადაწყვეტილ ბრძოლა მოხდა 1410 წელს გრიგორიალდობან. პოლონეთ-ლიტვებს ფარებმა, რომლებსაც რესპიცი ეხმარებოდნენ, სასტუკად დაამარცხეს რიცხვთა ორდენი. ამით ბალტიისპირა ხალხებმა უდიდესი საფრთხე აკიდეს.

დანართი

ლვანლი სოლუნელი ძმებისა

სლუგათ დიდი გამატონისტიანებლები და განმანათლებლები იყენები მშები მუჟოლე და კრიკლუ. ისინი სამერინეოში, ოფიციალურის ქალაქ სოლუნის დაბაზნენ. მეთოლე თორმეტი წლით უფროსი იყო (დაიბადა 815 წელს) ძმები, რომელსაც ერთისაცობარი კომისარანტინე ერქვა.

მეთოლემ სახელით სამასტერი აორჩია და დიდი სახელიც მოიხვევს. მოუგანებით კა ძერად აღიყენება.

კომისარანტინე (კარილუ) ფართო სასულიერო განთაღება მიიღო, მრავალი კრებიც შეინახედა, მათ შორის სლუგურიც. მნევე, ბერძნულის საფუძველზე, სლუგებისამის შექმნა მიმდინარეობდა უნიფრედი.

მართლმართნებურე ძმებს მოდად აფერტებდ მემორიალი სლუგების ნარმარიტობა. პინანტის პატრიარქის ფოტოების ღიაცავა - ურთხვევით, ქრისტიანობის ხატადგებლად ძმები ჯვრ მორავიაში, ხოლო შემდევ სლავთა სხვა ქვეყნების გაემზარებონ. მათვე თარგმნეს სლავურ ენაზე სალუტისტებულობი წიგნში და ამით სასულიერო ჩაუყარეს სლუგურ ლიტერატურის. მთმა კუთალმ სამეც ნაყოფიც სასურველ გამოიყო: ქრისტეს მოძღვრებას მშობლიურ უნიკე ქრისტონე მორავებული, ბულგარელები, აღმისავალით სლუგები.

კარილუს და მეთოლეს წმინდა სახელის დღესაც მინიჭირით მოიხსენიერებ მართლმადიდებლურ ეკლესიებში.

XV საუკუნის პოლონელი მემატიის პავლე ვლადისტოვიცელი ტევტონთა ორდენის შესახებ

პრუსთა (ტევტონთა) ორდენი, როცა ეპრიძოდა, უფრო სწორად, თაქ ესმოდა მშეოდნობის წარმართებას (ორდენი აფერტობით მოსახლეობის გარჩისტიანების საბაძით ესმოდა თაქ ლიტე-პოლონებთა), ასახოვს ერთოდ სამართლის ამი, იმ მიზნის გამო, რომ სას, ვინც თას ქსმის მშეოდნინი ცხოვრიბის მოსურნეო, ამისი არაგათარი უფრება არა აქც არც ბუნებითი, არც ღვთებრითი, არც მოქალაქეობითი და არც ქონიერური.

არ შეიძლება ნარმარიტოს ქრისტიანობის მოქცევა მახვილითა და ძალმომრეობით, რამეთუ ეს საშუალება მოუყასის შეურაცხოვა.

შეა საუკუნეების კავკავის სქემა

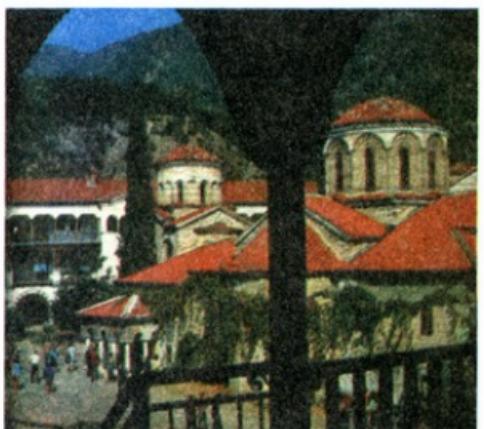
პითევაბი:

1. სად იყო ბულგართა უძველესი საცხოვრებელი?
2. როდის მიიღეს ქრისტიანობა ბულგარელებმა?
3. რომელი ხაზები იყენებენ დღეს კირილიცას ანბანს?
4. რომელმა სლავურმა სამეფოებმა მიიღეს ქრისტიანობა რომაულ-კათოლიკური წესით?

დავალება:

რა ლვანლი მიუძღვით კო-რიცხას და მეთოდეს სლავთა ნინშე?

ბასილეს (პეტრიონის) ქართველთა მონასტერი ბულგარეთში. XI ს.

§ 19. აღმოსავლეთის სლავები

შრომის წელი
გიგანტური ისტორია

ძველი კიევის რუსეთი. დღევანდველ რუსებს, უკრაინელებასა და ბელორუსებს საერთო უძველესი ისტორია აქვთ. ეს ისტორია იწყება კიევის რუსეთის სახელმწიფოთი.

აღმოსავლეთის სლავების უძველესი ტომები: პოლანგები, დრუვლენ-ანგები, ულანები, ტრიერცები, უკრაინები და სხვები VI-VII საუკუნეებში მდინარე დნეპრის მიდამიებში ცხოვრიბდნენ. მათი ძირითადი საქმიანობა მინათმოქმედება იყო. მისდევდნენ აგრძითვე მესაქონლუებას და შემგროვებლობას.

VIII-IX საუკუნეებში აღმოსავლეთ სლავები იწყება თემური წყობილების დაშლა და ფეოდალური საჩიოგადოების ჩამოყალიბება. მათი უძველესი ქალაქები იყო კიევი მდინარე დნეპრზე და ნოვგოროდი მდინარე ვოლხოვზე. ძველი რუსული მატანები მოვითხრობს, რომ ვარიაგთა (იგვე ნორმანები ანუ ვეინგები) ბელადი, რიურიკი, მიუნეველათ სლავებს ნოვგოროდში. რიურიკი ჩასულა დიდი რაზმით და მთავრად დამჯდარა. რიურიკის გარდაცალებისას მისი მემკვიდრე იგორი მცირენლუები ყოფილა და რიურიკის ძმა, ოლეგი მართავდა ნოვგოროდს. მასვე ულაშერია კიევზე, დაუპყრია იგი და იქ გაბატონებულა. აღმოსავლეთ სლავთა გუროთანება სწორედ აქციან, კიევის გარშემო დაინტერირდა და ამიტომ ქვეყნასაც კიევის რუსეთი ქორდა.

ოლეგისა და იგორის დროს კიევის რუსეთი საუმაღად გაძლიერდა. ამ დროიდან იწყება ქუთიური ურთიერთობანი ბისანტიისათვის. კიეველი ვაჭრები ხშირად ჩადიოდნენ ცორვალდში (კომსიანკინოპოლისში). ამინ კი დააჩქარა ქრისტიანობის გავრცელება კიევის რუსეთში.

მთავარი იგორის შეილიშვილმა, ვლადიმირმა, რომელიც ბისანტიელ პრინცესას იყო დაქორნინებული, 988 წელს ბისანტიიდან მიიღო ქრისტიანობა და სახელმწიფო რელიგიად გამოაცხადა. ჟულტურულ ბისანტიისათვის კავშირის დიდი მინიჭებლობა ჰქონდა.

ვლადიმირის შემდეგომ დიდი მთავარი გახდა იაროსლავი (1019-1054 წწ.), რომელსაც „ბრძენი“ ჟარუვს. იგი მეტად განათლებული და კონიერი სახელმწიფო მოღვაწე იყო. იაროსლავის დროს კიევის რუსეთი კიდევ უფრო გაძლიერდა. მასთან დაახლოებას ცდილობდნენ: შვედეთის, უნგრეთისა და საფრანგეთის მეფეები. დაარსდა ახალი ქალაქები, გამშენებული კიევი. უამრავი კულტურული აიგო ამ დროს. დიდებული იყო წმინდა სოფიის ტაძარი კიევში (გაისხენტ, კიდევ სად აიგო მც. სოფიის ტაძრი?). მატიანები მოვითხრობენ, რომ რუსთა ეკლესიების

იაროსლავ ბრძენი. ფრესკი
დეტალი. XII ს.

კიევის რუსეთი X-XI საუკუნეებში

მოხატვაში მონაწილეობდენ ივერიიდან მოწვევული შეატერიბიც. იაროსლავ ბრძენის დროს შეიქმნა პირველი რუსული ნერილობითი სამართლის ძეგლი „რუსებია პრავდა“, იგი განამტკიცებდა ფეოდალურ ურთიერთობებს კიევის რუსეთში (გაისცნეთ, ვის დროს იქნა მიღებული ფრანგით უძველესი სამართლა?).

იაროსლავის გარდაცვალების შემდეგ კიევის რუსეთში აზყდა ფეოდალური შენაომები. ამით ისარგებლეს მომთაბარე ყოვნაყებმა და ინცეს რუსთა მინა-წყლის ძარცვა. მხოლოდ იაროსლავ ბრძენის შეილომეოლმა, ვლადიმერ მონომახად ნიდებულმა (1113-1125 წწ.), დროებით კვლავ გაერთიანა კიევის რუსთა, ყიფასყებრც განდევნა, მაგრამ მისი გარდაცვალების შემდეგ ერთანი კიევის რუსეთის სახელმწიფო დაიძლა ცალკეულ სამთავროებად.

მონლოლები იძყრობენ რუსეთს. XIII საუკუნეში რუსთა მინა-წყალს მონლოლ-თათარები შემოუსიმენ. სამთავროებად დაძლილ რუსეთს არ შეეძლო მონლოლთა შეჩერება. მონლოლებმა, ბათო ყავნის მჟავური იმპერატორი, 1235-1240 წლებში დაიცურეს რუსთა თოვტის ყველა სამთავრო. მოსახლეობას დიდი გადასახადები დაუკისრებს. რუსთა მიწები მონლოლთა მიერ დაარსებულ სახელმწიფოში, „ოქროს ურდოში“, მოაციცის. ოქროს ურდოს სატახტო ქალავი, სარაი, მუავლავის მდებარეობდა. მონლოლთა ყავნი უბოქებდა და ამტკიცებდა რუს მთავართა შორის „დიდი მთავრის“ ტიტულს. ამისათვის ყავნი გამსაჯუთორებულ სიგელს, „იარლის“, „უწყალობებდა ხოლმე.“

მოსკოვის სამთავროს გაძლიერება. XIV საუკუნის დასაწყისისათვის მოსკოვის სამთავრო ვერ კიდევ პატარა და სუსტი იყო. მისი გაფართოება და გაძლიერება დაიწყო მთავრი ივანე კალიტას დროს („კალიტა“ ფულის ქისას ნიშნავს). მოსკოვის სამთავრო მნიშვნელოვან სავაჭრო გზაზე მდებარეობდა, რაც მოსკოველ მთავრებს ეკონომიკური გაძლიერების საშუალებას აძლიერდა. ამით ისარგებლა იყანე

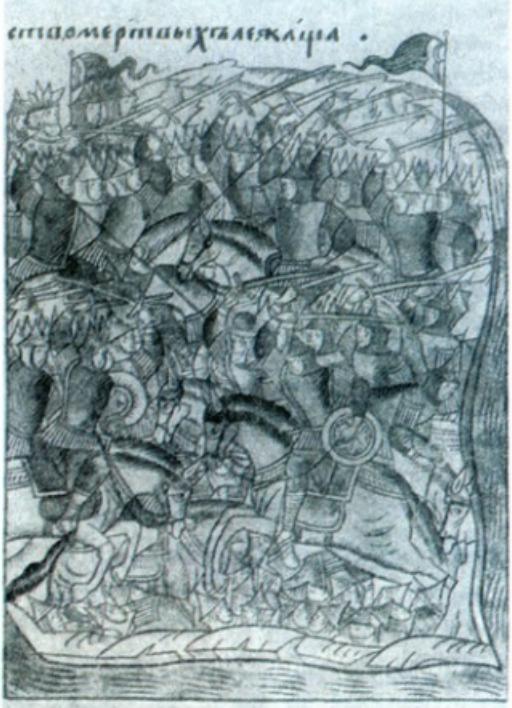
კიევი. პეჩორის ლავრა

კიევი. სოფიის ტაძარი

მოსკოვი

კულოვოს ბრძოლა. მინიატიურა. XVI ს.

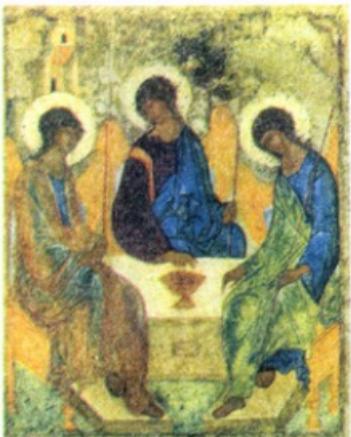
იგანეს ქეს კი, კულოვოს ველზე მოპოვებული გამარჯვების უნდღებულებელი ერთმორწმუნებული მოსკოვის სამთავროსთან კადაგი 1328 წელს დიდი მთავრის ტიტული მოსკოვის მთავარს უბოძა. მოსკოვი დიდ სამთავროდ გადაქცა. იმ დროს, როცა მოსკოვის დიდი სამთავრო ძლიერდებოდა, ურდო თანდათან სუსტდებოდა.

კულოვოს ბრძოლა. XIV საუკუნის ბოლოს მოსკოვის სამთავრო იმდრად გაძლიერდა, რომ საყანოს აღარ ემორჩილებოდა. მონლოლებმა ურჩი მოსკოვის დასასველად დიდი ჯარი დამრეს (თითქმის 300 ათასი კაცი). მოსკოვის დიდ მთავარს, დიმიტრი ივანეს ძეს, რუსთა სხვა სამთავროებიც დაეხმარნენ. რუსებსაც მანამდე არნახულად დიდი ჯარი შეუგროვდათ (150 ათასი კაცი). „ძალა ერთობაძია“, ეს სიბრძე კარგად გამოჩინდა გადამწყეტ ბრძოლაში. რუსთა გაერთიანებულმა ჯარებმა 1380 წლის 8 სექტემბერს, მდინარე დონის ნაპირას, კულოვოს ველზე სასტიკად დაამარცხეს მონლოლები. ამ გამარჯვებას რუსთა ისტორიაში უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა. აქედან დაწყებულ რუსთა მინების გათავისუფლება მოსკოვის გარშემო. დიმიტრი გაერთიანება მოსკოვის გარშემო. დიმიტრი

დანართი

თათარ-მონლოლთა შემოსევები რუსეთში
(ტევრის მატიანებან)

(ტევრის მატიანებან) 1237 წელს, მოვიდენ თათარები თავიანთი მეფის, ბათოს მეთაურობით რისანის მინჩენ. აქედან გამოიუტავენ კლჩები რისანის მთავარს და მოთხოვება შეაუდი ნილი. ყოველი მეათე მთავარი, ყოველი მეათე მცხოვრები, ყოველი მეათე ცხრი ... მეათედი ყველაზრდით. რისანის მთავარებმა გადამწყეტეს ეპიროლათ და არ შემოშევათ თათარები თავიანთ მინჩენ. მოვიდენ ისინი [მთავრები] ვორონეციან თათართა წნახალმდევ და უპასუხეს ბათოს ლეჩებს: „როცა ჩენ კულანი დაგიხოცებით, მაშინ იწება თქვენი კულალერი“. მერე გამანანებ კლჩები კლადმირის დად მთავრობან, ორი გევოლოლის ქსანან, კლადმირის და ითხოვდნენ, რათა ისაც გამოსულიყო და ერთად დაეცავათ რუსთა მინა-ნებალ. მთავარმა არ შეისმინა რისანის მთავართა თხოვნა. არც თვითონ ნავიდა და არც დახმარება გუვეჭანა. უნდოდა, თვითონ თავის სამთავროში დახვედროდა თათარებს. ლეონს რისანს ნინ კერაინ ალექსეგა, კოსორცა უთქამის უფალს ისეუ ნაერთათების, როცა მას გრძალები მისცემდა აღთქმულ ჭევანდის: „კურ გონიურებას ნაკარისმე, მერე კი დაგატე მესს, მისა და მინილას...“ ასევე ჩენ, ჩევინივე ცოლებისათვის ღმრთობი კურ ძალა ნაკარითა, მერე დაგვატება თავს მეხი, მიში, ძრინლა და უცურულა.

ანდრეი რუბლინოვის სამება. XIV ს.

კითხები:

1. სად ნარმოიშვა ქველი რუსული სახელმწიფო „კიევის რუსეთი“?
2. რომელი მთავრის დროს და როდის მიიღეს კიეველუბმა ქრისტიანობა?
3. რა ლვანლი მიუძღვის იაროსლავ ბრძენს?
4. მონლოლთა რომელ სახელმწიფოში მოექცა რუსეთი?
5. რამ განაპირობა მოსკოვის გაძლიერება?

ერთგული სისტემა
გიგანტური

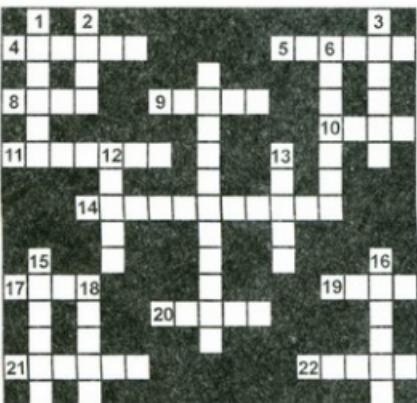

დავალება:

დაწერეთ, რა მნიშვნელობა ჰქონდა მონლოლთა განდევნას რუსეთიდან როგორც რუსეთის, ასევე ევროპის სხვა ქრისტიანი სახელმწიფოებისათვის.

პროცესორი №1

თარაზულად: 4. ბიზანტიის იმპერატორი, მეტასახელად ბულგართმეტესვრელი. 5. ბულგართა პირველი ქრისტიანი მეფე. 8. მორიველი ტომების პირველი გმაერთიანებელი. 9. მუსლიმთა ღმერთი. 10. მუსლიმი პოეტი. 11. მეჩეთი მექაკენ მიმანძრებელი. 14. საქართველოს ნანილი (კათოლიკიზმის მიხედვით). 17. კათოლიკური კვლესის მეთაური. 19. ილიონი ანუ 20. ცეცხლთაყვანისმცემელთა ქურიუმები. 21. ერი დასავლეთ ევროპაში. 22. ჰუნების ბელადი.

კვეულად: 1. მუსლიმთა ლოცვა, რომელსაც დღეში ხუთვეურ ასრულებენ. 2. ქართველთა განმანათლებელი. 3. არაბთა რელიგია. 6. ნოვგოროდის ვარიზე მთავრი. 7. ტევტონთა ორდენის ქალაქი-სიმაგრე. 12. აბი თბილელის ეროვნება. 13. კონსტანტინე დიდის დედა. 15. ხალხი, რომელმაც ბიზანტიულებთან ერთად დალაშქრეს თბილის. 16. მოსკოვის დიდი მთავრის დიმიტრის ზედასახელი. 18. ერთ-ერთი მახარებელი.

პარტ III

შუა საუკუნეების საზოგადოება

↓ იმა დღე: ქავება

თავი VII. ფეოდალური ურთიერთობა

§ 20. თავისუფალნი, მაგრამ არა თანასწორნი

მოსახლეობა. 500 წლისათვის მოულის ევროპაში 27,5 მილიონი ადამიანი ცხოვრობდა. ერთი ათასწლეულის მინიჭიერებულის მისი რაოდენობა 40 მილიონით გაიზიარდა. თუ დაცურიდებოთ დიაფრაგმას, ნაბავთ რომ, მოსახლეობა ისტორიის გარეული ჟრიკოდში უცდებ ყულებს. ამის მიზნით, გარდა ომებისა, შეა საუკუნეებში გავრცელებული ეპიდემიები იყო. 1348 წლის შემდეგ ქირის ეპიდემია ევროპის მოსახლეობის 1/3 ისტვიციანისა.

ნოდებები. ადამიანები შეა საუკუნეებში განვითარებოდნენ სხვადასხვა ნოდებებს. თუ რომელ ნოდებას განვითარებოდნენ ისინი, ძირითადად, მათი წარმოშობით განისაზღვრებოდოდა. ყმები წარმოშობოდნენ ყმებისაგან, თავისუფალნი – თავისუფლებისაგან და წარჩინებულნი – წარჩინებულითაგან. მოსახლეობის უდიდეს ნაწილს წარმოადგენდნენ სხვას დამოუკიდებული ადამიანები, ვლეხები. თავისუფლები იყვნენ მოქალაქეები და წარჩინებულნი, მაგრამ თვით მოქალაქენი და წარჩინებული არ იყვნენ თანაბარუფლებიანები.

XI საუკუნის დამდეგს ლაინის ეპიკუპონს წერდა: ლეთის სახლი სამ ნაწილად იყოფა. ერთინი ლოცულობენ, მეორენი იბრძეან და მესამენი მუშაობენ. ეს სამი ერთად მცხოვრები ფეხები არ უნდა იყვნენ გათიშვული. ერთი მათგანის საქმიანობა არის პირობა დანარჩენი იოს მოღვაწეობისათვის. შეა საუკუნეებში ნოდებები მკაცრად იყვნენ ერთმანეთისაგან გამიჯონული. როგორც ფრანგთა და ბისანგიელთა ისტორიიდან გავლენით, წილებათა სათავეში იდგა მეუე ან იმპერატორი. ის იყო უმაღლესი მასალები. ის გამოსცემდა კანონებს. მას უნდა გადაწყვეტა იმისა და ზევის საკითხები.

მაგრამ, ვინაიდან მხოლოდ მცხვისათვის, ერთი ადამიანისათვის შეუძლებელი იყო ქვეყნის მართვა-გამგებლობა, იგი საჭიროებდა დახმორებას. ასეთი თანამდებომები იყენებოდა სერი და სასულიერი დიდებულები: მთავრები და ეპიკუპონები. ვინაიდან მათი ფული ნაკლებად იყო, მეუე თავის თანამდებომებს საზღვრად გადასცემდა მაშტელებს თავისი სოფლებითა და იქ მცხოვრები ვლეხებით. მაგრამ ისინი ამ მაშტელებს ლებულობდნენ არა საზურად, არამედ მათი სამსახურისათვის. მოგვიანებით მთავრებმა, რომელთაც ევროპაში ფიურსატებსა და ჰერცოგებს უწოდებდნენ, მოიპოვეს მეფისაგან უფლება მიწის ეს

ქრისტე მიმართავს სამოგადების სამ ფეხს. ხეზე კვეთა.
XV ს.

სამფლობელოები მეტვიდრეობით გადაუცათ თავიანთი შთა-
მომავლებისათვის. მეტვიდრეობით ბოძებულ მამულს, რომელსაც
დიდებულები იღებდნენ – ფეოდი ეწოდებოდა, ხოლო მფლობელს
– ფეოდალი.

თვით ჰერცოგები და ფიურსტები საჭიროებდნენ
დახმარებას. ამფინად, ისინიც მეფის მსგავსად გასცემდნენ
მფლისაგან ბოძებული მამულიდან სიფლებასა და გლეხებს
თავიანთ აქტორუ თანამდგომებს. ეს იყო ნარჩინებულობა
უფრო დაბალი წრე: გრაფები, ბარონები, და მოგ-
ვიანებით, რაინდები.

ასე შეიძლება ნარმოლიდებინოთ მმართველობის
პირამიდა, სადაც უმაღლეს მწერევაზე დგას მეფე,
უფრო ქვემოთ მთავრები, ჰერცოგები და მათ
ქვემოთ რაინდები.

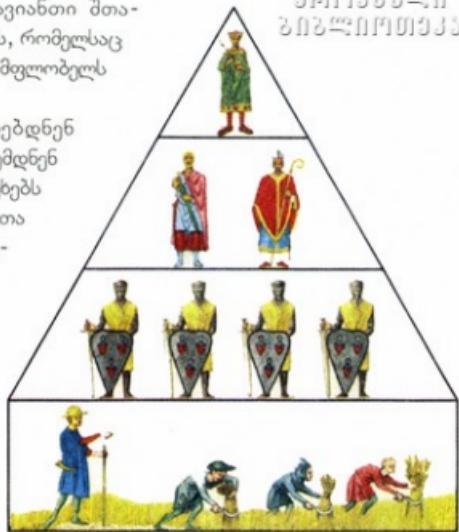
დამოკიდებულებანი ფეოდალურ სახოვადო-ებაში. როგორც აღნიშნეთ, მეფე დადებულებს, ხოლო თავისთავად, დადებულები ურიგებდნენ
მიწებს მათზე დამოკიდებულებს. მიწების დარიგება
ხდებოდა განსაზღვრული სამსახურისათვის. იმ
ნარჩინებულებს, ვინც ამ პირობით ფლობდნენ
მიწებს ვასალები უწევათ, ხოლო ისინი, ვინც ამ
მიწებს, არიგებდა, სენიორებად ინოდებოდა. ასე რომ, მსხვილი
ფეოდალები, მთავრები, ყუჩნი მეფის ვასალები, მეფე კი მათი სენიორი.
მსხვილ ფეოდალებს, რომლებიც ატარებდნენ ჰერცოგისა და გრაფის
ტიტულებს, თვითონაც ჰყავდათ თავიანთი ვასალები. ნარჩინებულთა
დაბალ წრეს ნარმოადგენდნენ რაინდები, რომელთაც ვასალები არ
ჰყავდათ.

ვასალის სამსახური გამოიხატებოდა სენიორისადმი სამხედრო
ძალითა და ფულით დახმარებასა და თაბირში. დახმარება სენიორს
ეძლეოდა: როცა იგი შეიღს რაინდად აურობებდა და უფროსი
ქალიშვილს გათხოვებისას, აერთვე ომის დროს უნდა დახმარებოდა
ჯარითა და შეარაღებით.

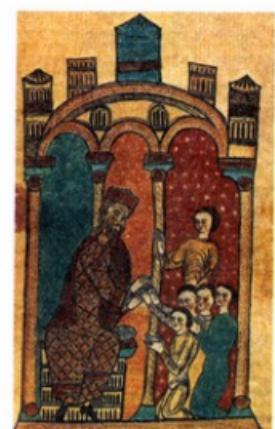
ვასალი სენიორისაგან მამულის მიღების დროს ასრულებდა შემდეგ
ცერემონიალს: იგი მუხლს მოიდრევდა სენიორის ნინაშე, ხელებს
ჩაუდებდა სენიორის ხელში და ნარმოსთვეამდა მისი ერთგულების ფიცს.
სენიორი მას ფეოდის მფლობელობის ნიშანად გადასცემდა რამე
სიმბოლოს, მაგალითად, დროშას ან მახვილს. სენიორი თავისთავად
იღებდა ვალეტებულებას და ფეოდალის მამული და მისი ლირსება.

მეფე და მთავრები. შეა საუკანებში გვერცელებულ შერით, მეფის
ხელისუფლება ღვთისგან იყო ბოძებული და იგი ღვთის ნებით განაცემდა
ქვეყანას. მოუხდავად ამისა, როგორც საერო, ასევე სასულიერო
დიდებულების ხმირად უპირისპირდებოდნენ მეფის ხელისუფლებას.

მეფის წებას – მთელი ქვეყანა გუერთიანებინა, მტკიცე ციტრალი-ზებული სამეფო ძალუფლება შეექმნა უპირისპირდებოდნენ მთავრები.
ისინი ესწრაფეოდნენ მეფისაგან დამოუკიდებელნ ყოფილიყვნენ.
ამდენად, შეა საუკანებში ხმირი იყო დაპირისპირება მეფესა და
დიდებულებს შორის. როდესაც მეფე სუსტი იყო, მაშინ ძრდებოდა
მთავრების დამოუკიდებლობა. მთავრები ძალუფლების ზრდაში
მოკავშირეებს პოლონებდნენ დამტკრიბები ქვეყნების სახითაც.
როდესაც მეფე ძლიერდებოდა, მაშინ ადგილი იყო მათი კერძო

ფეოდალური პირამიდა

სენიორისადმი ვასალის ერთგულების ფიცის მიცემა

ინტერესულის დათვალიურება. გაფისკონოთ საქართველოს ისტორიიდან ვახტანგ მეტერის სახელმწიფო და ვარსექნ პიტიაბბის, ბაგრატ IV-ისა და ლიპარიტ ბაღდაშის დაპირისპირების.

საერო და სასულიერო ხელისუფლება. განსაკუთრებით ძლიერი იყო ევროპაში დაპირისპირება სამეფო ხელისუფლებასა და სასულიერო ხელისუფლებას შორის. ბიზანტიაში იშვიათი იყო მსგავსი შემთხვევი, თუმცა აღსანიშნავია რამდენიმე შემთხვევა იმპერატორისა და კონსტანტინოპოლის პატრიარქის შეუთანაბეჭდობისა. V საუკუნის დამლევე იმპერატორმა არაღიასმი ცნობილი დეისისმეტყველი, კონსტანტინოპოლის პატრიარქი ითავე იურიოპირი (398-404 წწ.) გადასახლა შეა ზღვისირებიში.

დასაცლელ ევროპაში განსხვავებული იყო ურთიერთობა იმპერატორებსა და პაპს შორის. ხშირად მნელდებოდა იმპერატორისა და პაპის ხელისუფლების გამოვლენა. მათი ურთიერთდამსუბურებულების შესახებ ჩვენ შეგვიძლია ვიმსჯელოთ შეა საუკუნეების ქრისტინიკობისა და გადმოცემების მიხედვით. შეა საუკუნეების აღმანები მათ თრიყეს ღვთის ნებით დადგრძილად მიიჩნევდნენ და, ამჟამად, მათ წარმოდგენებში, ისინი თანასწორულებიანი იყვნენ. მიუხედავად ამისა, ხშირი იყო მათი დაპირისპირება. რამდენიმე საუკუნე მიმდინარეობდა მძაფრი პრიმოლა პაპებსა და იმპერატორებს შორის უფლებებისათვის, განსაკუთრებით იმპერატორის უფლების შესახებ – ვის დაენიშნა ეპიკოპოსები.

დანართი

იმპერატორი და პაპი

პირველი სურათის მიხედვით იმპერატორი და პაპი როგორც თანამარტინულებიანი სურდნ თხატებ და ერთობად მართავნ კვეყნას.

ადამინინგ ფეროდზე, რომ ისტორიას ნებით იყენებს დადგრძილი და, ამდენად, თანაბარულებიანი იყვნენ. ამას გვიჩვინებს მე-2 სურათი, სადაც იმპერატორი და პაპი გვერდი-გვერდ დანანარ დმურთის ნინაშე, რომელიც გადასცემს მათ მათი მართველობის ნიშნებს: იმპერატორის – მახვილს, ხოლო პაპი – გასალებს.

მიუხედავად ამისა, მაინც ძნელი იყო მათი უფლებების გმიჩვენა.

მე-3 სურათი გვიჩვინებს, თუ როგორი იყო პაპის სურვილი: ის გადასცემს სკოპიტის იმპერატორის, როგორც საერო ხელისუფლადს. ამით ჩანს, რომ იყო უფრო ძლიერი, კონაიდან იყო ნინაგვს მფლებ.

მე-4 სურათი კი, პირიქით, იმპერატორის ძალულებას გვიჩვინებს: იყო გადასცემს პაპს კვერთს, როგორც სასულიერო ხელისუფლების მიშანს.

შეა საუკუნეების სამართლის ძეგლებიდან ქვეშვრდომობის ფიცი

„როდესაც ვასალი ქვეშვრდომობის ფიცის დებს სენიორის ნინაშე, მაშინ სენიორი ზის, ხოლო ვასალი ქამარქებსნილი (უმღლედ), თავშემვედი (ზოგინ უდებოდაც), დება სენიორის ნინაშე, მუხლმოდებული, თავის

1

2

3

4

შეკრონულ და განვითილ ხელებს ფეხს სუნიორის ხელში (რაც ნიშავრდა სუნიორის მხრივ მუკრელის სახელისათვის). გრანტისას, ხოლო ვასალის მხრივ – პატიოსცებასა და მორწილებას).

ამ მდგრადიარებისაში ვასალი ამბობდა: „მე ვხედი თქვენი ჰავი იმ სამულობელოს გამო, რომელიც თქვენგან შეძომა და ერთგულად გვიშალურებით ყველა წინააღმდეგი, ოღონდ ისე, რომ ჯერისუნი ერთგულად დაუცუდ ხელმისაფარა და მისა მეტყველებებისადმი“.

სუნიორი, მოიღებდა რა თავის სამახურში კუთილშებილ ვასალს, გადაქცეოდა მას და ერთოდა შემდეგი: „მე ... ჩემი და ჩემი მეტყველებების სახელით, მას შემდეგ, რაც თქვენ შეერთებული ხელები ჩემს ხელში ჩადეთ და ჩემს წინააღმდეგით, გვიღეთ თქმეთ... ლუთისა და ჩემს მფრივლობაში“.

შეა საუკუნეების საერთო და სასულიერო წოდებები: შეაში – მეუე და პაპი, მარცხნივ – პაპი, კარდინალი, არქიეპისკოპოსი, ეპისკოპოსი, აბატი, მონაზენები... მარჯვენივ – მეუე, პერცოგი, გრაფი, რაინდი, გლეხები, მათხოვებები... კედლის მხატვრობა. ფლორენცია

კითხვები:

1. განმარტეთ, რატომ იყო დაბალი მოსახლეობის მატება შეა საუკუნეებში (დაფიქრდით მოსახლეობის უმრავლესობის, გლეხების პირობებშე, ასევე ომებსა და ეპიდემიებშე)?
2. როგორ ნარმოიშვა განსხვავებული წოდებები?
3. შეა საუკუნეების ჩიროვნების შესაბამისად, რას ნიშნავს, მეუე ლუთის ნებით მართავდა ქვეყანას?
4. დაფიქრდით და უპასუხეთ: როგორი დამოიდებულება იყო მეუესა და უმაღლეს სასულიერო ხელისუფალთა (პაპი, პატიოსცები, ეპისკოპოსი, მონაზენების წინამდლვარი) შორის? რა აერთიანებდა მათ და რა იყო დაპირისპირების მიზნი?

დავალება:

ჩამოთვალეთ ქვეყნები, სადაც დღეს მეუეები არიან და როგორია მათი უფლებები?

§ 21. რაინდები და ციხესიმაგრეები შესაბუთო მეტე

რაინდობის ნარმოშობა. XI საუკუნის დამდგენისათვის ეკროპაში ნარჩინიშებულთა ნრიდან ნარმოიშვა რაინდთა წოდება. რაინდი ნარმოადგენდა კეთილშობილ მეომართა საზოგადოებას, რომლისათვის უპირველესი იყო ლეთის სამსახური და ღირსების დაცვა. რაინდებს ჰქონდათ თავიანთი იდეალი – კეთილშობილი მეპრობლი უნდა დახმარებოდა სუსტა და ღარიშს, ყოფილყო სიტყვის პატრიოტი, მამაცი და უშიშარი, თავისი სენიორის ერთგველი, დახმარებოდა ეკლესის.

რაინდობი გაერცელებული იყო მთელს ეკროპაში, ასევე მის გარეთ ქრისტიანულ სახელმწიფოებში, მათ შორის სუართველობში.

რაინდის ალტუროლობა. საბრძოლველად შეარაღებულ რაინდს მთელი სხეული ვაკენით ჰქონდა დაფარული. XI საუკუნის ბოლომდე ეს იყო რეინის რელიეფისაგან მიესოვილი ვაჭქის ჟერანგი, მოგვანებით მას ლითონის ფირფიტებისაგან გაუთებული პეზარი ცვლის. პრძმლის დრის რაინდი თავზე ისურავდა მუხარადს – რეინის ჩაფხუტს, კონუსის ფირმის მქონე ფილადის თავსაბურავს. მუხარადი რეინის ან შუშის ბურთველით ბოლოვალებოდა. მუხარადს თან ახლდა ლითონის ფირფიტა ცხეირის დასაცავად. რაინდის საბრძოლო იარაღს ნარმიადგენდა მიმებ მახვილი და გრძელი ხის შები, რომბისუბრი რეინის ბუნებით. ბუნებაზ აჭერებდნენ ქსოვილისაგან დამზადებულ ემბლემას, რომელიც ქარში ფრიალებდა. რაინდი ასევე განუყრელდა ატარებდა ფარს. ფარი ხისა და ტყევისაგან იყო დამზადებული, რომელიც დაფარული იყო ლითონის ფირფიტებით. ფარი ჯერ მრგვალი იყო, შემდგომში კი ისე დაგრძელდა, რომ მთლიანად ფარავდა მხედარს. ფარზე გამოსახული იყო რაინდის გერბი, რომელიც მის კეთილშობლურ ნარმიადვოლაბზე მოუთითდა. ამრიგად, შეარაღებული რაინდი ცოცხალ ციხესიმაგრეს ეშვეგვებოდა.

რაინდის კურთხვევის ნესი. რაინდად გახდომისათვის ბავ-შეობიდანვე ემზადებოდნენ. კეთილშობილი ოვანის ვაჟი 7 წლის რომ გახდებოდა, მიჰყავდათ სენიორის სასახლეში „სასახლებლად“. აქ იგი უუფლებოდა სიყვარულსა და პატივისცემს ლეთისადმი, სახელმოვე-ჭისადმი და ქალისადმი. სანვ-ლიბიდა ნადირობას, პრძმლის ნესებსა და ქანონებს, ცხნის მართვას, მახვილისა და შების ხმარებას. 14 წლიდან იგი ღებულობდა სატურვლომტკირ-თველის წოდებას და ხდებოდა თავისი რაინდის განუყრელო თანამზარეკრ. 21 წლის სატურ-ველომტკირთველს უკვე აურიცხებდნენ რაინდად. არ-სებობდა კურთხვევის განსა-კურთხებული ცერემონიალი. კურთხვევის ნინ იგი უნდა განბანილიყო და თეთრ ტან-საცმელის გამოწყობილს ღამე ტაბარში გაეთია ლოცვით.

იარაღის დამზავი

რაინდების ალტუროლობა

სარაინდო ტურნირი

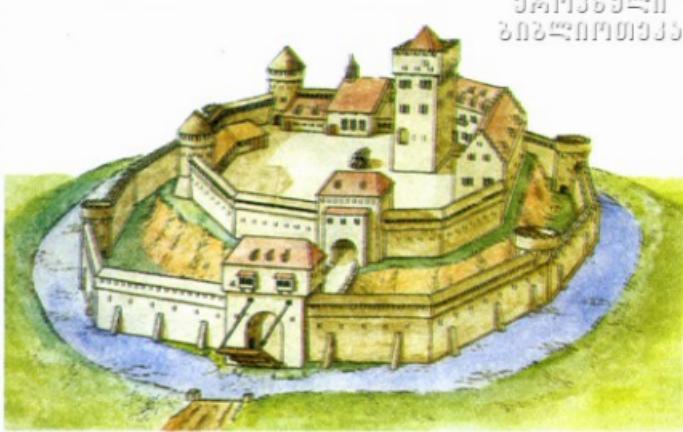
რაინდის გამგებავრება
 ტურნირზე და „უკან მობ-
 რუნება. ნიგნის მხატვრობა.
 XIV ს.

მეორე დილით მას ეკლესიის საცურთხეველთან მიიყვანდა მამა ან
 ნათლია. მათ ხელში ეჭირათ თაფლის სანთელი. მოძღვარი ჩიარებდა
 მომავალ რაინდს და იღებდა მისგან სახეიმ ფიცე. შემდეგ იღებდა
 საცურთხევლიდან მახვილს და შემოატყამდა წელშე. როდესაც ეს
 პროცესი დამთავრდებოდა, მას მოუახლოებოდა სენიორი, რომლის
 ციხე-კოშებიც ჩამოდიოდა. ის სამჯერ დაადგებდა მახვილს მხრეშე და
 თავზე შემდევი სიტყვებით: „დეთის, წმინდა გიორგისა და წმინდა
 მიხეილის სახელით გაცურთხებ შენ რაინდად!“ ბოლოს, ახლად
 გაცურთხი რაინდი ტაძრიდან გამოსულ შემოახტებოდა ცხენს და
 გაჭერებდა ციხე-კოშებისაკუნ, სადაც მას ამ დღის აღსანიშნავად დიდი
 ზემი და ტურნირი ელოდებოდა.

რაინდების კურთხევა

ციხესიმაგრები

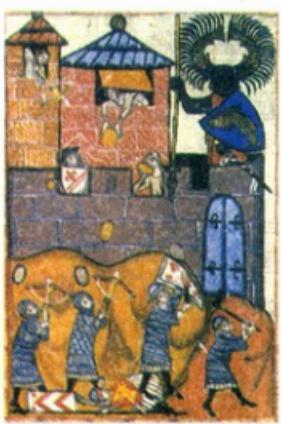
ტურნირები. ტურნირებსა და საბრძოლო თამაშებს რაინდთა ცხოვრებაში განსაკუთრებული ადგილი ეჭირა. ისინი შეიძლება შევადაროთ ძეველი საბრძნების თლიმშეურ თამაშებს. ტურნირებში გამოჩენდებოდა რაინდთა საბრძოლო მომზადების დონე და აქვე ისინჯებოდა მათი იარაღისა და აღჭურვილობის სიმტკიცე. ტურნირების დროს ბევრი ხალხი უკიდებოდა სხვადასხვა მხრიდან ფეოდალის სასახლეში. აյ მხოლოდ რაინდტი დაიშვებოდინ. მოედაზე ეწყობოდა სპეციალური ტრიბუნები კუთილშიბილ ქალბატონებისა და ბატონებისათვის. გამარჯვებული ტურნირის დედოფლისაგან ჯოლიოს იღებდა.

ციხესიმაგრები. ფეოდალები შეუა საუკუნეებში ცხოვრობდნენ ციხე-კოშკებში, რომელიც შენდებოდა განსაკუთრებულ შერჩეულ ადგლობში. იგი გარსშემოვლებული იყო მინათხოვლითა და სქელი გაღვენით. თვით ეს ნაგებობა წარმოადგინდა როგორც საცხოვრებელ, ასევე სხვა დამხმარე თუ დამცავი ნაგებობებისაგან შემდგარ მთელ კომპლექსს.

რაინდი თვის ამაღლასთან ერთად ცხოვრობდა ციხესიმაგრის მთავარ ნაგებობაში – სასახლეში. დღემდე შემონახულია რაინდობის ხანის შეუა საუკუნეების სასახლეები. ამ სახლებს აკლდათ სინათლე, ვინაიდნ კონკორდი სარემლები ჰქონდათ. ასევე არ არსებობდა ჰიგიენის დაცვის პირობები. ოთახები თბებოდე ბუხრებით.

XIII საუკუნის ბოლოდან რაინდობა კარგას მინშეტლობას. ისინი თავანონ იარაღს უკვე არ იყენებენ კუთილშიბილურ მინებისათვის. პირიქით, სხვის დასარბევად მხარობები. მათი სულისკეთუბა კნინდება, ილახება ღირსების კრძობა, რომელიც ხშირად უაჩირო დუელების საბაბი ხდება.

მოუხდავად ამისა, არა მარტო შეუა საუკუნეების ხალხების, არამედ დღევანდებობისათვისაც სანიმუშოა რაინდთა ყოფა. ისინი ბარაბაროსობისა და უხშემობის პერიოდში იძლეოდნენ თავიზიანობის მფალითს და ხელს უწყობდნენ სათნობის დამკიდრებას, კანონისა და მართლმსაჯელების გავრცელებას. რაინდობამ აამაღლა ქალი, რომელსაც შეუა საუკუნეებში ნაცლები უფლებები ჰქონდა და მისცა მას ადგლო საჩინოადგებრივ ცხოვრებაში.

რერიში ციხე-სიმაგრეში

სარაინდო ეპისტო. რაინდთა ბრძოლები, მათი სასიყვარულო და საგირით თავავადასავალი ასახა შეა საუკუნეების ლიტერატურაში. რაინდები ხშირად თეოთონ თხზვადნენ სიმღერებს, რომელიც წარსულ დროებასა და გმირობებს ასახავდა. ასეთი იყო ცნობილი რაინდი ვალტერ ფონ ფოგელვაიდე.

ამ სიმღერებიდან ნარმოშვა ისეთი მშენიერი სარაინდო ეპოქები, როგორიცაა ნიბელუნგების სიმღერა, ისტორიები პარცეფალის, ლორნერისა და მრგვალი მფიდას რაინდების შესახებ. შეა საუკუნეების ქართულ მწერლობაში რაინდთა სახეები მაღალმხატვრულადაა გადმოცემული მოსე ხონელის „ამირანდარევანიანსა“ და შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანი“.

ვალტერ ფონ ფოგელვაიდე

დანართი

„ვეფხისტყაოსანი“ რაინდთა კოდექსის შესახებ

ბრძენთა ვიწმე მისნავლებინ საკითხაერ ესე ვპოვნე:

„ესეა მამაცისა მუტის-მეტი სიცალიერება;
ოდეს მტერისა მორის, ნულარ მისულავ, დაიყოუნე;
გონჯეს სრული მამაცია, ესე სიტყვა დაისიორნე“.

კეთილშობილთათვის სულირასთან ქცევის მანერის შესახებ (შედგენილია ვერმანიშვილ XIX ს-ში).

არც ერთ კეთილშობლილ ადამიანი არ ჩაითვის თავის კუტხს საერთო ვაშმი; ეს არ ყადრება ზრიდლობინი ადამიანს, ასე მდაბიონი იქცევან.

ზოგიერთი აურის მუხტერებ და ისევ დეპერ თევფეხე, ასე მდაბიონი იქცევან.

ასევე არ შეიძლება ტრაპეზის დროს მოიცეკოთ კისური, მიზანშენილი არ არის ჩაიყოთი ყურაბი, თევლები, მოსიცური ცხელი ქამის დროს. კრითიკა და მორწევა საძირელებაა.

ზოგიერთი, როგორც ამბობენ, ხელალუბანებინი ჭამინ. გაშეშება ასეთებს თითები.

ცუდია მაგიდასთან ქამრის შესწა ან ვადაწევა.

კითხვები:

1. როდის ნარმოშვა რაინდობა?
2. როგორი იყო რაინდების ალზრდის სისტემა (გაითვალისწინეთ დანართის მასალები)?
3. ილუსტრაციების მიხედვით დაახასიათო ციხესიმაგრეში ცხოვრების წესი და ფორმები. გარდა რაინდისა ვინ ცხოვრობდა იქ. რა ნაგებობანი იყო და რისტოს იყენებ ისინი განკუთვნილნი?
4. რა გაქვთ ნაკითხული რაინდებისა და ციხესიმაგრეების შესახებ?

დაპალება:

დაფიქრდით და დაწერეთ, როგორ შეეძლო ხალხს თავდაცვა სიმაგრეზე თავდასხმისა და ალყის პირობებში.

§ 22. გლეხობა

სრული ციკლი
გიგანტური მუს

სოფელი, გლეხის ვალდებულებანი. შეა საუკუნეების დასაწყიში მოსახლეობის 95% სოფელში ცხოვრობდა, ხოლო დასასრულისათვის 80% ისევ სოფელში დარჩა.

სოფელი შეა საუკუნეებში არ იყო დიდი. იყო დაახლოებით 100-დან 200 მოსახლისაგან შედგებოდა, იყო უფრო პატარა სოფლებიც. სოფლის ცენტრში იდგა ეკლესია, ცოტა მოძორებით – გლეხების სახლები.

მინა, რომელსაც გლეხები ამჟავებდნენ, მათ არ ეუთვალიდათ. მისი მესაუთორენი – ფეოდალები ყელები: გრაფები, ეპისკოპოსები და ხშირად მონასტრებიც. სოფლის სახანაები მინა იყოფოდა საბაზონი და საგლეხო ნაკვეთებად. საბაზონი მინდვრებს გლეხები ამჟავებდნენ, მაგრამ მთელი შემოსავალი ფეოდალის ბეჭედში მიღიოდა.

გლეხს გააჩნდა ოჯახი, ჰქონდა ქმო, კარ-მიდამი და საკუთარი შრომის არაბეჭი.

გლეხს ჰქონდა გამიაუთორული მოვალეობანი ბატონის წინაშე. იყო ვალდებული იყო მოეხნა და დაეთუა ბატონის მინდვრო, ემუშავა მის მაზულში – სახლის მშენებლობასა თუ შეკვეთაზე, ქვების, ხიფების აშენებლივ, ფეოდალის მუსიკონებაში შესასრულებელ სამუშაოს ბეჭედში ეწოდებოდა.

გლეხი ასევე ვალდებული იყო ბატონისათვის მიერთმია საკუთარი მეურნეობიდან მიღებული პროდუქტის წანილი: მარცვლეული, საქონელი, ფრინველი, კარაჟი, ყველი, კერცხი, თაფლი, ტყავი, მატყული. გლეხი ვალდებულებას იღებდა მიერთმია ბატონისათვის გადასახადი, რომელსაც ღალა ეწოდებოდა.

როგორ ცხოვრობდნენ გლეხები. გლეხების საცხოვრებელს მინურები ან ქიტები წარმოადგენდა. სახლებს ისინი ხსიახვნ აშენებდნენ. იქ სადაც ნაცლები იყო ხე, აშენებდნენ ქვისგან. სახლები გადახურული იყო ისლით, ლელუბით. საცხოვრებელი მირითადად ერთი ოთახისაგან შედგებოდა, სადაც ზამთარში ოჯახთან ერთად ჰყავდათ პირუტყვიც. საცხოვრებელის ცენტრში, კერისზე ანთბედნენ ცუცხლს, რის გამოც მოული სახლი კვამლით იყო გაჭერილული. სინათლე ვიზრო, უშინო სარწმუნებიდან ან კარიდან შედიოდა.

ავევრ ხელით დამზადებული მავიდის, კედელშე მიმაგრებული ხის სანოლისა და სკამებისაგან შედგებოდა. ხშირად პირდაპირ მინშე გაშლილ ჩალიშე ექინათ. თანდათანობით, გვიან შეა საუკუნეები, გაუმჯობესეს მათ თავიანთი საცხოვრისი. დაახადეს და დადგეს ლუმელი.

გლეხების საკვები ერთეულოვანი იყო. ძირი-თადად ჭვავისა ან ხორბლის ჟურს, ბოსტნეულს, იშვათად თუშებისა და კველის ჭამდნენ. ხორცის კერძს მხოლოდ დღესასწაულებზე თუ მიირთმებდნენ.

გლეხები თავიანთი მოთხოვნილებისათვის საჭირო პროდუქტებსა და საგნებს თვითონვე აზრადებდნენ. თვითონ აშენებდნენ საცხოვრებელ სახლებს, თვითონვე ზრუნავდნენ თავიანთ ჩასაცმელშე –

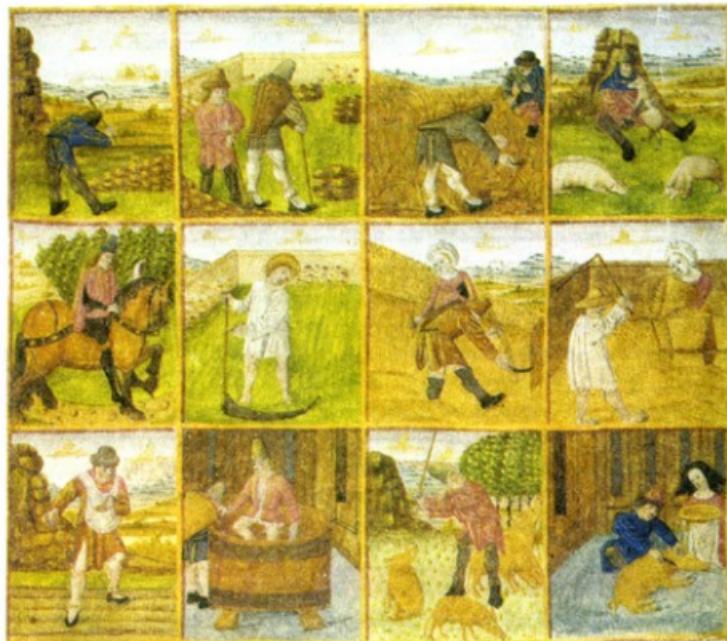
სოფლის ხედი

გლეხის მოვალეობა ბატონის წინაშე

გლეხის ქოხი

ვლეხის სამუშაო
თორმეტი თვეს მანძილზე,
ფრანგული ხელაწყობიდან.
XV ს.

ამუშავებდნენ ტყავსა და ბეწვს, მატყლისაგან ართავდნენ ძაფს, ქსოვდნენ და კურავდნენ. თავისით საყვეპსაც თვეობნები ამზადებდნენ – აცხობდნენ პურს, რძისაგან ამზადებდნენ კურავდათ ყველი და კარაქ. შეუა საუკუნეებში სოფელში თითქმის არ ნარმობდა და აცხომობა და გატრიპა. გლეხსაც და ფეოდალსაც ნატურალური მურჩეობა ჰქონდათ, რომელიც მშენებოდა ყველაფერი, რაც მათი არაებრძისათვის ყო აუკიდებელი. ისინი პროდუქტებს ამზადებდნენ საყვარი მოხმარებისათვის და არ გასყიდად.

ცხოვრება სოფელში. შეუა საუკუნეების სოფელში განსაკუთრებულ როლს ასრულებდა სოფლის ეკლესია და მისი მოძღვარი. სოფლის მღვდელი ძირითადად გლეხის პირობებში ცხოვრობდა. ის ახლოს ყო მოსახლეობასთან, ებმარებოდა მათ რჩევებით და ხშირად გლეხისა და ფეოდალის ურთიერთ-მორიგებაში იცავდა გლეხების ინტერესებს.

ეკლესის ყო ძირითადი თავშესაკურების სოფლის მოსახლეობისათვის, ეკლესის ზარები, რომელიც აუნიდა მოსახლეობას წირვის ან ლოცვის დაწყებას, სამუშაო დღის გადასახლებაშიც მნიშვნელოვანი ყო, ვინაიდან მათ არ ჰქონდათ დროის აღმრიცხველი საშუალება – საათი. საერთოდაც, შეუა საუკუნეების ადამიანი ეკლესის რიტმით ცხოვრობდა. მათი კალენდარიც საეკლესია დაფუსასწაულების შესაბამისად ყო შედგენილი. რაიმე მოვლენის აღსანიშნავიდ, ისინი მიუთითებდნენ არა თვესა და რიცხვს, არამედ, თუ რომელი წმინდანის მოხსენების დღე იყო ან საცეთო ისტორიიდნ ქრისტეს ცხოვრების რომელი მომენტი აღნიშნებოდა ეკლესიაში. გლეხებს კვირა დღესა და დღესასწაულებზე კერძალებოდნათ მუშაობა. კვირა დღეს ისინი ხვდებოდნენ ერთმანეთს ეკლესიში წირვებზე, ხოლო წირვის შემდეგ ურიბოდნენ ეკლესის ნინ, მოვდანშე.

გარდა საეკლესიო დღესასწაულებისა, სოფელში აღნიშნავდნენ საბალო ზემოქმედსა და ქორწილებს. აქ ხშირად გამოჩინდებოდნენ ხოლმე მოხეტალე ჭურვისები

სასოფლო-სამურნეო ტექნიკის განვითარება

დღესასწაული სოფელში

და მსახიობები — ფონგლიორები. ისტორიულ პერიოდებში დღესასწაულში შეირებილ ხალხს. მათი თავი და ქადაგით განტრონილი ცხოველები. ფონგლიორები XIII საუკუნიდან ხშირად გამოჩენილი დობოლები სოფელში, ვინაიდან ეკლესიებან იდევნებოდნენ და ქალაქებში, სადაც ახლას იყო მღვდლებითავართა რწმიდენტია, მათ გამოჩენა უძნელდებოდა.

გლეხთა ამბოხი. მიუხედავად ამ მცირე გართობისა, გლეხთა ცხოვრება მაინც დუხტირი იყო. ხშირი იყო მოუსავლიანობა და შიმშილი. ამას ემატებოდა იმები და ფერდალთა თვითონებობა, რის გამოც ხშირად გლეხი იძულებული ხდებოდა აჯანყებულიყო არსებული უსამართლობის წინააღმდეგ.

ეს აჯანყებები ხშირად სცილდებოდა სოფლის ფარგლებს. XIV საუკუნეში საფრანგეთსა და ინგლისში მომზდარმა გლეხთა აჯანყებებმა ფართო მსახურები მიიღო. 1358 წელს საფრანგეთში მომზდარი აჯანყების დროს, რომელიც უაერიის სახელითაა ცნობილი, გლეხები ანადგურებდნენ მემატულეთა კარ-მიდამოს. ამ აჯანყებას 20000 გლეხის სიცოცხლე შეწირა. ინგლისში 1381 წლის აჯანყების დროს გლეხებმა უკი ტრილერის მეთაურობით ირიში მიიტანეს ლინდონიშე. ეს აჯანყებაც დამარცხდა და საცე სასტუდა გუსტინორდა მათ მეფის ფარი.

მოუხედავად ამ აჯანყებების დამარცხებისა, ხალხში მაინც გაიმოდა მუძაგავლის ხმა: „როცა ადამი ხნავდა და უკა ართავდა, ვინ იყვნენ მაშინ ბატონები?“.

დანართი

დიალოგი 1000 წლისათვის ინგლისში შედგენილი წიგნიდან

„მასნაცლებლი: მხველეო, მისახარი, როგორ მუშაობ?

გლეხი: ბატონი, ჩემი სამუშაო მძიმეა. ვალები გამოიწვიას. გამომზექ ხარჯი მინდონში და შეუძლებელ გვიათა. სამთარიშიც კა, როცა სუსახა, არ შემიძლია სახლში განტრება ჩემი ბატონის შიშით. ყოველ დღე მოვალე დილ, როგორც კა ხარჯს გუანანი შევაძამ, ეხნავ.“

მასნაცლებლი: სხვას რას ავეთვე დღის განმავლობაში?

გლეხი: ეს არ არის ყველაფერი. უნდა ჩაუყარო ხარჯს თვე ბატაში, უნდა მიეცვე მათ წყვლი და გასასულოვანი ბოსტონი.

მასნაცლებლი: დახა, დახა, ძალიან მძიმე სამუშაოა!

გლეხი: ქემიარიტად, ძალიან მძიმე სამუშაოა, მაგრამ უნდა გაფავეთ ეს, ვინაიდნ არა ვარ თავისუფალი.“

დღესასწაულებში
არსებული სამუშაოები.
სურათში ნაჩვენებია
სამუშაო იარაღის
მიხედვით

ფრანგი ბერის რაულ გლაბერის მონათხრობიდან (XI საუკუნე)

„ადამიანის მთელი მოულებელი გამარჯველი იყო საკუკიბის უკონლობის გამო. მდიდრულიც აკრძალული ნატურალური მეურნეობა? და შეკლებული დარიბეგი იყენებოდა მშენებილობისათვის. როგორც საკრეატულო და ფრინველები შემოუტმათ და შემშელია შეატანა ადამიანები, მათ ლუშისა და სხვა ნაიმოულებერები რაიმეს შეამოზმა ინუს. საშენებლა იმის გადმოცემა, თუ რამდენად დაუცა ადამიანთა მოუღმა.“

პითევაბი:

1. როგორი იყო გლეხის ვალდებულებანი ბატონის წინაშე?
2. რა არის ნატურალური მეურნეობა?
3. გვიამშეთ იმ დღესასწაულებსა და სახალხო ზემოქმებზე, რომელიც ჩვენთან უფრო მიღებულია.
4. თუ აღნიშვნავთ საეკლესიო დღესასწაულებს და როგორ?
5. რა იცით დღეს გლეხის ცხოვრების შესახებ, როგორია მათი პირობები?

დავალება:

შემოთ მოთხოვობილი ტექსტებიდან და ფოტომასალის მიხედვით შეადგინეთ გლეხის სამუშაო დღე.

თავი VIII. მონასტრები და ქალაქები

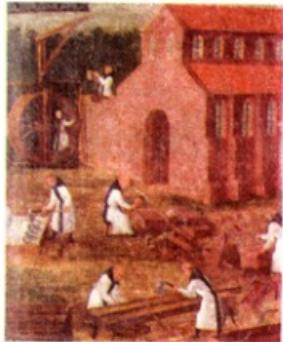
§ 23. მონაზონობა და მონასტერი.

„ილოცე და იშრომე“

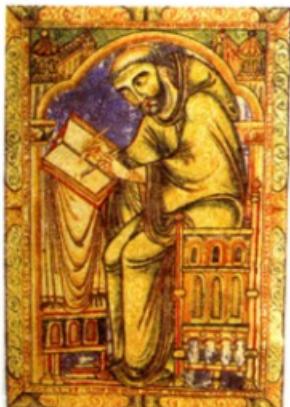
სამონასტრო ცხოვრება. ქრისტიანობა და ეკლესია შეუძლებელი ადამიანისათვის უმნიშვნელოვანესი იყო. ბერი მათგანი ტოვებდა ოჯახსა და ახლობლებს, რათა მზოლოდ ღვთისმსახურებისთვის მიეძღვნა სიცოცხლე. ასე ხდებოდნენ ისინი ბერ-მონაზონები და მიდიოდნენ მონასტრებში.

მონაზონობას საფუძველი IV საუკუნეში აღმოსავლეთის ქვეყნებში ჩაიყარა. ეგვიპტის უდაბნოებში დაიწყეს განმარტოებული ცხოვრება ქრისტიანთვის თავდადებულია ადამიანებმ. მოგვანებით ეს ადამიანები ერთად დასახლდნენ, რათა დასახლებულებმა მათი მორითად მჩნის მიხედვით, შექმნეს წესდება, რომელსაც უნდა მოწერსიგებინა მათი ერთიანობა. ასეთი პირველი წესდება ბერ-მონაზონთა საცხოვრისისათვის, მონასტრისათვის შეადგინა ბასილია IV საუკუნეში. საქართველოში სამონასტრო ცხოვრება იწყება V საუკუნიან, მაგრამ მან სრულყოფილ სახე VI საუკუნეში მიიღო. VI საუკუნეში ცამეტმა ასურელმა მამამ საფუძველი ჩაიყარებული ისეთ მნიშვნელოვან მონასტრებს, რომორიცაც შედინენ, შემცირებული, დავითგარეჯი, ნეკრესი.

დასაულეო ეპიკაში, 530 წლს, იტალიელმა ბერმა ბენედიქტე ნურსიელმა შეადგინა მონასტრის წესდება (ტიბიკანი), რომელიც მოქმედებდა არა მზოლოდ მის, არამედ სხვა მონასტრებშიც. ამ წესდების

მონასტრული ცხოვრება

ბერი ნიგნის გადაწერისას

ბერი სამონასტრო სკოლაში

შადაგებელი ბერი

2. ლოცვა	
4. სალეკო ნიშნულების კუთხვა	
6. ლოცვა	
8. მუშაობა	
10. ლოცვა კუთხა და კუთხის გადაწყვა	
12. 4. ლოცვა	
14. დასკვირება	
5. ლოცვა	
16. მუშაობა	
18. 6. ლოცვა	
20. 7. ლოცვა	
22. ძილი	

მონასტრის დღის წესრიგი
(ტაბული)

მთავარი დევონი იყო – „ორატე და იმრომე“ (Ora et labora). ბერები არა მხოლოდ ლოცვულობდნენ, არამედ მართლად მონასტრები სხვადასხვა სამუშაოსაც.

თითოეული ბერი, რომელიც შედიოდა მონასტრები, უკილებლად დებდა სიღარიბის, დაუქორინინებლობისა და მორჩილების აღზებას. ბერები უსიტყვილ ემორჩილებოდნენ მონასტრის წინამდღვარს, რომელსაც დასავლეთის კულტისაში აბატი, ხოლო მართლმადიდებელ კულტისაში იღუმენი ჰქვია.

მონასტრები იყო არა მხოლოდ სალოცვაც და სამუშაო ადგილი, არამედ ხშირად იქ თავს იყრიდნენ კვერქს განათლებული ადამიანებიც. მონასტრებთან არსებობდა სკოლები და ბიბლიოთეკები. მონასტრის ბიბლიოთეკებში ინახებოდა უძვირფასები ნიგენები. ამ ნიგენების გადაწყვეტასა და მათ განახლებას, ისტორიული ქრისტიანული შედეგების ბერი-მონასტრითა ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეჭირა. ბერები ასევე მონასტრის კულტისებისათვის ქმნიდნენ ხელოვნების საუკუთხესო ნიმუშებს ხატებისა თუ საკულტო ნივთების სახით.

მონასტრის მიწებზე მოჰკვდათ მარცვლებული, ხილი, აშენებდნენ ვეზებს და ხეხილის ხევეზებს.

სამონასტრო ორდენები. მონასტრები, რომელთაც ჰქონდათ საერთო ცხოვრების წესი და რიგი, თანდათანიბით ერთიანდებოდნენ და ენოდებოდათ ორდენები. ორდენებს ამიტკიცებდა პაპი. თუთ იორდენებს ჰყავდათ უფროსები – გენერლები.

ბენედიქტე წურსილის წესდების მიხედვით გაერთიანებული მონასტრები შედიოდნენ ბენედიქტიანულ იორდენში. ამ იორდენის ძირითადი დევონი იყო ლოცვა და შრომა.

დაბალებით 1100 წლისათვის ნარმოიშვა ცისტერციანთა იორდნი. ამ იორდნის სახელმწიფო ნარმილება საფრანგეთის მონასტრის ადგილის – ცისტერციუმის სახელმწიფოსაგან. იორდნის ფუქმდებული იყო ცნობილი მედაგდებელი ბერი ბერნარ კლერვილი. მონასტრის ბერთა მთვარი დამახასიათებელი იყო სისაღავე და სიღარიბე. მონასტრები იქმნებოდა ქალაქებიდან და დასახლებული ადგილებიდან შორის. მონასტრის კელებულებში არ იყო არავითარი ქანდაკება და კუდულებიც მეცნირი და თეორი ფერისა იყო.

ფრანცისკული ორდენი. ეს იორდნი ნარმოიშვა XIII საუკუნის დამდეგს და უდიდესი პატივით სარგებლობდა ხალხში. მისი დამარსებელი ფრანცისკ ასტელი თვეისი კვერქს უდიდესა ადამიანი იყო. მისი ცხოვრება ლეგენდით არის მოცული. იგი დაიბადა მფიდარი ვაჭრის იჯახში. მან აღადგინა ადრინდელი ქრისტიანული სწორ-გადობისათვის დამახასიათებელი ღრიბული მონასტრები. ფრანცისკის მთელი ცხოვრება ქრისტეს ცხოვრების სრული მიბაძილი ნარიმართა. მას სიკედლის წინ სხეულშე გამოესახა ის ქრისტობები, რომელიც მიიღო მაცხოვარმა ჯვარცმის დროს. ფრანცისკი და მისი მეგობრები უარ-ყოფდნენ ყოველგვარ საუკუთრებას.

სენ-დენის მონასტრი პარიზის მახლობლად. რეკონსტრუქცია

თუმცა, ისინი არ იყვნენ გამოცდებილნი სენაკებში, დადიოდნენ ხალ-ხში და ქადაგებდნენ ხოლოებისა და ქალაქების მოვდობებებს.

დომინიკელთა ორდენი. XIII საუკუნის დამდეგს, თითქმის ფრანცისკანული ორდენის თანადროულად, დაარსდა დომი-ნიკელთა ორდენი. მისი დამარსებელი იყო ესპანელი დომინიკუსმანი. იგი ადრეული ასკეზიდან გახდა ბერი. მას თავისი დო-ისათვის დიდი განათლება ჰქონდა მიღებული, სწავლობდა ორ უნივერსიტეტში. ეს ორდენი შეიქმნა იმდროინიდედ ევროპაში გაერცელებული მწვალებლობების წინააღმდეგ. მათ მიზანს ნარმოადებნდა ეკლესიის მტრებისა და ქემიარიტი რჩმნისაგან განდფომილთა წინააღმდეგ ბრძოლა. დომინიკელთა ემბლემა იყო ძალი, რომელიც პრინც ანთონი ანთონელ ჩირიალდას ატარებდა. აქედან ნარმოშება სიტყვების თამაში (ლათინ. *Domini canus* – ლეთის ძალები). ეს ემბლემა ნიშნავდა, რომ დომინიკელები იცვებნენ ეკლესიას მწვალებლობისაგან და ატარებდნენ ქემიარიტების სხივს. დომინიკელებს მიანდო პაპმა მწვალებლობის წინააღმდეგ ბრძოლა.

მწვალებლობა და ინკვიზიცია. მწვალებლობად (ერტიკო-სებად) შეკვეუნების კათოლიკური ეკლესია აცხადებდა იმ ადამიანებს, რომლებიც აკრიტიკებდნენ ფეოდალად ქცეულ სასულიერო ხელისუფლებას. მათ, ვისთვისაც მოუტებული იყო ინდულგენციებით ვაჭრობა, ვინც ხედავდა და აშერად უპი-რისპირდებოდა სახარებისეულ წნავლებასა და პაპების რეალურ ცხოვრებას შორის არსებულ წინააღმდეგობებს.

მწვალებლობის წინააღმდეგ საპრომოველად პაპმა XIII საუკუნში შექმნა სპეციალური საეკლესიო სასამართლო – ინკვიზიცია, რაც ლათინურად ნიშნავს „გამოძიებას“. ინკვიზიცია თვედაპირველად მოხეტიალე სასამართლო დაწესებულებას ნარმოადებნდა. ინკვიზიცია რომიდან იმართებოდა, ადგილობრივ საერო კანონმდებლობას ყურადღებას არ აქცივდა.

ინკვიზიტორები ადგილებზე მოსახლეობას მოუწოდებდნენ მოქანიებინათ და დასახულებინათ ერტიკოსები. საქმისარმოება საიდუმლო იყო. ბრალდებულებამ მოშევთა სახელები არ იცოდენ. გამოსატეხად ინკვიზიტორები ხშირად ნამდება მიმართავდნენ. წყალი და ცეცხლი, სხეულის დასაჭირო განსაკუთრებული დაზვა, „ესანური წულა“, ბორცვილი – ეს არის მოელე ჩამონათვალი იმ არალებისა, რომელსაც ინკვიზიტორები იყნებდნენ ბრალდებულთა გამოსატეხად. ინკვიზიტორების მოვალეობა არ ამოიზურებოდა მწვალებელთა მხილებით. ისინი აპატიმირებდნენ და თავიანთ სასამართლოზე ასამართლებდნენ ბრალდებულებს. სასამართლოს განაჩენი სასტიკი იყო. ხშირად იმ ადამიანებს, რომელთაც სასამართლო ეკლესიის წინაშე დამნაშავედ ცნობდა, კოცონტენვადნენ.

ინკვიზიციის გადაწყვეტილების გასაჩინება არ შეიძლებოდა. ინკვიზიტორი ხელშეუხებელი იყო. ინკვიზიტორები ე. ნ. „მომ-ნანიებელ ერტიკოსებს“ ქონების ჩამორთმევით სველნენ. ერტიკოსთავან ჩამორთმეული ქონება და ადგილ-მაშულები სახელმწიფოს, სამდედლოებასა და ინკვიზიციას შორის ნაწილ-დებოდა და მათთვის დიდი შემოსავალი მოჭინდა.

ფრანცისკანული ასიზელი

დომინიკ ჯესმანი

ინკვიზიტორის გასაუპრეპა მწვალებელთან

დანართი

ბენდიტისანური ორდენის საპერმონაზენო წესდებიდან ყოველდღიური შრომის შესახებ

„უძმად ყოფნა სულის მცირია, ამიტომ ძმინი განკუცულ დღოს უნდა ერთოდებონ ფინანსურ შრომის, ხოლო სხვა დღოს – სულის საცხოველებლა კოსტაბა. ამიტომ ასჭიროდ მიგვაწინი ქრისტი დროც და მურიუც განინილებას აქვ: ალფონსიმან 1 იუტომბრიამდე, გამოცულები რა დილაბრიან, პირველი საათიდან და თოსტების მოხატვი, ისინი მუსოობდებონ იმსხვ, რაც საჭირო იჩვება: თოსტი საათიდან 3 წ, გადარე გვექს საათამდე, დაუ, მთასმინონ სციონის გვესი საათის შემდეგ, ადგებისა რა სუფრიდონ, დაუ, დისტანციის თვალით სანოლეს სრულდა მდუმრებითი; თუკი ვამზ მთასურუებს თვალისუსი ეკისოს, დაუ, ყოთის ისე, რომ სხვა არ შეანუსოს. „მეცხრე უმანია“ სრულდება აღრ, რეის ნახევარის და დაუ მეორედ იმუშაონ იმსხვ, როც საჭირო იჩვება, მუსიკამდე. ჟურიუ ადგელობრივი პირობები ან სიღარიშე მოითხოვს, რომ ისინი თეოთონ მუსოობდებონ ნაყიფის კურუები, დაუ, ნუ შეუტბოდეთან, რადგან ქუმარიტად მაშინ არიან ისინი ბერები, თუ ცხოვრილებრ საცუთარი ხლის შრომით, როგორც ჩერი მაშან და მოცურული. ხოლო ყველა სამუშაო დაუ, დანერაც ზუსტად სულმილულთათვეს.“

ფრანცის ასიჩელის ქადაგება: რა არის ქუმარიტი სიხარული

... მოთის მცნე და გვეუბნება, რომ პარიზის უნივერსიტეტის ყველა პროფესორი ხდება ორჯენის წევრი, ეს ან არის ქუმარიტი სიხარული. ასევე, ყველა პრესტიჟი ალტებიდან, არქიტექტოოსები და განსკონსები, აზრითვე საფრანგეთის მცნე და ინგლისის მცნე, ხელებით ორჯენის წევრები], ეს ან არის ქუმარიტი სიხარული. ასევე, ჩევენ ძმები ურნმუნიობს მოაქციერებ ქუმარიტი სარწმუნოების, ასევე, ღმისრომ მომსაფლებს მე სწეულთა განკუცურების და სხვა სასწაულთა უმარს, გვეუბნება შენ, რომ არაფურში ამარს, არ არის ქუმარიტი სიხარული. მანიც რა არის ქუმარიტი სიხარული? მე კირუნდება პერუებდან და გვანა დამათ მოგვალეობრ თერენიან. ზომიარია თოვლებულიანი და ისე ციფა, რომ ჟირანშე თოვლის ლოიგები, რომელიც ისე მუცვად ფუნქციებს წევები, რომ ვინ გასისლანდებული, ვარ ტალახს და ნუშება, გაყიდული. მე მოგადებო კარგის და დიდი ნინის კუსნის შემდეგ გიასხი. მიღის ერთ-ერთი სამომადინ და მცენისება: „ვინ არის?“ მე ვპასუხობ „მა ფრანცისი“. ის მისაუხოს: „გამუცალუ, უკავი გვიანა, უკი შემოსვალ“ და როდესაც მე ისე გვარებულებ თხოვნას, მასსხომის: „გამუცალუ, შენ მდგარი და უშევრი ხარ, და არა გვერისები, ჩევნ იმდენი ვარი და ისეთი მიმძღვნელოვანი პირები, რომ არ გვანიტოუსტ“. მე კა ვდევადო კარგიბან და ვამსით: „დეითის გვალისათვეს, შემიფარეთ მი დამტე“. ის მისაუხოს: „არა, წარი ვერირისანთა სავარემი და იმათ მიმართ“. გვერდები მენ, თუ მიამინება მყოფა და არ განვითარები, ამაშია ქუმარიტი სიხარული, ქუმარიტი სამომადა და სულის ხსნა.

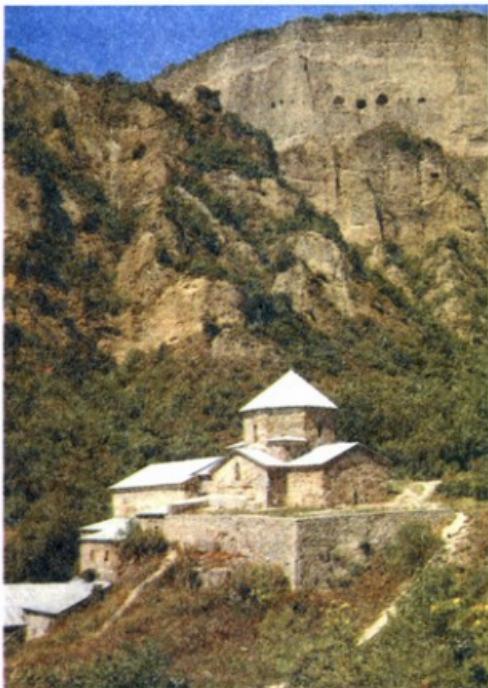
პითევაბი:

1. როგორ ნარმოიშვა მონასტრები?
2. რა არის სამონასტრო ორდენები?
3. დააკვირდით სქემას და შეადგინეთ ბერის ერთი დღე მონასტრეში.
4. რა იყო ინკვიზიციის ნარმოშობის მიწები?

დავალება:

შეადგინეთ მოკლე ისტორია თქვენს საცხოვრობელთან არსებული მონასტრის შესახებ.

შიომღვიმის მონასტერი

§ 24. ქალაქები და საქალაქო ცხოვრება

სექტემბერის
ნარმოშობისათვის

ქალაქების ნარმოშობა.ჩვენი ქალაქების უმეტესობას დიდი ხნის ისტორია აქვს. უძველესი ქალაქები ევროპაში აღმოცენდნენ ჯერ კიდევ რომის იმპერიის ხანაში. როგორც ზემოთ სურათზე ეხვდავთ, ქალაქები შეა საუკუნეების ნარმოშობენ ძელი რომაული ქალაქებისა და ხალხის მრავალრიცხოვანი შესაკრებების ადგილებზე. ეს ადგილები იყო მთავრის ან სხვა ნარჩინებულის სასახლე, ეკლესია და მონასტრები, შეაცვალებილი ხილები და სხვ.

შეა საუკუნეების ქალაქები თავისებური იყო. იგი განსხვავდებოდა ანტიკური ქალაქებისაგან.

XI საუკუნიდან ევროპაში იმრღვება მოსახლეობის რაოდენობა. სოფლებში მოსახლეობის მატებასთან ერთად ხდება კუონომისური აღმავლობა. შზადდება იმის მტერი, რაც სტირდებათ ადგილობრივი მოთხოვნილებისათვის. ზედმეტი საქონლი გააჭირ გასაყიდდ და იქმნება ბაზრები მრავალრიცხოვან დასახლებულ ადგილებსა და სხვა შეკრების ცენტრებში. ვაჭრობისა და ხელოსნობის ცენტრების ნარმოქმნა განასხვავდდა შეა საუკუნეების ქალაქებს ძველი ქალაქებისაგან, რომელიც ძირითადად ნარმოადგენდნენ ადმინისტრაციულ ცენტრებს.

ქალაქის იერასხე. შეა საუკუნეების ქალაქებს გარშემორტყმული ჰქონდა გაღავინი, რომელიც იკავდა მას მტკრის შემოსევისაგან. ქალაქი სახლები შენაბეღდა დაუკეგმიავად, ისინი ერთმანეთზე იყვნენ მიტყუჟ-ბულნი. ქუჩები ვაწრო იყო. როდესაც აღარ რჩებოდა ადგილი გალავნის შენით, იძულებული ხდებოდნენ მის გარეთ დასახლებულიყვნენ. ასე იქმნებოდა გარეუბნები. მტკრის შემოსევის შემთხვევაში მოსახლეობა შედიოდა გაღვანი. გალავანს ჰქონდა სათვალთვალო კოშკები.

ქალაქის ცენტრს ნარმოადგენდა ბაზარი. აქედან გადიოდა ქუჩები

ნორჩერები

შუა საუკუნეების ქალაქის ქართველი

სხვადასხვა მიმართულებით. დოდ ქალაქების ჩატარებული მდგრადი მდგრადი – ჰურის, ხორცის, თევზის, სხვათმლის და ა. ქალაქის ცენტრალურ ბაზარში კვირის გარსეულ დღეებში დიდი ბაზრობები იმართებოდა. ჩამოყოფილი გალერეები და ჩამოჭირნდათ სოფლის ნანარმი. საქონლის გაყიდვის შემდეგ ყიდულობდნენ ქალაქურ ნანარმს, იარაღს, ჩასაცმელს.

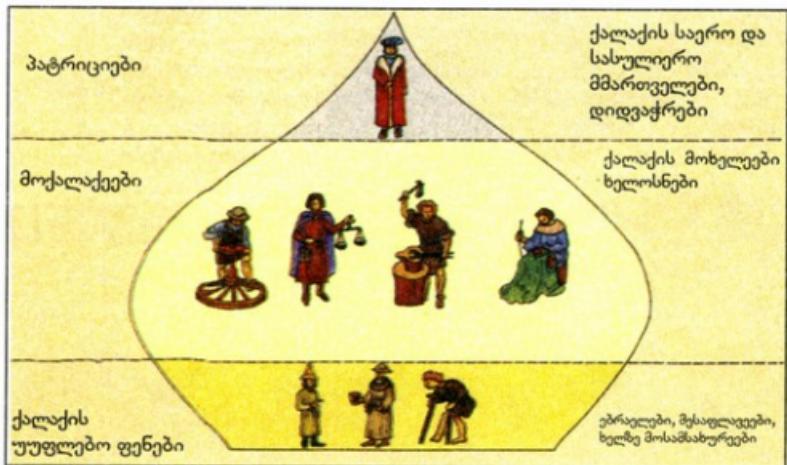
ქალაქის მოსახლეობა გუშინდელი გლეხობა იყო. ისინი აკრძებულდნენ თავიანთ ძეველ საქმიანობას. ხნავდნენ და თესავდნენ და უვლიდნენ ბალ-ვენახებს, რომლებიც განლაგებული იყო ქალაქებართ. მოსახლეობას ქალაქში ჰყავდა ყველანირი შინაური საქონელი. ყოველ დილით ნაღარის ხმაზე იღებოდა ყველა ჭიშკარი, მწევმსები საქონელს მიურცებოდნენ საძოვრებს და საღამოთი პრუნდებოდნენ უკან. ეს ყველაფერი ძალიან ანაგვიანებდა ქალაქს და ინკვევდა სხვადასხვა გვიდემისა. ჭუქუში და გვიდემია ქალაქის მტერი იყო. ქალაქის მეორე დიდი მტერი იყო ხანარი. ქალაქში სახლები, გარდა საზოგადოებრივი შენობებისა, ძირითადად, ხისაგნ იყო აშენებული და თუ კუცხლი ნაეკიდებოდა რომელიმე სახლს, ხანარი უმაღლ მოვიდებოდა მთელ ქალაქს.

ქალაქში ცხოვრობდნენ საერო და სასულიერო ფეოდალები. სენიორებს ჭირნდათ დიდი სახლები და სასახლეები. ხშირად ქალაქში იყო გვიკუპოსის რჩიდენწყარი.

მთავარ როლს ქალაქის ცხოვრებაში ასრულებდნენ ვაჭრები და ხელოსნები.

ქალაქის მმართველობა, ვაჭრები, ხელოსნები. რადგანაც ქალაქების ნარმოშობის დროისათვის ეკრობის კევჭების მიწები უკვე გადანაწილებული იყო ფეოდალებს შორის, ამდენად, ქალაქები ეკუთვნოდა იმ ფეოდალებს, კის მინახუ ისინი ნარმოშეცებოდნენ. ქალაქი შეიძლებოდა ყოფილიყო როგორც საერო ფეოდალების – მეფის, ჰერცოგის, გრაფის, ასევე სასულიერო დიდებულების – გვიკუპოსებისა და აბატების მფლობელობაში. ხშირად დიდი ფეოდალები თვითონაც აარსებდნენ ქალაქებს და ანესტებდნენ გადასახადებს.

ზოგიერთ ქალაქებში ისინი გამოისყიდებოდნენ შესაბამის უფლებებს და თავისუფლებას. ზოგიერთი ქალაქიდან აძევებდნენ ქალაქის მფლობელს.

ქალაქის საბჭო

ხელოსნები

სენიორებთან ბრძოლის შედეგად ქალაქებულები თანდათან ყველგან თავისუფლდებოდნენ. პირადი დამკიდებულებისაგან. სოფლიდან გამოქცეული ყმა თუ ერთი წელი და ერთი დღე მოახერხებდა ეცხოვრა ქალაქში, თავისუფალი ხდებოდა. აქედანაც გამოიუმა - „ქალაქის ჰაერი თავისუფლებას ბაჯებს“. სენიორთა ბატონობისაგან გათავისუფლების შემდეგ ქალაქები სწრაფად იჩრდებოდა.

ქალაქის თანდათანობით ზრდასთან ერთად იჩრდებოდა მისი მოქალაქეების როლიც. დროთა განმავლობაში ვაჭრები ძალიან გამდიდრდნენ. ისინი კავშირებად - გოლდიებად ერთოანდებოდნენ. მათ გაუწინდათ სუკილი თვითონ ემართა ქალაქი.

„პატრიციები“, ასე უწოდებდნენ მდიდარ ვაჭრებს, ქმნიდნენ ქალაქის მმართველობას. ეს იყო ქალაქის საბჭო. ისინი თავისითი რიგებიდან ირჩევდნენ ქალაქის თავს, საბჭოს წევრებსა და მოსამართლებს. ქალაქის საბჭო კრუფა ბაჟეს, განსაზღვრავდა გადასახადს და მის განასარვას. გადასახადით შენდებოდა გზები და ხიდები, კელები, ქალაქის საბჭოს შენობა.

ხელოსნები. ხელოსნები ქალაქის მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს ნარმოდებულნენ. ხელოსნები მუშაობდნენ ხშირად მარტო ან მოსამახურებთან და მეცნიერებთან ერთად სახელოსნოები. სახელოსნო იყო აგრძელებული საცხოვრებელი სახელიც.

ოსტატ-ხელოსნები თავისითი პროფესიის მიხედვით ერთიანდებოდნენ ამქრებში. ისინი ძირითადად ერთ ქუჩჩე ცხოვრიბდნენ. იმდორინდელი უბნებისა და ქუჩების სახელებიც ხშირად ცალკეულ პრიფესიის სახელწოდებსგან ნარმილიქმებოდა, მაგალითად, „ოქროს უბანი“, „ვერცხლის ქანა“, სადაც ოქრომქედლები იყვნენ დასახლებულნი.

ვაჭართა და ხელოსნათა გვერდით იყვნენ ასევე ქალაქში სხვა მოსახლეობიც - დღური მუშები, მესაფულავები, მეტლები, მათხოვრები, რომელთაც არავითარი უფლებები არ გააჩნდათ. ისინი ხშირად ქალაქებიდან ქალაქში გადაადგილდებოდნენ ხოლმე ლუქმა-პურის სამოწელად.

ეპრაელები ქალაქებში. ევროპის ქალაქის მოსახლეობის უმეტესი ნაწილი ქრისტიანები იყვნენ. ამდენად, დიდი ქალაქების ცენტრში აშენებდნენ ტაძრებს. ასევე ქალაქის სხვა უბნებში მენდებოდა კულტურები, მაგრამ მათ გარდა ქალაქში ცხოვრიბდნენ სხვა სარწმუნოების ნარმომადგენლები - ეპრაელები, რომელთაც არავითარი პოლიტიკური უფლებები არ გააჩნდათ. მათ საუკთარი სამ-

ეპრაელის ჩაცმულობა

ეპრაელების დაწვა კოცონზე

ლიუტენგი

ბრანდენბურგი

პანზის ქალაქები

პანზის ვაჭართა
კოგები

პანზის ქალაქების გერბები

ლოცველი - სინაგოგა ჰერნდათ. თავიანთი სარნშუნობრივი გამსხვავების გამო ქალაქის მოსახლეობასთან გაუცხოებულნი იყვნენ. ისინი ქალაქები მათთვის განცუთენილ უძაბნი - გეტოში ცხოვრობდნენ. მათი გამორჩევა შეიძლებოდა ჩატცლლობითაც - მათ აუცილებლად უნდა ეტარებონათ გრძელი ზოღუძიანი მოსახამი და წევტიანი ქუდი.

ებრაელებს არ შეეძლოთ გაერთიანებულყონენ მათ ემიგრი. მათ მხოლოდ ძევლიმანებით ვაჭრობის სულება ჰქონდათ. ვინაიდან ქრისტიანული კლესისა კრძალვდა მევაბშებას, ხოლო იმდროინდელ კვრისმამას ბანები არ არსებობდა, ებრაელები ძირითადად მევაბშები იყვნენ. მოქალაქები გარევული საჭიროებისათვის იღებდნენ მათგან სესხს, ხშირადაც ვერ იძიდდებოდნენ და ვარდებოდნენ მათ ვალში. ეს კიდევ უფრო ამიმებდა ებრაელებთან ქალაქების სხვა მოქალაქეთა დამოკიდებულებას. ქრისტიანები თავიანთ უბედურებაში ხშირად ებრაელებს ადანაშაულებდნენ, რაც ებრაელთა მასობრივი დევნით მთავრდებოდა.

ქალაქების სავაჭრო გაერთიანებები. ხელოსნობის ნაწარმზე მოთხოვნილების ზრდამ გაზიარდა მოთხოვნილება წილდღულზე. რა თქმა უნდა, ნედლეული კულტურან არ მოიპოვებოდა, საჭირო იყო მათი

კინგსბერგი

რიგა

პაშტერგი

კიოლნი

ლიბეკი

კოপენჰაენი

რიგა

პრაგა

შტეტინი

მაგდებურგი

დანციელი

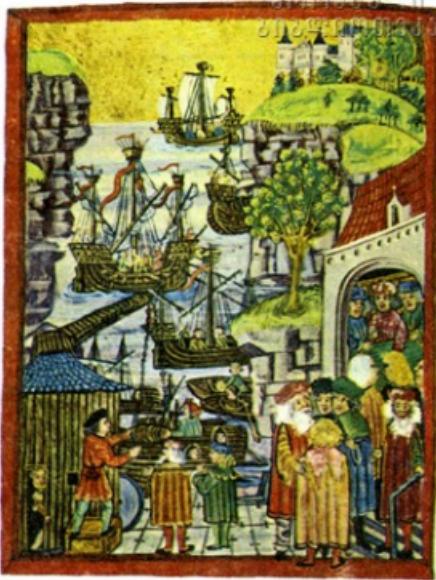

ლიუტენგი

შემოტანა. ეს გარემოება აუცილებელს ხდიდა ვაჭრობის გაშლასა და გაფართოებას. ნედლეული ხშირად სხვა ქვეყნებიდან შემოჰკონდათ. ვაჭრებს შემოჰკონდათ არა მხოლოდ ნედლეული და გაპერნდათ მზა საქონელი, არამედ პირექითაც, გაპერნდათ ნედლეული და შემოჰკონდათ მზა საქონელი. სხვადასხვა ქვეყნები უკვე ცნობილი იყო ამა თუ იმ საქონლის ნარმოებით. მაღალი მოთხოვნილება იყო ფლანდრის მაულე, ვენეციის მინის ნანარმზე, გერმანულ ტილოზე და ა. შ.

ყოველდღე ქალაქის ჭიდურებიდან გადიოდა და შემოდიოდა დატვირთული ტრანსპორტი. ჭიები ძალიან ცუდი იყო, ასევე ტრანსპორტიც მოუხერხებული. ამას ემატებოდა მეუბნეობა ზღვისე, ყარალის ჭიებზე. დიდი ქალაქის ვაჭრები ცდილობდნენ დაუცაათ თავი, ასევე მოწერსრიგებინათ ვაჭრობის პირობები, დაუდგინათ გადასახადები და ფასები საქონელზე. ამისათვის იქმნებოდა ქალაქების ვაჭრობა გაურთონებები.

XI-XIII საუკუნეებში ჩამოყალიბდა ევროპის ქალაქების სავაჭრო კავშირები. ჩრდილოეთ გერმანიაში 50-ზე მეტმა ქალაქმა შექმნა სავაჭრო კავშირი - პანზა. ამ კავშირში ნამდებნი იყო ქალაქი ლიებენი. პანზის ქალაქები ვაჭრობდნენ სხვადასხვა ქვეყნებთან.

პანზას სავაჭრო ნავსადგური

დანართი

სტრასბურგის ქრონიკიდან

„1349 ნებს იყო კულტურული დიდი სევდოლიანობა, რაც ოლებსმე ყოფილა. ჭირის გამოცვისას გამო იულიველი იწენდ და დაბანასულებული, მათ მონარქები ხყალი და ჭები. როდესაც სტრასბურგის მოსახლეობა ერთადა ნინააღმდეგ აჯანყდა, მათ გადაკეტეს ჭიები ეპრაცესა დაბახლების მიმართულებით და მეგრით შეიტრინდ შეიარაღებული. ისინი იქრიბინ ეპრაცესს და ნიავენენ კოცონზე გელასის ქართველი, უნც მოინათლებოდა, სიცოცხლეს უნარშეწერდნენ.

ეპრაცესების ვალი გადახდილად ითვალისწინებულია. ფულის გამოც დახოცეს ეპრაცესი. ყოფილი გამოც დახოცეს ეპრაცესი. ყოფილი გამოც დარიბები და არ ჰქონდათ მოქალაქებს მათი ვალი, მათ არ დაწაუდნენ კოცონზე.

პითევაბი:

- რამ შეუნიო ხელი შეუა საუკუნეების ქალაქების ნარმოშობას?
- როგორი იყო შეუა საუკუნეების ქალაქის ერსახე?
- კინ ნარმოადგნდა ქალაქის ძირითად მოსახლეობას?
- როგორი იყო ქალაქის მმართველობა?
- რა იყო ეპრაცესა და ჭირისტიან მოქალაქეთა დაპირისპირების მიზნები?

დანართი:

დაწერეთ თქვენი ქალაქის (სოფლის) ნარმოშობის შესახებ.

პარტ IV

ეროვნული სახელმწიფო გი დასავლეთი ეკლესიაში

თავი IX. გარმანია X-XIII სს-ში

**§ 25. გერმანელი ერის „რომის სალვოთო
იმპერიის“ ნარმოქმნა. ბრძოლა პაპებთან**

კანონისა. იმპერატორი პაინტის
IV სთხოვს მატლდე ისეანგლს
პაპთან შეამდგომლობას

გერმანელი ერის სალვოთო რომის
იმპერიის იმპერატორის გვირ-
გვინი. მინდა მახვილი, რომე-
ლიც ნარმალენდ რელიკიას.
რომის პირველმა ქრისტიანმა
იმპერატორმა კონსტანტინე
დიდმა მიამგრა მასშე სამჭე-
ლისი ჯვრიდან, რომელზედაც
ერნ მაცხვიარი

ვის ერგო იმპერატორის გვირგვინი. კარლოს დიდის შემდეგ (843 წ.)
გერმანიის პირველი მეფე გახდა. თავისმა დიდებულების, გრაფებისა და
ჰერცოგების დამორჩილება მსაც უქირდა. სან ფრანგონის ჰერცოგები
უფრო დიდებინად, ხან ბავარიისა და საქსონიის დიდებულები. X საუკუნის
დასაწყისში იმპელაგერს საქსონელმა ჰერცოგებმა. 919 წელს საქსონიის
დიდი ჰერცოგი პაინტისი, ფრინველმჭერად წილებული, გერმანიის
მეფედ აირჩიეს. ამით შეწყდა გერმანიაში კაროლინგთა მეფობა და
საქსონელური დინასტია გამატონდა.

საქსონელური დინასტიის ყველებები გამოჩენილი მეფე იყო პაინტის I
ფრინველმჭერის შეკლი თორ I (936-973 წწ.). იგი ენერგეულად შეუდა
სამეფოს განმტკიცებას. გაატარა სამხედრო რევოლტები და გააძლიერა
სამეფო ჯარი. კევჭნისა და ხელისულების განმტკიცებისათვის
ბრძოლიში მან თავის მოუკირდე გვლესა მიზნია. ეპიკუპონებს დიდი
უფლებები მიაიტა, რითაც რომის პაპის კეთილგანწყობა დაიმსახურა.
ამ ღონისძიებათა წყალობით თორ I-მა შეძლო, დროშით მიანც,
დამორჩილებინა ურჩი კვეშევრდომები და გარეშე მტრებიც მოიგურია.

იმავე დროს, გერმანიის მწინობელ იტალიაშიც გაჩაღდა ბრძოლა
ნარჩინებულთა შორის. რომის პაპს, იოანე XII-ს კვეშევრდომები
განუდღნენ. პაპმა დამარტინისათვის თორი მიმართა. 962 წელს, გერმანიის
მეფე ჯარით შეიტრა იტალიაში და დაამარცხა პაპის მოწინააღმდეგებები.
იქნე, კაროლინგების სამეცნიატორო გვარის ქალაპატონზე, ადელაიდის
იულინინა და კურთხა „რომის იმპერატორია“. კელისისა და პაპის
გამაცუატორებული მნიშვნელობის გამო ახალ იმპერიის ერთდა „რომის
სალვოთო იმპერია“. ამიერიდან, მოელი შეს საკუუნების განმავლობაში,
დასავლეთი ევროპაში ამ ტიტულს მხოლოდ გერმანიის მეფები
ატარებდნენ.

თორ I-ის მემკვიდრეებმა დიდხანს ვერ შეინარჩუნეს ხელისულება.
XI საუკუნის დასაწყისში საქსონელური დინასტია შეცვალა ფრანგონულმა.

ვაი დამარცხებულს! ეს ფრთანი გამოთვემა ძეველ რომში
ნარმოიშვა, მაგრამ კარგად ესადგება იმ თავებადსავალს, რაც გადახდა
ფრანგონელთა დინასტიის გამოჩენილ იმპერატორს პაინტის IV-ს.

მომავალი იმპერატორი ჯვრ კიდევ მცირებლოგონი იყო, მამა რომ
გარდაცვალა. 1056 წელს, მთლად ბავშვს, დაადგეს იმპერატორის
გვირგვინი.

ამ დროს კათოლიკური ეკლესის მეთაური გახდა პაპი გრიგოლ VII, ქვეანი, განათლებული და პატივმოყვარე ადამიანი. პაპი და კათოლიკური ეკლესი ყველა მეფესა და იმპერატორზე მაღლა დგასო, ამტკიცებდა იგი. მან ისარგებლა მეცე პაინრიხის მცირენლოვნებით და გერმანიის დიდებულები, განსაკუთრებით კი საკულტო ანგარიში, თავის ქვემეტვრდომებად გამოიცხადა. ეპისკოპოსებს თავის ნების ნიშანები ნიშანება და გადაყენებდა ხოლმე. მანამდე გერმანიაში ეპისკოპოსებს იმპერატორი ამტკიცებდა. პაპის მომზრე ეპისკოპოსებს უამრავი სიმიზიდრე გაჰქინდათ გერმანიიდან რომში.

პაინრიხი წამოიწარდა. კარი აღმოჩდა-განათლებაც მიიღო და გონიერი მართველი გამოიდგა. ის მოხვდა, რომ პაპის პოლიტიკა გერმანიისათვის დამლუსკელი იქნებოდა. მუქარის ნერილი მისწერა პაპს და მოსთხოვა არ ჩარცელებულ მისი სამეფოს საქმეებში. ამაყი გრიგოლ VII, რომელიც თავს ქრისტეს მოადგილედ აცხადებდა, განარისხა ამ ნერილმა – იმპერატორი ანათებას გადასცა და დამხობილად გამოაცხადა. ახალგზირდა იმპერატორი მიმეგ მდგრადარებაში ჩავარდა. ბეკრი ფეოდალი განუდგა კიდეც. თუ გინდა გაპატიო შენი უგუნდრება, მარტო ჩამოდი რომში და შენი ცოდვები მოინახეო, შემოუთვალა პაპმა. სხვა ჭია არ იყო. უნდა დამორჩილებოდა, თუ არადა, სამეფოს კარგადა.

1077 წლის ცეკვი ზამთარი იდგა. მეცე პაინრიხი რომში ჩაეკიდა. პაპი ტრიპანილი ქრისტი ქალბატონის მატილდეს ციხე-დარბაზში კანოსაში ნებირად ისცენებდა. ფეხშისული იმპერატორი, ძველი ტილოს სამისით, კანოსას ციხის ჭიშვართან სამი დღე ელოდა, როდის მიიღებდა პაპი. ბოლოს ინება გრიგოლმა და მიიღო დამცირებული მეცე. იმპერატორმა პატიება ითხოვა, პაპმაც შეუნდო შეცოდება და ახსნა ანათება. იმპერატორისათვის ეს მეცეად დამამცირებელი იყო. ამ აბბაეს უკავშირდება გამოიტემა „კანოსაში ნასვლა“. ეს ნიშავს რაიმე სამარცხებინ, დამამცირებელ გარიგებაზე ნასვლას. მართალია, პაინრიხი არ დაემორჩილა პაპს, მაგრამ მომზდარს რაღა ეცველებოდა? პაინრიხმა ბეკრი სიკეთე გააკეთა გერმანიისათვის, მაგრამ ისტორიამ ეს აბბაე უფრო კარგად შემოინახა.

მართლაც, ვით დამარცხებულს!

პაპ გრიგოლ VII-საც მიმეგ ხვედრი ერგო. იგი დევნილი გარდაიცვალა სიცილიაში, პალერმში, მისი უკანასკნელი სიტყვები იყო: „მე სიმართლე მიყვარდა და მძელდა უდიშერთობა. ამიტომ კველები დევნილობაში“.

პაპებსა და იმპერატორებს შორის ბრძოლები დიდხანს არ შეწყვეტილა. რომის პაპმა და გერმანიის იმპერატორმა შეთანხმებას მზოლოდ 1122 წელს მიაღწიეს. შეთანხმება გაფორმდა გერმანიის ქალაქ ვორტში და იგი ისტორიაში შევიდა ეკონომის კონცორდატის (კონკორდატი ლათ. სიტყვაა, ნიშავს შეთანხმებას) სახელით.

გრიგოლ VII-ის გაქცევა რომიდან და სიკვდილი დევნილობაში, სალერმოში

ქალბატონის მონასტერი, სადაც დასაცლავებული არიან პაინრიხ I და მისი მეცელა

დანირობი

პაინრის IV-ის წერილი პაპ გრიგოლ VII-ს (პაინრის IV-ის საქსონური ომების ანალიზიდან)

„პოლიტიკანთაც, ატაბაძე უკვე არ პაპს, არამედ ცირუ ბერის“

შენ უკრ უფრინური თავტელობით მემკვიდრეობითი პატივი მომტაცე, რომელიც მე მეუკორწოდა პაპის ტახტისაგან, ხოლო შემდევ უფრი პორჩაც ნახევრი და ულირის ხრისტიანი შეეცადე ჩიმითის იტალიის გვირგვინის სამორჩომევას.

... ჩევნ, ღვთის წყალობით კურისხევული შეუკვეთ პაინრისი, ყველა ჩევნს ეპიკუაპოსთან ერთად, გულებრით შენ - მაცდელუ - გაუცალუ!“

გრიგოლ VII პაპის ხელისუფლების შესახებ – (1075 წ.) „პაპის დიქტატი“.

1. რომის ეკულესია თეთო ღმიერითისგანაა შექმნილი;
2. შილოლიდ რომის ეპისკოპოსი (ე. ი. პაპი) ინიციატივაში მსოფლიოს ეპიკუაპოსად;
3. შილოლიდ მას აქვს უფლება განკარგოს (უმოძის) საიმპერატორო ნიშნები;
4. კულტ მთავარი მარტინიუნდ პაპს ეამორება ფეხში;
5. მოსულიონი შილოლიდ ის ინიციატივა პაპად;
6. მას (პაპს) შეუძლია გადააყინოს იმპერატორი;
7. არავის არ შეუძლია განსაკუთროს პაპი;
8. არავის არ შეუძლია შეკვალოს პაპის გადაწყვეტილება, მას (პაპს) შეუძლია შეცვალა ნებისმიერისა;
9. კოც არ ეთანხმება რომის ეკულესი, ის არც ითვლება კათოლიკებ (ქრისტიანდ);
10. მას (პაპს) შეუძლია გათავისუფლოს უკარგისი [შეფის] ჯელა ძვრისურდიში ერთგულების ფიცისაგან.

კითხვები:

1. ვის ეყრდნობოდა ოტო I სამეფოს განმტკიცებისათვის ბრძოლაში?
2. რატომ ენოდა ახალ იმპერიას „რომის სალვონ იმპერია“?
3. როგორი იყო გრიგოლ VII-ის მიზნები?
4. როგორ მოიქცა პაინრის IV?
5. რას ნიშნავს გამოთქმა „კანოსაში ნასვლა“?

დაცვება:

„პაპის დიქტატის“ მიხედვით, როგორი იყო პაპების ხელისუფლება, მათი დამკიდებულება საერო ხელისუფლებისადმი. დაახასიათეთ პაპების მისირაფებრები.

საქსონური დინასტია - ოტოები

პაინრის I, საქსონის პერცოგი
მეფე (919-936)

ოტო I (936-973)

962 წლიდან იმპერატორი

პაინრის

პავარის პერცოგი

ოტო II (973-983)

ოტო III (983-1002)

პაინრის

პავარის პერცოგი

პაინრის III

(1002-1024)

§ 26. შტაუფენები გერმანიაში

ფრიდრიხ I ბარბაროსა. გერმანიაში ხშირად იცვლებოდა სამეფო დინასტიები. XIII საუკუნეში ფრანკონული დინასტია შეცვალა შეაბისის ჟურკოგებმა პოპენშტაუფენების ანუ შტაუფენების გვარმა. ამ დინასტიის ყველაზე გამოჩენილი იმპერატორი იყო ფრიდრიხ I ბარბაროსა, რაც ნითელნევრიანს ინიშავს (1158-1190 წწ.). მან შექლო გერმანიის განდაღმილი დიდებულების დამორჩილება და ეკლესიაც მიმიშვრო. ის შესანიშავი პოლოტების და კარგი სარდალიც იყო, მაგრამ მეტისშეტაც მედილური და პატივმოყვარე. თავს ყველ მეტებ უდიდესად მიმიჩვდა, მთელს დასავლეთში გაბატონებაზე ოცნებობდა. მან დაიმორჩილა ჩრდილო იტალიის მდიდარი ქალაქები. შემდეგ კი გერმანიის აღმოსავლეთით მცხოვრებ სლავებს დაადო ხარე.

ფრიდრიხის შორეული ლაშტრობებიც რიცდავდა და მალე სამისო საბაბიც მოეცა. ქრისტიანთა წმინდა ქალაქი იერუსალიმი კვლავ მუსლიმებს ჩაეგდოთ ხელში. რომის პაპმა ეკროპის მუზებს კვლავ მიმართა მონოდებით, დაეხსნათ ქრისტიან საფლავი. ფრიდრიხ I სიცონებით დათანხმდა და თავისი ჭარით აღმოსავლეთისაკენ დაიძნა. ეს იყო მესამე ჯვაროსნული ლაშტრობა. იმპერატორმა გაიარა ფრიანპირეთ, ბალყანეთი და გადაიდა მცირე მხიაში. სახელივანი იმპერატორის სწორებ აქ ელოდა მოუღლოდნელი აღსასრულო.

გერმანული ჭარი მოუხდოვდა მცირე მხიას არცთუ დად მდინარე სალეუს. ამ მდინარის ტალღებში დაასარულა თავისი შეოთანი სიცოცხლე სახელოვანმა ფრიდრიხ I-მა ბარბაროსამ.

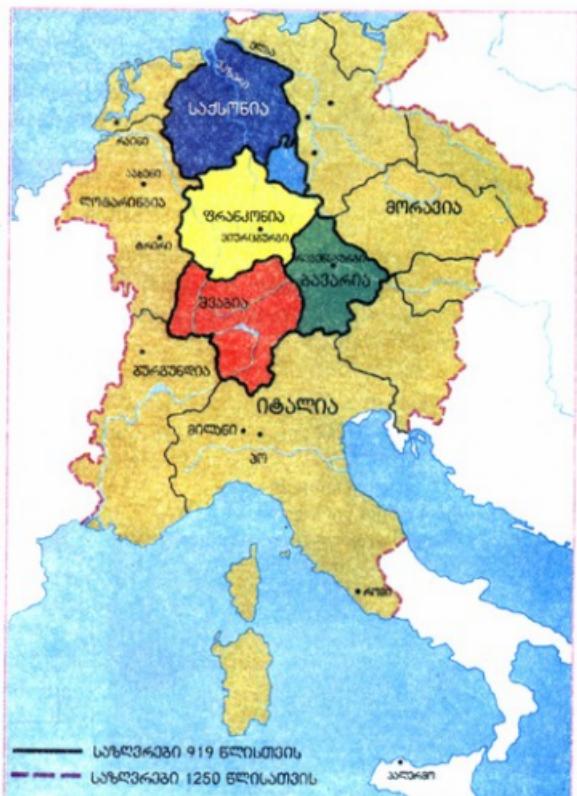
უკვე ასაცემი მცოდნი ფრიდრიხის ასეთი აღსასრული ლეგენდარული გახდა. იმპერატორის, რომელსაც თანამედროვეონ ეარლოს დიდს ადარებდნენ, ამ თუმცულებების მიხედვით, სიჩნავს კიფ-პაიშერის კლდეში. ქვის ტახტზე გართხმული იმპერატორი დროდადრო ყვავებისგან იგდებს ამბებს და ეკოთხება: მოვიდა დრო ჩემი დაბრუნებისა? როდესაც დრო მოვა, ინ ნამოღებება და დაუბრუნებს თავის სამშობლოს ტელ ლირსებასა და დიდებას.

უკანასკნელი შტაუფენები. ფრიდრიხ I ბარბაროსას შეიღია პაიონიის სამხრეთი იტალიისა და სიცილიის სამეფოს ტახტის მემკვიდრე კომიტატუნის იყო დაქორწინებული. მათ შეეძინათ ვაჟი, რომელსაც სახელოვანი პაპის უკვდაცხაკოფად ფრიდრიხის დაარქევს. მალე ახალგაზრდა ფრიდრიხის ჯერ სიცილიის მეფე გახდა (მემკვიდრეობა დედიდნ), ბოლო შექვეგ, 1212 წელს - გერმანიის იმპერატორი (მემკვიდრეობა მამიდან). ამ საქმეში მას დაეხმარა რომის პაპი, სახელვანოსტებული ინიუნცი III. იგი თავის კეცებულობისად თულია ფრიდრიხ II-ს. სიცილიაში, პალერმიში გამზ-

ფრიდრიხ I ბარბაროსა

საღვთო რომის იმპერია

რდილი ფრიდრიხი გერმანიაში იშვიათად ჩატარდა. აღმრთა-განათლება უჭირდეს მიზენი. მშენეოვად იცოდა ბერნული, ლათინური, არაბული და იტალიური ენეტიკული მურადი ლექსისაც კა წერდა. კარგად იცნობდა აღმოსავალურ კულტურასაც და თეოთურაც აღმოსავალური წესით ცხოვრობდა. მის სასახლეში იმართებოდა თეატრალური წარმოდგენები; ჩაცმა-დახურვაშიც მისანტელ იმპერატორებსა და მაპალინ სულთნებს ბახვდა. ამ განათლებულ და ჟეკან მეფეს, როგორიც მის დიდ წინაპარს, ფრიდრიხს | ბარბარისას, მოული იტალიის დაყრობა გადაწყვიტა და ამით, რომის პაპები გადამტერი. პატივმოყვარე პაპს, გრიგოლ IX-ს, თავად სურდ მოული იტალია მოუკცია თავისი გავლენის ჟეკე და ფრიდრიხს II-ს არაუკრი დაუთმო. მან იტალიის ქალაქებს მიმართა: მე დამიტირებ მხარი, ნინააღმდევ შემიტევებში ფრიდრიხს II დაფუძნობთ და მძიმე გადასახადებსაც დაგვასრუბოთ. მართლაც, მდიდარია იტალიის ქალაქებმა პაპს დაუტერეს მხარი. ოც წელიადს გარდელა ფრიდრიხის მომ პაპების ნინააღმდევ, მაგრამ ამაოდ, ნარმატებას ვერ მიაღწია. ახალმა პაპმა, ინკვიტი IV-მ დასწეველა ფრიდრიხს II და მოული მისი შთამომავლობა. იმპერატორი 1250 წელს გარდაიცალა. მისი ოცება, გაერთიანებინა იტალია, განუხორციელო დარჩას. გერმანია კი, რომელსაც ფრიდრიხის არც თელიდა თავის სამფლობელოდ, მის მეოლსა და შეიძლიშვილს ერთო. გერმანული მთავრები და დიდებულები აღარ დაემორჩილონ შტაუფებს. გერმანიაში დაიწყო უმცირების ხანა.

დანართი

შუა საუკუნეების წყევლა-კრულვის ფორმულა კათოლიკურ ეკლესიაში (ცოდვილის ეკლესიიდან განკვეთა)

„სახელითა მამისათა და ძისათა და სულისა წმინდისათა, ყოვლად წმინდა ქალწულ მარიამისათ, იოანე ნათლისმცმილისათ, ჰუტრესა და პალეტათა, გადაფეხმოთ ანატომას და განკუცით სალითო ზარდისაგან... [ამს და ამას], რომელიც აღსდეთ ჩევნი ნინააღმდევ, და, ენოს მას ჩევნი წყელა-კრულვა მის სახლში, ბელებში, სარცელში, მინდონში, ქაში, ქალუში, ციხესიმაგრეში, წყელისც იუს იქ მძიმელში, ლოიკვაში, ლაპარავში, ლუკილში, ქამში, სმაში, ძირში. წყელიმც იუს კველა მისა გრინია: მხედველობა, სმენა, კრისე, გემო და მოული მისი სსულულ თავის თხემიდან ფეხისგვალმდე. მოვებმოს სატანას, კველა მისი ანგელოზით, და, წუ ექვიპათ მათ სიმშევიდე, კოდრე ან დაახრისშის მას წალ ან თუკი, არ დაგლუცებო მისები ან მოსპობს ცუცხლი. და დამძლებენ მისი შეიღები, და დაეკრიფეს მისი ცოლი. გობრიანებ შენ, სატანა, კველა შენი ანგელოზით, რათ როგორც მე ვართ ახლა ამ სანთლებს, ასე ჩაუწო შენ მას თვალის სინათლე. და, იყოს ასე! ამინ!

პითეზები:

1. რა მინები ჰქონდა ფრიდრიხს I პარბაროსას?
2. რა შედეგი მოუტანა გერმანიას მექამე ჯვაროსნულმა ლაშქრობამ?
3. როგორ დაახასიათებდით ფრიდრიხს II-ის პიროვნებას?
4. რატომ ეპროდნენ ერთმანეთს პაპი და ფრიდრიხს II?

შთაუზენები და ვალივები

დავალება:

დაფიქრდით და უპასუხეთ წერილობით, რა იყო ფრიდრიხს II-ისა და პაპის კონფლიქტის მიზები?

თავი X. საცრანეოთი და ესპანეთი X-XIII სს.

§ 27. კაპეტინგების დინასტია საფრანგეთში

პირველი თანასწორთა შორის. პირველი კაპეტინგები. საფრანგეთის დამოუკიდებელი სახელმწიფო, ისევე როგორც გერმანიისა, ვერდების ხელშეკრულების შემდეგ ნარჩინდება. მისი პირველი მეფე იყო შარლ მელოტი. საფრანგეთმცი მეფესა და მთარებელს შორის ისეთივე ნინააღმდეგობა სუვერენი, როგორც ვეროპის სხვა ქვეყნებში. შარლ მელოტი და მისი მეტვედრეები იძულებული იყენენ ბევრი რამ დაკიმოთ დიდგვაროვანი ჰერცოგებისა და გრაფებისათვის. კაროლინგი მეფეების ძალუფლება იმდენად დასუსტდა, რომ X საუკუნის ბოლოსათვის, ისინი ქვეყანას უკვე ველარ მართავდნენ.

ამს ზედ დაერთო ნორმანთა თავდასმები. X საუკუნეში ნორმანებმა არაერთხელ დაარიტეს ჩრდილოეთი საფრანგეთის ტერიტორია. მათ ნინააღმდეგ ბრძოლებში თავი ისახელეს პარმის გრაფებმა. 987 წელს, ფრანგ დიდგვარულთა კრებაშე, პარმის გრაფი ჰერეკ, კაპეტების გვარიდან, მეფე დარწმუნდა.

პირველი კაპეტინგი მეფები მეტად სუსტები იყენენ. ბევრ გრაფს ან ჰერცოგს უფრო დიდი სამფლობელოები ჰქონდა, ვიდრე მეფეს. უფრო მეტიც, თავიანთ მეტვიდრეებსაც ველარ გამეფებდნენ ფეოდალთა თანხმობის გარეშე. ისინი იყენენ პირველები (ე.ი. მეფეები) თანასწორთა (ფეოდალთა) შორის. საფრანგეთის გაერთიანება და სამეფო ხელისუფლების გაძლიერება დაიწყო XII საუკუნის მეორე ნახევრიდან.

დიდი მოამაგვ. პარმის ახლოს მდგრადი და სწნ-დენის ცრიპილი მონასტერი. XII საუკუნის შემდეგი ამ მონასტრის ნინააღმდევრი იყო ახალგაზირდა, განათლებულ და თავისი სამშობლოს დიდად მოყვარული კაცი, აბატი სოუეუ. მან თავისი გრიგორებით შორის გაითქვა სახელი და მალე მეფეების - ლუ Ⅵ-სა და მისი შვილის ლუ Ⅶ-ის მრჩეველი გახდა. სოუეუ კარგად ხელადა ძევსის საკალალო მდგრადი გრებას. ურჩევდა მეფეს საფრანგეთის გურითონებისა და ურჩი ფეოდალების ნინააღმდეგ ბრძოლაში ნერილი რანდობა და ქალაქები გახსად მოუვიშირდ. მისიც რჩევით, საჭირო იყო ხელოსნებისა და ვარეგებისათვის მხარდაჭერა, საფინანსო და სასამართლო საქმის მოქსერიება. თავისი საქმიანობითა და რჩევებით, სოუეუ მოგვავრობდა ქართველთა დიდი მეფის, დაიგო აღმაშენებლის მასნავლებელს, გორგო ჭყონდილებას. სამწერაოდ, კურატი და თავნება ლუ Ⅷ ხშირად არ უკვერებდა თავის პრინც მრჩეველს.

„განმათლებელი“ და „წმინდა“ კაპეტინგები. ლუ Ⅸ-ის შეილმა, მეფე ფილიპ II-მ (1180-1223 წ.), კარგად შეითვისა აბატი სოუეუს შეგონებანი. მან ენერგოულად დაიწყო საფრანგეთის გაერთიანება. ამ რთულ საქმეში ფილიპ II-ის მოუვიშირედ ქალაქები გამოდიოდნენ. ჟევიანმა მეფემ ვერ თავგასული დიდებულები დაიმორჩილა, მერე კი ინგლისელ პლანტაციები მეფეებს წაართვა ფრანგული მიწები.

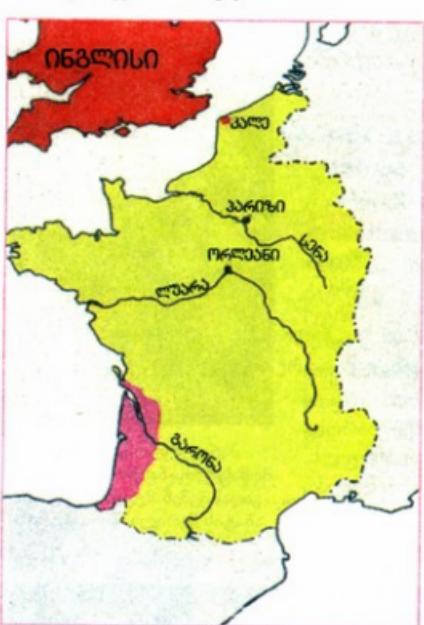
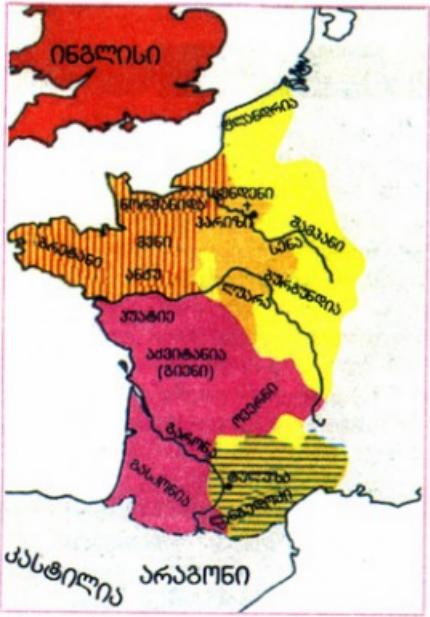
ფილიპ II-ის მეფობის დასახრულს სამეფო ხელისუფლება იმდენად გაძლიერდა, რომ უკვე ადვილად უმეტავებობდა როგორც შინაურ, ისე გარეშე მტრებს. ამიტომ უწოდეს ფილიპ II-ს იმუსიტი. მის მიერ დაწყებული აღმშებლობითი

შარლ მელოტი. ტურის მონასტრის ნარმამაღვნილები გადასცემის მეფეს თავიანთი აბატის ნერილს. მინიატიურა

ლუ Ⅸ მიემგზავრება ჯვაროსანულ ლაშქრობიში

ინგლისის სამეფო
 სამეფო ოჯახის მიწები
 XIII ს-ის დამზევეს
 საფრანგეთის მშობილობების
 ჩამორჩეულობის მიწები

საფრანგეთის მეფეს
 სამფლობელოები
 ინგლისის სამეფო
 სამფლობელოების საფრანგეთის
 ჩამორჩეულობის მიწები
 ტულინის საფრანგეთი

მოლევენიძე განაცრის მისამა შეიღებულიდან დღემდე IX-მ (1226-1270), ლუი IX აქტორად ტრაქიაზე დასტურებულ გადამოწმებისათვის. მან 1259 წელს პარიშს ზავით ინგლისის უარი ათემევინა პლანტაფენების ფრანგეთის მეფის ვასალად ცნო თავი. ლუი IX-მ აქტორად სასამართლოს დეკრეთი - „ეკირდო მობი“ და შემოილო „ორმოცუ დღე“, რომლის გამანაბეჭდის მიზანით მოდავების შეეძლოთ სამეფო სასამართლოში საქმის გასაჩინობა. ლუი IX თრი ჯვაროსნული ლაშქრობის მოთავე იყო. ერთ-ერთი ლაშქრობის დროს იგი ტყვედ ჩაუვარდა ევგალტის სკულთაში და დიდი გამოსასყიდვი დაიხსნა თავი ტყვევობიდან. 1270 წელს ლუი IX-მ წმინდან ჯვაროსნული ლაშქრობა ტუნისშე, რომლის დროსაც დაიღუპა შავი ჭირით. რომის პაპი ლუი IX-მ წმინდანდ შერაცხა იგი და ისტორიაში შევიდა ლუი IX წმინდას სახელით.

რკინის მეფე, ფრანგთა დიდი მოამავე, აბატი სოუეუ, არიგებდა შოამომავლობას, ქვეყნის სიძლიერე ერთანობისათვის. ეს კარგად ესმოდა მეფე ფილიპ IV ლამბის (1285-1314 წწ.). ის ჭორნის განათლებული და გაქნილი დიპლომატი იყო. ჭორნის ნებისმიერი სამეფო მინების შემოუერთა შამპანის საგრაფო და ნავარის პატარა სამეფო, დამიმოწიდა უმდიდრესი ფლანდრიის საგრაფო, ქვეყნის გაერთიანების როტულ ქახშე, ფილიპ IV-ს ბევრი მონინააღმდევე ჰყავდა. ერთ-ერთი ასეთი იყო კათოლიკური ეკლესია რომის პაპის მეთაურობით. საფრანგეთის ეკლესია იმ დროს პაპს ემორჩილებოდა და არა მეფეს. აქაური ეკლესია-მონასტრების სიმღერდები და საკულტურო გადასახადები რომის პაპთან იქნავნებოდა. ფილიპ ლამბისმა ურბანულ საფრანგეთიდან პაპის სასარგებლოდ სიმდიდრეთა გატანა, რამაც ეკლესიის დიდი აღმფოთება გამოიწვია. იმ დროს პაპი გახლდათ მოსუკი, მაგრამ ამაყი და ჟულტი ბონიაფერეს VIII. პაპმა მეფის გადაწყვეტილება რომ შეიტყო, შეადგინა სპეციალური ნერილი (კათოლიკურ ეკლესიაში ამას ბულა ჰქვია), რომელიც ეწერა: მეფე მატურანა, ქრისტიანთა მჩვევრელი და ეკლესიის მტერიათ. ანათემით დაემუქრია მას. ფრანგებმა თავიანთ მეფეს დაუჭირეს მხარი. ამ მხარდაჭირით დაიმედიტულმა ფილიპ IV-მ, 1302 წელს პარიში მოიწვია ფრანგი ხალხის ნარმომადგრენლთა კრება, რომელსაც გენერალური შტატები ეწოდა.

გენერალურმა შტატებმა (განსაკუთრებით თავადმინაურობამ და მიქალქეცებმა) მეფეს დაუჭირეს მხარი.

ფილიპ ლამბის ჭვივანი და მამაცი მწერებელი გომომ ნოგარე რიცეული რიჩმით იტალიისკენ, რომშე გამართა. პაპი დასა-ვერებლად ბრძანდებოდა პატარა საგრაფო ქალაქ ანანიში. ნოგარე შეიტყრა პაპის სასახლეში და შეურაცხებულია მიაყნა მას.

პაპმა მალე სული განუტევა. მეფის ბრძანებით, ახალი პაპი საფრანგეთში აირჩიეს და ქალაქ აკინონში, საპატიო ტყველობაში, მოუჩინეს ადგილი. აუ დამორჩილდ ველუსა მეფე. თანამედროვე ფრანგმა შენერალმა მორის დროულობა, სამორთლიანად უწოდა ფილიპ IV-ს რეინის მეფე. მართლაც „რეინის ხელით“ იმპეროდა იყო მტრების წინააღმდეგ და ქვეყნის ერთიანობისათვის.

პაპის სასახლე აკინონში

დანართი

ლუი IX ნეინდა – „მეფის დარიგებანი შვილისათვის“

საფრანგელ შეიძლო, პირველ რაც შენ ჩემგან უნდა იცოდე: აღიგვას შენი გული ლვისადმი უსაზღვრო სიყვარულით, ამის გარეშე არ არსებოს სხნა; უფრთხოლელი, არ მოიმტებდო რამე მისთვის მიულებელი. ეს არის სასუკლილო ცოდვა, და შენ, შეიძლება, მოველონს სამინიჭილი სატრიცეფილი, რაგდან შენ ქეცული სასუკლილოდ.

თუ ღმრთი შენ მოგცემს კეთილდღეებას, თავ-მდაბლე და მოთხოვთ და გახსოვთ, რომ შენ ის დაიმსახურე, რომ კეცული შენს სასუკლილო ხელია.

თუ ღმრთი შენ მოგცემს კეთილდღეებას, თავ-მდაბლე და შემნირ მას მაღლობა. ეს შემს კეთილდღეებას ემსახურება, რათა არ გახდე ამპარტავინი. ზორად თქვენ ალარება უფლის წინაშე და მოძრუად გრიფინი ადგინინები აირჩი, რომელთაც შეუძლიათ მოგცემ რიცე-დარიგება – თუ როგორ უნდა მოიცე და რას უნდა მოურიდო. შენ ისე უნდა მოიცე და ისე უნდა გეჭიროს თავი, რომ შენს მოძრუებას და შეკორებს მოუკიდებლად შეეძლოთ შენი გაყიდვა და მიგოთიონ შენს შეკოდებებს.

ნირვას მოუტმინე გულისადად, ტამარი წე გურიობის საუბრებითა და დარცვლებით, ილოცე ლუთის წინაშე მოუღი შეი გულით და მოუღი შენი გრიგებით.

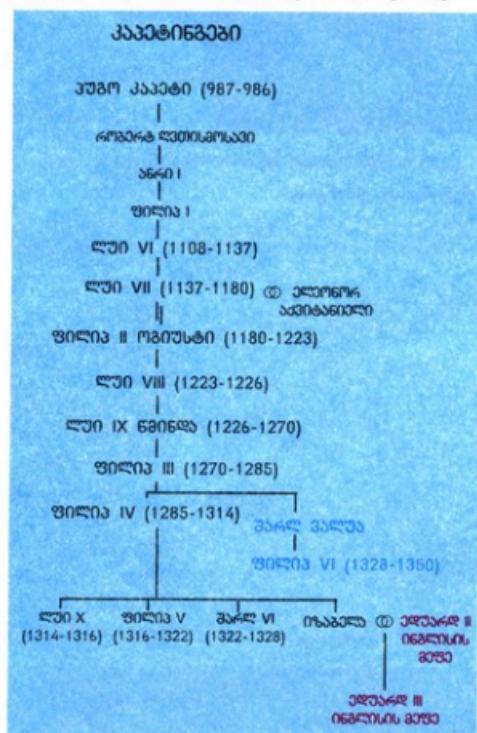
იყავი გულებითი და მოწყალე ღარიბებისა და დასტურებების მიმრით.

თანამედრობით იყავი მათთან და დაეხმარე მათ, რამდენადაც შევიძლო.

შეეცავ, ირგვლივ შემოიტიბო კეთილგონიერი ადგინინები, ეს იქნება სასულიერო თუ საკრი პირი; ზორად დაყვითე მათ. ცუდ ადგინებს გაცალე.

შეუყვარ სეულო და შეიტულ მორიტება.

იყავი მიტყცე და სამართლიანი.

კითხვები:

- რატომ უნდებდნენ პირველ კაპეტინებს „პირველებს თანასწორთა შორის“?
- როგორ შეაფასებდით პატი სიუჟეს მოღვანეობას?
- ვინ გამოიდიოდა ფილიპ II-ის მოვავშირედ და რატომ?
- რატომ უნდებს ფილიპ IV-ეს „რეინის მეფე“?

დავალება:

შეადარეთ საფრანგეთის მეფებისა და პაპების დაპირისპირება გერმანიის იმპერატორებსა და პაპებს შორის ურთიერთობას და აღნიშნეთ რა იყო საერთო ამ ორ მოვლენას შორის?

§ 28. არაბული ესპანეთი, რეკონკისტა

→ რეკონკისტის მიზანიდანაც
რეკონკისტა ესპანეთში

არაბები ესპანეთში. VIII საუკუნის დასაწყისისათვის არაბებმა დაასრულეს ჩრდილოეთი აერიფის დაპყრობა. აქედან, შემდეგში გაძრალტარად წილებული, სრუტე გადალახეს და ოსტგოთთა სახელმწიფოში შეიქრნენ. 711-714 წლებში, მძიმე ბრძოლების შემდეგ, დაამარცხეს კოთთა ჯარები. ბრძოლის ველზე დაცუა გოთთა უკანასკნელი მეფე რეკარდი (იგივე როდირიგი). ესპანეთი არაბთა ხაზერძლივი ბატონობის ქვეშ მოექცა:

არაბული ესპანეთისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა სახალიფოსაგან ჩამოცილებას. ჩვენთვის უკვე ცონილი ომაიანი, აბდურისახმანი, რომელიც აბასიდებს გმოქცა, ესპანეთში ჩამოვიდა და თავებ დამოუკიდებელ ამირად გამოაცხადა. საამიროს ცენტრი ქალაქი კორდოვა გახდა. 929 წლიდან კორდოვას ემირმა ხალიფას ტიტულიც დაიმევიდა და საბოლოოდ ჩამოცილდა ბალდანის სახალიფოს.

IX-X საუკუნეები კორდოვას სახალიფოს გაძლიერების ხანა, იქ სირიად განვითარდა სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა და ხელოსნობა. არაბებმა შემოიტანეს და დანერგეს სოფლის მეურნეობის ისეთი დარგები, როგორცაა: შეკრის ლერნების მოყვანა, თუთის ხე (აბრუშუმისათვის), ციკლუსტაბი, ბრნველის მოყვანა, ზეთისხილი და სხვა. არაბული ესპანეთის ქალაქები: ტოლედო, კორდოვა, სევილი და სხვები მნიშვნელოვანი ჰანიმეური ცენტრები გახდნენ. დანინაურდა არაბული კულტურაც. დღესაც დღი ინტერესს ინუვეს არაბული აზტატეტურის ისეთი ძეგლები, როგორიცაა: კორდოვას მეჩეთი (აგებული VIII ს-ის შუა ხანებში), ემირის სასახლე გრანადაში, ალჟასარის ციხესიმაგრე სევილიაში და სხვა.

რეკონკისტა, თქმულება სიღზე. მოუხდავად ამისა, ესპანეთის ქრისტიანული მოსახლეობა, რომელიც მძიმე ჩაგრისა განიცდიდა არაბებისაგან, არ წყვეტდა ბრძოლას დამცრობლების წინააღმდეგ. არაბთა წინააღმდეგ მრავალსაუკუნოებია იმები ცონილობა რეკონკისტას სახელით (რეკონკისტა, მუსლიმთა მიერ დაუკეპული მიწების ბრძოლით უკან დაბრუნება).

კორდოვა

Հյույսոնքությա, յև արևո յը պենջելո խալենո զմիրոյլո ծրմօղոն ուսկորուա. մասմո մոնանօլուոծդժնոն գուգարոշանո զյուղալուծու, հանդիպուա դա ցլեշեմապ. դուզ րողո միասրուլա պշրուտզ յառուսուրմա ցյալսօմ.

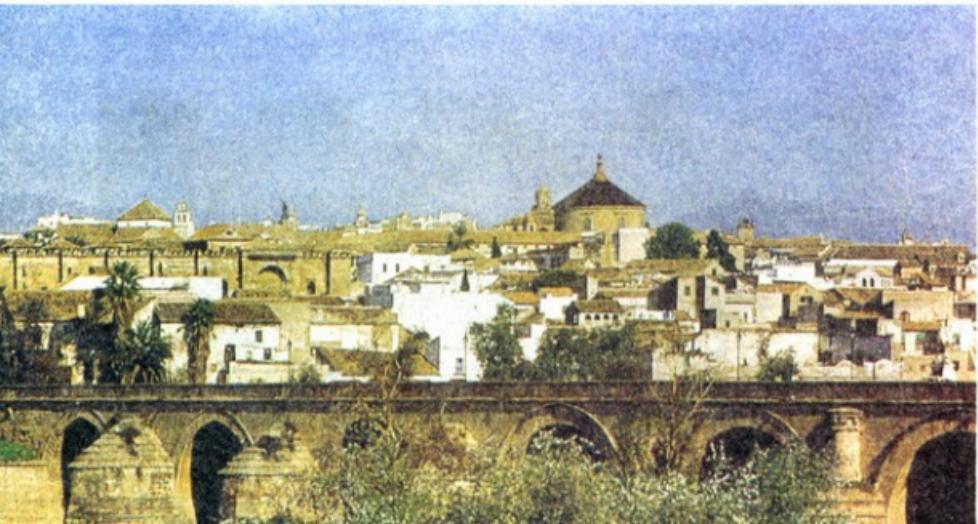
Արածեմ յը պենջետմո գայպրոծելո դարիատ հիրդոլոյուու ուլյեծո: ակչուրուա դա յը պենջետմո մարյա (յարողոս գուգմա գայարուս). յշբան դանիու հյույսոնքությա.

Հյույսոնքությա համդյունմյ պշրուու պյուղա. պայլիչ յշտորո դա շեցցանո ոյս մշորյ պշրուու, րոմելուց մոուցայ Խ-ԽIII սայսպեսքին. մայրունու նոնաձմդյ ծրմօղունո որո մոմարտուու ծրմօղու. հիրդոլու-դասաւլուու ան, ակչուրունու (անյ լոյն ակչուրունու) մերունան դա հիրդոլու-ալմոսաւլուու ան արացոնուան (յը պենջետմո մարյաս Խ սայսպեսքի յամոցյ արացոնու սացագու, րոմելուց ԽI սայսպեսքի սամշյու ցածա). յը պենջելումա հյույսոնքություն յշտորյ պշրուու գայացյ մույլո յը պենջետմու պշինչուալուրո նանուո, յամունու. արացոնու սամշյուն յո ալմոսաւլուու նանուո յատացուու արածենուացան. ԽII-ԽIII սայսպեսքունու յը պենջելումա ճայացյ յալայքեմո: սարացուս, լուղուու, սցցուուա, յորդուու, ցալունու դա սեցքու. ԽIV սայսպեսքուատունու արածեմ շերիատ մերունու յը պենջետմու սամերուու, անձալունունու նանուո, սագաւ մույլա-րուու ցրանածու սայմորու. մուս յատացուու յալումա մոցանունուտ, ԽV սայսպեսքի մոթճա.

Հյույսոնքությա յը պյամ ծյզրո սահալու յմորո յամունուն. մատ մորու յպայլիչ սախցանօնիմուլո ոյս րուգրոյ ճամա ցյ ծոնարո անյ րոցորու ծալեն մուս սոյցարուու յնուգըճա, սուզ յոմիցալուորո (յոմիցալուոր, մյերմօղու նոմնայք). սուզ հյույսուրո գուրունու ոյս, մյելունուլո մինչուրու շըուու. մուս սմամլուրու ու յուցարու տացուս սամունու. յշբ յուցա սրուլուա անձալունում մյեմին յը պենջել պատրուու լոմիչարո դա մյունու յշուլու անձ ճամկորունուլում. մուս եցումելուանցուու յատացուու յալումա յալու սցցուու (քահանունու 1096 ն.), անյ յը պենջետմու ալմոսաւլուու մոմյենուլուրանու լուրութորուուն. խալոցամ համայնչյուրմյ կը պագա րուգրոյ յալու անձանու մտարյս, դուզ տանձմդյունութեա դա յուղուուսաւ ալյուտյամդա (անյ մոույրու արացոնու յալումիւնալու դա մուլալալու յը պենջելո). սամմօնու յորտու դա մուս յայունու իշմի յուղու դա մահցուու, յուտյամ սութ. սութու սոմամացյ դա յմորու մատ սուլոյրու դա յամենյա ծալեն. ու յարդաու պալա 1106 ն. մամիչ մրացալու յշմուլու դա

Տանիո. ակչուրունու մյուլու

ლუქის შეიქმნა. ახლოვდებოდა ესპანეთის არაბთაგან სრული გათავისუფლებულ ტერიტორიებზე სამი დროი ჩამოყალიბდა: პირინიეს აღმოსავლეთი არაგონის, ცენტრალურ ესპანეთში კასტილიის და დასავლეთით, პორტუგალიისა.

დანართი

ნაწყვეტი ეპოსიდან „სიმღერა ჩემს სიღწე“

სიღის გაძევება და შემორიგება

XI საუკუნის მეორე ნახევარში, როცა ასტურიელები არაბებს უტევდნენ, სახელი გაითქვა მეფე სამირმ. ერთ-ერთი ბრძოლის დროს სამრის სასულილოდ დაიტანა. რიონდებს კუთხი გულმრავათ, მეფე სამრის სეკვდოლში მისი ძმი, აღფონხმა დამნაშავე. აღფონხმის მეფედ კურიოსების ნინ, სიდმი და მისმა მეცნიერებმა მოითხოვეს ფიცი, რომ ის დამზადე არ იყო. აღფონხმის დაიფიცი, მაგრამ ძალიან ინყონ ეს ამბავი. როცა გამეფდა, სიდო მოიძულა და სასახლიდან გააძევა. გაფიცი დრო, სიდმი, თავისი რჩმებით, მეცნიერ ისახულა თავი არაბების ნინალმდევ ბრძოლებში, არაგონი გამორკვება მოიპოვა. გათავისუფლა გაღინა და განადგურა აფრიკიდან ნამოსული არაბთა დამზადე გვარები. აღფონხმის დარწმუნება სიღის პატონისნებასა და ერთგულებაში. მეფემ შემოირიგა იფი და საკადრიის პატივუც მიიღო. მას შემდეგ, სიღი მეფე აღფონხმის ყველშე ცრიბილი სარდალი განდა.

პითევები:

1. რა სიახლეები შემოიტანეს არაბებმა ესპანეთის მეურნეობებში?
2. რა ყოფილა რეკონკისტა?
3. რომელი სამეფოები ჩამოყალიბდა რეკონკისტას პერიოდში?
4. ვინ იყო სიღი?
5. რომელ ქართველ სახალხო გმირს გავონებთ სიღი?

დავალება:

კაიხსენეთ თემები: ვესტგოთების გადასახლება, არაბობა და ისლამი, ისლამის კულტურა და მოიციქურეთ, რა საერთო აქვს ამ თემებს ესპანეთთან; გამოყენეთ ნივნები მოცემული კორდოვას ხედი.

ესპანელთა მიერ რეკონკისტას დროს აშენებული ციხესიმაგრე ტოლედოში

თავი XI. ინგლისი V-XIII საუკუნეები

§ 29. ანგლოსაქსები და ნორმანები პრიტანეთში

ანგლოსაქსების გადასახლება. ქრისტეშობამდე | საუკუნეში პრიტანეთის კუნძული დიდმა შედართმითავარმა, გაოს იულიუს ცენტარმა დაისყრო. რომაელთა ბატონობა აქ V საუკუნის დამდევმდე გაფრილდა. რომაელთა ჯარების გასვლის შემდეგ, ადგილობრივი მოსახლეობა – პრიტები, დროებით გათავისუფლდა. V საუკუნის შუა ხანებიდან კი, აქ გადმოსახლება დაიწყეს ეროვნის ჩრდილო-დასავლეთით მცხოვრებმა ძველმა გერმანელმა ტომებმა ანგლებმა, საქსებმა და იუტებმა. ამ ტომების ჩასახლება თანდათანობით ხდებოდა. პრიტები სასტუნიალიდებების უწევდონ ანგლოსაქსებს. სისხლისმცურელი პრძოლები მომზღვეულება და პრიტებს შორის საუკუნეზე მეტხანს გაფრილდა. ანგლოსაქსებმა პრიტანეთის უდიდესი ნაწილი დაიპყრო. ეს ომები ასახა თუმცულებაში მეფე არტურისა და „მრგვალი მაგდის რაინდთა“ შესახებ.

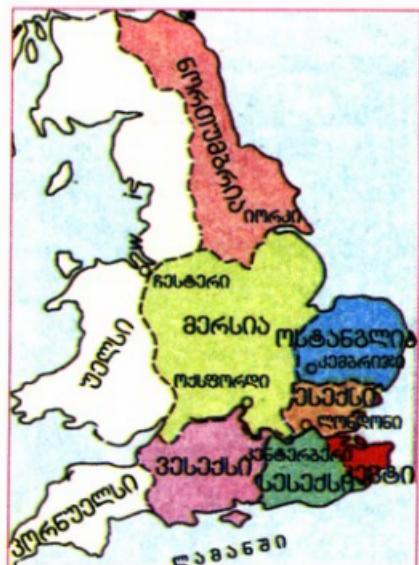
ანგლოსაქსებმა პრიტანეთში შეიღია ბარბაროსული სამეფო მექმნეს: ანგლებმა ჩრდილოეთი – სამი სამეფო, საქსთა ტომებმა პრიტანეთის დასავლები – სამი და ერთიც – იუტისა ტომებმა სამერიკა-დამოსალებები.

გადმოსახლებულ ანგლოსაქსებში ჯერ კიდევ სქარბობდა თუმცური წყიბილების გადმონაშთები. მსხვილი მინათმდელობელობის ჩამოყალიბება, ნედა მიმდინარეობდა. VII საუკუნის დამდევიდან ანგლოსაქსებში, კრუფელდება ქრისტიანობა.

ამ ბარბაროსული სამეფოების გაერთიანების აქტერი პროცესი VIII საუკუნის შუა ხანებიდან შეიმჩნევა, როცა გაძლიერება დაიწყო საქსთა ერთ-ერთმა სამეფომ, უქსეკშია. მისი ცენტრი ქალაქი ვინჩესტრი იყო. IX საუკუნის დასაწყისში, ანგლოსაქსერი სამეფოები ერთიან სახელმწიფოდ გაერთიანდნენ.

დანიელთა თარეში. ამავე პერიოდში დაიწყო ბრიტანეთში ნორმანელი ტომების, დანიელების თავდასმები. მათ ჯერ ინგლისის აღმოსავლეთი სანაპიროები სასტუდად დაარბიეს, ხოლო შემდეგ აქ ჩამოსახლება დაიწყეს. დანიელთა ნინამდევ ნარმატებით იპრიოდი უქსეკის მეფე ალფრედი (871-900 წწ.), რომელსაც ისტორიამ დიდი შეარქეა. ალფრედ დიდი თავისი დროისათვის განათლებული მეფე იყო. მან მნიშვნელოვანი რეფორმები გაატარა ქვეყანაში და დანიელთა თარეში დროებით აღვევთა.

X საუკუნის მიწურულიდან დანიელთა ახალი შემოსევები დაიწყო. დანიელთა მეფე კუნძმა ინგლისის მნიშვნელოვანი ნაწილი დაიპყრო და ადგილობრივ

ანგლოსაქსების სამეფოები ინგლისში

ანგლოსაქსი ფეოდალის
საცხოვრებელი. XI ს-ის
მიწიათოვრა ინგლისური
ხელნაწერიდან

ანგლოსაქსი შეომრიბი.
XI ს-ის მიწიათოვრა
ინგლისური ხელნაწერიდან

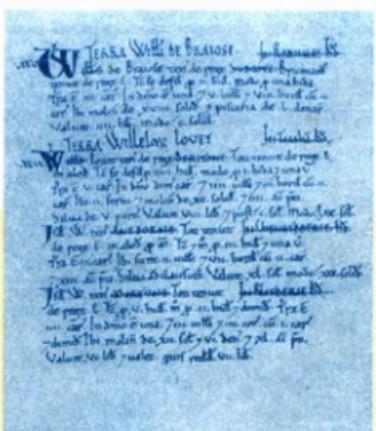
კრუდ დიდი და ემა.
XI ს-ის მიწიათოვრა

მოსახლეობას მძიმე გადასახადებიც და ყაისრა. კრუდი გარემოებულის შემდეგ მისი სახელმწიფო მასუ დაიძღა. ინგლისში კვლავ უსექსელი მეფები იყო. ედუარდ ალმარჯელი (1042-1066 წნ.), რომელმაც თითქოს მთელი ინგლისი „უანდერძა“ ჩრდილოეთ საფრანგეთში მდებარე ნორმანდიის სა-ჰერცოგოს მეთაურს, უილიამს.

3. უილიამ ნორმანდიელი. 1066 წელს ჰერცოგი უილიამ ნორ-მანდიელი საფრანგეთიდან დიდი ჯარით ინგლისში გადმიერიდა, დამარცხა ინგლისის მეფე, ქალაქ ლონდონი დაუკავა და თავი ინგლისის მეფედ გამოაცხადა. ის იყო მეუკრი, დაუნდობელი, მაგრამ სამართლიანი ხელმიწიფე. უილიამს თურმე სულ მოლუსტელი, მეუკრი და დალრემილი სახე ჰქონდა. ადვილად არავის დაიბლოვებდა და მიენდობოდა. მან მთელი ინგლისი ახალ ერთულებად, საგრაფოებად დაყო და მათ სათავეში უმეტესად ნორმანი დიდყაცები დაუყენა. ინგლისელ გლე-ხობასაც მძიმე გადასახადები დაუყისრა. მისი პრიანგებით, 1086 წელს ალნერეს მთელი ინგლისის მოსახლეობა, სოფლები და ქალაქები. ხორბა ასეთი რამ ჯერ არასოდეს გაეგონა. კრძონიბდნენ, რომ ეს ალნერა მათ მდგომარეობას გაუარესებდა და ამიტომაც უწოდეს ალნერის ნიგნებს „სამინელი სამსჯავროს ნიგნი“.

მართლაც, უილიამმა, ძალაში დატოვა ქველიც და ახალი გადასახადებიც დააყისრა მოსახლეობას. გლეხობა მთლიანად დაუმორჩილდა ფეოდალებს. ამავე დროს, აირძალა ფეოდალთა შინაომები. უილიამი ყოველნაირად უწყობდა ხელს ვაჭრობა-ხელოსნობის განვითარებას. ინგლისელი ვაჭრები უკვე თავისუფლად ჩადიოდნენ ნორმანდიაში (საფრანგეთი) და ფელინდრიაში (იუნდან იყო უილიამის მეუღლე). ინგლისელ ვაჭრებს ფლინდრიაში საკმოდ ბევრი მატყუა გაჭრინდათ გასაყიდად, რაც ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებას უწყობდა ხელს.

უილიამ დამპყრობელის შეილების დროს სამეფო ხელისუფლება ინგლისში კიდევ უფრო განმტკიცდა. მაგრამ გითარება შეიცვალა XII საუკუნის შემდეგით, რომელ ინგლისის ტახტისათვის ერთმანეთში პრიორა დაიწყეს უილიამის შთამომავლებმა.

გვერდი უილიამ დამპყრობლის
„სამინელის სამსჯავროს“ ნიგნიდან

ანგლოსაქსანური თქმულება გმირ ბოევულფზე

ანგლოსაქსური თქმულება ბოევულფზე მოვცავთხომშის კეთილშობილი რაინდის თავიდასავალი. ის, რომელიც სეყიოს განსახურება, გერძების კაცებამისა გრძნდება და მის მოჯგბას. მისმა თავიდანირები შედევი გამოიღო. მან მოკლა კაცებამისა უწინდელი. ამის შემდეგ ბოევულფი ეპერებს ხალხის მიასხრებელ, ცუცხლისმიზნისადაც უწინდელს, რომელიც მოებმია და იქ იცავს უამრავ გუმბა. ბოევულფმა მოკლა უწინდელი და განძი ხალხს დაუტკრა, თვითონ კი, უწინდელის შეამისავან მონამდელი, დატრილი გარდაიცვალა.

ბოევულფი ხალხის საყვარელი გმირი იყო. ის იცავდა დაჩატრულებს, ობლებს, გაჭირვებულებს. გარეშე მტრების ნინააღმდეგ ბრძოლაში ის ყოველთვის ნინ მოეძღვოდა ანგლოსაქსებს.

თქმულება ბოევულფზე ანგლოსაქსური ზეპირისიტყვირების საუკეთესო ნიშვნია.

გვერდი „ბოევულფის“
ეპოსიდან. დაახლ. 1000 წ.

პითავიზი:

1. საიდან მოვიდნენ ანგლოსაქსები ბრიტანეთში?
2. ვინ იყვნენ დანიელები?
3. რატომ უნოდა ხალხმა „საშინელი სამსვავროს ნიგნი“ აღწერის ნიგნებს?
4. როგორ დაახასიათებდით უილიამ დამპურობელის საქმიანობას?

დავალება:

რუკის მიხედვით მიუთითეთ სად და რა სამეფოები შექმნეს კონტინენტიდან გადასულმა ბარბაროსებმა ბრიტანეთში.

ნორმანების გადასულა ინგლისში, XI ს-ის ხალიჩიდან, რომელიც მოქაოვეს ნორმანდიელმა ქალებმა. სურათი მთლიანობაში ასხავს ბრძოლისთვის შზადებას, გადასულას სრუტეზე და ბრძოლებს კუნძულზე.

§ 30. პლანტაგენეტების დინასტიის ჩაზრდა

ინგლისის სამეფო XII-XIII სს.

ჰენრი I-ის სიჩარი. მინიატურა XII ს-ის ინგლისური ქრონიკაზე

პლანტაგენეტების გამცემება. უილიამ დამპირობელის მეტვიდრე ჰენრი (1100-1135 წწ.) აღრიცხულებდა მამისულ პოლიტიკას – შარის უჭირდა ქალაქებს, საშუალო და ნერილ რაინდობას და სამეფო ხელისუფლებას ამტკიცებდა. გარდაცვალების შემდეგ მას მეტვიდრე ვაჟი არ დარჩინა და ამიტომ, მისმა დისტერიალმა, საფრანგეთის საფრანგო ბლოკს მფლობელმა, სტრენგიმა, ინგლისის ტახტები პეტერნია განაცხადა. ასეთივე სურვილ ჰქონდა ჰენრი I-ის ქალაშილს, საფრანგეთში ანუს გრავი გათხოვილ მატილდასაც. პირაშეილ-მამიდაშეილს მორის დაინტო ცხრამეტწლიანი იმი ინგლისის ტახტის ხელში ჩასაცემად. ამ ფეოდალური მინაომის დროს გაჩანაცდა ინგლისის კონიმიუა, ძევსატდა სამეფო ხელისუფლება. ბოლოს, საქმეში ეკლესია ჩაერია და მტკიცებულები ისეთიარაღ მოარიგა: ინგლისის ტახტს დაიყვებდა სტრენგი, მისი სევდილის შემდეგ კი გამცემდოდა მატილდას ვაჟი ჰენრი (ფრანგულად ანრი). ახალგაზირდა ანრი, ანუს გრავი და სხვა ბევრი ტერიტორიის მცვლილეობის იყო. ამავე დროს, ის დაქორწინებული იყო აქტივისტის დღი საპრიცეფეს ერთადერთ მეტვიდრეზე, ახალგაზირდა ეკლესიონისე. ასე რომ, ანრი საფრანგეთში უზარმანიარი სამფლობელოების პატრონი გახლდათ. 1154 წელს გარდაცვალა სტრენგი და შეთანხმების თანახმად, ტახტი დაიკავა ანრი ანუსელმა, გვარად პლანტაგენეტმა, რომელსაც ინგლისის ჰენრი II ეწოდა.

ჰენრი II-ის მოღვაწობა. პლანტაგენეტების დინასტიის პირველი მეფე, ჰენრი II, გამორჩეული პიროვნება იყო. განათლებული, დაცილებული, პრინციპული და, რაც მთავარია, სამეფოს გაძლიერებისათვის დიდად მზრუნველი ადამიანი გახლდათ. მან შესძლო მშეიძლება დაემარტებინა მთელს სამეფოში. გაატარა მნიშვნელოვანი რეფორმები.

წევ კიცით, რომ ინგლისი საფრანგებად იყოფოდა. საფრანგებში გაზავნილ მეფის მოხელეებს შერიცვებს უწოდებდნენ. მათ, მეფის სახელით, ნერიგი უნდა დაეცვათ საფრანგებში. ჰენრი II-მ, კველა ის შერიცვი, რომელიც მეტრიამეტობაში და გამომძლევლობაში იყო ეჭმიტანილი, გადააყენა და მათ ნაცვლად პატიოსანი ადამიანები დანიშნა. სამეფო სასხრებით რაინდთა ვარი დაიქირავა და მთელს სამეფოში მშეიძლების შესანრჩებლად გამოიყენა. მისი პრინციპით შეიქმნა ახალი ტიტოს სამეფო სასამართლოები, სადაც სასამართლის პოვნა ყველა ადამიანს ადგილად შეეძლო. ჰენრი II-ს სერიოზულ პრობლემები შეექმნა ეკლესიასთან. სამეფო საქაოს დადგინდებით, საფრანგი (სამეფო) სასამართლოს, სასულიერო პირთა საქმეების განხილვისას, უფრო მეტი

უფლებები „უნდა ჰქონოდა, ვიდრე საცელესიოს. ამის წინააღმდეგ გამოიყიდა ერთობერების არქიეპისკოპოსი თომას ბეკეტი. სხვა რეფორმისტის გატარებისას ის მეფეს უჭირდა მხარის, მაგრამ ამ საქმეში მსა არაფერი დაუთმო. განრისხებულ მეფეს ერთხელ უტესამს, ამ შეინს წეტაც ვინმე მომაშორებდესო. ჰერნის კარისკაცებმა მართლაც მოუღეს თომას ბეკეტი. ამან ხალხი უკამინებილება გამოიწვია. მეფე იძულებული გახდა ემტერცებინა თავის უდანაშაულობა. ბეკეტი, რომელიც ხალხი პიმულობრიბის საკუებლობდა, კელესამ წმინდანად გამოიცხადა. ბოლოს, მეფემ კელუითაც დაიმორჩილა და ქვეყნის სამახურში ჩააყინა.

ჰერნი II-მ კიდევ ბეკეტი რამ გავაუთა კეცყნის გასაძლიერებლად – ემარტობდა ვაჭრებასა და ხელოსნებს. კონიური მეფე ასე ფერობდა: ქვეყნამ მეტი პროდუქტი უნდა დამზადდეს, გაყიდოს, რათა მეტი ფული შემოიყიდეს და სამუშაო გაძლიერდესო.

მეფის ხელშეწყობით ინგლისის ქალაქები ეკონომიკურად საუმაოდ გაძლიერდენ. რინარდ I ლომგველი

უმინანყლო მეფე. 1189 წელს გარდაიცვალა ჰერნი II და ტახტი დაისავა მისამა ვაჟმა, რინარდ I-მა, რომელისაც, სიმამაცის გამო, ლომგველი უნდოდა. რინარდ ლომგველმ მეფობის დიდი წანილი თავის ფრანგულ მამულებში გაატარა. მონანილებობდა მესამე ჯვაროსნულ ლაქტრობაში. მისი ხანმულე მეფობის შემდეგ (გარდაიცვალა 1199 წ.) ინგლისის სამუშაო ტახტი მისამ უმცროსას მასმ ვინმა დაისავა.

ჯონის შესახებ ერთმა ჰკვიანმა კაცმა მოსწორებულად თევა: „მას მხოლოდ ერთი ნიჭი ჰქონდა, გვეჩინა ბეტრები“. მართლაც, ამ უპრინციპი, მერყვება და სუსატმა მეფე მტრად მოიყიდა საფრანგეთის მეფე, რომის პაპი და თევით საცემარი ქვეშევრდომებიც კი. მისი უთავებოლო, უგუნური პოლიტიკის წყალობით ზარალდებოდნენ ინგლისელი მოქალაქეები, ვაკ ულისნები. არც ფეოდალები და კელესის მსახური იყვნენ კმაყოფილი.

ჯონმა, ფრანგული ტერიტორიების მნიშვნელოვანი წანილი სამუდამოდ დავარგა. ამ მოქმედებით მთლიანად გაამართლა ადრე შერქმული სახელი „უმინანყლო“.

ჯონ უმინანყლოთი უკამინებელო გრაფებმა, ეპისკოპოსებმა, რაინდებმა და მოქალაქეებმა თავი მოიყარეს ლონდონში. მათ ერთობლივად შემშებევს მოთხოვნები, რომელიც ეწრა, რისი უფლება უნდა ჰქონობდა მეფეს და რისი არა. თუ მეფე ამ მოთხოვნებს არ დასთანხმდებოდა, მაშინ მას იმს გამოუცხადებდნენ. ჯონ უმინანყლო იძულებული გახდა მიეღო ხალხის ეს მოთხოვნები. ასე წარმოიშვა ინგლისის ისტორიაში ცნობილი პოლიტიკური დოკუმენტი „თავისუფლებათა დიდი ქარტა“.

ამ „ქარტის“ მიხედვით იქმნებოდა ბარონთა საპჭო. მეფეს, ბარონთა საპჭოს რჩევისა და თანხმობის გარეშე, რაიმე მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილების მიღება აღარ შეეძლო. „ქარტია“ იცავდა ყველა თავისუფალ ადამიანს, მის საცემოებასა და სიცოცხლეს.

პარლამენტის აღმოცენება. 1216 წელს გარდაიცვალა ჯონ უმინანყლო. მისი მეფივიდრე, ჰერნი III, მცირელოვანი იყო. ის თავისი მეფობის პირველ წლებში იცავდა „თავისუფლებათა დიდი ქარტის“ პირობებს, მაგრამ როგორც სარულინოვანი გახდა, აღარაფერს კვითხებოდა ბარონთა საპჭოს.

ამ დროს ინგლისელთა ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები ხდებოდა. ვაჭრობა-ხელოსნობა კიდევ უფრო გაფართოვდა. ძალან განვითარდა შალუულის ქსოვა. მატყლით ვაჭრობა დიდ მოგებას

რინარდ I ლომგველი

ტომას ბეკეტი. XV ს-ის ნახატი

აძლევდა, როგორც ვაჭრებს უქავეს ლეიფიშტესუაც (ფეოდალებს). ბევრმა უკოდალმა თავის მმარტი ცხვრების მოშენება დაიწყო. ცხვარი მატყლს იძლევა. მატყლს კი მოიხმარიდნენ ინგლისული მქასოველი-ხელოსნები. გარდა ამისა, ინგლისური მატყლი საზღვარგარეთ, ფლანდრიაშიც გაჭირდათ გასაყიდად. ასე რომ, მატყლით ვაჭრობამ ლიონდაც გაუჩინა ფულდი შემოსავალი.

სახელმწიფო გადასახადებს მესამე წოდების ადამიანები იხდიდნენ (მესამე წოდებას ეკუთვნიდნენ გლეხები, მოქალაქეები, ვაჭარ-ხელოსნები). ისინი კი მატყლით ვაჭრობის გმო (და არა მარტო მატყლით) ლიონდებთან იყვნენ დაკავშირდებული.

ამიტომ, როგორც მესამე წოდებისათვის, ისე მათთან დაკავშირდებული ლიონდებისათვის სულ ერთი აღარ იყო, როგორ დახარჯავდა სამეფო ხელისუფლება ხალხიდან გადასახადების სახით ურთიერთ ფულს.

ჰერი III კი არა მარტო არღვევდა „თავისუფლებათა დიდი ქარტიით“ გათვალისწინებულ პირობებს, არამედ, ახალ, დაუსაბუთებელ გადასახადებსაც აწესდა. სახელმწიფო თანამდებობებს თავის ფრანგ ნათესავებს ურიგებდა და უტიროდ ფლანგავდა სახელმწიფოს სახსრებს.

ინგლისის პარლამენტის სხდომა

ჰერი III პოლიტიკით უკმაყოფილი ბარონები, რაინდობა და მოქალაქეები, ავრეთვე საკულტიო პირებიც შეიკრიბნენ ლონდონში. დიდი მსჯელობის შემდეგ მათ დაადგინეს: ინგლისის ყველა საგრაფოსა და ქალაქის ხალხს უნდა აერჩია ორორი პატიოსანი და ლირსული ადამიანი და გვეტანა ლონდონში. ამ ადამიანებს უნდა ემსჯელათ და გადაუწყიტათ საქვეყნო საქმეები. მართლაც, 1265 წელს ფლანგალუში ჩამოვიდნენ ხალხის არჩეულები და დააარსეს საკრებულო ანუ პარლამენტი (პარლე, ფრანგულია და ლაპარაქის ნოშანეს, პარლამენტი, აფელი, სადაც საქვეყნო საქმეებზე ლაპარაქიობენ). პარლამენტი მოუკიდა ინგლისული ხალხის სახელით იქრიბებოდა. ამიერიდან, პარლამენტს, მეფესთან ერთად, უნდა გადაეწყიტა კველა საქვეყნო საქმე. მეფეს პარლამენტისაგან უნდა მიეღო თანხმობა მინშენელოვან საკითხებზე.

ქვეყნის მმართველის ქავირმა, ინგლისელმა ხალხმა უფრო განვითარა და დღემდე შემოინახა.

დანართი

მუხლები „თავისუფლებათა დიდი ქარტიიდან“ (1215 წ.)

1. პირველ ყოფლისა, მიცეცით ლეონის ნინაშე ჩენენ თანხმობა და ამ ქარტიით დაგვადასტურეთ ჩენენ სახელითა და ჩენენ მემკვიდრეების სახელით სამედამოდ, რათა იხმლისის გელუსა თავისუფლელი იყოს და ფლობდეს თავის უფლებებს მთლიანად და თავისუფლებას ხელუხლებად. რაც იქნამ ჩანს, რომ არჩევნების თავისუფლება, რომელიც აღიარებულია უმისმერელობენებად და ინგლისის კლესისისათვის ყველაზე მეტაც საქირიად, ფლონრებულად კეთილი ნებით, კუმოძება, ქარტიით დაგვადასტურეთ და მიეღოდეთ მისი დადასტურება სტრილ პაპის ინიუტი Ⅲ-ისაგან. რასაც დაკავავთ და გვნებას, რათა იგი კეთილინდესიერად სამუდამო დაიკურა ჩენენ მეტემდებარებაც.

2. არავითორი ფარის ფული, არც დაბრძობა, არ უნდა გადახახვევნოს ჩენენ სამეცნიერო სხვანისად, თუ არა სამეცნიერო საბჭოს საწილით ბჭობით, თუ ეს განკუთხილი არ არის ტევიობიდან ჩენენ გამოსაყიდად, არც ჩენენ პირმში ძის რაინდად ასაყვანად და არც ჩენენ პირველი ბიბლიი ასულის პირველად დასაქორწინებულად.

13. ქალაქ ლონდონს უნდა შეიძლება ყველა თავისუფლება და თავისი თავისუფლაურადაც წერილი ხელითი, ისე წყალშე. გარდა ამისა, გვერდი და გვრცებას, რომ ყველა ქალაქსა და ბურჭა, დაბასა და ხავალებულის ჰქონდება თავისუფლება და თავისი თავისუფლალი ადამიტი.

39. არც ერთი თავისუფლალი ადამიანი არ იწერს დამატიმრებული ან დატუსალებული, ან სამფლობელი ნარიმეული, ან კანონგარებე გამოცხადებული, ან გამოცხადებული, ან რამე სხვა ქიოთ გამოცხადებული.

პითევაბი:

1. როგორ შეაფასებდით პენრი II-ის მოღვაწეობას?
2. რატომ უწოდეს ჯონს „უმინანყლო“?
3. ვის იცავდა „თავისუფლებათა დიდი ქარტია“?
4. გამოხატავდა თუ არა პარლამენტი ინგლისელი ხალხის ინტერესებს?

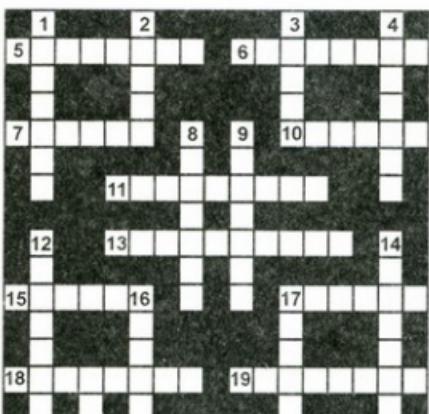

დავალება:

ამ ტექსტის მიხედვით დაახასიათო XIII საუკუნის ინგლისის საზოგადოებრივი წყობა. ასევე უპასუხეთ: როგორია ჩვენს ქვეყანაში ეკლესიისა და სახელმწიფოს ურთიერთობა? როგორ გესმით ქალაქის თავისუფლება?

პროსვორი №2

თარაზულად: 5. გერმანიის მხარე. 6. მასიური დაავადება. 7. ბრიტების ლეგენდარული მეფე. 10. „უდაბნოს ხომალდი“. 11. აეტოვეფალური ეკლესიის მეთაური. 13. ბისანტიის იმპერატორთა ბერძნული ტიტული. 15. ინგლისის მეფის მფურულებითი სიგელი. 17. გლეხის შრომითი ვალდებულება. 18. სამეფო გვარულობა ანუ ... 19. პირველი სასანიანი შაპი.

შვეულად: 1. გერმანიის მხარე. 2. ინგლის-დანიის მეფე. 3. ქალაქი, სადცე გაიმართა პირველი მსოფლიო საეკლესიო კრება. 4. ბასილ II-ისა და გიორგი I-ის ბრძოლის ადგილი. 8. მონდოლური სიგელი ანუ ... 9. აღმოსავალე ეროვნის მცენარი მოსახლეობა. 12. სა-ეკლესიო ოლქი. 14. რაინდთა შევიტრი. 16. კათოლიკური მონასტრის წინამდებარი 17. ქალაქი საფრანგეთში.

ომები ცეიცე ადგილებისათვის

თავი XII. თურქ-სელჩუკები და ჯვაროსნული ლაშქრობები

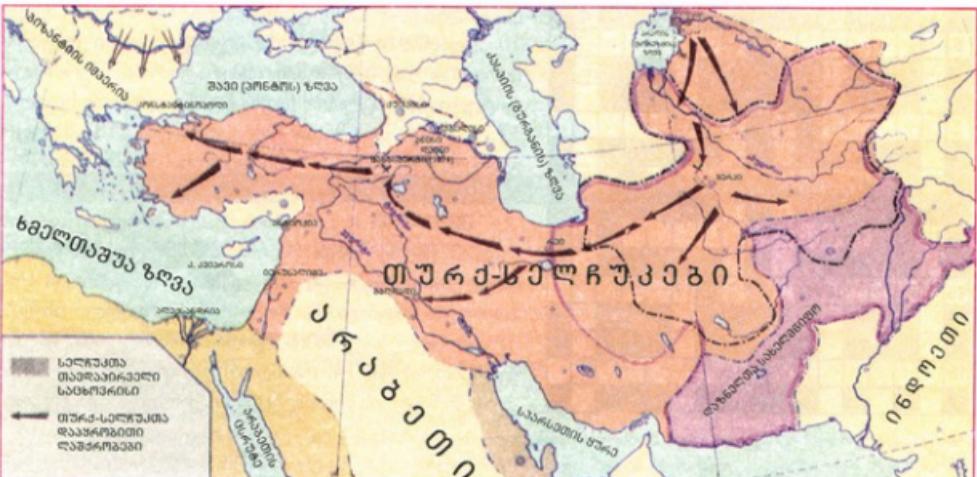
§ 31. ამბავი სელჩუკიანებისა

სელჩუკი მეომარი.
XI-XII სს.

თურქ-სელჩუკთა მეურ
დაშვრობილი ტერიტორიები

სელჩუკიანთა თავდაპირველი საცხოვრებელი. მათი სახელმწიფოს აღმოცენება. კასპიის ზღვის აღმოსავალეთით, მდინარეების სირ-დარიისა და ამუ-დარიის მიდამოებში, უძველეს დროის ცხოვრობდა ხასხია, რომელსაც თურქებს უწოდებდნენ. შეა აზისის ველებშე მცხოვრებ თურქებს საქმიანობაც შესაფერისი ჰქონდათ. საქონელი და მესაქონლეობა იყო მათი უმთავრესი სახრუნავი. ჰყავდათ უამრავი ცხენი და აქლემი, ცხევარი და ძრიხა. საქონლეს ბევრი სამკარი სჭირდებოდა და ამიტომაც ერთ ადგილზე არ ჩერდებოდნენ. აიყრებოდნენ ქალიან-კაციანად, საძოვრებისა და სარჩი-საბადებელისათვის მიმოდიოდნენ კასპიის ზღვის აღმოსავალეთით უკიდევანთ ტრამალებშე. თურქები, თავიანთი ცხოვრების წესიდან გამომდინარე, შესანიშნავი ცხონისნებიც იყვნენ. დაქაქსულ თურქთა ტომების გამარტიანებელი იყო ვინმე სელჩუკი. XI საუკუნის პირველ ნახევარში თურქებმა თანდათანობით გართიანება დაიწყეს. მერე სამხრეთის დიდი მქონებელი, ღამენელთა სახელმწიფოც დაამარცხეს (1040 წ.) და ვრცელ სახელმწიფო შექმნეს. სელჩუკის სახელის მიხედვით სახელმწიფოსაც თურქ-სელჩუკთა ენოდა. სელჩუკის მემკვიდრემ, თოლორულ ბეგმა მოულე დროში დაისცრი მოული ირანი, შეამდინარეთ,

სირია, პალესტინა და სომხეთი და უზარმძინარი იმპერია შექმნა. თოლორულ ბეგის დაპყრიმითი იმეპი მისმა შევილმა, სულთანმა ალფარსლანმა განაცრძო. 1071 წ. მანასურტთან მთ ბისანტიის იმპერიატორი რომანის დიოგენი და ამარცხეს, ტყვედაც ჩაიგდეს და მცირე შინის სამცლობელობი ნაართევს.

სელჩუკები და საქართველო. სულთანმა ალფარსლანმა სომხეთის დალაშეკრის შემდეგ საქართველოს შემოუტია. სელჩუკებს დაპყრიმით ქვეყნები დიდი უბედურება მოჰკონდათ. ბაღ-ევანხები გავრანეს, ქირსტიანული კულტები და ანგრიეს და საქონლის ბოსლებად აქციეს. ასეთი მტერი ჩვენს სამშობლოს პირველად 1064 წელს მოადგა. საქართველოს მეფე ამ დროს ქვეკანი და მამავი ბაგრატ IV იყო. სელჩუკიანთა დიდმა სულთანმა საქართველოს მეფისაგან მოითხოვა მორჩილება, ხარჯი და გამაპმადიანება. თურქთა მბრძანებელმა ყველაფერზე უარი მიიღო. შოთლოდ ბაგრატ მეფის სევდილის შემდეგ შეძლეს თურქებმა აღმოსავალთ საქართველოს დაპყრიმა. ქართლისა და კახეთის შევენიერი მიღამოები, ბაღები და ვენახები საძოვრებად აქციეს, დაანგრიეს სოფლები და ქალაქები. მძიმე მდგრამერობაში ჩაგრძალა ჩევინი სამშობლი, მაგრამ არ შეუწყვეტია ბრძოლა თავისუფლებისათვის. ბაგრატ IV-ის შეილიშვილმა, დიდმა დავით აღმაშენებელმა დამირცხა თურქ-სელჩუკები და განდურენა საქართველოდან. XII საუკუნის დამდევიდან ერთიანი თურქ-სელჩუკთა სახელმწიფო დაიშალა ცალკეულ სასულინოებად.

ალეპოს ციხესიმაგრე. XII ს.

დანართი

„ქართლის ცხოვრება“ თურქ-სელჩუკების შესახებ

როცა თურქები შემოვიდნენ, „არ იყო იმ დროს თესა და შეა. ჰველანი მოოხრდა და ტკბდ გადაუკა. კაცთა ნაცვლად შეცემი და ველის ნადირით დამტკიდრებულ მასში და ქვეწის ყოფების ყველორთა შორის იყო ტირი მოუთმენელია ... მტრებმა არ შეიწყალა მასუკებული, შეამნეს ქალწული, ამონუტებს ქაბუკები, ხოლო ჩევინი მოიტაცია. ნეავლეიანა ნაცვლად სისხლის მდინარეები რწყევდა ქვეყანას... ამონუტებს ისინიც, კონც დარჩემილი იყო ტყვებმა, კლავებსა, ქაბუკებსა თუ ხურუბები...“ ... თევინი კისება არა სადა იყო კაცი სოფელსა მინა”.

პითავაბი:

1. სად ნარმოიშვა სულჩუკიანთა სახელმწიფო?
2. რა იყო თურქთა უმთავრესი საქმიანობა?
3. რატომ იყვნენ მესაქონლე-მომთაბარე თურქები საშიში საქართველოსთვის?
4. ვინ გაათავისუფლა საქართველო თურქებისაგან?

დავალება:

მოიფიქრეთ და დაწერეთ, რა შედეგები ჰქონდა ბისანტიელთა მარცხს მანასურტთან საქართველოსთვის.

ბაგრატ IV-ის მონეტა

§ 32. პირველი ჯვაროსნული ლაშქრობი

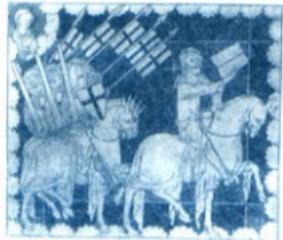
პაპი მოუნოდებს. XI საუკუნის ბოლოს ევროპის ფეოდალურ საზოგადოებას აღმოსავლეთიდან შემაძფოთებელი ამბები მოსდიოდა: მათთვის ჯერ კიდევ უცნობ თურქ-სელჩუკებს ბიჩანტიკულისათვის მთელი მცირე ჰითა ნაერთმისათ. ყველა ქრისტიანისათვის უშმინდეს ქალაქი იერუსალიმიც დაყცრიოთ და წინიდა ადგილებში ურკველი მუსლიმები გაპატონებულიყვნენ. თურქები, თურქები, აღა უშებედნენ იქ არც საკულტო პირებს, არც მღლოცველებს, არც ვაჭრებსა და მოქმედურებს.

მძიმე მდგომარეობა შეექმნა აღმოსავლეთის საქრისტოანის ბერეჯს, ბიჩანტის. სელჩუკებისათვის მზრიდან საფრანგები იმდენად დიდი იყო, რომ იმპერატორმა ალექსი კომინიონსმა დასავლეთ ევროპის ხელმინივეებსა და პაპაც კ სოხოგა, მომენტელეთო.

შეშეოთხენ დასავლეთის ქრისტიანები. რომის პაპი, ევროპის სხვადასხვა ქვეყნები, თავის ნარმომადყონელებს აზავნიდა, აცილებდა თურქებსაგან ქრისტის საფლავის დაყყრინის ამბავს.

1095 წელი იდგა. რომის პაპის, ურბან II-ის ხელმძღვანელობით საფრანგეთის პატარა ქალაქ კლირმონში შეკრიბინ სხვადასხვა ქვეყნის ნარმომადყონელები: ეპისკოპოსები და აბატები, დიდგვაროვანი ფულდალები და დარიბი რაინდები, მოქალაქეები და გლეხები. ათასობით შეკრიბილო პაპმა სიტყვით მიმართა. აუსნა დამსრუთ, აღმოსავლეთის საქრისტიანოს მძიმე მდგომარეობა, წმინდა ადგილების ნაბილება თურქების მიერ. სიტყვის დასასრულობა, პაპმა მოუწოდა შეკრიბილებს, ავღით არაღი და ქრისტის სახელით დაძრულიყვნელ აღმოსავლეთისაკუნ, რათა ესნათ წმინდა ადგილები. პაპმა ესც ბრძანა: ამ ლაშქრობის მონაბილები, აღმოსავლეთში თუ რამეთ ნადგულს იმურნით, იცემი იყსოს. ეს ამბავი, სიმდიდრეზე დახარისხულ რაინდებს, განსაკუთრებით მოწონათ. პაპის სიტყვას შეკრიბილები აღტაცებით შეხედნენ: „უფალს ასე სურს“, „უფალს ასე სურს“, გაიძახოდნენ ისინი. თანხმობის ინიშად კი, მეერდას და ზურგზე, ნითელი ნაჭრით, ჯვრის გამოსახულებას იყრებდნენ. მის გამო მათ ჯვაროსები ეწოდათ. დაინტ შზალეა აღმოსავლეთში ლაშქრობისათვის. ისტორიამ სულ რეა ასეთ ლაშქრობა იცის, რომელთავანაც განსაკუთრებით აღსანიშავია პირველი და მეოთხე თუ რატომ, ამას შემდეგი შევიტყობით.

გამოხსნა იერუსალიმისა. პაპის, ურბან II-ის მოწოდების შემდეგ ჯვაროსანთა მრავალათასანი ლაშქრი დაიმართა აღმოსავლეთისაკუნ. 1096 წელს, ჯერ ლაიბ-ლატაკი გლეხები და მოქალაქეები გვემართენ წმინდა ადგილებისაკუნ. ისინ სრულიად მოუმზადებელი, შეუიარუებელი და დაქაუჩული იყვნენ. მათ ვერც კ ნარმოედნათ, რა განსაცდელი ელოდათ ნინ. არც თვითონ იკოლონენ აღმოსავლეთის სინერების შესახებ და არც სხვებს უცემენებდნენ. ცენტრალურ საფრანგეთში შეკრიბინ და მდინარე დუნაის გაყოლებით კონსტანტინოპოლისაკუნ გაემართენ. ნინ მოუძილდა ფრანგი ბერი პიერი. დღით გაქირვებით ჩავიდნენ ბიზანტიისაში. ბიზანტიის ხელისუფლება გაოცდა:

ქრისტე ნინ მოუძღვის ჯვაროსნებს. ნიგნის მინიატურა. XIII ს.

ჯვაროსანი რაინდები. XIII ს-ის მინიატურა

ჯვაროსანთა ჩასხდომა ნავებში

ეს შეუიარალებელი ბრძოლი როგორ დაიხსნის ქრისტეს საფლავს თურქებისაგან. ურჩიეს მოლაპერებებს, არ გადასულყოფნებს მცირე ჩიაშე. არ დაშალა პიერ ბერბა. როგორც იქნა გადავიდნენ ბოსფორის მეორე ნაპირზე და შეევახნენ თურქ-სკოლუებთა შეიარაღებულ რაზმებს. სავალალოდ დასრულდა დატაცათა ლაშქრობა. ათასობით დახოცეს, ტკივილ ჩაიგდეს და მონგობად აქციეს მუსლიმებმა. მხოლოდ მცირე ნაწილმა დააღწია თავი უეჭველ სკუდილა.

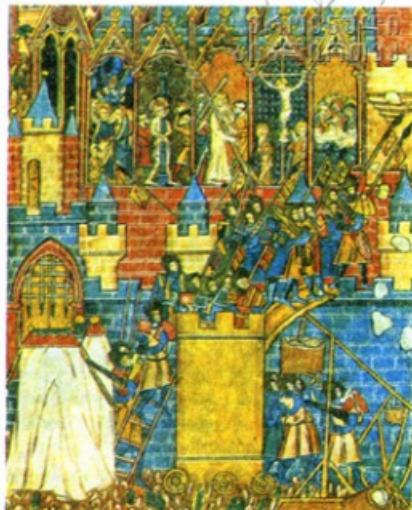
დიდებული ეროვნული ფეოდალუბი და რაინდები კი ჰულოდებინდებ ემზადებოდნენ. კარგადაც შეისალდნენ და სურსათეც მოიმარაგეს. ლაშქარს სათავეში საფრანგეთისა, ფლანდიისა და იტალიის დადგებულები ჩაივალენ. 1096 წელი ილუოდა. რაინდია ლაშქარი ბიზანტიისაცნ დაიძრა. ისინი კონსტანტინეპოლითან შეიკრიბნენ, შეისვენეს, იმპერატორის თანადგომა მიიღეს და მცირე აზიაში გადავიდნენ. ნინ ქრისტეს ჯვარი ნაიმძღვრეს. მცირე აზიაში ბევრი დიდი ქალაქი იყო, სადაც ერთმანეთის გვერდით ცხოვრობდნენ ქრისტიანებიც, მუსლიმებიცა და ეპრაულებიც. აქურები კარგი ვაჭრები და ხელოსნები იყრნენ და ბევრი სიმღიდოურეც ჭრინდათ.

ჯვაროსნებმა მძიმე ბრძოლებით აიღეს ქალაქები: ედესა, ანტიოქია, ტრიპოლი და სხვები. აქ ეროვნულის მსგავსი სამთავროები დააარსეს. 1099 წელს ისინი ერისალიმს მიადგნენ. თურქები გაავირტებით იკავებნენ თავს. ბოლოს, დიდი ბრძოლით აიღეს ქალაქი. ჯვაროსანთა მიზანი მიღწეული იყო: ნინძღდა ქალაქი ერისალიმი და ქრისტეს საფლავი გათავისუფლდა მუსლიმებისაგან. ჯვაროსნებმა აქ თავიანთი სახელმწიფო, ერისალიმის სამეფო დააარსეს.

ჯვაროსანთა ლაშქარის უკროპიდნ მრავალი საეკლესიო პირი და გულმწურებალუ მორჩილენ მიჰყებოდა. ისინი ნინძღდა ჰულიოთ ქართულებრივ ქრისტეს საფლავის გათავისუფლებას. სწორედ ისინი გვამბრიები ჯვაროსანთა სიხარუშის ამბავს. მათი გადმოცემით, ზოგიერთმა რაინდმა დაიკინა ლაშქრობის მიზანი დრა პარცვა-გლევას მიჰყევ ხელი. ისინი არ ინდობდნენ არა მარტო მუსლიმებს, არამედ ადგილობრივ ქრისტიანებსაც. ზოგჯერ ეკლესიების გაბრცვასაც არ თაყვალიბდნენ. მათ არა მარტო პაპის მოწიფება, არამედ უცალის შეგრძებაც დაიკინება. ერ ხძლეს თავიანთი სიხარუშს და მძარცველებად იქცნებ.

რაინდია ორდენები. როგორც აღნიშნეთ, ჯვაროსნებმა აღმოსავლეთში ეროვნულის მსახური ფეოდალური სახელმწიფოები დააარსეს. მუსლიმთა ნინარმდევ უფრო ორგანიზირებული ბრძოლისათვის მით აქ შექმნეს რაინდა გვერთიანებები, კაშმირები ანუ ორდენები. აქ გუერთიანების წევრებთავს ქრისტეს რაინდებს უწოდებდნენ. ორდენებს თავისი წესიდა და, დასაწყისში მიინც, საქამაო დისციპლინაც ჰქონდა. 1118-1119 წლებში შეიქმნა ტამბლიერებისა და ორანიტების (პოსტიტა-ლიერების) ორდენები. მოგვანებით, გვრმანულობრივმანა რაინდებმა ტევტონთა ორდენი დააარსეს. შემდეგ საკუნძულებში ამ ორდენებმა თავიანთი საქმიანობა კვრიპაში გადაიტანა.

ერისალიმელ ჯვაროსანთ კავშირი დაამყარა საქართველოს მეფე დაეთ Ⅳ აღმაშენებლამა, რომელიც ენრიკულულდ იპრიდა სელიუკიანებისაგან ჩვენი სამშობლოს გათავისუფლებისათვის.

ერისალიმის ალება ჯვაროსანთა მიერ
1099 წელს. XIII ს-ის მინიატიურა

ამონსაელეში ჯვაროსანთა მიერ
შექმნილი სამეფო-სამთავროები

ଡାକୋରଟିପ

ଜୁରାନ୍ଦ୍ର ହେତୁକୁମାରସି ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ମହିର ଗେରୁଶାଲାମିଳିର ଦାରୁତ୍ତିକୁ ଶେଷାବେଦ

“ଅର୍ଜୁନ ଉନ୍ଦର ଝୁଣାବାଟ, ରିପ୍ରା ରିଜନ୍ମିଲା ସାଫ୍ଟ୍‌କ୍ରିଯେଲାନ୍‌ଡ୍‌ର୍‌ଟ୍ରେନ୍‌ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି ଏମ୍‌ବ୍ୟାନ୍‌ଡ, ଫାନ୍‌ଟ୍ରେନ୍‌ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି ମୁକ୍ତିଲ୍ଲବ୍ଧ ଉତ୍ତାରିନ୍‌ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି, ରାତା ର୍ଯୁକିରନ ଗ୍ରେନ୍‌ଟାର୍ମିନ୍‌ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି ଏମ୍‌ବ୍ୟାନ୍‌ଡିମ୍ବି. ଏହି ମିଶନ୍‌ଟାଟ, ରାମିରାଫ୍‌ରିମ୍ବ ରୂପିତ ଶ୍ରେଷ୍ଠର (ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀ ଏଲ୍‌ଫିଲ୍‌ଡାନ୍), ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି ଏହି ରୂପିତ ରାମିରାଫ୍‌ରିମ୍ବର ଅଭ୍ୟାସିତ ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

ଏ ଫୋର ବିଶ୍ଵାଳିନ୍‌ଲ୍ରିନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ମିଶନ୍‌ଟାଟ ଗ୍ରେନ୍‌ଡିମ୍ବି ଏହି ରୂପିତ ଏମ୍‌ବ୍ୟାନ୍‌ଡିମ୍ବି ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀ ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

ଅର୍ଜୁନ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

“... ଏହି ମିଶନ୍‌ଟାଟ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

କୌଣସି:

- ରାତ୍ରିମ ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”?
- କେବଳ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”
- ରାତ୍ରିମ ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”
- ରାତ୍ରିମ ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

ଇତିହାସି:

ଇତିହାସି ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ ଏହି ପ୍ରେମ୍‌ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ...”

ଜ୍ଞାନାର୍ଥୀଙ୍କରେ I ଏବଂ III ଲମ୍ବକିରଣ

§ 33. ჯვაროსანთა მეოთხე ლაშქრობა

პირველი ლაშქრობის შემდეგ, იერუსალიმის გარდა ჯვაროსანებმა აღმოსავლეთში სხვა ტერიტორიებიც დაიკავეს. მუსლმები ვერ ეფურბოდნენ ჯვაროსანთა აქ გაძატონებას. XII საუკუნის 30-იან წლებში რამდენიმე ქალაქი კიდევაც ნაართვეს ევროპულებს. გადაწყდა მეორე ჯვაროსანული ლაშქრობის მოწყობა. ლაშქრობას ამჯერად გვირგვინოსნები - გვრმანისის იმპერატორი და საფრანგეთის მეფე ეფრემი სათავეში. 1147 წელს დაწყებული ეს ლაშქრობა სრულიად უძრედებად დამთავრდა.

ამასთაში ძალიან გაძლიერდა ევვიპტის სულთანი სალაშ ად დინი, იგივე სალადინი. მინ შემოუტა ჯვაროსანებს, ჯერ შეატინოვა ისინი და მალე, 1187 წელს, იერუსალიმიც აღიღო. კვლავ ატყდა განვაჭმ ევროპაში. ეკლესიის მომოღვაცით მორიგი ლაშქრობის მომზადება გადაწყდა. ამ ლაშქრობას სათავეში სამი ყველაზე გამოჩენილი მეფე ეფე სათავეში: გვრმანისი იმპერატორი ფრიდრიხ I ბარბაროსა, საფრანგეთის მეფე ფილიპ II და ინგლისის მეფე რიჩარდ ლომბარდი. ლაშქრობა 1189-1190 წლებში მოეწყო. მეფეები ერთმანეთს ექიმებოდნენ და ამის გამო, ბენგარიეთი, ბევრის ვერაცერის მიაღწის. ერთ-ერთი მათგანი, ფრიდრიხი ბარბაროსა ამ ლაშქრობიდან უკან არ მობრუნებულა, იგი მცირე მისის ჰატარა მძინარეში დაიხსრო. მისმა თანამერიდოლობამ მისი გვამიც ვერ იპოვეს. იერუსალიმი კვლავ სალადინის ხელში რჩებოდა.

გონიერი უსინათლო და რაინდთა უჯუნურება. ნინა ლაშქრობების წარუმატებლობამ აღაშევოთ რომის პაპი, სახელგანთვალი ინიუციტი მ. ის მორიგი ॥ ლაშქრობისაც მოუწოდებდა ევროპელ რაინდებს. ჯვაროსანებმა ითვირქს: ჩვენი მთავარი მტრი ევვიპტის სულთანია და ამითომ, ვერ პირდაპირ ევვიპტეს შევუტიოთ, ხოლო შემდეგ იერუსალიმისაც ადგილად დაეკირნებოთ. ევვიპტეში გადასახლელად ჯვაროსანებს ხმელთაშუა ზღვა უნდა გადაელახათ, ამისთვის დიდი სახლვათ ფლოტი იყო საჭირო. გვეძი კა ჯვაროსანებს არ ჰქონდათ. სამგერიოდ, გვიმატებებლობის საჭმეში დიდი გამოცდლება და ფლოტი ჰყავდა ევვიციის რესუბლიერა. ჯვაროსანებმაც ვენეციას მიმართეს: ევვიპტეში გადასახლელად გვეძი აგვიგეთ.

ვენეციის მეთაური იმ დროს იყო ოთხმც წელს გადაცილებული მოხუცი, თითქმის ორივე თვალით უსინათლო, ენრიკე დანდოლო. მან უკადლეთ მოუსმინა ჯვაროსანებს. მოხუცმა დანდოლომ კარგად იცოდა, გვეძის აგებას ბევრი ფული რომ დააშირდებოდა, ხოლო ჯვაროსანებს ფული არ ეწეროდა. დანდოლომ მოახსენა: ჩვენ საჭირო რაოდებით გვეძის აგებათ, თქვენ კა ამისათვის 85 ათასი მარა უნდა გადავინახოთთ (მარკა ფულის ერთეულია). ჯვაროსანებმა ვერც კი ნარმილობინებს, რამდენაც დიდი თანხა იყო ეს და დათანმმდენები. დათუმცელ დროში ვენეციელებმა გვეძი ააგეს, ახლა ჯვაროსანებს ფული უნდა გადახდათ, ფული კი ამჯერადაც არ ჰქონდათ. ამით კარგად ისარგებლა ჸევანძა და შორსმტერე-ტერმა დანდოლომ და ჯვაროსანები თავისი მიზნებისათვის გამოიყენდნენ.

ვენეცია და ბიზანტია აღმოსავლეთთან ჯვარობაში კრიტიკული დონეზე მდგრადი და დამატებით განვითარებული იყო. კონსტანტინოპოლის აღდას სულ ადგილობრივი, აზიმუნებდა დანდოლო ჯვაროსანებს, თანაც აქტუებდა: იქ ბევრ სიმდიდ-

იერუსალიმის მეფის ბეჭედი

სალადინი

ჯვაროსანთა მიერ აღმოსავლეთში აშენებული ციხე-სიმაგრე

ერთმორწმუნე ბერნები, გაძრცევები და უამრავი სიმდიდრე იგდეს ხელთ. ბიშანტიის იმპერია დაცა. ვენეციას აღარ ჰყავდა მეტყეტე. ჯვაროსნებს კი დააგინერდა გვიპტეცები და ერუსალიმიც. მათ ბიშანტიის აღმულზე, ჯვაროსნული სახლმწიფო, ლათინთა იმპერია დაარსეს.

ასე გამოიყენა ქვეყანმა დანდოლომ ხარი და უფროური ჯვაროსანი რაინდები თავის სასარგებლობიდ. ლათინთა იმპერიამ 1261 წლამდე იარსება. მცირე აჩიაში გადასულმა ბერნებმა ადგილობრივ ხალხთან ერთად, რომლებიც ნეკეთის სახელმწიფოში ერთიანდებოდნენ, დაიპროცეს კომსტანტინოპოლი და აღადგინეს ბიშანტიის იმპერია. მაგრამ ძელი სიძლიერე და დიდება, მას უკვე აღარ ჰქონდა.

საქართველო და ტრაპიზონის იმპერიის დაარსება. ჯვაროსანთა მეოთხე ლაშქრობის დასაწყისში, საქართველოს მეფე დიდი თამარი იყო. ქართველები ყურადღებით აღენებდნენ თვალს ბიშანტიაში მიმდინარე მოელენდს და შეკვადნენ, ბიშანტიაში შექმნილი მდგრადარეობა საქართველოს სასარგებლობების გამოიყენებინათ.

შემდეგის სამერიტა-აღმოსავლეთით უტკელესი დროიდან ცხოვრობდნენ ქართველური ტომები, ლაშქები. ეს ადგილები XIII საუკუნის დასაწყისში ბიშანტიულებს ეყრდნობათ. თამარის ბრძანებით, ქართველთა ჯარი შევიდა ლაშქების ქვეყანში და დაიკავა მისი მთავარი ქალაქი ტრაპიზონი. ქართველებმა ეს დაარსეს აღალი სახელმწიფო, ტრაპიზონის იმპერია. სათვემზე კი დააყენეს საქართველოს სამეფო კარი აღნიშვნილი, თამარის ნათესავი (მამიდაშვილად ერგბოდა თამარი), ბიშანტიის მამინდები იმპერატორების მიერ გამოდევნილი ალექსი კომენტოსი. ტრაპიზონის იმპერია საქართველოს უძაღნაფიც ქვეყნად ითვლებოდა. ქართველების მიერ დაარსებულმა ამ სახელმწიფომ იარსება 1461 წლამდე, თბილისი ლაშქრობამდე.

მეოთხე ლაშქრობის შემდეგ. 1217-1270 წლებში კიდევ ოთხი ჯვაროსნული ლაშქრობა მოეწყო. ამ ლაშქრობებს რაიმე მნიშვნელოვანი ტერიტორიები ჯვაროსნებისათვის არ მოუტანია. ევროპის ფეოდალურ საზოგადოებას აღარც აინტერესებიდა საკით ლაშქრობები.

მოუტედავად ამისა, მოლიაბად ჯვაროსნულმა ლაშქრობებმა უდიდესი როლი შესარტეს ევროპისა და შინის ქვეყნების დაახლოებისათვის. გააქტიურდა ვაჭრობა, კულტურული მიღწევების გაცვლა და გაცნობა. ევროპული საქონელი აჩიაში გატონდათ, შიომური კი შემოქონდათ ევროპში. ევროპული მეფეები და პაპები, თავიანთ ნარმომადგენლებს აფხაზენიდნენ შორეულ ქვეყნებში, რომელსაც ქიოფესი ცნობები ჩამოქონდათ ევროპში. მათი წყალობით ბერი რამ გაიგეს ევროპულებმა მონღლოლებზე, ჩინელებზე, ინდოეთის სიძლიდეებზე. ამ მოგზაურებს საქართველოშიც შემოუნახავთ საყურადღებო ცრობები.

პაპი ინკვენტი III

XIII საუკუნის შეუ ხანებში მონღლოლთა სატაბატო ქალაქ ყარაყორუმში ჩაეყიდა როგორც „მარტინ პირველი“ პაპის წარმომადგენლი პელინ კარპინი. მან პაპის წერილი გადასცა დიდ ყაუნს. აյ უკანასკნა იტალიულ მოგზაურის ქართველი უფლისნულები დაფიც ლამბის ტე და დაფიც როსულანის ტე. თავისის მოგზაურობის ჩანანერებით პლანი კარპინმა ბევრ ევროპელს გააცინო მონღლოლი და მათი სახელმწიფო.

საუკანგვითის მეფის ლურ IX-ის დავალუბით კიდევ ერთმა ევროპელმა, ფლანდრიელმა ბერმა გიორგი რუბრუკისმა იმოგზაურა აღმოსავლეთი. ნაბა შეუ ჰინა, მონღლოლი, ჩინეთამდე მიგრიდა; კუკასიჩეც გამოიირა და თავის მოგზაურობის ძალიან საინტიერესო ნიჭიც დაწერა.

XIII საუკუნის ბოლოს ინდოეთში, მონღლოლთასა და ჩინეთში იმოგზაურა ვენეციელმა მარკუ პელომ. მან ყაზინის კარზე რამდენიმე წელი დაყო. როცა უკან დაბრუნდა, მისი თავგადასავალი და ნაამბობი ტალვე წიგნად გამოიიცა და სიამოვნებით კითხული დადგრენ უწოდის.

ამრიგად, ჯვაროსამულ ლაშერობებს უკვალოდ არ ჩაუვლია. მათ გააფართოეს ევროპელთა ცოდნა აღმოსავლეთა და შეოფლიონება.

დანართი

ბასილი ეზოსმოძღვარი („ცხოვრება მეფეთ-მეფისა თამარის“ ავტორი) ტრაპიზონის იმპერიის შექმნის შესახებ.

„მონიშვნა თუ გადასტურებისას კედლის მეტყველებისათვის აჩისა მონიშვნის შეგას მისია, ანტიოქიისა და კუშტისა ქარაბათ, ეკვივე მთამილითა და მრავალითა ადგილითა. შემონარჩო თამარ ჩეკელისაგან კვათონ ანგლოზნი, მრავალ დღე არ გაუგრძნა, მომტკიც მისაც ყოველთა დამატება და აღავნია ყოველთა საუმრისა. უკანასწერი მათგან უფრო შეიკეთება მისცა ლოგიზმულ ოქტო, თურ მათთვე და ყოველთა მონისტერითა გამსაყოფლად. ნარევებს მონიშვნის იგი და მინიჭინებს რა კუნძულობრივობისათვის, ესმა შევება ზორქებითა ალექსის, აბგარია, რომელმან ძმასა თეოსა ისაკ თევდორ დამწერა და მეფისა ნარევი. ეს ყოველთაურია მორისტი კაცი იყო, და შეკულტურულ მეფისია, გარდა უმეტეს ანგრიშისათვის საბავლი იყო ყოველთა მიერ. ინდია სიდიდე იგი იურისა, რომელი მეცეცა თამარს და ნარევლი მათ მონიშვნითა.

ცნა რა ეს თამარ მეფემან, ნაცვლად სხვა უფროისი ნარევებნმ მათ წმიდათა მიმართ, და ამით უმეტეს არცხებულ ემშვი. ხოლო კარისისმა მეფება ზედა ბერძენიასა, ნარევებისა, მეცირეები კამიტ ლიხთა-იქინონ და ნარევებ ლიხთა, ტრაპიზონ, ლიმანი, სამიკრონ, სიმიკრონ, კურასტიტი, კუტეირია, ამისტრია, არაელა და ყოველი აფევლი ფედლალინისა და პონტიური, და მისცა ნათესავა თურქა ალექსის კარისონისა, ანდრიონიეს შევილა, რომელი იყო მაძინ თურ წინაშე თამარ მეფისა შემოსულებილი.

კონსტანტინოპოლის აღების მონანილე ურანგის მონათხრობი

ერთ დაწეს, კოდაციტ ხანარი კურნინა ქალაქის იმ უბანს, რომელიც ერთმანეთისაგან ჰყოფდა ფრანგებს (ე.ი. ფრანგონებს) და ბერძენებს. ცეცხლი მოყდო და ქალაქი ინკვიდ. ხანარი მოული დამტ და მეორე დღეს, საღამიშვილ ურანგელებოდა. დანარჩო მეტე მეტე საფრანგების სამ უდიდეს ქალაქში ექვიმოდა ურთად...

მე ჩინო სინდისით დაუმომიშებ, რომ მოყვალი სუსტენის გამსაყლობაში, ერთ ქალაქში, ამჟღვი სიმდიდრე არაენდეს.

30თებერი:

1. როთო განსხვავდებოდა მეოთხე ლაშერობა პირველისაგან?
2. რატომ ხელდათ ვენეციელებს პიზანტიელები?
3. როგორ გამოიყენა დანდოლომ ჯვაროსნები?
4. როგორ შეაფასებდით მეოთხე ლაშერობის შედეგს?
5. როგორ მოიქცა თამარ მეფე?
6. რა შედევები მოიტანა ამ ლაშერობამ ევროპისათვის?

დავალება:

დაწერეთ, როგორ შეიცვალა ჯვაროსნული ლაშერობების ხასიათი მეოთხე ლაშერობიდან.

პარტ VI

აზია შუა საუკუნეებში

თავი XIII. მოცლოლები

§ 34. ჩინგიზ ხანის სახელმწიფო

ცხენოსანი და მოისარნი. ცენტრალურ აზიაში, იქ სადაც დღეს მონღოლეთის რესპუბლიკაა, უძველეს დროში ცხოვრობდნენ დღუებინდელი მონღოლების ნინაპრები. ამბობენ, ძველი მონღოლები ჰუნების ნათესავები, მათმავლები არიან.

მონღოლები ველურ ცხოვრებას ენეოდნენ. მათი უმთავრესი საარსებო საშუალება ცხენი იყო. ბაგჟელობიდან უბელი ცხენებზე ისხდნენ, ცხენით ნადირობდნენ და ცხენზე დავ კადებოდნენ. ცხენის უმ ხორცია და რძეს მიირთმევდნენ და ცხენის ტყავი ემოსათ. ტყავილად როდი ამბობდნენ: „მონღოლი ცხენზე არ იბალება, მაგრამ ცხენზე ჩირდება, ცხოვრობს და კუდება“. ცხოვრობდნენ ტომებად ანუ ულუებად. ხინრად ერთმანეთსაც მტრობდნენ. მონღოლები თავიანთი ოჯახებით – ცოლებითა და შეილებით, მოხუცებითა და ბავშვებით, ცხენებსა და ტყავგადაყირულ ურმებზე შემოქვედარი, მუდმივად საძოვრების ძებული იყვნენ. მათი უმთავრესი იარაღი მშევლდა და ისარი იყო. მონღოლი მშეღრუბი მძლავრად, შეუცდომლად, ზუსტად ტყავრცნიდნენ ისარი. ჰერნდათ მოულე მახვილებიც.

მონღოლები თაყვანს სცემდნენ ცას, მზეს, ვარსკვლავებს და სხვადასხვა ბუნებრივ მოღლებებს.

ჩინგიზ ყავნი. XII საუკუნის ბოლოს მონღოლთა ერთ-ერთმა ტომის ბელადმა, თემუჩინმა, დაამარცხა ყველ მონიანალმდევე, გაუერთიანა მონღოლთა ტომები და უძლიერესი სახელმწიფო შეიქმნა. 1206 წელს მონღოლთა ყრილობაზე (ყურულეთაზე) თემუჩინ ყველა მონღოლთა ბბრძანებლად ალიარეს და უნილეს ჩინგიზ ყავნი (ციი მოლუნილ, ცათა მპყრობელი). ჩინგიზ ყავნმა თავისი სახელმწიფო ასეთანირად მოაწყო: ყოველი ათი ათასი მეომარი შეადგენდა ერთ დუმანს, რომლის სათავეში დუმან-ნინი იდგა; დუმანი იყოფიდა ათასულებად, ასეულებად და ათასულებად. მონღოლთა ჭარში უმსაცრესი დისკიპლინა იყო. ომში ხშირად დედანულიანად მიდიობდნენ, ამიტომ მონღოლ მეომარს უკან დახუცა არ შეეძლო. უკან ხომ იჯახი, ცოლი და შეილი მოსდევდა. მას ან უნდა გამარჯვეა, ან უნდა მომევდარიყო. აა, ასეთი მრისხან ძალა დაიძრა XIII საუკუნის დასაწყისში მეზობელი ქვეყნების ნინაალმდევ. მეზობელები კი იყენენ: აღმოსავლეთით და სამხრეთით კორეა და ჩინეთი, დასავლეთით კი ხორებმის სახელმწიფო. დაიწყო მონღოლთა ხანგრძლივი, სისხლიანი და ამაოხრებული დაყრობაში.

მონღოლი მეომარები.
XIV ს-ის მინიატურა

ჩინგიზ-ყავნი

მივიღეთ უკანასკნელ ზღვამდე. მონღოლთა ნარმოლენით დედამიწა ტაფასავით ბრტყელი უნდა ყოფილიყო, რომელსაც ყოველი მხრიდან ზღვა ერთყა. ჩინგიზ-ყავნმაც განიჩრახა დაცური მთელი დედამიწა აღმოსავლეთიდან დასავლეთიდან, ჩრდილოეთიდან სამხრეთამდე. „მივიღეთ უკანასკნელ ზღვამდე“, გაიძხოდნენ მონღოლები.

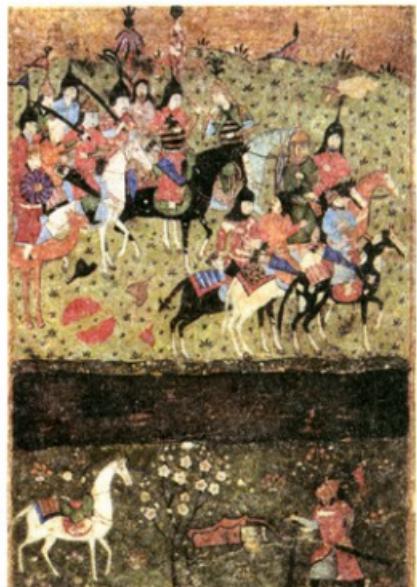
ჩინგიზ ყაენის მეთაურობით 1211-1218 წლებში მონღოლებმა ადვილად დაიპყრუ შინაამებისაგან დასუსტებული კორა და ჩინგიზი. დიდხალი სიმდიდრე ჩაიგდას ხელში. ჩინელთა სამხედრო მიღწეული აითვისეს და გამოიყენეს. ამის შემდეგ კი დასავლეთისკენ დაიძრნება.

უძლეველი ეკონია თავი ხვარიშის დღიდ შეპს მუჰამედს. ამაყობდა თავისი სახელმწიფოს სიღიდით, სიმდიდრითა და სატახტო ქალქით, ურებით. 1219 წელი იდგა. შეპს მუჰამედს მიახსენეს: აღმოსავლეთიდან ჩინენს სახელმწიფოს უცხაური და უცხონის ხალხი მოაწყდაო. რჩეული ჯარი შეაგება მონღოლებს, მაგრამ სალიეს მონღოლებმა ხვარიშმელებს. ჩინგიზ ყაენი სწრაფად მიუჟახლოვდა მუჰამედის სატახტოს, ურების. შეშინებული მუჰამედი გაიქცა. უჯაროდ დარწენილმა კასპიის ზღვის ერთ-ერთ კუნძულს შეაფარა თავი. დაამარცება ვერსაიდან მიიღო, დარდისა და ავადმყოფობისაგან აქვე, მარტოობაში გარდაცვალა. მონღოლებმა კი გაძარცვეს და დაარწიეს ხვარიშის უმდიდრესი ქალქები და სოფლები. კამყოფილ ჩინგიზ ყაენს მარტო ის ანუხებდა, რომ შეპს მუჰამედის მემკვიდრე, ჯალალ ედ დინი, გაქცეულიყო და ახლა ირანში ახალ ჯარს აგროვებდა მონღოლთა ნინააღმდეგ. ჩინგიზ ყავნმა თავისთან იხმო ერთგული სარდლები, ჯებე და სუბუდაო. ორი დუმანი ლაშქარი მისცა და დააგალა: ცოცხალი თუ მკედარი ჯალალ ედ დინი აქ მომგვარეთ და თანაც გაიცეთ, დაშვერეთ და მომხსხენეთ: რამდენი ქვეყნა უნდა დაფიცრო რომ მიეღიდე უკანასკნელ ზღვამდე.

დაიძრა მონღოლთა ჯარი ჯებესა და სუბუდაის მეთაურობით, მათ ვერც ჯალალ ედ დინი იპოვეს და ვერც ვერაფერი გაიგეს მასხე. მოგვანებით, 1225-1231 წლებში, დევნილი ჯალალ ედ დინი საქართველოში შემოიქრა, დაამარცხა ქართველთა ჯარი და აიკლო აღმოსავლეთ საქართველო. მონღოლებმა მოაოხრეს ირანის ქალქები და ქართველთა ქვეყანას მოადგნენ. ქართველთა ახალგმირდა მეფე გორგი IV ლაშა 1220 წელს დაამარცხეს, ბრძოლაში დატრეს, მაგრამ გაცუალნენ ჯურვთა საზღვრებს, იქიდან კასპიისპირუთში გაარსეს და ყიჯაბათა სამფლობელოები შეიქრნენ. 1223 წელს მდე კალასთან (მხოლისირეთში) დაამარცხეს ყიჯაბათა და რუსთა გაერთიანებული ჯარები. ბრძოლის ველზე დაჭრილი რუსი და ყიჯაბანი მოურიცეს, ერთად დაანგრინეს,

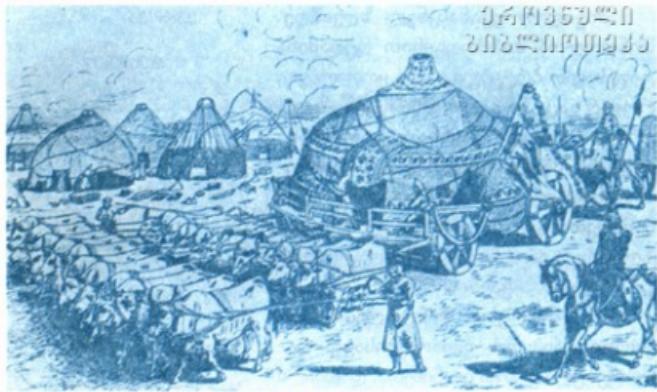
მონღოლთა სახელმწიფო 1300 წლისათვის

მონღოლთაგან დევნილი ხვარიშმაშის მემკვიდრე ჯალალებინი

ცუბილაი ყაენი

მონღოლთა ბანაკი

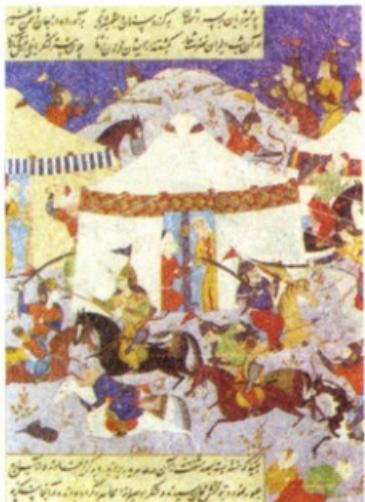
ზედ ფიცრები დაალაგეს და ასეთ ფიცარნავშე ღრეობა გამართეს გამარჯვების აღსანიშნავად.

ვერავინ შეძლო მათი შეწერება. მის შემდეგ მონღოლებმა ჩრდილოეთიდან შემოუარეს კასპიის ზღვას და უკან დაბრუნდნენ ჩინგის ყანითან. ჯებუმ და სუბუდამ ცუცულური, რაც ნახეს და გაიგეს, მოახსენეს დოდ ყაენის.

მონღოლები ახალი ლატერომისათვის ვრზადებოდნენ. 1227 წელი დადგა. ერთ დღეს უფრინებოდ დახველათ სარდლებს ჩინგის ყაენი. აჯადმყოფობა მორიოდა ქვეყნის რეგიონების. ჩინგისმ შვილები და შვილიშვილები, აგრძოთ ერთგული სარდლები იჩინ და დაარჩინა. მალე ჩინგის ყაენი გარდაიცვალა. ის დაურბალას მონღოლები, სატახტო ქალებ ყარაფირუმის ახლოს. მისი საფლაკის ადგილას მაყოლას მოცემული მონღოლებმა საიდუმლობ შეინახეს და დღესაც ვერ უძოგათ იგ.

ჩინგის ყაენს პირველი, საყვარელი ცოლისაგან ითხო ვაჟი ჰუგადა: კუტი, ჩაღატა, ოქოთა და თული. ამ მემკვიდრეობმა და მითმა შვილებმა მონღოლთა მოცელი ძალები დარჩეს და მოკლე დროში დაიძურეს ირნი და მცირე მისა, საქართველო და რუსთა ქვეყნანა. უნგრეთსა და პოლონეთსაც მიაღწენენ. თითქოს მოუახლოებებზე კიდეც დასავლეთით უკანასკნელ ზღვას. მათ უზარმაშარი იმპერია შექმნეს. მაგრამ მონღოლთა ძალებიც არ იყო ულევე. ისინიც მოიქანცნენ, დაისაჭირენ, ძალები შეუსტიშდათ. მალე ჩინგის ყაენის მეტვიდრეები ერთმანეთს დაუკიცნენ. მონღოლთა ერთიანობა მოიშალა. XII საუკუნის შეა ხანებში ერთიანის ნაცულად, მონღოლთა რამდენიმე სახელმწიფო ნაწილობრივი: ოქროს უნდა, ილანგების საყენო, ყაბალის სამეტევიდრეო და სხვები. მოუხედავდ ამისა, მონღოლები კიდევ დადგანს მიშის ზარს სკვემდნენ დაპურობილ ხალხებს.

აუზდენელი დარჩა ჩინგის-ყაენის ოცნება, მისულიყო უკანასკნელ ზღვამდე.

მონღოლი მეომრების თავდასხმა ბანაკშე. სპარსული მინიატურა

დანართი

ეროვნული
გიგანტები

იტალიელი მოგზაური პლანო კარპინი მონლოლთა ჯარის ორგანიზაციის შესახებ

„ჩინებული ხანმა პრინცა, რომ ყოველი ათი მეტორის სათავეში იდგეს ათმეტაური; ასეულის სათავეში, ასმეტაური; ათასის სათავეში, ათასისავე; ათეური ათასის სათავეში (დუბინი) – მისი მეტაური.

როცა ომია, ათეულიდან ერთმა ან ორმაც რომ უკან დაიხიოს, სკვადილით უნდა დაისაჯოს მოელი ათეული; თუ უკან გამოიწინის ერთი ათეული, უნდა დაისაჯოს მოელი მისი ასეული... ერთი სიტყვით თუ ყველა ერთად არ იხექს უკან (ორგანიზულად), მნდალებს და გამოკვეულებს ხოცავდნენ.

ისევე როგორც როცა ერთი, ორი ან მეტი შემართებითა და სიმამაცით ეპმებოდნენ ბრძოლაში და დანარჩენები კი არა, მაგრამ ამათ ხოცავდნენ. აფრიკა, თუ ერთი ან ორი მუომარი ტუკედ ჩააკრდოდა, ხოლო დანარჩენები არ ისხინდნენ მათ, მათთვის ხოცავენ.

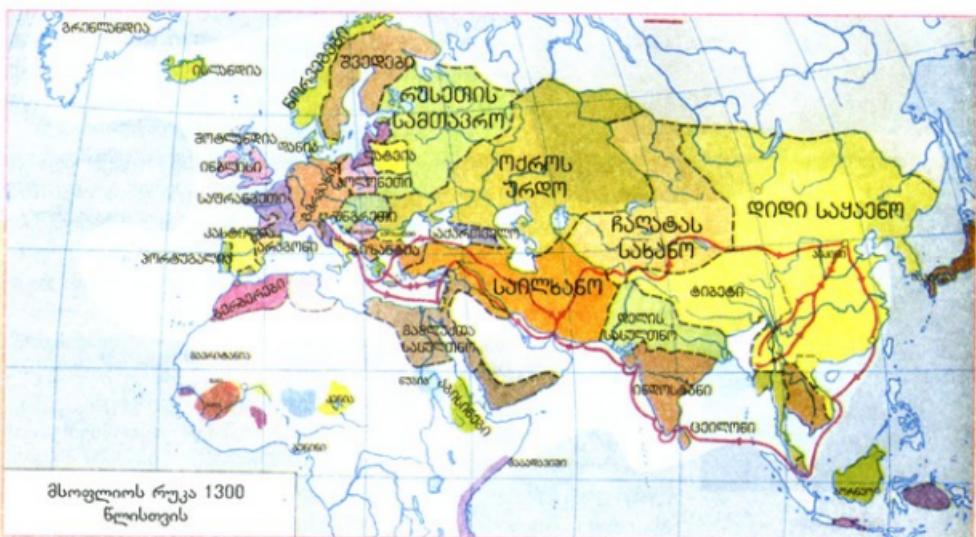
პითევები:

1. რა იყო მონლოლთა ძირითადი საქმიანობა?
2. რატომ არ შეეძლო მონლოლ მეომარს უკან დახვევა?
3. რომელი ქვეყნები დაიპყრეს მონლოლებმა ჩინების ყაენის სიცოცხლეში?
4. დაახასიათეთ მონლოლთა ყოფა-ცხოვრება და შეხედულებანი.

დავალება:

დანართში მოცემული ცნობის მიხედვით დაახასიათეთ მონლოლთა ჯარის დისკიპლინა.

§ 35. თემურლენგი და მისი სახელმწიფო მომსახურებები

თემურლენგი

თემურის სახელმწიფოს აღმოცენება. XIII-XIV საუკუნეებში შუა შინაგანი ჩამოსახლებული მონალოდები თურქელი მოდგმის აგვალიმნიუ მოსახლეობას შეერიგნენ, შეერწყნენ და მათი ადათ-წესები შეითვისეს, ისლამი მიიღეს და თავიანთ რელიგიად გაიხადეს. ამის შედეგად XIV საუკუნის შუა ხანებისათვის შუა აზიის მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი გათურქებული მონალოდები იყვნენ. ეს ტერიტორია ჩინგიზ ყავინის გაეის, ჩალატას შემცველებებს ერვით. ისევე, როგორც მონალოდერ სხვა სახელმწიფოებში, ჩალატას სამეცველორმაშიც შინაომები ატყდა. ამის შედეგად შუა აზიის ტერიტორიაზე რამდენიმე დამოუკიდებელი თურქ-მონალოდერი სახელმწიფო ნარმოძევა. ერთ-ერთი ამათვანი იყო მავრანაპრი, რომლის ცენტრად ქალაქი სამარყანდი აცილებული იყო.

მავრანაპრი ცხოვრიბდნენ ბარლასთა ტომის გათურქებული მონალოდები. ამ ტომის ბელადს, თარალი ბეჭა, 1336 წელს ვაჟი შეეტინა, რომელსაც სახელად თემური უწოდეს. ეს გახლდათ მომავალი დიდი დამპყრობელი თემურლენგი.

ახალგაზრდობიდნენ შეცოთან ცხოვრებს ეწეოდა თემური. თავის გარშემო შემოიკიდა თავშეელადებული მეომრების რამზები და ხან მეზობელ სამეფობელოებს ესმომდა თავს და ხან ვაჭართა ქარავნებს ძარცვადა. 1362 წელს იგი შევიდა სამარყანდის მაშინდელი შველობელის თუღლაკ ხანის სამსახურში. მალე მასთან უთანამშევება მოუვიდა და ახლა თუღლაკის მოქაბებები ბალხის ხანის, ჰუსეინის სამსახურში გადაეცადა. მისი და ცოლად შეირთო, რითაც ჰუსეინის ნდობაც დაიმსახურა. იმავე წელს ერთ-ერთ ძრძოლაში ფეხში მიმიდე დაიწრია და სამუდამიდ დაყოჭლდა. ამის შემდეგ უწოდეს მან ლუნგი (საარსულ-ტავუშურად კოჭლ ნინჯას). მალე მან ემირის ტიტულიც მიიღო.

მომდევნო წლებში თემურლენგმა და მისმა ცოლისძმამ ჰუსეინმა, ერთობლივად, ყველა მონინააღმდევე დაამარცხეს და 1366 წელს სამარყანდი დაისავეს. თემურლენგისა და ჰუსეინ ხანის ერთობლივი მმართველობა დიდხანს არ გავრძელებულა. 1370 წელს თემურმა დაამარცხა ყოფილი მოუგამირი სუვედილით დასავავა და თეთონ გახდა მთელი მავრანაპრის მმართველები. აქედან იწყება თემურლენგის გაუთავებელი და სისხლიანი დაპყრობები.

თემურლენგი ჩინგიზ ყავინის იმპერიის აღდეგნიერებული ბერძობდა. ამ მისნის მისაღწევად ჯერ მთელი შუა აზიის გართიანება განიჩრახა. 1372 წელს თავს დაესა და დაიპყრი მეზობელი ხორქმების სახანო. მისი დედაქალაქი ურგენჩი მთლიანად მინასთან გაასორა, მცხოვრუშინი ამონცუტა, ხოლო შემდეგ ქალაქის ერთი ნაწილი გადაახტვინა და ოქ ფერეტი დათესეს. ამის შემდეგ დაიწყო 15-წლიანი მო იქროს ურდოს მმართველ თოხთამის ხანთან. მთავარ მეტოქედ ის მიაჩნდა ჩინგიზის შთამომცველებს შორის. მრავალგზის ლაშქრობის შედეგად მან გაასაფურა მთელი კოლეგისპიროთ და შეარყიდა იქროს ურდოს ძლიერება.

თემურლენგის ჯარი თითქმის მთლიანად ცხენისწებისაგან შედგებოდა. ამიტომ ის საოცარი სისწრავით იცვლიდა ხოლმე ლაშქრობის მიმართულებას. 1380-1385 წლებში მან დაიპყრი ავლანეთი და ირანი. მოგვანებით ილაშქრა ინდოეთში, მოახორა იქაურობა. საოცარი სისასტეტით გამარცვა და დანერრია ქალაქი დელი. თემურის

სამარყანდი

ლაშქარს ყველგან ცურემლა და სკვერდლა მოჰქონდა. 1386 წლისათვის ის ამიტერგავასისა მოადგა.

თემურლენგი საქართველოში. თურქ-მონ-ლოლთა ურდოების შემოსევისას საქართველოს მეფე იყო ბაგრატ V. ქართველებმა ლირსეული ნინალ-მდევობა გაუწინა დამპყრობლებს, მაგრამ რიც-ხობრივმა უპირატესობამ თავისი ქნა. ბაგრატ V დამარცხდა. თემურლენგმა აიღო და გაანადგურა თბილისი. 1386-1403 წლებში მან რევაზერ ილაშქრა საქართველოში. განაცუთრებით სასტური იყო მეფეს, 1400 წლის ლაშქრობა. დამპყრობლებმა მთელი აღმოსავლეთ საქართველო მინათან გაასწორეს. გადაწყვეს სოფლები და ქალაქები, ეკლესია-მონასტრები, აჩეხეს ბაღები და ვენახები. ათეულ ათასობით ქართველი ამოხოცეს და 60 ათასშე მეტი ტყვედ ნაიყვანეს. მოუხედავად ამისა, ქართველობა არ დამირჩილდა თემურლენგს და არც ისლამი მიიღო. თემურმა 1403 წელს საქართველოს მეფე გიორგი VII-სთან ზავი დადო.

თემურლენგის სახელმწიფოს აღსასრული. თე-მურმა 1402 წელს ანარასთან თურქ-ოსმალებშე ბრძინიშვალე გამრჯვება მოიპოვა და მაღავე სამარ-ყანდში დაბრუნდა. იგი ჩინეთშე სალაშქროდ ემსა-დებოდა, მაგრამ 1405 წელს გარდაიცვალა. გრძა-ცვალებისთანვე, მისი სისხლითა და მახვილით შექმნილი სახელმწიფო მაღავე დაიძალა.

თემურის შემცირებიდან ყველაზე უფრო ცნობილი იყო მისი შეილიშვილი ულუგ ბეგი, რომელიც მავრანაპეს განახოდა. ემირი ულუგ ბეგი იმითა ცნობილი, რომ მან სამარყანდში შექმნა ასტრონომიული ობსერვატორია. ის იყო აგრეთვე შესანიშნავი მათემატიკოსი. მისი ასტრონომიული ცრილები და მათემატიკური მიღწევები ევროპაშიც იყო ცნობილი.

შეა მიამტი ცხოვრობდნენ და მოლვანეობდნენ XV საუკუნის დიდი პოეტები: ალიშერ ნაცონა და აბდუ-რახმან ჯამი. ისინი სამართლიანად ითვლებიან შეა მიის უდიდეს პოეტებად.

თემურლენგი დასვენების დროს

ბირთვისის ციხე, დალაშქრა თემურლენგმა 1403 წელს

დანართი

თემურლენგის არაადამიანური სისასტიკის შესახებ (ეპიზოდები სხვადასხვა ქრონიკებიდან)

თემურ ლენგის პრაქტიკი:

ირანის ქალაქ ისფაჰანში ერთ დღეს თავი მოსკეფთხე 70 ათას კაცს. მოკეცილი თავებისაგან პირამიდები ააგეს.

ინდოეთში ერთ ლაშქრობისას 100 ათასი კაცი სევდოლით დასაჯეს.

ბალდაზის ერთ დღეში 90 ათასი ადამიანი ამონეციებს.

ხორასანში (ირანის პრიუნგავა) ათასობით ადამიანი სამირულებსა და კუდლებში ცოკლად ჩამარსეს.

თემურის ჩანაწერებიდან (1398 წლის მარტის)

შესრულებული
გიგანტური იუსტიცია

ინდოეთში ლაშქრობის წინ ჩემი გვირები ამბობდნ: „თუ ჩემი და გვამყრობი ინდოეთს და დაფრინებით იქ, მაშინ ჩემის შემამიზულობას დავლუპავთ, ჩემი ჟეილი და ძისტრილი გადაგვარდებან ადგილობრივ მოსახლეობასთან შერწყოთ, მათგან შეითვისებენ თვით ენაბაც“.

გადავთალე კურანი და ჟემზედა შემდეგი სურა: ო, მოცეკველო, იმრიოლუ ურნმუნიუბისა და ურჯელობის წინააღმდეგ. სანალულმა ლეოსტეტეტელებმა განვეპარტეს გვირებს ამ სისტემების მნიშვნელობა. მათ თავები დახარეს და არაური უფრქვამო. მათმა სიწრმემ დოდად შემჩრის. თავიდან მინდოდა ყველას თანამდებობებიდან გათავისუფლება, კინც არ ეთანმიშებოდა ინდოეთის ლაშქრობას... მაგრამ მე კურ მიუღებ გადაწყვეტილება. მე მოლოდ ნუტით შეეხედე მათ. მათ მაპინვე გამოაცხადეს შზადუოზნა შესრულებინათ ჩემი სურვილი, მე დავიტონებ წყება, რომელიც მომყენეს... ჩემი მიერ შეკროილი გარი 200000 მერძოლს ითვლიდა... მე შევეჯი ცხენშე და გავემართე ინდოეთისაც ც.

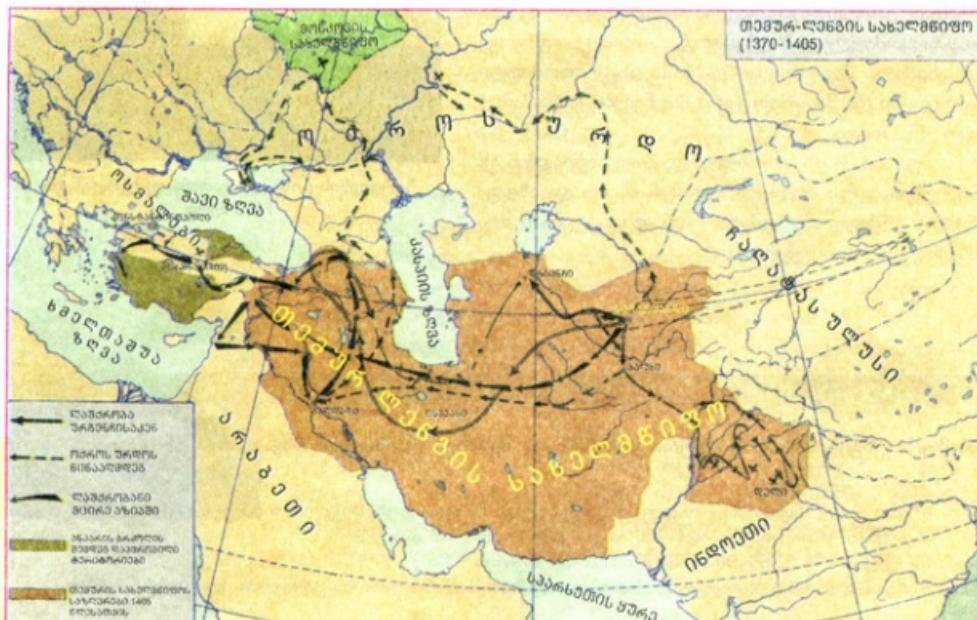
პითხვები:

1. სად აღმოცენდა თემურლენგის სახელმწიფო?
2. რომელი ქვეყნები დაიპყრო თემურმა?
3. რას მოითხოვდა იგი ქართველებისაგან?

დავალება:

1. მოძებნეთ რუკაზე, რომელ ქვეყანაშია დღეს ქ. სამარყანდი.
2. ამ გავევთილის მიხედვით შეაფასეთ თემურლენგის პიროვნება.

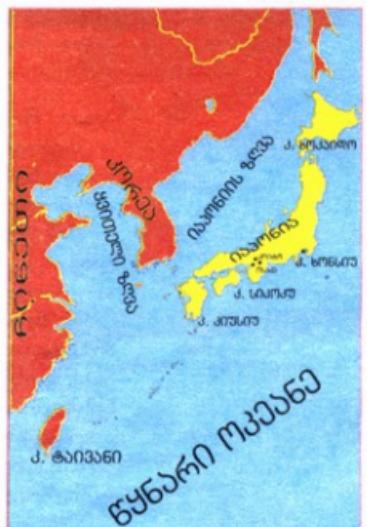
თავი XIV. აღმოსავლეთ აზია – იაპონია, ჩინეთი, ინდონეზია

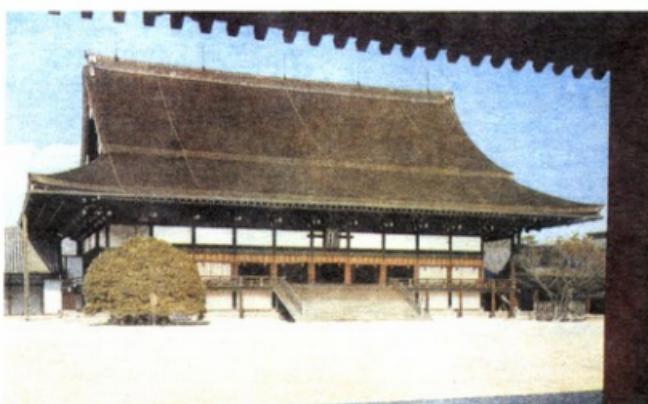
§ 36. იაპონია – ამომავალი მზის ქვეყანა

იაპონია კუნძულების ქვეყანაა, რომელიც შედგება ოთხი დიდი (ხონსიუ, ჰოკაიდო, სეუკუუ და კუსიუ) და ათასობით პატარა კუნძულისაგან. დღეს მისი დედაქალაქია ტოკიო. აღმოსავლეთიდან იაპონიას მსოფლიოში ყველაზე დიდი, წყნარი იუგანე აკრავს. ამ ქვეყანას, რომელიც ევროპულებისათვის ყველაზე შერწყული აღმოსავლეთია, ამომავალი მზის ქვეყანასაც უწოდებენ.

ფეოდალური საზოგადოების ჩამოყალიბება იაპონიაში VI-VII საუკუნეებში დაიწყო. ცალყეული ტომიტორივ გაერთიანებებში დანინაურდნენ გვაროვანული არისტოკრატიის წარმომადგენლები. ფეოდალიზმის ჩამოყალიბების პრიცესი იაპონიაში დაწერდა VII საუკუნის ბოლოდან, როცა ეს გაერტყელება დაიწყო ბუდისმმა. აჯარი ფეოდალიზმის თავისებურება ის იყო, რომ X-XI საუკუნეში მინა სახლმნიფის საუთორებას წარმოადგენდა და გლეხს მიწის განსაზღვრული ნაკვეთი ეძღუოდა. X-XI საუკუნეებიდან კი თანდათანობით ყალიბდება მსხვილი ფეოდალური მმარტი, რომელიც მემკვიდრეობით გადაიოდა მამიტან შეიძლება. ის ძალან წააგვადა ევროპულ ფეოდალურ მამულს. მსხვილი ფეოდალები, ჰიონიები, ყოველგვარი გადასახადებისაგან თავისუფალი იყვნენ. მათ ემორჩილებოდნენ საშუალო და წვრილი მიწათმფლობელები. მსხვილი ფეოდალების

იაპონია შეა საუკუნეებში

წანილი იმპერატორის სასახლიდან კიოტოში. VIII-IX ს.

სიოცხინის პორტრეტი. ნაქარო
აპრესუმზე. XII-XIII ს.

ხოლო თამარი კიოტოს მახლობლად. XI ს.

კადო. მსხვილი ფერდალები, პიონიები, იმპერატორის ვასალებად ითვლებოდნენ. ამ დროისათვის საიმპერატორო ქალაქი იყო კიოტო. მინჩეუ კერძო საუკორებეს გაჩინასთან ერთად, მსხვილი ფერდალები ხშირად ეოქბოდნენ ერთმინეთს, რაც ასუსტებდა საიმპერატორი ხელისუფლებას.

XII საუკინის ბოლოდან (1192 წ.) მსხვილმა ფერდალმა მინამოტომ დაამარცხა ყველა მონინააღმდევე და გახდა იაპონიის უმაღლესი მმართველი ანუ სიოგუნი. ამიერიდან იმპერატორი ფორმალურადდა ითვლებოდა სახელმწიფოს მეთაურად. ფერდობრივად ქვეყანას სიოგუნი მართავდა. ის ნიშანება პროფესიის მმართველებს, პრევეტებს (სულ ასეთი 66 პრევინცია იყო). მიმდევრო საუკუნეებში სიოგუნის ძალაუფლება კიდევ უფრო გაიზარდა. სუსტი საიმპერატორო ხელისუფლება და სიოგუნის ძლიერება იაპონიის თავისებურება იყო.

იაპონიის დაპყრიბა XIII საუკუნეში სკადა მონლოლთა დიდმა ყაუნმა ყუბილამ, მაგრამ მისი ორგზის ლაქერობა მარცხით დამთავრდა.

ფერდალიშმის განვითარებასთან ერთად, იაპონიაში ვითარდებოდა ხელოსნობა, ვაჭრობა, საქალაქო მურნებიბა. იაპონელი ოსტატები აბრეშუმის, ფაიფურის, ოქროსა და ვერცხლის საუცხოო ნაკრებებს ამზადებდნენ.

განსაუკორებით გაითვეს სახელი მშევნეორი მახვილების დამზადებით. იაპონერი მახვილები გაჰქონდათ გასაყიდად ჩინეთში, კორეაში, ინდოჩინეთის ქვეყნებში.

ევროპელებისათვის იაპონია დიდი ხასის ჩემპიონდა გამოუცხობ ქვეყნად. პირველი ევროპელები, რომელებმც XVI საუკუნეში იმოგზაურეს იაპონიაში, პორტუგალიელები იყვნენ. მათ დაამყარეს პირველი სავაჭრო ურთიერთობები. პორტუგალიელებს პოლონ-დილები მოჰყვნენ. მოჰყვდავად ამისა, მთელი შეა საუკუნეების განვილობაში, ამომავალი მზის ქვეყანა ევროპელებისათვის უცხო სამყაროდ ჩინებოდა.

იაპონელი მეომრები მონლოლების ნინააღმდევე პრძოლაში. XIII ს.

დანართი

სამურაები

სამურაების, სამხედრო-ფეოდალთა ფეიის სახელნოდება ნარმოდება იპონური სიტყვიდან სამურაუ და ნიმუშს მიახურებას, კინგებს გვერდით დგომას. სამურაები პრივილეგიურ მეომართა წილებას ნარმოადებენდენ, ერთიანფებოდნენ, ლიერ ფეოდალს, უშაალოდ სიოფუს ეროვნისლოდნენ ანუ მისი დროშის ქვეშ იდენტი (პატამოტო – დროშის ქვეშ დგომა).

სამურაების იდეოლოგია აისახა იპონიის საგმირო ეპოქებში, რომელიც გმირებულებით გმირისწევა „მმართ ტურნის სალოს შესახებ“. საბრძოლო ეპოქები ზეინისტიკურების საფუძველზე შეიტნა. მას ასრულებდენ ბრძა მუსიკოსები. ამ ნანარმოებები გადმოცმულია სამურაების მსოფლიშველებისა – „მუსიკის ქან“ – ბუშიდო, რომელიც აც საფუძვლად ვდი ბუშისტების ნარმოდებები ბუშისტების შესახებ. ბუშიდო ნარმიადებული სამურაების ქვეფის, ნიმუშისა და ნიკების კრებულს. მისი ღირსებისა და მორალის კოდექსს. ეს ოჯორებურ კოდექსი აეალ-დებულებდა სამურაის ჩრმინია და კრიტიკული გმახუროს თავის ბატონს, რომლისაგანაც იგი ხელფასს ნამურაის სახით ბრინჯით ილებდა. ასევე მოისახედა მისგან უფროსისადმი, მათისა და ბატონისადმი უსატყვე მოიწიოდება. „ბუშიდოს“ ნებისმიერი დარღვევა და საქციელო, რომელიც შეუძლიკოდა სამურაის ღირსებას, მას თვითმელელიმსაც უბიძებდა, რომელიც განცილელი რიტუალის საბით ხრულდებოდა. ეს იყო მუკლის გმიფუატერა – ხარაკი.

სამურაები
ბიბლიოთის

სამურაი

პითხვები

1. ევროპის სახოგადოების რომელ ფენას შეიძლება შევადაროთ იაპონელი სამურაები?
2. ვინ იყო სიოფუნი?
3. რით ყოფილან განთქმული იაპონელი ოსტატები?

დაცალება:

დაფიქრდით და უპასუხეთ, რატომ უნოდებენ იაპონიას „ამომავალი მზის“ ქვეყანას.

ვეროპელი
მოქანურების
ჩასვლა იაპონიაში.
1600 წ.

§ 37. ჩინეთი ანუ ხატავთი კოსტა

ჩინეთი შუა საუკუნეებში

ჩინური ტაძარი – ჰაეგუდა.
X-XII ს.

მეცნიერი შსახურთან ერთად
მოის კალთაზე. აპრეშუმი.

XII-XIII ს.

ხატავთი, ასე უწოდებდნენ ჩინი ნინაპერის ქვეყნას, რომელსაც დღეს ჩინეთი ჰქვას. ესაა აღმოსავლეთისა და მსოფლიოს ერთ-ერთი უძიდესი ქვეყანა, სადაც დედამიწის მოსახლეობის თითოების 1/5 ცხოვრობს. დღეს მისი დედაქალაქია ჰენაინი.

სუი-ს დინასტია. შუა საუკუნეები ჩინეთისათვის, ისევე როგორც ევროპისათვის, მეზოდები ბარბაროსების თავდასხმებით დაწყებული არის. V-VI საუკუნეებში ჩინდილოეთიდან თავს ესმოდნენ თურქეულ-მონღოლური მოდგმის ტომები, რომელიც დიდ ზომის აყნებდნენ გაურითარებული ჩინეთის სოფლებსა და ქალაქებს. პოლიტიკურად დაქარცმაცემულ ქვეყნას არ შეეძლო მტრების მოგერიება. აუცილებელი იყო გაერთიანება. ერთიანი ჩინეთის ჩამოყალიბება დაიწყო VI საუკუნის ბოლოდან. ჩინდილოეთ ჩინეთის სარდალმა ვენ დიმ მოიგერია ბარბაროსები, გაერთიანა ჩინდილოეთ და სამხრეთ ჩინეთი და ერთიანი ჩინეთის იმპერატორი გახდა. მან ჩაუყიდა საფუძველი სიუს დინასტიას. ამ დინასტიის ხანმიელები ბატონობის პერიოდში (589-618 წწ.), აღდგა საქალაქო ცხოვრება, სოფლის მეურნეობა.

როგორც ეგვიპტისათვის ქუნძა სასიცოცხლო მნიშვნელობა ნილოსს, ასევე ჩინეთისათვის უძიდესი მნიშვნელობა ჭენდა მდინარეებს ინდისისა და ხუანხეს. ამ მდინარეებით ინდისის კუცული მინდვრები. VII ს-ის დასაწყისში, იმპერატორ იან დის ბატონობისას, ამ დიდ მდინარეებს შორის გაიყენეს დიდი არხი, რომლის სიგრძე ათას კილომეტრზე მეტი იყო. მის მშენებლობაზე მილიონზე მეტი კაცი მუშაობდა. გაიზარდა სარწყავი ფართობი. მოპყავდათ ბრინჯი, ხორალი, სხვადასხვა სახის ბრინჯული.

ტან-ის დინასტია. VII ს-ის დასაწყისში, ჩინდილოეთ ჩინეთის დიდია ფეოდალობა, ნარმოშობით თურქ-მონღოლმა, ლი იუანმა, დაამარცხა სუის იმპერატორი და ძალაუფლება ხელში ჩაიგდო. გაბატონდა ტან-ის დინასტია. ამ დინასტიის ბატონობის პერიოდში (618-907 წწ.). ჩინეთის იმპერიის დიდ ძლიერებას მიაღწია. განხორციელდა სახელმწიფო რეფორმები. ჩინეთი დაყო დიდ ოლქებად, რომელთა სათავეში იმპერატორისაგან დაიმსული მოხელე იდგა. მინების დიდი ნანილი იმპერატორის საუკუთრებად ცხადდებოდა. ჩინელ გლეხს ეძღუდა მინის მცირე ნაცენტი. აქ მოწული მოსახლით გლეხს თავისი ოჯახიც უნდა გამოვიკება და სახელმწიფოსათვის გადასახადიც ეძღია.

იმპერატორის მოხელეთა თევითნებობა, გადასახადების ზრდა, გლეხთა უკანონოფილებას ინკვედა, რასაც ბშირად აჯანყებები მოსდევდა. IX საუკუნის ბოლოს ცენტრალურ ჩინეთში დაიწყო გლეხთა დიდი აჯანყება, რასაც ზედ დაერთო ჩინდილოეთიდან ბარბაროსთა ახალი თავდასხმები. ყოველივე ამან თანდათანობით დაასუსტა ტანის დინასტია და X საუკუნის დასაწყისში მინ ასებიობა შენყვატა.

სუნის დინასტია. შემოქრილი ბარბაროსების ნინააღმდევ

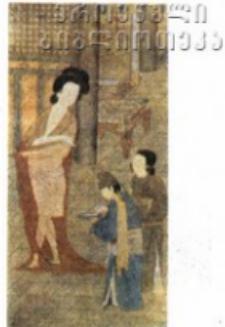
მრიცლებში სახელი გაითქა ერთ-ერთმა სარდალმა ჩაო ხუან ინმა. 960 წელს საიმპერატორო ძალაუფლება ჩაიგდო ხელში და საფუძველი ჩაუყარა ახალ სუნის დინასტიის, რომელმაც XIII საუკუნის 70-იან წლებამდე, მონღოლთა დაპყრობამდე იარსება.

სუნის დინასტიის იმპერატორები თავს მთელი ჩინეთის მმართველებად თვლიდნენ, მაგრამ ბევრი პროვინციის მმართველი იმპერატორს არ ემორჩილებოდა და თითქმის სრული დამოუკიდებლობით სარგებლობდა. სუნის დინასტიის იმპერატორებს ხანგრძლივი ომება ჰქონდათ როგორც ჩინდილოელ მეზობლებთან - თურქ-მონღოლებთან, ისე ვიტონამთან, უილერებთან და სხვებთან. ამ ომებში X საუკუნის ბოლოს გარკვეულ ნარმატებშაც მაღლიერს. XII საუკუნის მეორე ნახევრიდან სუნის დინასტია იმდენად დასუსტდა, რომ ვერ გაუნია ნინაალმდებობა ჩინდილოეთიდან შემოტრილ მანჯურულ ტომებს. ხოლო XIII საუკუნის დასაწყისიდან ჩინეთს მონღოლები შემოესვენენ.

მონღოლთა ბატონობის ხანი, ჩინითვის უკუ კარგად ცნობილმა ჩინგის ყანმა 1211-1213 წლებიდან დაიწყო სუნის დინასტიის ჩინეთის დაპყრობა. ჯერ ჩინეთის ჩინდილოეთი დაიპყრეს მონღოლებმა, ხოლო ყუბილი ყანმა (1259-1294 წწ.) გაატეხულა დანარჩენ ტერიტორიების დამორჩილება. მონღოლთა ბატონობა მძიმე ტეირთად დაანვა მოსახლეობას. განადავრდა სოფლები და ქალაქები. დახელივნებული ოსტატები ტევებად მიპყვდათ. დამყრობლების ნინაალმდე ჩინეთში არაერთი აჯანყება მოხდა. განსაუთრებით აღსანიშნავი XIV საუკუნის შეუ ხანები მომზდარი „ნითელდოლპანდიანთა“ აჯანყება (დოლპანდი თავზე მოსახვევია). ერთმანეთი რომ ეცნოთ, აჯანყებულებმა თავზე ნითელი ნაჭრები შემოიხვევს. აქედანაა მათი საერთო სახელი, „ნითელდოლპანდიანები“. სახალხო-განმათავისუფლებელი ომი თითქმის ოც წელინაადს გაგრძელდა. 1368 წელს დამპყრობლები ჩინეთიდან განდევნენ. ქვეყნის გათავისუფლებას კი ეკონომიკური და კულტურული აღძვლობა მოჰყევა.

კულტურა. VII-XIII საუკუნეებში ჩინეთის ეკონომიკამ და კულტურამ დიდ განვითარებას მიაღწია, განსაუთრებით ტანის დინასტიის დროს. ჩინელ გლეხებს მოჰყვადათ ბრინჯაო, ჩია, აბრეშუმი, ბაშბა. ჩია და აბრეშუმის ქალები ჩინელ გაჭრებს მეზობელ ქვეყნებშიც გაქვინდათ.

ჩინელმა სახულეულებმა განავითარეს და სრულყველ იურიგულიფრი დამწერლობა. გმოიგონეს საწერი ქალალდი. ტან-ის დინასტიის დროს ფედებალუ ჩან იანში გმოიცა გმიეთი „ფედებალუქის მოამზე“ (ამ გმიეთმა

გამოსახულება პერიშემის
ნაფერზე. VIII ს.

საოფლის სკოლა.
ნახატი აბრეშუმზე. სუნის
დინასტიის პერიოდი

ჩინელი მოხელეები

სასოფლო სამუშაოები ჩინეთში. სუნის
დინასტიის პერიოდის კედლის მხატვრობა

Rinjani лауреаты

XIX საუკუნემდე იარსება). გაზეთს სპეციალურ დაზღვშე ბეჭდავდება. ჩასა ფრანგული ამოქრიდებან ტექსტს, გადაუსვამდენ სალებას, გადაყრავდება ქალალდა და გაზეთიც მხად იყო.

IX საუკუნის ბოლოს ჩინელებმა გამოიგონეს თოვფისნამალი, დენთი. მაღა გამოიგონეს კომპასიცი (X ს-ში). სუნის დინასტიის დროს ლითონის მოწყებთან ერთად ხმარებაში შემოვიდა ქალალდის ფულიც.

ამ პერიოდის ჩინეთში ინწრებოდა მშევნეობი ლიტერატურული ნაწარმიერები. VIII-IX საუკუნის ტანის დონასტიის ბატონიძის პერიოდს „ჩინეთის მოქმინის ოქრის ხანა“ უწოდებენ. ამ პერიოდს პერტები – ლი ბაი და ლუ ფუ განაგრძობდნენ ძვლი ჩინერი პოეზიის ტრადიციებს. იქნებოდა მატიანები. არქიტექტორები აშენდნენ საოცარი სილამაზის სასახლეებსა და ტაძრებს – პავონებს, რომლებიც ჩინელი ოსტატების მიერ იყო მოხატული. მაშინდელი ჩინელი ოსტატების ხელოვნებას დაუსაც აღტაცებაში მოჰყავს მნახევლები.

დანართი

პითევაბი:

და ფუ – „სიმღერა საბრძოლო ეტლებზე“

კენება-ვაბა დასა ჩინეთში ჯულისნამები,
ახალ სორცებს კულუ მიერტენ იმპერატორი.
რაღ გვინდა სხვის მინა-წყლით, სხვის სამღლები,
ჩენ ხომ ისედაც ვართ ვეღა ქვეყნის პატრიონი?
ნერთვ მუსუმე, მშრალებელმა არ იცის ხსლა,
რომ კვეყნის მაცოცხლებლი პრინცეს ადგილას,
ბალაბ-ბულახებს თუ ცუდანაბაბა ულვად ნახავს
და სარწყელა მცენარები ხარის აცვილდა.
რა საძლებს ბავშვებს! მინას კაცი სტირილა ვერნებ,
როგორ მიხსნა და როგორ თესონ მარტი ქალებმა?
მათ არ კუოფათ ამისაზე ძალა თუუ ლონე,
სამაგიეროდ აქტა სამყიფად ტანჯებ-ნეალება.

ტან-ის დინასტიის კანონმდებლობიდან

618 წელს მიღებული კანონით სცემილით ისჯებოდა ის ადამიანი, რომელიც შემდევი სახის დანასულს ჩაიდგნდა:
დალატი, ყაჩალიბას, მცელელობას და დეზერტირობას.

619 წლის კანონით ამას დაგმატა სცემილით დასვა
ქურდობის, ქრთამის აღების და სახელმწიფო ქონების
მისაციქისათვის.

პითევაბი:

1. როდის დაიწყო ფეოდალური ურთიერთობების განვითარება ჩინეთში?
2. რომელი დიდი მდინარეები გაედინებან ჩინეთში?
3. რომელი დინასტიის დროს იქნა გაყვანილი დიდი სარწყავი არხი?
4. სოფლის მეურნეობის რომელი დარგები იყო განვითარებული ჩინეთში?
5. როგორ შეაფასებდით ჩინური კულტურის მიღწევებს VII-XIII საუკუნეებში?

ჩინეთის დიდი კულტური. დაიწყო
მშენებლობა ჩ. წ. ნ. აღ.-მდე 200
წელს და დამთავრდა XV ს-ში.

დავალება:

და ფუს ლექსის მიხედვით დაახასიათეთ, როგორი სოციალური მდგომარეობა
იყო ჩინეთში VIII-IX სს-ში.

§ 38. ინდოეთი, ზღაპრული ქვეყანა

გუპტების სამეფო. IV საუკუნისათვის ინდოეთი ათობით პატარ-პატარა სამთავროდ იყო დაუცმაცებული. სამთავროების სათავეში მთავრები ანუ რაჯები იდგნენ. რაჯებს თავიანთ სამთავროში განუსაზღვრელი ძალაუფლება ჰქონდათ. მათ საშიახერში იყვნენ მრავალრიცხოვანი შედერობა ანუ ქშატრიები. დიდი გავლენა ჰქონდათ ქურუმებს, რომლებსაც ბრაჟიანებს უწოდებდნენ. მთავრები და ბრაჟიანები დიდი მინათმისლობებულებიც იყვნენ.

IV საუკუნის ბოლოს ჩრდილოეთ ინდოეთის ერთ-ერთმა მთავარმა (რაჯამ) ჩანდრაგუპტამ დაა-მარცა ყველა მზიობელი და დიდი სახელმწიფო შექმნა. დამარტინბლის სახელის მიხედვით ამ სახელ-მწიფოს გუპტების სამეფოს უწოდებენ. გუპტების სა-ხელმწიფო განსაუთირებით გაძლიერდა V საუკუნის დასაწყისიდან ჩანდრაგუპტა II-ის დროს. ამ დროიდან გუპტების სამეფო ინდოეთის უდიდეს ნაწილს ერთოანებდა.

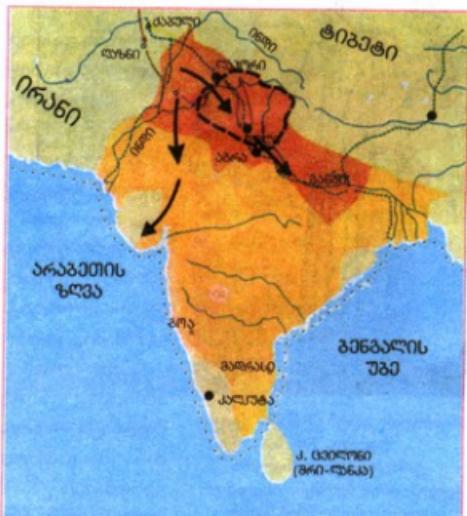
კუტეტებისძროინდელ ინდოეთში ჯერ კიდევ
მცენარი თავისუფალი მეთემზე გლეხი იყო. ისინი
მაჟაშავებდნენ სათემო მინებს და იხდიდნენ
ახლომდენივე გადასახლებს. ინდოეთი თბილი ქაუჩანა
და გლეხებს აქ ნელინადში ორი და სამი მოსავალი
მოჰყვადათ. იყენებ მონებიც, რომელსაც გრძალებულ-
რებით მძიმე სამუშაოებზე იყენებდნენ (სარწყავი
რისების გაყვანა, დიდი მშენებლობები და სხვა).
ნდოეთის თავისებურება ის იყო, რომ უძველესი
ძროიდან მთელი სახორცადოება იყოფებოდა განსა-
ურთებულ ჯვალუბადა ანუ კასტებად. განატონე-
ული კასტა იყო ქურუმბისა (ანუ პრაპარატი) და
ხერებისა (ქმატრიები), მათ მოჰყვებოდნენ ა-
აიშები (თავისუფალი გლეხები და ვაჭარ-
ელოსნები), კველები დაბალ კასტას შეადგინდნენ
უდრები (მონები ან ყოფილი მონები).

კულტურის სახელმწიფოში მონობა თანადათ-ობით ისპონოდა და საფუძველი ეყრდნოდა კულტურულ საზოგადოებას, მაგრამ ეს პროცესი დიდითა და ძლიერ სალიან ნერა მიმდინარეობდა.

არაპთა შემოსულები. დელის სასულონო.
აპარაჯები (დიდი მთავრები) და რავები გამოტენებით ეპროდონენ ერთმანეთს, რაც ასუსტებდა გვევევანას. VIII საუკუნიდან გახმორდა არაპთის ასევე საედასხმები ინდოეთშე ჩრდილოეთიდან და დასავაუთიდან. არაპთმა სცადეს ისლამის გავრცელება. სულიმა ინტენსური დაყყორობითი ლაშქრობები საუკუნის დამდგრადა წილი, თურქული მოდების მნიშვნით სულთანმა მაჰმედმა, თავისი მეფობის როს, ჩივიდმეტჯერ იღავეს ჩრდილოეთ დარღვეულის გამარცვალები, ათეულ ათასობით წმონიურა. თავისი სატახტო ქალაქი ლინი

ტრანსლიტერაციი
VIII ს.

→ මාසෙන්තුවා ආපේරුජෝග දී සැක්සොජි
දියුණු තුළ

• სახელმწიფო აკადემია

20514-235160

కు వారిగానికి ఉపాయాలకుసాగితాడు

Ապրանքագործություն ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

XIV 633.536% 0334.337%3013%

საქართველოს
მთავრობის XV კანკურსი
დაგენერირებული

10.000-15.000 €

ავგანტიის კლდეში გამოკვეთილი
რარბაზი. VII ს.

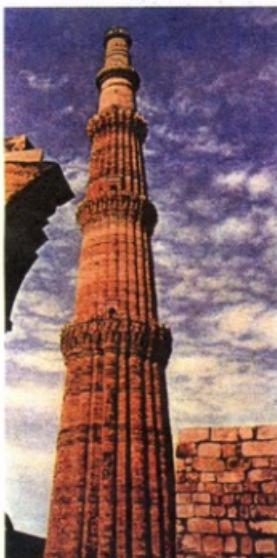

ახალი სასუელონ არ იყო მტკიცე სახელმწიფო, რაჯები და სხვა დიდებულები მუშაობიად ექიმებოლოგნებ ერთმანეთსაც და სულთანსაც. ამით კარგად სარგებლობდნენ დამპურობლები. XIV სასუელონს ბოლოს დელის სასუელონ დაიყრო და საძინოლად ააოხრა თემიტ-ლეჩება.

ინდოეთის კულტურა. მთელს აღმოსავლეთში უძველესი დროიდან ინდოეთი აურაცხელი, ზღლორული სიმღიდოსის ქვეყნად წარმოდგენათ. ეს მართლიც იყო. ინდოეთის სიმღიდორე იქმნებოდა გლეხების, ხელოსან-ოსტატთა შრომით. ეჯ უხვად მოჰყვადათ ბრინჯა, მჟრის ლურნამი, პიტროსბი, სანელობლები, უძირავი ბოტვინული.

ინდუსტის ქალაქებში სავაჭროდ ჩამოდიოდნენ ჩინეთიდან, შუა ჩინიდან, ირანიდან. არაბმა ვაჭრებმ, რომლებმაც VIII საუკუნეში შეაღწიეს ინდუსტი, დაინყეს ინდური საჯონლით ვაჭრობა. აფური ნანარმი ვაჭრონდათ არაბებთში, ჩინილო აფურებაში, ბისანგუაში და კრისტიანული ქა. სწორედ არაბი შუამავალი ვაჭრების მეობებით გაიცინა კრისტიანული ინდური ქასკოლი, სალიბაჯები, სანელებლები.

ხელმარჯვე ინდოელი ოსტატები ქსოვდნენ უნაჩეს ქსოვილებს აპრეზუმისა და ბამბისაგან. უფროვასესი იყო სპილოს ქველის ნაკითობანი. მათი დამუშავება ძალიან როგორც გახდლათ. ოქროს, ვერცხლისა და სპილოს ქელასაგან აკითხდნენ სხვადასხვა სამკულებებს და ჭურჭელს. ოქროსა და სპილოს ქვალს ჭანდა ეგრძოდა ჰისამობდათ ა იყონიბორინ.

მინარეთი კუტბ-მინარი ქალაქ
დაღმი, XIII ს.

ତ୍ରିକାଳପ୍ରକ୍ରିୟାଲୀ ନିଷ୍ଠାରୀ
ପ୍ରାଣଶିଖରୀ ଶେରନ୍ଦ୍ରମା ବସନ୍ତମୁଖ
ଶ୍ଵରାନ୍ତମନ୍ଦର୍ଗର୍ଭବାସତାନ

ନୀରୁଳଟି

პუდას ამბავი – ქართულად „სიბრძნე ბალავარისა“

ନିର୍ମାଣକାଳେ ଶ୍ରୀରାମ ପାଦରୂପଙ୍କୁ ରୂପଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲାମା । ଶ୍ରୀରାମ ଅନ୍ତରୁକ୍ତ ପ୍ରାଚୀତାମାତ୍ର, କ୍ରିସ୍ତଭ୍ୟାନକାଳରୁ ଏହା ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ଉତ୍ସବରୂପରେ ମିଳିବା ମନ୍ଦିରରୂପରେ ମନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଇଛି । ଏହାର ପାଦରୂପଙ୍କୁ ପାଦରୂପରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ପାଇଁ ଏହାର ପାଦରୂପଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ପାଇଁ ଏହାର ପାଦରୂପଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ପାଇଁ

XI საკუთრივო ქ ლეგისტრაციული და მატება და ქართველობის
სამყოროში პირებისად, ხერინებისა და თარგმანის დიდმა ქართველობა მოიცავს
ექვთიმე ათხოვდა, ხოლო ხერინებისადმი იგი ვეროვნულ ერთწერ თარგმნებს.
შესაბამის კონკრეტულ მატებაზე პოპულარული ყოფილი ინიციატივა და კორლატის
ქართველობის სისტემის ნოვენტი.

ପ୍ରମାଣିତ କାହାର କାନ୍ତିରେ ଅନୁଭୂତିରେ କାରନ୍ତୁଳା, ଦ୍ୱାରନ୍ତୁଳା ଏବଂ
ଦ୍ୱାରନ୍ତୁଳା କ୍ରିକିଟିଲାନ୍ତରେ ପ୍ରମାଣିତରେ ମନ୍ଦିରରେ ଯୁଦ୍ଧନ୍ତରେ ପାଇଛି।

ლუგენდა დელის დაარსების შესახებ

ქ. დუღის დარსების თარიღად მიჩნევულა 340 წლი. მასთან დაკავშირდით ინდურ ზეპირსიტურულებაში მრავალი ლუგინდა არსებობს. ერთ-ერთი ლუგინის მიხედვით, ინდუის ძლიერის გამზებელად ანგავალს, მეტა მაგალის სამჯელოდან შეკვეთის სკოტი (ქს სკეტი) დაუსაც დგას ქ. დუღის კუტურისათვის (ქსოვი) გადმოიყენას და თავის სამჯელოების დაფუძნებს. ანგავალი მარინე გუუ-რისტულება ნიანარმულებულის, რომ სკეტის დატერა ადგილობრივ არ შეიძლებოდა. ნიანარმულებულის ტექნიკა, სკეტი კუვა კუვა გველის მიშნების თავზე და კრიც ას გველს შენტერად, მის სახლ-კრა და სახელმწიფო დაიქცეოდა. მეტა მოუტეველის სხვა ადგილზე გველის მიშნების თავზე და კრიც ას გველს შენტერად, მის სახლ-კრა და სახელმწიფო დაიქცეოდა. მეტა, მოუტეველი და ამ ნიანარ-მერტებულებისა, სკეტის სხვა ადგილზე გადატანა უძრიანება. როგორც სკეტი მოუწეველი, მის ძროში სისხლის კუბე უნახავთ, ჭრის შოთოდ ასთ აბსინიშია ნიანარმულისათვის სამართლი ა

ଶ୍ରୀଦା. କ୍ଷେତ୍ରିକୀ ମହାତ୍ମାରାମଙ୍କା
ଅଜ୍ଞାନତ୍ରିକୀ ପାଲାଯିଥିବେ. ଉତ୍ତମାଲା. VII ୬.

მზის ღმერთის ტაძარი კონარაქში.
ფრაგმენტი. XIII ს.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

1. რას ნიშნავდა კასტებად დაყოფა? დაახასიათეთ თითოეული კასტის უფლებრივი მდგრადი რეაბილიტაცია.
 2. რატომ არის ინდოეთი უხვმოსავლიანი ქვეყანა?
 3. რა სახის საქონლი გაჰქონდათ არაპ ვაჭრებს ინდოეთიდან?
 4. როდის დაიპური თემურლენგმა ინდოეთი?

ნავალება:

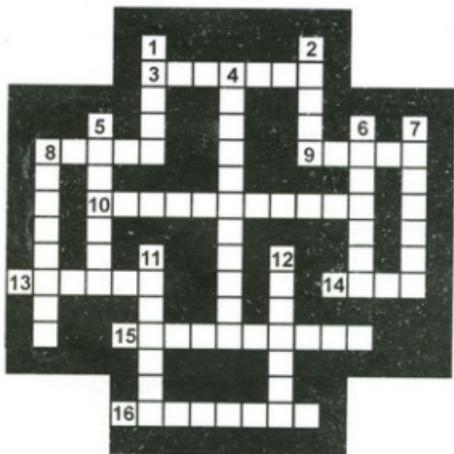
რა სიახლეები შეიტანეს ინდოელმა მეცნიერებმა მსოფლიო საჯანძეურში?

იაპონური რომანის ილუსტრაცია. ფრაგმენტი. XII ს.

პროსვეტდი №3

თარაზულად: 3. ერთ-ერთი მახარებელი. 8. ქელი რუსეთის დედაქალაქი. 9. სასანიანთა სახელმწიფო. 10. საპატირიარქო ქალაქი აღმო-სავლეთში. 13. ქალაქი ესპანეთში. 14. მარადოული ქალაქი ანუ.... 15. უესკესის სამეფოს ცენტრი. 16. აღმოსავლეთ რომის იმპერია ანუ ...

შეველად: 1. არაბთა ხალიფა, რომელმაც დაიპყრო იერუსალიმი. 2. ისლამის ერთ-ერთი მიმდინარეობის აღმსარებელი. 4. რომის პირველი ქრისტიანი იმპერატორი. 5. ბისანგიის „ჯვეროსანი“ იმპერატორი. 6. სახალიფოს ერთ-ერთი ცენტრი. 7. ჰაშის კავშირის ნამყვანი ქალაქი. 8. კელი, სადაც რუსებმა დამარცხეს მონლოლები. 11. კომისტან-ტინოპოლის პატრიარქი (IX ს.). 12. ფრანგების მაიორდომი კარლის ური ანუ ...

პრი VII

გვიანი შუა საუკუნეები

თავი XV. საფრანგეთი და ინგლისი

§ 39. ნერევის ასი ნელინადი

რატომ დაინყო ომი? XIV საუკუნეში ინგლისა და საფრანგეთს შორის ატყვაც დიდი ომი, რომელსაც ასწლიან ომს უწოდებენ. მცირეოდენი შესვენებებით, ის მართლაც ას ნელს გაფრილდა. რა იყო ამის მიზეზი?

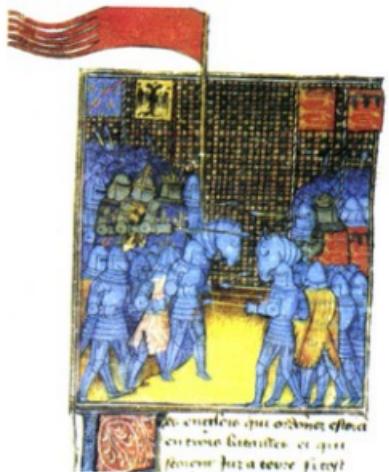
ინგლისის პლანტაგნეტ მეფების საფრანგეთში მიწები კუთხოვდათ (ისნი ხომ ფრანგელი ნარმოშობისანი იყენები). სამეფო ხელისუფლების გაძლიერებისა და გაერთიანების პროცესში, საფრანგეთის მეფებმა, არაურთი ტერიტორია ნაართვეს პლანტაგნეტებს და ახლა ინგლისელები მის დაბრუნებაზე იციდობდნენ.

მეორე და მორითადი საგაფო იყო ფლანდრის სკოთი. ინგლისური მატყულით ვაჭრობა ფლანდრისათვის იყო დაუავ-შირებული. ფლანდრის ქალაქები, განვითარებული საფე-ტოები ნარმობოთ, ინგლისური მატყულის უმთავრესი ძემსყიდ-ველები იყვნენ. საფრანგეთის მეფებმა კი დღილობდნენ, მდიდარი ფლანდრია თავიანთი გავლენის ქვეშ მოექციათ.

გარდა ამისა, ინგლისელებს საფრანგეთის სამეფო ტახ-ტები თავიანთი პრეტეზიებიც ჰქონდათ! ფილიპ IV ლამაზს სამი ვაჟი ჰყავდა. სამივე უშეილოდ დაიხოცენენ. ფილიპის ქალიშვილი იჩაბელი კი ინგლისის მეფე ელიარტე იყო გათხოვილი. ინგლისელებმა განაცხადეს, კინაძან საფრან-გეთის ტახტს სხვა მემკვიდრე არ ჰყავს, ის იჩაბელის შეილს კუთხონის (მასაც ედუარდი ერქვა).

ფრანგები კარგად მიხედნენ, რა შეიძლებოდა მომხდარიყო ედუარდის გამეფებით და იჩაბელს კატეფორიული უარი განუცხადეს. 1328 წელს საფ-რანგეთის მეფედ კაპეტინგების ნათესავი, ფილიპ ვალუა აირჩიეს. მაშინ ინგლისელებმა საომარი შეადგა დაინყება.

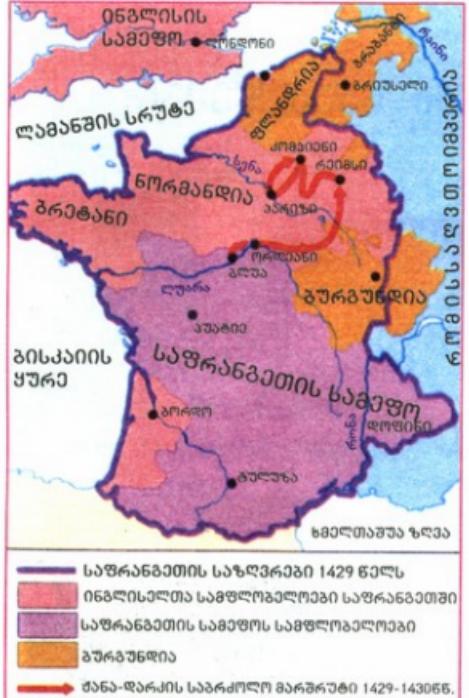
ფრანგების მარცხი. 1337 წელს დაინყო ეს ხანგრძლივი ომი. ინგლისელებმა დიდი ჯარები გადმოსხეს ჩრდილოეთ საფრანგეთში და პირველ ნარმატებებსაც მიაღწიეს. განსაუთრებით შთამბეჭ-დავი იყო ინგლისელთა გამარჯვებები 1346 წელს კრისისათ და 1356 წელს მუტექესთან. საფრანგეთის მეფე ტევედაც კი ჩაიგდოს ინგლისელებმა.

ინგლისელთა გამარჯვება 1346 წელს
კრისისათ მომოლაში. მინიატურა

მომოლა ფლანდრიისათვის

საფრანგეთი 1430 წელს

დამპურობლებმა დაკავებული ტრიუმფით იმპერიის ძარცვა დაიწყეს. ინგლისულებს აჩ საქემი არც ზოგიერთი ფრანგი დიდებული ჩამორჩეოდა. ომითა და ძარცვა-რბევისაგან შენუხბულმდე ფრანგმა გლეხობამ იარაღს მოჰყიდა ხელი. 1358 წელს დიონიუს გლეხთა დიდი ჯანყბება, რომელიც „უცემის“ სახელითაა ცნობილი (შერჩეტი უკა, ფრანგი გლეხების დამცირნაც სახელი იყო). ჯანყბულები თავს ესმოდნენ ფეოდალთა სასახლეებს, ეპროდნენ დამპურობლებსაც და ფრანგ ფეოდალებსაც. ხელი-სუფლებამ დიდი ჯარები გამზადა ამბობებულთა ნინაალმდებ, ფრანგ ფეოდალებს ინგლისულებიც მიერმარნენ და აჯანყება იმავე წელს ჩატარეს.

ომი კი კელავ გრძელდებოდა. ინგლისულებმა მტკიცებულ მოყვიდვეს ფეხი ჩრდილოეთ საფრანგეთში. საომარი მოქმედდან ახლო ძალით განაწილდა XV საუკუნის დასაწყისიდან. 1415 წელს ჩენებურთან ფრანგები კვლავ სასტუად დამარცხდნენ. ინგლისულებმა დაიკავეს პარიზიც და უფრო სამხრეთისაკენაც ნინიერეს. საფრანგეთის სახელმწიფო დიდი განსაკუდილის ნინაშე აღმოჩნდა. ამ დროის გამოჩენდა ახალგზირდა, 16-17 წლის გლეხის ქალიშვილი უანა დ'არკი, რომელიც საფრანგეთს მხსნელდა მოუვლინა.

გმირობა ორლეანელი ქალწულისა. უანა დ'არკი დაიბადა 1413 წელს გლეხის ოვაბიში. მისი მშობლები მშორმელი, პატიოსანი და ლუთიშომშიში ადამიანები იყვნენ. უანას სოფელიც დაკავეს ინგლისულებმა. იგი თანამემამულეთა დარბევას საფუთარი თვალით ხედავდა. მისი გული იცხობოდა სამშობლოს სიცავრულით და მტკისადმი სიძულვილით.

ერთხელ მას ლუთიშომბელი გამოცემადა და ალუთქა ლუთოური დახმარება ქვეყნის თავისუფლებისათვის ბრძოლაში. უანამ გადაწყვიტა მისულიყო საფრანგეთის სამხრეთში გაქცეულ ტახტის მემკიდრესთან, შარლთან, რათა თავისი განზრახა ეცნობებინა. გადაიცვა ვაჟის ტანსაცმელი და დიდი წვალებით ჩაალია დოფინთან (დოფინს, საფრანგეთის ტახტის მემკიდრეს ეძახდნენ). უანამ მას განუცხადა, რომ ლუთის ნებით, ის შეძლებდა ჯარის სარდლობას, ინგლისულთა დამარცხებას

უანა დ'არკის მიღება
შარლ VIII-სთან შენიონში.
XV ს-ის ხალიჩიდან

ინგლისელების მოურ ქალაქებს ალბა ასწლიანი
ომი დროს. მინიატურა

და ქვეყნის განთავისუფლებას. შარლი ჯერ უნდობლად შეხვდა მას, მაგრამ ბოლოს დათანხმდა. უნას ჩაბარეს ყველაზე უდისციპლინო და ცუდად შეიარაღებული ჯარი. უანამ მოკლე დროში ჯარისაცების ისეთი სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა, რომერიც არავის ლირსებია. ისინი აღართო სამშობლოს სიყვარულით, ჩაუწერება თავანნირული ბრძოლის სურვილი. მალე უანამ თავისი ჯარით სასტუად დამარცხა ინგლისელები, მრავალი სოფელი და ქალაქი გაათავისუფლა მტრისაგან. 1429 წელს, გმირული ბრძოლის შემდეგ, გაათვისუფლას ქალაქი ორლეანი, ხოლო შემდეგ კი რემისი. დოფინი შარლი, დიდი ზემით, აურითხეს აქ მეფედ. უანას ამიტომც უწოდეს „ორლეანელი ქალწული“. მისი სახელი შეიძის ზარს სკუმდა ინგლისელებს.

ფრანგ სარდლებსა და დიდებულებს შერდათ გლეხის ქალის ასეთი წარმატება და პოპულარიტა.

ერთ-ერთი ბრძოლის დროს უანა მიატოვეს. ინგლისელებმა ტყვედ იგდეს ორლეანელი ქალწული. მათ საფრანგეთის კათოლიკურ ეკლესიას გადასცეს იყო. საეკლესიო სასამართლომ კუდინობა და უშმავეულიან კავშირი დასწავა უნას. მას ცეცხლზე დაწვა მოუსავეს. 1431 წლის მაისში ქალაქ რუანი უანა ცეცხლზე დაწვეს.

გვიდა დრო. ფრანგებმა გაათვისუფლას სამშობლო. 1453 წელს დამთავრდა ასწლიანი ომიც. უანას სახელი კი უკვდავი გახდა. მოვინებით, კათოლიკური ეკლესიის მსახურები მიხვდენ, რომ უანა უსამართლოდ დასავეს. მას მოუსახეს კვედა ბრალდება და წმინდანად გმოაცხადეს.

უანა და' არყის სახელი დღესაც ყველა ფრანგისათვის ძვირფასია და სამართლანად ამაყობენ მისი გმირობით.

ასწლიანი ომის შემდეგ საფრანგეთი სწავად გაძლიერდა. შარლ VII-ის მეტვიდრის, ლუი XI-ს დროს, ის უკროპის ერთ-ერთ უძლიერს და უძლიერს სახელმწიფოდ გადაიქცა.

დანართი

ფრაგმენტი უანა და' არყის ნერილიდან ინგლისის მეფისადმი

თქვენ, მუცვე ინგლისისა და თქვენ (ჩამონათვალია ინგლისის სამეფო კარის დიდებულები)... გამოიჩინეთ ზეცოცრი შეფერისაბმის სამირილოანობა და საფრანგეთის ყველა ქალაქის კლიტნი, რომელიც თქვენ ძალიშიმუშაოთ აფილით, გადაცით ქალწულს (ე.ი. უანას), რომელიც აქ მოვლენილია ზეცოცრი შეფერის, დამრთის მიერ... ის (უანას) შზადაა მშედობანი შეთანხმებისათვის, თუ თქვენ დაუძრებით საფრანგეთს და გადატანით იმისათვის, რაც ნაართვოთ... ლუის სახელით, გმხოვთ, ნაადრ ყველინი თქვემს ჭვეულაში... თუ არა ვიძულებ მათ (ინგლისის უანას), ნებით თუ ძალით, ნავთდნენ... მე უუგალმა გმომაზმანა, რათა გვაძეოთ სალტანგიოდამ... ნუ გვწებათ იმჯდ, რომ დაუპატ-რინებით ფრანგეთა სამეფოს, რომელიც ლუის კუთხილებაა... მას მუცვე შარლი დაუფლუბა...

კითხვები:

- რა იყო ასწლიანი ომის მიზნები?
- სად განიცადეს ფრანგებმა დიდი მარცხი?
- რით დაიმსახურა უანამ ფრანგი ჯარისაცების სიყვარული?

დავალება:

ქართველებს თუ გვყავს უანას მსგავსი გმირი ქალი?

§ 40. შფოთიანი საუკუნეები

ედუარდ III

პარლამენტის აღმოცენების შემდეგ. XIII საუკუნის ბოლოს და XIV საუკუნის პირველ ნახევარში ინგლისში ბერი რამ შეიცვალა. ვაჭრობისა და ხელოსნობის განვითარებას, ქალაქების ზრდა მოჰყავა. გლეხობას ქალაქებში გასაყიდად მიჰქონდა არა მარტო მატული, არამედ სოფლის მურნეობის სხვა პროდუქტებიც. ვაჭრობამ და ფულმბა სოფელი და ქალაქი ერთმანეთთან დააყავშირა. ფეოდალურიც გლეხისან უფრო მეტად ფულად გადასახადს ითხოვდნენ, ვიდრე ძველებურად ნატურალურ დალას.

მატულით ვაჭრობასან დაკავებირებული ლორდები საძოვრებს აფართოვებდნენ და ცხრის ფარებს ამრავლებდნენ. თავიანთი საბატონი მინა რომ არ ყოფილია, ანდა გლეხებს ართმებდნენ სათბორი მიწებს და იმსაც ცხვრის საძოვრებად აქცევდნენ. ბერი გლეხი ამის გამო სრულდად გადატაცა, უსასხროდ დაწინილი გლეხი, იძულებული იყო, სხვავან ექტრა სარსეპტ სამუალება. მათი უკამაყიცლება სულ უფრო მიწრებოდა.

მდგომარეობას ისიც ართოულებდა, რომ კათოლიკური კულტისა, თავისი გადასახადებით, მძიმე ტეირთად აწევობოდა მოსახლეობას. საკულტო გადასახადებით შემოსული სამდინარე კა რომის პაპის ხსინიაში გადაინტებოდა. ამთ უქმაყილონი იყვნებოდა არა მარტო ვაჭრები და ხელოსნები, არამედ ლორდებიც.

XIV საუკუნის შუა ხანებში ოქსიონდის უნივერსიტეტში მოღვაწობდა დიდად განსაკულტური კაცი, ვან კულუფი. ის ლითისტიცეკვების პროფესიონი იყო. კულუფი, როგორც თავისი ქვეყნის პატრიოტი, ვერ ეხურებოდა კათოლიკურ კულტის მიური იმპლისის ძარცვას. მან საჯუძლოანად შეისწავლა ბიბლია, გადათარგმანა ინგლისურ ენაზე და დაამტკიცა, რომ კულტის მიური სიმდიდრის დაფრინება, არავრისტიანულია. წირვა-ლოცვა უნდა ხდებოდეს ხალხისათვის გასაგება, მშობლიურ ენაზე როგორც სახარებაში სწროია, ამზობდა კულუფი. კულუნი ლითის შეინტენ გართ და ღმერითის წინაშე კულა თანასწორი უნდა ეყოთო. რომის პაპს არა აქციო უფლება, ძარცვულის ინგლისელ ხალხს. მეცნიერებულება ღმერითმა უზომდა და არა რომის პაპმა. კულუფს მხარი დაუჭირეს მოქალაქეებმა, ლორდებმა და მუნებაც კა.

კულუფის იდეები საშიშმი აღმოჩნდა კათოლიკური კულტისათვის. ინგლისელ ხალხში კი დიდი მხარდაჭერა მოიპოვა. კლებობაც მხარს უქრიდა კულუფის იდეებს. დარიბი ხალხი, კულუფის იდეებიდან გამომდინარე, ფიქრობდა: თუ კულა ლოთის შეილები გართ და თანასწორი უფლის წინაშე, რატომ არ უნდა ვყოთ თანასწორი ყოველდღიურ ცხოვრებამო.

ამ დროს ინგლისელები ასწლიან ომში იყვნენ ჩაბმული და ომის საჭიროებისათვის გლეხებს ახალი გადასახადები დააყისრეს. ქალაქის მოსახლეობაც

ტაუერის ციხე-
სიმაგრე და ხიდი
მდ. ტერზახე

უკანასახიერო იყო ომით. სახელმწიფო, საუკუნესით და ფეოდალური გადასახადებით განამტკულმა გლოხებმა იარაღს მოჰკვდეს ხელი.

აჯანყება დაიწყო 1381 წელს კრისტის საგრაფოში და მასთან მოჰლი სამხრეთ-აღმოსავლეთი ინგლისი მოიცვა. მათ მეთაურობდა გამოცდილი ხელოსანი უოტ ტრაილური. აჯანყებულები ლონდონში შევიდნენ და მეცენათან შეხვედრა მოითხოვეს. დანაწყო მოლაპარუება აჯანყებულებსა და ხელისუფლებას შორის. გლოხებმა მოითხოვდა გადასახადების შემცირებას და საერთოდ ფეოდალური ჩაგრის გაუქმებას. ეს კი მეტისმეტად საშიში იყო ხელისუფლებისათვის. მეფემ დიდ გარს მოუყერა თვით. ცუდად შეიარაღებული და დაქასებული გლეხთა რჩხმები ადგილად დაამარცხეს. უოტ ტრაილური მოჰლეს. მოუხედავად ამისა, ამ აჯანყებამ მცირეოდნი შედეგი მანც გამოიძო. მეფე და პარლამენტი იძულულები გახდნენ, ზოგიერთი გადასახად გაუქმდინათ.

ლანკასტერების დინასტია. ფეოდალების ერთი ნაწილი უკანასახიერო იყო იმ სიახლეებით, რაც ინგლისში ხდებოდა XIII-XIV

საუკუნეებში. ისინი დავით ტრაილიცების მიმდევრები იყვნენ. მათ სურდათ მუდმივად ჰქონიდათ მაღალი სახელმწიფო თანამდებობები. ომებით მიღებული ნადალი მიეთისებინათ. ისინი სამეფო ხელისუფლებას აქტიზებდნენ, აქტერუად გავრცელებისა ასწლიანი ომი, რათა საფრანგეთი დიდი სამოლობელოები მიეღოთ. ფეოდალთა ამ დაჯდევებამ 1399 წელს დამშრ უკანასწერი პლანტაციებზეტი, მეფე რიჩარდ II და გამეფე მისი ბიძოვილი, ლანკასტერის ჰერცოგი ჰენრი. ასე ჩაუყარი საფრანგელი ახალ, ლანკასტერების სამეფო დინასტიას, რომლის პირველი ნაწილია დაწერებული ჰენრი IV გახლდათ.

ჯონ ვაკლეფი

ფეოდალური არისტოკრატის იმედი არ გამართლდა. მართალია, ასწლიან ომში ინგლისელებმა ერთგვარ ნიმუშებს მიაღწინეს (გამარჯვება ჰენრიურათ 1415 წ.), მაგრამ ეს იყო უკანასწერი ნაწილება. ფრანგი პატრიოტების თვალისწილებულმა ბრძოლამ ფანა და არეს შეთაურიობით უკან დაახვენა ინგლისელებს. ისინი ზედისედ მარცხდებოდნენ. 1453 წელს საფრანგეთისა და ინგლისს შორის დაიდო ზუგი. საფრანგეთი თითქმის მოლიანად გაინმინდა ინგლისელებისაგან.

ვარლების ომი. ლანკასტერების დინასტიის მეფები არ სარგებლობდნენ მოსახლეობის შარიდაჭერით. არისტოკრატული ნაწილების დადგაცობა ლანკასტერებს უქრდა მხარს. ის ბარონები კი, რომელიც ვაჭრობასთან იყვნენ დაკავშირებული, იორების ჰერცოგების გარეშემ დაირჩინენ. ლანკასტერების დროშის გამოსახული იყო ალისფერი ვარდი, ხოლო იორების დროშის – თეთრი. ამიტომ ამ ფეოდალურ შინობის ვარლების ომს უწოდებდნენ.

საომრი მოქმედებები 1455 წელს დაიწყო. ეს იყო დაუნდობელი და სისხლიმძღვრული ომი. დასახუბში ნაწილებას ლანკასტერების მაღნეს, მაგრამ იორებმა, რომელისაც მხარს უქრდნენ სამხრეთისა და აღმოსავლეთი ინგლისის კონონიურად ძლიერი საგაფოობი, საბოლოოთ გაიმჯოვა. ინგლისის მეფე გახდა იორებს ჰერცოგი, ედუარდ IV (1461-1483 წ.). მას ორი ვაჟი ჰყავდა. მისი გარდაცვალებისას შეიღები მცირენლოვანები იყენენ, ამიტომ მიასიე მურევობა, გარდაცვლილი გლეარდის ძმამ, კლოსტერის გრაფობა, რიჩარდმა იყიდეს. მასთან, რიჩარდმა დახოცა ძმიშვილები და თვითონ გამოვდა რიჩარდ III-ის სახელით. რიჩარდი სასტიკი და დაუნდობელი პირველება იყო. მისი მეფობით შემფეთებული ლანკასტერების გადარჩენილი ნაწილი და იორების გვერთიანდნენ და 1485 წელს დამშრეს რიჩარდ III. მათ სამეფო ტახტზე აიყვანეს ორივე დაჯდეულებისათვის მისალები კაცი, ლანკასტერების შორუული ნაოესავი, ჰენრი ტრედერი.

ტრედერების დინასტიის გამეფებით ინგლისში ინგლება ახალი ჰპოეს. ამ დინასტიის მეფობის ჰენრიოდში კადევ უფრო განვითარდა საშინაო და საგარეო ვაჭრობა, გაძლიერდა ეკონომიკა და მტკუცე საუკეთელი ჩაეყარა ახალ, კაპიტალისტურ ურთერითობებს.

უოტ ტრაილების მეფელები. მინიატიურა

დანიელი

რიჩარდ III საუთარი თავის შესახებ (შექსპირის ტრაგედიიდან)

მეხთალ ბუნებას აკუსტიკარ უსახურობით
და უფროსი, შეითმობილი გაუცილებელი
ცოცხალთა შორის ნადრევად მუცლით ნახლუტი
ნახევრადაც არ დამთავრებულს, უძველეს და საპუარის.
ძალისც კი მეყვენ, როცა იმდე გვერდით კუდგაუარ...
და ის, ესრულ მოლუწებულ მშევდობის უამსა
სხვა არაფერი დამზირებია დროს გასართობიად,
თუ არა იფა, რომ კუუბირი ჩემს მიწდოლს მზან დღეს
და ჩემის თვალით განვიტადო ეს საიმირება.

...
მძე, სიბოროებით მინც უნდა ეირჩინო თავი
და ჩაცემნარი სხვებს ამაო სიამოცება.

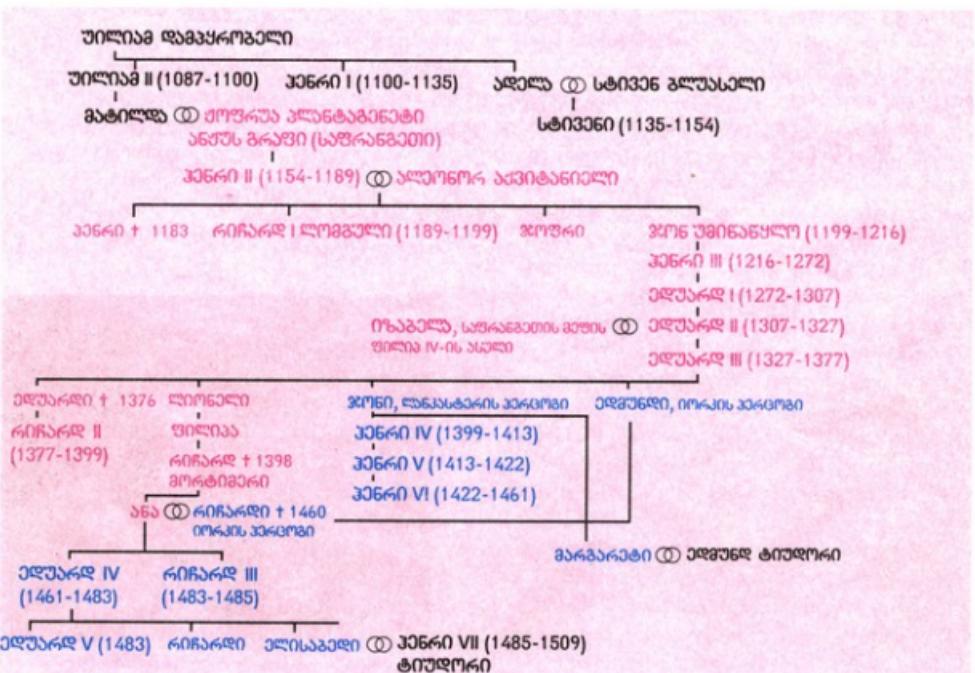
პითევები:

1. რა სიახლეები შემჩნეოდა ინგლისის ეკონომიკაში XIII-XIV საუკუნეებში?
2. რატომ აქცევდნენ ლორდები თავიანთ მამულებს საძოვრებად?
3. რას მოითხოვდა ვილეფი?
4. რატომ აჯანყდნენ ინგლისელი გლეხები?
5. როგორ დაახასიათებდით ვარდების ომს?

დაცალება:

დანართში შექსპირიდან მოტანილი ნაწყვეტის მიხედვით დაახასიათეთ რიჩარდ III.

თავი XVI. ცენტრალური ევროპის ქვეყნები

§ 41. გერმანია და ჩეხეთი XIV-XV საუკუნეებში

კარლ IV – ჩეხეთის მამა. XIV საუკუნის დასაწყისში ჩეხეთი რომის სალეთო იმპერიის შემადგენლობაში შევიდა. 1306 წელს იოჰან ლუქსმბურგელი, გერმანელი მთავარი, ჩეხეთის მეფედ აირჩიეს. ახლად არჩეული მეფე ჩეხეთში იშვიათად ჩადიოდა, სამართლოდ მისი შეილი კარლი, თითქმის ჩეხეთში გაიზარდა. კარლმა თავისი დროისათვის შესანიშნავი განათლება მიიღო და როგორც მეფე გახდა (1346 წელს), ბევრი რამ გაუცია ჩეხეთისათვის.

მისი ინიციატივით, 1348 წელს, დაარსდა პრაღის ცრობილი უნივერსიტეტი. მან გამშევნეურებინა პრაღას კრემლი, აგრეთვა შესანიშნავი ხილი მდინარე ვლტავის, კარლ შტეფნის ცოხესიმაგრე და სხვები.

კარლ IV ყოველზორად უწყობდა ხელს ჩეხეთის ეკინომიურ გაძლიერებას. პრაღა გადაიქცა მნიშვნელოვან სავაჭრო ცენტრად. ჩეხეთში დაიწყეს ვერცხლისა და სპილენძის ამონება და გამოდინობა, რითაც სამეფო ხაზინა ძალიან გამდიდრდა.

კარლ IV-ის მეფობაში მოვალეობის ითქვა: „ის ჩეხეთის მამა და გერმანიის მამინაცვალი იყო“. მან გერმანელ მთავრებს დიდი უფლებები მიანიჭა. 1356 წელს გამოსცა ე. ნ. „ოქროს ბულა“, რომლითაც აღიარა გერმანელი მთავრების თითქმის სრული დამოუკიდებლობა.

კარლ IV, მართლაც, ხელს უწყობდა ჩეხეთის კულტურულ და ეკონომიკურ დანინაურებას, მაგრამ ის იმავდროულად გერმანიის იმპერატორიც იყო. გერმანიისა და ჩეხეთის ერთ იმპერიაში გერთიანებამ ის შედეგი გამოიღო, რომ ჩეხეთში გაიზარდა გერმანული გავლენა. გერმანელ ფეოდალებს ინიდავდა ჩეხეთის სიმდიდრე და ცდლილობინენ მის ხელში ჩაგდებას. ჩეხეთის ქალაქებში მომრავლდნენ გერმანელი ვაჭრები და ოსტატები. აქაური ეკლესიის მეთაურებიც უშემციად გერმანული განსაკუთრებული განვითარები იყვნენ. პრაღის უნივერსიტეტშიც გერმანელი პროფესორები უფრო მეტნი იყვნენ. ჩეხი ნარჩინებულებიც

ჩეხეთის გერბი

გერმანიის იმპერატორი
მთავრებთან ერთად

იან პუსის კოცონზე დაწვა.
მინიატურა

გერმანელებს ბაძავდებნ ყველაფერში – ჩაცმა-დასურვებით უცხოლოების წესში. XIV საუკუნის ბოლოსათვის, გამსაუთორებით კი ჰარლ ზე-ის გარდაცალების შემდეგ (1378 წ.) გერმანელთა მოძალუბა წესეთში კიდევ უფრო გამარტიდა. ქვეყანა საფრთხის წინაშე აღმოჩნდა. მონიანება ჩეხია ადამიანები კარგად ხედავდნენ ყოველიყეს და პროტესტს გამოიუკამდნენ ამის წინააღმდეგ.

სწორედ ამ დროს გამოჩნდა ადამიანი, რომლის იდეებმა, მონოდებებმა და ცოცვურებამ ყველა ჩეხი გამოაფხსილა და გაუკრიანა. ეს კაცი იყო იან პუსი.

პუსიტური მოძრაობა ჩეხეთში. იან პუსი დაიბადა 1369 წელს ჩეხეთის სოფელ პუსინცში, ვლების ოჯახში. ადგილობრივი სკოლის დამთავრების შემდეგ, პუსი სწავლა პრაღის უნივერსიტეტში გაავრცელა და ლითოსმეტყველების დოქტორი და პროფესორი გახდა.

იან პუსი კარგად იცნობდა ჩეხი ხალხის ცხოვრებასა და მათ გასაჭიროს. გულს უკლავდა ქვეყნის გადავვარება, გერმანელთა ძალმომწერება და კათოლიკური ეკლესიის თავგასულობა. იან პუსმა გამოაცემა წერილები გერმანელთა და კათოლიკური ეკლესიის წინააღმდეგ. ის მოითხოვდა ჩეხერი ენისადმი პატივისცემასა და მის გამოყენებას როგორც სახელმწიფო მმართველობაში, ისე საკულტოი ცხოვრებაში, მეცნიერებებდა კათოლიკური ეკლესიის მომხვდელობასა და სიმდიდრისაცემ სწავლასას. პუსის ჩრები, ახლოს იყო ჩვენთვის უკევ ცნობილი ინგლისელი მოაზროვნის, ჯონ ვილეუფის იდეებთან.

მაღვ პუსის გარშემო მოული ჩეხეთი დაირჩიმა. რომის პაპმა ქალაქ კომისტანცაში საკულტოი კრება მოიწვია. იან პუსი დაიბარება ამ კრებაშე და საკულტოი სასამართლოს გადასცეს. სასამართლოში პუსს არ მისცეს საშუალება დაემტეაცებინა თავისი სიმართლე, ის ერეტიკოსად გამოაცხადეს და ცეცხლზე დაწვა მიწუსავეს. 1415 წლის ივნისში კომისტანცის ცენტრალურ მოუდაბზე პუსი კოცონზე დაწვეს. ასეთივე ბედა ეწია მის მონაფესა და მიმღევარს იურინიმე პრაღებულს.

პუსისა და ორინიმეს ცეცხლზე დაწვმ აღაშეოთა მოული ჩეხეთი. გლეხობა, მოქადაცები, თვალშინურობა ერთ მუშტად შეუცა. ჩეხეთში დაიწყო ომი კათოლიკური თვითნებობის წინააღმდეგ და ეროვნული თავისუფლებისათვის. ამ მოძრაობას იან პუსის სახელის მიხედვით, პუსიტური მოძრაობა ეწოდა.

1418 წელს პრაღაში ავგანება დაიწყო. ავგანებულებმა დედა-ქალაქიდან გააძევეს კათოლიკე ეპისკოპოსები და გერმანელი მოხელეები. იმავე დროს, პუსიტებში ორი მიმდინარეობა გამოიყეთა. ჩეხია

ძველი პრაღა

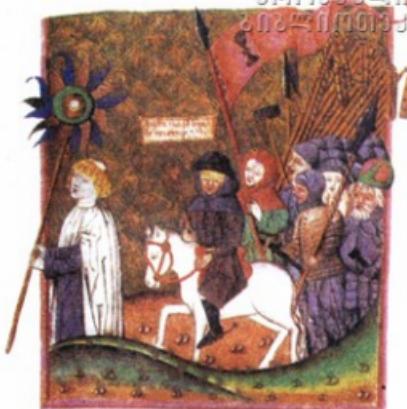
თანამედროვე პრაღა

თავადაბნაურობა, რომელიც ზომიერ მოთხოვნებს აუქნებდა (ჩეტერ ენაზე ნიკვა-ლოცვა, სუკლესიო ქონების ჩამორთმევა), ცალკე დაჯეგუდნენ. მათ მებარძიმელი ენოდათ (ბარძიმი – ჭურჭელი, რომელსაც ზიარებისას იყენებენ). ქალაქის დარიბობა და გლეხები, რომლებიც უფრო მეტ მოთხოვნებს აუქნებდნენ, პრაღის ახლოს, თაბორის მთაზე დაბანავდნენ და მათ თაბორიტები ენოდათ. მებარძიმელი და თაბორიტები ერთად იბრძოდნენ გერმანელი რაინდების ნინააღმდევე. ჰუსიტების სამხედრო მეთაური იყო ცნობილი რაინდი იან ჟიჟა.

რომის პაპის მოწოდებით, ჰუსიტების ნინააღმდევ ნამდვილი ჯერისწინელი ლაშქრობა გამოაცხადეს. 1419-1434 წლებში რამდენჯერმე ილაშქრეს გერმანელმა რაინდებმა ჰუსიტთა ნინააღმდევე. ჩეხებმა დაამარცხეს ისინი და განდევნეს სამშობლოდან.

განთავსუფლებულ ჩეხეთში მირიგა-გამგეობა ისე მოაწყვეს, როგორც ჩეხებს უნდოდათ. მეცეც ნარჩინებული ჩეხების რიგებდან აირჩიეს. რომის საღვთო იმპერიიდან გათავისუფლებულ ჩეხეთში სწრაფად განვითარდა მუსრინებაც და ეროვნული კულტურაც. თავისუფალი ჩეხეთი ევროპის ერთ-ერთი განვითარებული ქვეყანა გახდა.

ჩეხი ხალხი არ ივიწყებს თავის დიდ შეიღებს. იან ჰუსი და იურონიმე პრაღელი ერის წმინდა ადამიანებად არიან აღიარებულნი.

ჰუსიტები იან ჟიჟას მეთაურობით

დანართი

როგორ დაწვეს პრაღაში ვიკლეფის ნიგნები

XV საუკუნის დასაწყისში ჩეხეთში სწრაფად გაერცელდა ჭარბ ვიკლეფის იდეები. კათოლიკუსმა ვიკლეფი ერეტიკობად გამოაცხადეს და მისი ნიგნების განადავრება დაიწყება. ასე მოიქამდა პრაღის არქიეპისკოპოსიც.

„14 ივნისს (1410 ნელს), არქიეპისკოპოსმა პრაღანა დაწერათ ვიკლეფის ნიგნები უშუალოდ არქიეპისკოპოსის სასახლესან, უფლეს სასახლეშელი გალობრისა და ზოარების რევენს ქვეშ ისინი ცუცხლის ჰერიტენის უძევებელ სელბარტებში, სიგელებსა და მშევრის ნიგნებს. ზოგიერთი შეიძლება კიდევაც გადაარჩინება. მათ ევონათ, რომ ამით ბოლო მოუდეს ყველგვარ არცერობას, მაგრამ, უფლის ნებით, ამით უფრო დააჩარეს მისი დანება.“

მაგისტრმა იან ჰუსმა და მისმა მიმდევრობა... პროტესტი გამოიწვევს ამის გამო. მაგრამ არქიეპისკოპოსმა არ მაიკვირ მით ყურადღება და ყველა ისინი განვითარება...“

პითევები:

1. რატომ იყო საშიში ჩეხეთისათვის გერმანელთა გავლენის ზრდა?
2. რას მოთხოვდა იან ჰუსი?
3. როგორ შეხვდა ჩეხი ხალხი ჰუსის გამოსვლას?
4. რა ბედი ეწიათ იან ჰუსსა და მის მევობარს?

დავალება:

გიხესხენეთ, რა მოთხოვნებით გამოდიოდა ვიკლეფი და ზემოთ მოყვანილი ისტორიული წყაროს მიხედვით წერილობით შეაფასეთ კათოლიკე არქიეპისკოპოსისა და იან ჰუსის მოქმედება.

ს 42. ალპიური ქვეყანა შვეიცარია გიგანტობრივია

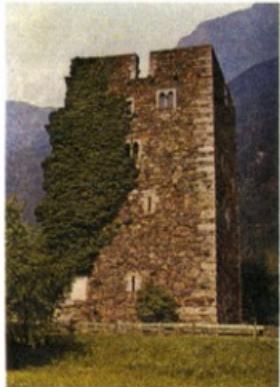
შვეიცარია მდებარეობს ევროპის ცენტრში. მას დასავლეთიდან საფრანგეთი ესაზღვრება, ჩრდილოეთიდან – გერმანია, აღმოსავლეთიდან და სამხრეთიდან – ავსტრია და იტალია. შვეიცარია მთიანი ალპების ქვეყანაა. ქვედინება ორი უმთავრესი მდინარე – რაინი და რინია. დღევანდელი შვეიცარიის დედაქალაქია ბერნი. დიდი ქალაქებია: ცოურიხი, უნდევა, ბაზელი, შაფჟაქენი და სხვა.

უძველესი დროიდან ამ ტერიტორიაზე ცხოვრობდნენ ამაყი და თავისუფლების მოყვარული ტომები – ჰელვეტები და რეტის. ძველი მსოფლიოს ისტორიიდან ვიცით, რომ ქრისტემობამდე I საუკუნეში რომის დიდ მხედართმთავარს, გაიუს ოლეონეს ცენტარს, ხანგრძლივი ომები ჰქონდა ჰელვეტებთან. მოვაინებით, V საუკუნეში ეს ადგილები დაიპყრეს ძველმა გერმანულმა ტომებმა აღემანებმა, ლანგობარებმა, ბურგუნდებმა და სხვებმა. VI საუკუნიდან კი იყო ხანგრძლივი დროით მოვკა ფრანკთა მონარქიის შემადგენლობაში.

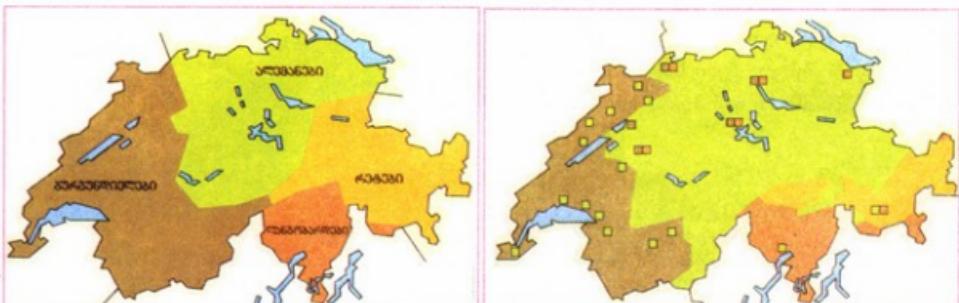
ვერდენის ხელშეკრულების შემდეგ (843 წ.) შვეიცარიის დიდი ნანილი გერმანიის მეცებებს ერგოთ და რომის საღვთო იმპერიაში გაერთიანდა. შვეიცარიის სამხრეთი ნანილი იტალიურ გვალების განიცდიდა, დასავლეთი კი – ფრანგულისას. ასე თანდათანობით ყალიბდებოდა თანამედროვე შვეიცარიის ეროვნული სახე.

XI–XII საუკუნეებში გამოიკვეთა ამ ქვეყნის თავისებურებაც. მოსახლეობის ერთი ნანილი მთამ ცხოვრობდა და ერთიმერისაგან დამოუკიდებელ ოლქებს ანუ კანტონებს ქმნიდა. ყველაზე უფრო დიდი კანტონები იყო: შვიცი, ური, ცუვა, უნტერვალდენი. შვიცის სახელის მიხედვით, შემდგომში მოულ ქვეყანასაც შვეიცარია (შვეიცარიულნაც) ეწოდა. მოსახლეობა აյ ძირითადად მესაქონლეობას მისდევდა. აქარი ცხვარი და ძროხა განთქმული იყო პროდუქტების გადასახლებით. ამ ტარადიციას შვეიცარია დღესაც ინარჩუნებს და ეს პატარა ქვეყნა ხორცისა და რძის პროდუქტების ნარჩენებით მოულ მსოფლიოშია ცნობილი.

მდინარეების ხეობებში კი აღმოცენდნენ ბარის კანტონები თავიათი ქალაქებია. ბაზელი, ცოურიხი, უნდევა და სხვა ქალაქები XIII საუკუნიდან მიიშვნელოვანი საკაჭრო ცენტრები ხდებიან. 1293 წელს ალპელმა მნიუქმებმა აღმოაჩინეს ალპების მთებზე გადასახლელი გზა, სენტ-გოტარდის უღელტეხილი. ამ უმოკლესი გადასახლელით ჩრდილოეთი ევროპის ქვეყნები დაუკავშირდნენ იტალიისა და ხმელთაშუა ზღვის აუზის ქვეყნებს. შვეიცარიის ქალაქები ევროპის საკაჭრო გზების

კაშუა ურში

შვეიცარია

ცენტრის აღმოჩნდენ. ამან კი დააჩვარა მათი ეკონომიკური და პოლიტიკური მნიშვნელობის ზრდა.

გერმანიის იმპერატორები, განსაკუთრებით კი პაპსბურგები, ყოფელად ფრიდრიხ და ვიტორიუს კანტონების დამორჩილებას. 1291 წელს პაპბურგთა მოძალუების წინააღმდეგ, მთის რამდენიმე კანტონში დადო ხელშეკრულება. მა ხელშეკრულებით შექმნა შვეიცარიის კურინი ანუ კონფედერაცია. XIV-XV საუკუნეებში მას შეუკრთდნენ მთისა და ბარის სხვა კანტონებიც. ერთანი ძალით მებრძოლმა კანტონებმა მიაღწის იმას, რომ 1499 წელს გერმანიის იმპერატორებმა ცენტრული კონფედერაციის დამოუკიდებლობა.

ამ მოვლენებთან ერთად, XV საუკუნიდან შვეიცარიას ერთი მთმე პრობლემა შეექმნა. ალპების ჯანმრთელ ბუნებაში გაზრდილი შვეიცარიულება შესანიშნავი მეომრებიც იყვნენ. ევროპული მუსეუმი და დიდებულები, პაპებიც კი, ცდილობდნენ გულადი და ერთგული შვეიცარიულები დაქტირავებინათ. მათ იყვნებდნენ როგორც ჯარში, ისე პირად მცველებად. დღვიდე ცნობილა გამოსქმა: კარიბში შვეიცარი დგასო. ეს ტრადიცია შეუსუნებიდან მოდის, ვინაიდნ პაპებსა და ევროპელ ნარჩინებულებს სასახლის მცველებად უმეტესად შვეიცარიულები ჰყავდათ. ამისათვის ათასობით ახალგაზრდა გაჰყვდათ ქვეყნიდან. ამ მოვლენამ ეროვნული ტრაგედიის სახე მიიღო. შვეიცარიელმა პატრიოტებმა მხოლოდ XVI საუკუნეში შეძლეს პრობლემის ნაილობრივ მოგვარება. მოგვიანებით მეომრებად და მცველებად მათი დაქტირავება შვეიცარიაში საბოლოოდ აუკრძალა.

ძველი და თანამედროვე ციურისი

დანართი

ამბავი ვილენელმ ტელისა

აესტეტიკულ ჰაბსბურგებს სურდათ კანტონების დამორჩილება. ზოგიერთი კიდევ მოაქცეს თავიანთი გაელინის ქვეშ. მათ შორის იყო ურის კანტონიც. ამ ოლქის სიველ ბურგლასხი ცხოვრისძლა და ცვლა იცნობდა ფალადუშ ტელას, მას დიდ პატივს სცემდნენ სამართლიანობის, სიმამაცისა და მრომისმოყვარეობის გამო. ამ ოლქების ზედამხედველად ჰაბსბურგებმ ვინწეუ პეტერი გამოიტანეს. იგი ბოროტი და დეპოტი ადამიანი იყო. ამ იცოდა შემთხვეულება არც მოხვდების, არც ბავშვების და არც ქალისა. ყველასგან მოწურ მორჩილებს მოითხოვდა.

ერთხელ ტელის სოფელი ჰქონდრმ ჩამოიარა. სოფელის მოუდინებ ჰერცოგის ქვედა და პრინცა ყველას თავი დაკარათ მისთვის. იგივე მოითხოვა გოლშელმ ტელისგანაც, რჩეც მტკიცე უარი მიიღო. მათი ჰქონდრმ სამონადი გამოიცდა-სასველმ მოუწყო მამაც შეკეცარებულს. მოუდის ბოლოს ტელის მცირელლოვანი შეიღი დაკარა, თავზე ვალი დახადო და მამს უპრისნი ისრით ჩამოვარდნ იგი. ტელიმ გამომატებულა დიდი წერისყოფა და მშელდომის თასტატობა. მისმა ნატურალურობის ისარმ ვაშეს ვაპი ისე, რომ ბავშვს არაური დაშავებობა. გაედა ცოტა ხანი. ტელმა მური იძია ჸესლურის. მოუძა იყო და სახალოზ აჯანყების დრომა ააფრიადა. ტელის ამბავი მოედას შეკეცარიას მოიდო. მასშე ბევრი თერმულება შეიმჩნა. დიდი გვრმანელმ პოუტმა და დრამატურგმა, ფრიდრიხ შილერმა, შეკეცარელ გმირს მოუძლენა შესარიმნავი პეტა „ვილენელ ტელი“.

პითავავი:

1. რომელი სახელმწიფოები ესახლერება შევეიცარიას?
2. რატომ ჰქონდა სენტ-გოტარდის გადასასვლელს დიდი მნიშვნელობა?
3. რით იყვნენ განთქმულნი შევეიცარიელები?
4. რა იზიდავდათ ჰაბსბურგებს შევეიცარიაში?

დანართი:

დაწერეთ, რა საშიში პრობლემა შეექმნათ XVI საუკუნეში მამაც შევეიცარელებს?

ვილენელ ტელი იცვლის სახეს ზოგარებსა და ცემულებები

თავი XVII. თურქ-ოსმალები და პირანტიის იმპერიის აღსასრული

§ 43. თურქ-ოსმალები

ოლებთა სახელმწიფოს აღმოცენება. გვეხსენოთ თურქ-სულთანთა დაპყრობები. მათ მთელი მცირე აზია დამორჩილებს. აქ ჩამოსახლებულ თურქულ ტომებს შორის თავისი მრავალრიცხოვნებით გამოიწვიოდნენ თურქი ოლებთა. XIII საუკუნის შუა ხანებიდან ისინი მცირე მნიშვნელოვანი დასაცემი ნაწილში ცხოველიდნენ. მათი უმთავრესი საქმიანობა, როგორც მათი ნინაპრებისა, მესაქონლობა იყო, თუმცა, თანდათანობით, მნიშვნელობებისაც ეჩვენდნენ. თურქ ოლებთა ცალკეულ ტომთა პირველი გამარითანებული იყო ვიზუალური, მისმა შეიღმა ისმარმა (1282-1326 წ.). კი პირველმა დაინიჭა მეზობელი ლეგების დაპყრობა. ისმარმა სახელის მიხედვით, თურქ ოლებთა ძალები, ისმალები, ხოლო მათ სახელმწიფოს, ისმალითი შეიქვება.

2. დიდი დაპყრობების დასახიის. თურქ ისმალების ძლიერი არმია ჰყავდათ. მათი ჯარი შედგებოდა მრავალრიცხოვნი ცხენოსნებისა და ქვეთით თურქი მოლძეულებისაგან. XIV საუკუნიდან მათ დაზიანებენ ე.ნ. „იანიჩარები“. თურქები, მეზობელი ან დაპყრობილი ხალხებისაგან იტაცებდნენ ხოლმე 8-10 წლის მოზრდებს, ზრდიდნენ მათ მუსლიმური სულისკვეთებით და ამზადებდნენ სამხდვრო საქმიანობის. ასეთ მეომრებს „იანიჩარები“ (ნიშანებს „ახალ ჯარს“) ეწიდებოდათ. იანიჩართა ჯარი, თურქთა არმიის რჩეული გვარდია იყო. მათი რიცხვები ხუთი ათასიდან XIV ს-ში იცი ათასამდე განჩარდა (XVI საუკუნისათვის). იანიჩართა შორის ძალიან ბევრი იყო საქართველოდან გატაცებულიც. თურქებმა მაღლ არტილერიაც გაიჩინეს და მრისხანე ძალად გადაიცენენ.

XIV საუკუნის შუა ხანებისათვის ისმალებმა თითქმის მოელი მცირე აზია დაკავეს. 1354 წელს მათ გადალახეს ბოსფორ-დარდანების სრუტე და ბალკანების ნახევარუნძულის დაპყრობა დაიწყეს. დასუსტებული ბიზანტია ველარ უწევდა თურქებს ლირსკეულ წინააღმდეგობას. სულთან მურად I დროს (1359-1389 წ.) თურქებმა დაიპრეს ბულგარეთის, რუმინეთისა და სერბიის დიდი ნანილი.

სამხრეთის სლავებისათვის განსა-

ისმალების სულთნები

თარიღი 1453
სამხრეთის სლავებისათვის

თურქი მეომრები

თურქელი გალერები შავ ზღვაზე

კუთურებით მნიშვნელოვანი იყო ტრაგედია, რომელიც დასრულდა სერბიაში, კიოსოვოს ველზე. თურქთა წინააღმდეგ ბრძოლები მათ უნგრელებიც ეხმარებოდნენ. სლავთა გაერთიანებული ჯარი 80 ათას მეომარს ითვლიდა. სულთან მურად I-ს სამჯერ მტკი არმია ჰყავდა. 1389 წლის 15 ივნისი იდგა. საბრძოლოდ გამზადებულ თურქთა ბანები შეიძარა 18 წლის ახალგზმრდა სერბი მიღებ იმპერიი. მან მიაღწია სულთანის კარს, შეეგდა შევ და ხანგლით მოედა მურად I. სერბი პატრიოტი თურქებმა ხმლებით აჩეხეს. თასალთა სარდლობა იყინოს მოკლელი სულთანის მემკვიდრე ბაიბიზე I-მა. კიოსოვოს ველზე გაჩადა სისხლის მდგრადი ბრძოლა, რომელიც თურქთა გამარჯვებით დამთავრდა. სლავებისათვის ეს იყო უდიდესი ტრაგედია. სამხრეთის სლავები ხანგრძლივი დროით მოექცენ თურქთა უდილს ჭეშ. თურქ-სამხრეთის წინააღმდეგ გმირულად იბრძოდნენ აღრიატების ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მცხოვრები აღბანელებიც. მათ ბრძოლას სათავეში ედგა ეროვნული გმირი გვარგ კასტრიოტი, იგვე სკანდალები (თურქებმა უწოდეს ასე). 1443-1468 წლებში მათ არაერთხელ დამარცხეს თურქები და აღბანეთიდან გნოდების კოდა-სკანდალების სივრცილის შემდეგ აღბანეთშიც თურქთა ბატონობა დამყარდა. თურქთა დასკრიბები გრძელდებოდა აღმოსავლეთითაც. XV საუკუნის მეორე ნახევრიდან ოსმალებმა ხელთ იგდეს შავი ზღვის სანაპიროებს მნიშვნელოვანი ნანილი. 1461 წელს დააპყრეს და აღდეს ტრაპიზონი, ამით საქართველოს სამხრეთ-დასავლეთიდან დაუქმისობდნენ. მალე, თურქებმა დაუკავეს ყირიმიც და იქუმრი ხანი თავის ვასალად აქციება. აქციან თურქთა გავლენა გაფრცელდა ჩრდილო კავკასიზე. მათი გავლენით ჩურქწეობი, ყაბარდოში და ადიღელებში გაფრცელდა ისლამი.

თურქთა გაბატონება შავ ზღვიზე საშიში იყო საქართველოსათვის. იყეტებოდა ის ტბა, რომლითაც იგი ქრისტიანულ ვრცელს უკავშირდებოდა. ამიტომ იყო, რომ საქართველოს მამინდელი მეფე, გიორგი VIII და ქართველი მთავრები ცდილობდნენ, დაკავშირდონენ კვრიას მეფებს, რომის პაპს, რათა ერთობლივად აღდგომიდნენ წინ თურქებს. ამასე ცდილობდა ქართლის მეფე კონსტანტინეც, მაგრამ ამაოდ.

დანართი

მურად II აღბანელთა წინააღმდეგ (XV ს-ის ბერძნი მემატიანის ქრისტიანი)

მურად II გამოვიდა გარით და შეიტრა მათ (აღბანელების) ქვეყანაში მაშინ, როცა მნიშვნელოდა პერი ყანები. ის შეუცოვარი თავდასხმებით ანალურებდა პურულს, ხელში ჩაიგდო (ტკედ) დიდქალი ხალხი და საქონელი. მათი ციხეები მინასთან გამართა. კრის სტრუქტო, ფეხებზე გავდოდ და განაფერონა მოლენ ქვეყანა... დაიხოცა ბევრი ილირიელი (აღბანელი), ზოგი ბრძოლაში, ზოგიც (ტკედებაში). სულთანის ბრძანებით... ტკედ ჩაიგდეს ქალები, მაგრები და კავკანი 20 ათასამდე ზოგირთებმა თავიანთ მეთაურთან, საკანდალებობით ერთად, მოუბა შეფარუს თავი.

სკანდერ ბეგი

კითხვები:

- ვისი შთამომავლები არიან თურქ-სამალები?
- ვინ იყვნენ იანიჩარები?
- როგორ შეაფასებდით სლავთა მარცხს კიოსოვოს ველზე?
- ვინ იყო სკანდალებები?
- საქართველოს რომელი ტერიტორიები დაიპყრეს თურქებმა?

დაკალება:

ნერილობით გამოთქვით თქვენი აზრი თურქების აღბანეთში ლაშ-ქრობაზე

§ 44. კონსტანტინოპოლის დაცემა

მომაკვდავი იმპერია. IV ჯვაროსნული ლაშქრობის შემდეგ დასუსტებულმა „დეთისის ულტიმა“ იმპერიამ ვერ აღიდგინა ძველი დიდება. კონსტანტინოპოლიში დაბრუნებულმა პალეოლოგებმა უმთავრესა ამოცანად დაისახეს: გამოეგდოვათ ლათინებისათვის ნართმეული ტერიტორია, ალავშით თავავსული იტალიის ქალაქ-სახელმწიფოები – ვენეცია და ვენეცია, მთელი სისტემით აღედგინათ კონსტანტინოპოლის პატრიკარქის ძალაუფლება სერბეთსა და ბულგარები. მაგრამ ამ პრიოლები გართულებმა ჯეროვანი ფურადღება ვერ მიაჰყის მთავარ მონიაზალდევე – ოურქებს. ოურქები თანაბათან ბისანტიის აღმოსავლეთ ტერიტორიულებზე მევადრებლოდნენ. ბალანეთის სლავებმაც გაატოვეს იმპერიის ნინაალმდებ პრიოლება.

უმშიმეს პირობებში იმპერიამ ქვეყნის შეინიაც ვერ შეინარჩუნა ერთიანობა და სიმშევიდე. გაჩაღდა შინაომები.

დაპირისპირული მარტივი ქვეყნის ინტერესებს არად ავდებდნენ და დასახმარებლად იწვევდნენ მირებს – ბულგარების, სერბებსა და ოურქებს. ამას ემატებოდა რელიგიური დაპირისპირება მართლმადიდებლებსა და კათოლიკებს შორის. იმპერიის მცველურთა ერთი ნაილი იმპერატორის მეთაურობით ცდილობდა გადაედგა ნაბიჯი კათოლიკურ სამყაროსთან დახმარებისათვის და საკულტო კრისამინისა აღადგენად, რათა დაამარტია მიერთო თურქთა ნინაალმდევე. მაგრამ იმპერატორთა მიერ გადადგმულმა ნაბიჯებმა კათოლიკურ ეკლესიასთან კავშირის შესახებ, საშინელი უკანასკნელება გამოიწვა მართლმადიდებელ სამცდელოებსა და მოსახლეობის ძირითად ნაწილში. ვერც დასაულეთმა და ვერც ბისანტიამ ვერ შექმენს დროებით მაინც გადაედოთ თავიანთ ნინაალმდევგობანი და გაერთიანებულიყვნენ საერთო მიზრის, თურქეთის ნინაალ-მდევე. თუთ ბისანტიულები იმცინად დაუძლებელი აღმოჩნდა ლათინთა მიმართ სიძულევილი, რომ ასეთი გამოთქმული კი გაერცელდა „გვირჩევნია თურქებს სამამა ბატონობდეს, გადრი პაპს მიტრაო“. მანუელ II-ის ლონდონ-სა და პარიში მოგზაურობამ დახმარების მოსაპოვებლად შედევ არ გამოიღო. დასაულეთის მმართველებმა გულგრილობა გამოიჩინეს. ბისანტია საშინელი საფრთხის ნინაშე დადგა.

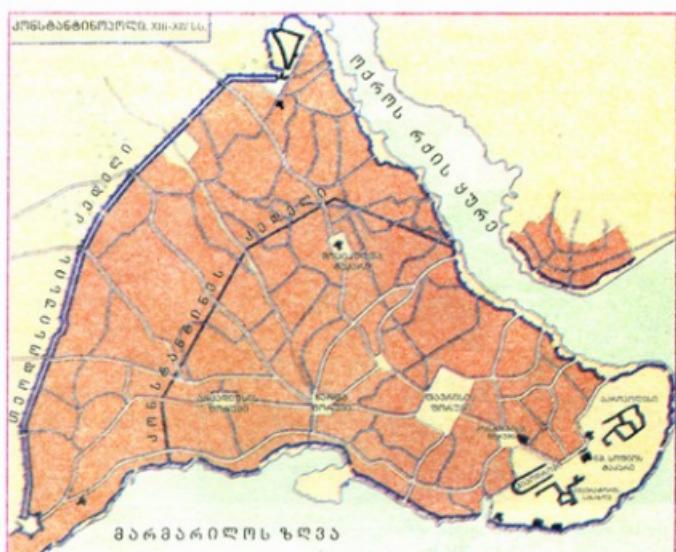
კონსტანტინოპოლის ალყა. თურქეთის სულთანმა მემკედ II-მ ტახტზე ასვლის-თანავე დაიწყო მშადება იმპე-

პალეოლოგების გერბი.
შინაალმდებ მინიატურა. XV ს.

ბისანტიის იმპერატორი იმპერატორი მემკედ II-მ მევადრება ულორენციის საკულტო კრებაზე 1439 წელს. ფერნერა.

კონსტანტინოპოლის აღყა

28 მაისს საღამოსევე კონსტანტინოპოლის მოსახლეობა შეძრა კვლევის ზარგობა, რომელიც ხალხს უხმობდა ქალაქისა და ქრისტიანობის დასაცავად. ყოველი მამაკაცი, რომელსაც იარაღის ტარება შეეძლო ქალაქის კედლებთან დაფიქტ, ქალები, მათ შორის მონაზენებიც მიღილებრივ მათ დასახმარებლად. მოხუცებმა და ბავშვებმა კვლევის მიაშურეს, რათა მზურვალე ლოკვით ქსნათ თავიანთი სამშობლო. მეორე დღეს, სამშაბათის დევორდა სულთანიშვინის საუკიდო დღესასწაული, კვლევისი ირთვებოდა ყვაველებითა და მწვანე საფარით. მოსახლეობის ძირითად იჩენს ხსნისა კვლევის ნარჩისადგენი. ისტორიის შემოჩენა იმპერატორ კონსტანტინე XI-ის „უკანასკნელი გამამხნეველი“ სიტყვები, რომლითაც მან მიმართა ხალხს: „თურქებს იარაღის, ცხენოსნების, ვარის რაოდენობრივი უპირატესობის იჩენი აქთ, ჩვენ კი ჩვენი მაცხოვისა და მხსნელის, ჩვენი ხელებისა და ძალის, რომელიც უფალმა მოგვმადლო“.

იმპერატორი კონსტანტინე თეოფილ იდგა თავის თანამედროვეობთან ერთად ქალაქის კედლებთან და პირველივე ჭურვისგან შენგრეულ გალავანთან გმირულად დაუცა. თურქები ქალაქი შეიქრნენ და იმპერატორის სასახლეზე თურქელი დროშა აღმართეს. ასე დაასრულა ასებობა 1453 წლის 29 მაისს ერთ-ერთი უკველესმა იმპერიი.

რის დედაქალაქის ასაღვებოდ ჩემი ყოფილი მემკვიდრეობის მოყენის ქანი კონსტანტინე თურქელი გადამიტონობილ უკველეს მომლოდ პატარა კუნძულს ნარმოსადგენდა, სადაც სულ დაფიქტ აოლესლაც დიდებული ბერძნული იმპერია. მემკვედ II-მ ბოსფორის სანაპიროზე ციხესიმაგრე ააგო და 1453 წლის 5 აპრილს კონსტანტინოპოლის შეუტია. თურქების უხარმისარი არმია 160 000 ჯარისკაცისგან შედგებოდა. იმპერატორი კონსტანტინე XI-მ ძლიერ მოკრიბა 10000-მდე ქალაქის დამცველი, რომელთა შორის ბევრი იყო უცხოული. კონსტანტინოპოლიტ ჯერ კიდევ არ იყო განვილებული მოქალაქეთა უამაყოფილება მიმდევარის მიმართ, რომელიც დაუთანხმა კათოლიკურ კვლევისთვის უნიას. მოუხედავად ამისა, ბეზანტიელებმა პირველი შეტევა მოიგერის. კონსტანტინოპოლის ალეა 50 დღეზე მეტანს გაგრძელდა. 1453 წლის 28 მაისს დამით დაიწყო უკანასკნელი შეტევა. ნინა დღით სულთანმა თეოფილ შემოიარა მოული თავისი ჯარის ნანილები და ყველას ალაპის სახელით შეცვირდა დამარცხებული ქალაქიდან დიდ აღაფს, რამდენაც ჯარისკაცები ერთხმად პასუხობდნენ: „არა არს დემერთი გარდა ალაპისა, მეცმედი მოციქული ალაპის“.

28 მაისს საღამოსევე კონსტანტინოპოლის მოსახლეობა შეძრა კვლევის ზარგობა, რომელიც ხალხს უხმობდა ქალაქისა და ქრისტიანობის დასაცავად. ყოველი მამაკაცი, რომელსაც იარაღის ტარება შეეძლო ქალაქის კედლებთან დაფიქტ, ქალები, მათ შორის მონაზენებიც მიღილებრივ მათ დასახმარებლად. მოხუცებმა და ბავშვებმა კვლევის მიაშურეს, რათა მზურვალე ლოკვით ქსნათ თავიანთი სამშობლო. მეორე დღეს, სამშაბათის დევორდა სულთანიშვინის საუკიდო დღესასწაული, კვლევისი ირთვებოდა ყვაველებითა და მწვანე საფარით. მოსახლეობის ძირითად იჩენს ხსნისა კვლევის ნარჩისადგენი. ისტორიის შემოჩენა იმპერატორ კონსტანტინე XI-ის „უკანასკნელი გამამხნეველი“ სიტყვები, რომლითაც მან მიმართა ხალხს: „თურქებს იარაღის, ცხენოსნების, ვარის რაოდენობრივი უპირატესობის იჩენი აქთ, ჩვენ კი ჩვენი მაცხოვისა და მხსნელის, ჩვენი ხელებისა და ძალის, რომელიც უფალმა მოგვმადლო“.

კონსტანტინოპოლის აღყა. ფრანგული მიანატურა.
XV ს.

მეცმედ II-მ კონსტანტინოპოლი სამი დღით საძარცვად გადასაცა ჯარისკაცებს. თეოფილ კი იანინაზებისა და ამალის თანამდებით აის სოფიას ტაძარს მიაშურა და ქრისტიანთა ნმინდა საღოცევის მეჩეთად გადაეუთება ბრძანა. კონსტანტინოპოლისაც სახელი შეცვალა და სტამბული უწოდა. თეოფილისათვის ფათომი (დამცრობელი) უწოდეს.

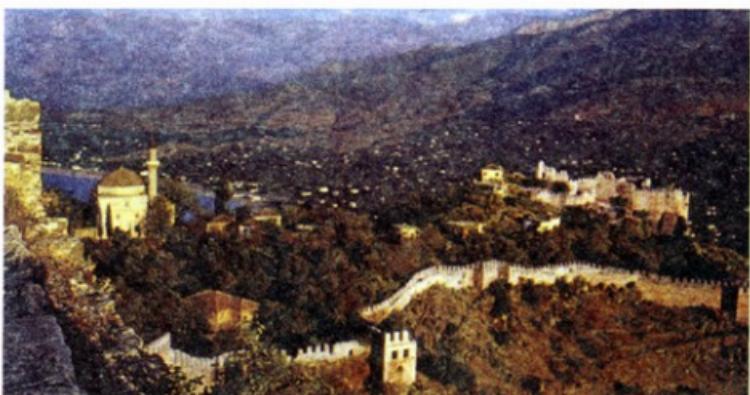
ვიდრე მეცმედ II აიას სოფიის ტაძარში მივიღოდა, თურქმა ჯარისკაცებმა ქალაქში სისხლის გუბები დააყენეს და სულთანსაც

მიასწოდეს ტაძარში. ტაძარს ისინი წირვისას მიადგენენ. მორჩილენ ბერძნები, ლეთის ანაბარა დარჩენილი, უფალს ქვეყნის სხნას შელალდებდნენ და სასწაულის მოლოდნიში იყვნენ. ჯარისკაცებმა გარედან შეანგრიეს ტაძრის კარები და ნიმისულებული სისასტეკე გამოიჩინეს ტაძარში მყოფი უწერ ადამიანების მიმართ. მოხუცები და ინვალიდები ადგილზევე დახოცეს. ისინი კონებად კრავდნენ ადამიანებს და ალაგებდნენ ერთმანეთშე, რათა შემდეგში მონებად გაყიდათ. ითაცებდნენ ტაძრის სიმდიდრეს. ტაძარში მყოფი ბერ-მონჩენები მტკიცედ შეხვდნენ ამ განსაცდელს. ისინი საკურთხეველთან ლოცვას აურქებდნენ. ამსათან დაუკშრიბით ბერძნები დღესაც ცოცხლობს ლეგენდა, რომლის თანახმადც სასულიერო პირთა ერთი ნანილი წმინდა საკულტოი ნივთებთან ერთად სამხრეთის კუთხიდან გაუჩინარდნენ და იქ დარჩებიან, სანამ ას სოფიას ტაძარში არ აღდგება ქრისტიანული წირვა-ლოცვა. მაშინ ისინი ისუე გამოილენ და გააგრძელებენ შენკვეტილ წირვას.

პირანტიის დაცემის შედეგები. კონსტანტინოპოლის დაცემა უდიდესი ტრაგედია იყო ქრისტიანული სამყაროსათვის. ქართველი მემატიანე წერდა: „ოდეს ალიეს კონსტანტინეპოლი, მას უშმ დაბეჭდდა მზე“. დასავლეთის ქვეყნები დოდად შეაშოთა ბირანტიის დაცემამ. რომის პაპმა ქრისტიანულ სახელმწიფოებს მიმართა ერთიანი ძალით მოწყოთ ჯვაროსნული ლაშქრობა თურქების ნინაბმდევ. მაგრამ ანაკონდა ჯვაროსნული ლაშქრობა არ შედგა. საფრანგეთსა და ინგლისს ერთმანეთში ასი ნილის ნინ დაწყებული ომი ახალი დასრულებული ჰქონდათ და თავიანთი გაპარტახებული ტერიტორიების აღდგნით იყვნენ დაკავებული. დანარჩენ ქვეყნები კი თავდაცვითი ლონისძიებებით დამატებილდნენ.

ყველაზე მიმმე შედეგი კონსტანტინოპოლის დაცემამ ბერძნებსა და აღმისავლეთის ქრისტიანებს მოუტანა. სამხრეთ სლოვები სანგრძლევი დროით თურქთა უდალევე მოუკრინენ. საქართველო, რომელიც მჭიდრო კავკირში იყო ერთმორნმუნე ბირანტიისთან, მოწყდა ეკვროპულ სამყაროს და ისლამურ გარემოცვაში აღმოჩნდა.

ერთიანი საქართველოს უკანასკნელი მეფე გიორგი VIII ტრადიციულ მეფიშეულ ურთიერთობაში იყო იმპერატორის მისი ქალმშევილი დანძნული იყო ბირანტიის უკანასკნელ იმპერატორზე, მაგრამ საქორნინოდ გამზადებულმა მეფის ასულმა სამინელ ცნობა მიიღო დასავლეთიდან – იმპერატორისა და იმპერიის აღსასრული შესახებ. ბირანტიის დაცემამ დაჩაწარა საქართველოს დაძლა, სულ მაღლ საქართველო რამდენიმე სამეურიდ და სამთავროდ დაიმაღლა.

დღემდე შემორჩენილი კონსტანტინოპოლის კედლები სტამბულში

დანართი

XV ს-ის პოლონელი ისტორიები იან დლუგოში კონსტანტინოპოლის დაცემის შესახებ

„კონსტანტინოპოლის დამპრცხება ერთდღოველად არის საცდებაც და სამწერაოც. ეს იყო თურქთა უდიდესი გამარჯვება, ბერძნთა უმძიმესი მარცხი და სამარცხებრი ლათინელებისათვის. ამის გამო კათოლიკური სარჩევნობება შეიძლა და უზრუნველ მიზანმიზურის აღმოჩნდა, ქრისტეს სახელი იქნა დამცირებული და შეურაცხველი. ქრისტებისას ირი თვალიდება ერთ დათხრება. ირი ხელიდან ერთი მოცემული, ბიბლიოთეკის ნაცარტულად აქცეს, შეურუნველი მწერლის ნიმუშები განადგურეს, რომელთა გარეშეც არც ერთ ადამიანს არ შეუძლია ჩათვალოს თავი განათლებულად.

ივანე ჯავახიშვილი – კონსტანტინოპოლის თურქთა მიერ დაპყრობის მნიშვნელობა საქართველოსთვის

– კონსტანტინოპოლის თურქთა მიერ დაპყრობა საქართველოსათვის მიმწერ პოლიტიკური და კულტურული თვალისწინების კანონის საგადალო, არაუდ მისი სამწერო სახელმწისათვისც ეს აბეჭდი უძველესისა და მწერალების მომსახურებული იყო, რადგან გორის მეფე (გორის VIII) და მის ასულს ამავე დროს ბრძენებულება სასიძოს და სამრის სეკუდილი უნდა ეყდომოს. ამ პირადა და ოჯახური გვრემოების გარდა, ბრძენების მოპობა და ოსმალთა გამატონება კონსტანტინოპოლის საქართველოს დასავლეთისკენ მიშვალს მთავარ და უმოკლეს ქანას უკავედა და მასში დანართის დღიური საბრძანებლის რაღაც არტყავდა. თავისუფალი კულტურულ-პოლიტიკური კულტინის შესაძლებლობა ახლად გამოიყენებულ დასავლეთთან მას ამორითონ მოსპობილი ჰქონდა.

პითაპეტი:

- რა იყო ბიზანტიის იმპერიის დაცემის მიზნები?
- რატომ ვერ მოახერხეს ბიზანტიამ და დასავლეთის ქრისტიანულმა ქვეყნებმა გაერთიანება თურქთა ნინააღმდევე?
- როდის დაცა კონსტანტინოპოლი?
- რა შედეგები მოჰყვა ბიზანტიის დაცემას ქრისტიანული სამყაროსათვის?

დავალება:

დანერთ, რატომ იყო კონსტანტინოპოლის დაცემა ტრაგეული ქრისტიანული სამყაროსათვის, განსაკუთრებით კი საქართველოსათვის.

მილან ობოლიჩი კლავს სულთან მურად I-ს

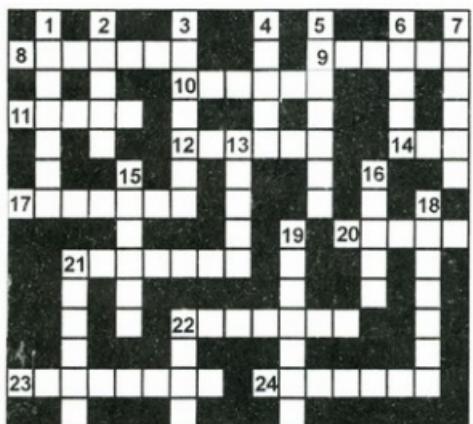

თურქეთში ჩაიყეტეს აღმოსავლეთის სავაჭრო გზები

პროსვორდი №4

თარაზულად: 8. გლეხთა აჯანყება საფრანგეთში XIV ს-ში. 9. არაბთა რელიგია. 10. იაპონიის იმპერატორი 11. მდინარე, სადაც მონღოლებმა დაამარცხეს რუსთა და ყველაყოფა ჯარები 12. პატ-რონშეცვლილი სამურაი. 14. არაბთა ხალიფა 17. ჰერი VIII-ს გვარი. 20. ჯვაროსან-ლატიკთა ლოშქრობის მეთაური ბერის სახელი. 21. სერბი პატ-რიოტი, რომელმაც მოულა სულთანი. 22. ჭუა ჩიის თურქთა გამართისანებელი. 23. თურქთა ჯვრისაცკი 24. XIII საუკუნის იტალიელი მოქანური.

შვეულად: 1. ჩინეთი ანუ ... 2. პოლონეთის მეფე. 3. იაპონელი რაინდი. 4. ქალქე, სადაც დაწესებულია დ'არკა. 5. წარჩინებული იაპონელი მინათ-მფლობელი. 6. ჩავტელი საჩიოგადოებრივი ჯვეული ინდოეთში. 7. ვაჭართა გაერთიანება 13. მონღოლთა წარჩინებული პირი. 15. ველი, სადაც თურქებმა დაამარცხეს სერბთა ჯარები. 16. არაბი მოხელე. 18. უნა დ'არქა გაანთავისუფლა ქალქე ... 19. საქართველოში შემოსული მონღოლთა სარდალი. 21. ოსმალეთის პირველი სულთანი. 22. ფურანის თავი.

პარტ VIII

შუა საუკუნეების კულტურა

თავი XVIII. პიზანების კულტურა

პასილი დიდი, გრიგოლ ლვის-
მეტყველი და იოანე ოქროპირი

პიზანების მიპერატორი
ნიკოლოზ ბოტანიკოტი.
მინიატიურა. XIV ს.

მიპერატორი ზორა და კონ-
სტანიცინე მონომახი. მინაიკა.
XIV ს. №6. სიფინის ტაძარში კონ-
სტანიცინოპოლის

§ 45. განათლება და აზროვნება პიზანებიში

განათლება. ბიზანტიია, როგორც რომის იმპერიის დიდებული მემკვიდრე, უდიდეს ყურადღებას უთმობდა მეცნიერებასა და განათლებას. ბიზანტიის გნათლების სისტემა – სკოლების ორგანიზაცია და სწავლების წესი გადმოიღებული იყო ანტიკური სამყაროდან. სკოლები იყო როგორც კერძო, ასევე სამონასტრო, სადაც შეეძლო ესწავლა ყველას. ამ სკოლებში სხვადასხვა საფეხურზე სწავლობდნენ შეა საუკუნეებისათვის მიღებულ საგნებას: გრამატიკას, რიტორიკას, დიალექტიკას, არითმეტიკას, გეომეტრიას, მუსიკას, ასტრონომიას. მაგრამ, იმავდროულად, იმავალებოდა სხვა მეცნიერებებიც: ფილო-სოფია, ოურისპორტულობა. ბიზანტიის სკოლებში სავალესით მოღვაწეთა ნაარმოებებთან ერთად ასწავლიდნენ ძველ ძერძე მწერლებსაც. ჰომერის მოსწავლეებისათვის სამაგიდი წიგნს ნარმიადებნდა.

სკოლების განვითარებასთან ერთად ბიზანტიის მნიშვნელოვანი ყურადღება ეკცენტრი მეცნიერების განვითარებას. კონსტანტიპოლისი შეუძლი ვეროპის პრივატული უმაღლესი სასავალებული, სადაც განათლებას იღებდნენ მსოფლიოს სხვადასხვა ხალხის ნარმომადგრენები, მათ შორის ქართველები. XI საუკუნეში კონსტანტინე მონომახის მიერ კონსტანტინოპოლიში დაარსებულ მანგანის ფადებიაში სწავლობდნენ შეა საუკუნეების საქართველოს ცნობილი სასულიერო მოღვაწები და მნიშვნელობები: ეფრემ მცირე, იოანე პეტრიონი და არსენ იუალოველი.

ქრისტიანობის გამარჯვებასთან ერთად ბიზანტიის განათლების სისტემაში მეცნიერების ადგილი დაიკავა დათისმეტყველებამ. ქრისტიანულ მოძღვრებას, როგორც ერთიან სისტემას, ბიზანტიის საფუძველი ჩაუყარს „კაპადოციელმა მამებმა“: ბასილი დიდი, გრიგოლ ნაიაზანელმა, გრიგოლ ნისელმა და კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა 398-404 წ.-ში იოანე ოქროპირმა.

აზროვნება. ძველი ანტიკური ცოდნა და ნარმოდებნები ქრისტიან აეტორებს თანდათან მიმსახურათ სალითო გადმოცემებთან შეთანხმებაში. ქრისტიანულმა იდეოლოგიამ მოიცავა საზოგადოების სულიერი ცხოვრების მთელი სფერო. ანტიკური აზროვნების ადგილს უკეთება ბიბლიოტერი ნარმოდებნები სამყაროს შექმნის შესახებ. VI საუკუნეში კონსტანტინოპოლის თავის ნარმიამში, „ქრისტიანული ტოპოგრაფია“ დედამიწის შესახებ, ჩამოაყალიბა ბიბლიის შესაბამისი ნარმოდებნი. მისი მშრით, დედამიწა ნარმიადგრენდა პრიუელ ოთხუთხედს, გარშე-

მორტუმულს წყლით და ცის თაღით გადასურულს.

განსაკუთრებული გვალენა იქნია შეკა საუკუნეების ბიბანტურ მხროენგაბიე ქართველი ბერის, პეტრე იძერის შრომებმა. მისი შემოქმედება დამყარებულია ბიბლიისა და სალეთი წერილებზე და მიმართულია ქრისტიანული სარწმუნოების განსამტკიცებლად.

ბიბანტურელ მოახროვნეთა ნანილი გატაცებული იყო ანტიკური ფილოსოფიით. ისინი ადამიანის სრულყოფისათვის რწმენასთან შედარებით უპირატესობას განათლებას, გონიერებას ანიჭებდნენ. მეორე ნანილი ამტკიცებდა, რომ მხოლოდ ლოცვითა და სულიერი განმშრდით იყო შესაძლებელი ერთიანობა დამტკიცება.

უკვე XIII საუკუნიდან თურქთა აგრესიულმა თავდასხმებმა „ლეიტისტრული იმპერია“ მძიმე არჩევანის წინაშე დააყენა – ან მართლმადიდებლობის დათმობის ფასად მიეღო დახმარება დასავლეთისაგან, ან ნასულიყვნებრი თურქებთან კომპრიმისზე მართლმადიდებლობის შენარჩუნების იმედით. ბიბანტიის სამოგადოებაში კათოლიკოსის და მართლმადიდებელი კელლაის დამტკიცებულება დაფისა და დაპირისპირების მიზნი გახდა.

ბიბანტურელ სწავლულთა ერთი ნანილი ესწრაფოდა ერთიანი კულტის აღდევნისა და ხსნას დასავლეთში ექტენდა. დიდ ნანილს კი, ნაცენტი იმედი გააჩნდა დასავლეთის დახმარებისა. ისინი ქვეყნის ხსნას მხოლოდ მართლმადიდებლობაში ხდედანდნენ. ეს გახდა ძირითადი მიზნი მისტკური მოძრაობის გაძლიერებისა, რომელიც ჩაისახა სინასა და ათონის მონასტრებში. ეს მოძრაობა (ცნობილია ისინისტების (ბერინული სიტყვა – სიმტკიცე, მეცნაბრუნვა) სახელით. მისი ნარმობადებულება – გრიფოლ პალატა და ნუცოლოს კაფისილა ქადაგებდნენ ლეიტისადმი სრულ მირჩილებას. მათ სულიერი მოღვაწეობის მიზნად მიანდათ სასაქრის შემცენება, ანა გონიერია, არამედ ლოცვით.

მცენრობა. როგორც აღნიშნუთ, ბიბანტიის სკოლებში ძელი ბერინული ლიტერატურის აფეთქებულს თანდათან იყავების ბიბლიისა და წმინდა მამითა წერილების შესწავლა. უპირველესა არის რწმენა და არა ცოდნა. რწმენა იქმნს განსაკუთრებულ წმინდენებისას სამოგადოებაში. წმინდენის ყველაზე პოპულარული სახე არის პავიონისაფა – წმინდათა ცხოვრების აღნერა. ქვეყნის ერთიანობა ნარმობენილია ქრისტიანული სარწმუნოებით. ლიტერატურაში ფართოდ დაინტერგა რიტორიკული მეთოდი, რაც მოუთითებდა, რომ იფ ინტერგოდა უპირატესად არა მცითხელის, არამედ შემცენელისათვის.

ადრეულ ეტაპზე ბიბანტიაში ჩამოყალიბდა საუკუნესი პოეზია ანუ ჰიმნოგრაფია. VI საუკუნეში ცხოვრობდა უდიდესი ჰიმნოგრაფი რომანოს მელოდიის (ტკბილმომლერალი). რომანოსის, უბრალო

ბიბანტურელ სწავლული.
მინიატურა. XIV ს-ის პირველი
ნახევარი

ბიბანტური მონეტები

ბიბანტიის საიმპერატორო კარი. ლეიტების გაცვლა. მინიატურა

იმპერატორის ტრაპეზი ეკვაზთან ერთად. XIII ს-ის
მინიატურა

ხალხის ენაშე დანერილი ჰიმნი გათვალისწინებული იყო იმისათვის, რომელ ბერძნობა და ბიბლიური ისტორიები უფრო გასაგები ყოფილყო ხალხისათვის.

ბიზანტიური მწერლობა ნარმოდებილია ასევე საისტორიო ჟანრით. მშინდელ მსოფლიოში ბიზანტიური საისტორიო მწერლობა შეუდარცხული იყო. ეს ნანარმობები ასევე საქართველოს ისტორიის უმნიშვნელოვანეს წყაროებს ნარმოდებით დანართობდა. ბიზანტიული ისტორიების აგრძელებენ ძველ ბერძნულ საისტორიო მწერლობას. იმპერიის მემატიკანები ბაძვენ მათ ნინარებს – ჰეროდოტეს, თუკიდის, პლუტარქესა და ქსენიოფონტეს. ბიზანტიაში შექმნა ისეთი ცნობილი ისტორიების შერმება, როგორებიც არიან: ამიანები მარცელინე, პროკოპი ექსარიელი, კონსტანტინე პორფიროგენეტი, ანა კომნენტი.

ბიზანტიაში ჩაისახა საისტორიო მწერლობის სახე – ქრისტოგრაფია, ქრისტოგრაფია ნარმიალებია მსოფლიო ისტორიას „სამყაროს შექმნიდან“ ქრისტოგრაფიის დრომდე, ქრისტოგრაფიისათვის ძირითად წყარო იყო ძველი და ახალი აღთქმა. ქრისტოგრაფიი ამბის მოყვილს იწყებდნენ ადამის დროიდან, „მსოფლიო ქრისტიანებს“ არ შეონდა ლოგოგრაფი დასახული. ისინი თხრობას წყვეტდნენ იქ, სადამცუც მიაღწევდა ავტორი. ქრისტოგრაფიი იყვნენ დაბალი წრიდან გამოსული ბერძები. ისინი ყოველგვარი კრიტიკის გარეშე ურთავდნენ თავანთი ნაშრომებს ლეგენდებს. ყოველგვარი სასწაული, გმირთა საარაუ თავგადასავალი აისახებოდა, როგორც ნამდვილი ამბავი.

დანართი

რომანის მელოდიის „საშობაო ჰიმნის“ შესავალი

დღეს ქალწული უზენაჯას არსა შობს,
დედამიწაც მას უშავებს მიეკიტა;
ანგელოზინიც მნექვეშიტორთ აღიფებრ გალობით და მოგვები ვარსკელვით ურთ ჭიას უკლევენ მღვიმისკენ.
რამდენ ჩურთოების გამოწინდა ყრმა წორჩი წნორი ღმირითა.

ზექარია რეტორის საეკლესიო ისტორია პეტრე იბერის შესახებ

პეტრე იბერიელი იყო მსოფლიოში განთშეული კაცი, მეფის შევილი, რომელიც მტერებად გადაეცა თეოდოსი კეიანი; მსა და მის მეუღლეს ევდეისა ძალიან შეუკარდათ პეტრე თავისი საკუთხევის თეოდოსის გამო. იგი აღმარცვეს სასახლეში, დააკარის სამეფო საკენისის უზრუნველყო. მაგრამ გადადა და მორჩილენ იოანესთან ერთად ქრისტეს სამსახურს შეუდა. მათ ორივე განთქმნა და შეუკარის პლესატინის უდაბოში, სადაც მონიშვინის წერით ცხოვრილიდნენ. თუმცა მათ სურდათ, მუცმინერელი დარწევილებულები, მაგრამ ურიად განთშეული შექმნის და ახლონდნენ სასწაულებს. კოთარცა მოცუქული, ერთი ადგელოდან მეორეში რომ გადადოლენ მოგონენ ლიქას და მარტბ. ექ გამოვიდნენ კაცები და ქალები, ყოველი ასაკის ადამიანები, შეკარეს პეტრე, მიძეგარეს იურუსალიმში თეოდოსის და სოსოცებრენ, კინკუპოსად გვიყუროთხე. პეტრე უკარი იდგა. მაგრამ თეოდოსიმ აუკრთხა იგი, კინაიდან ის იცნობდა მას.

პითევაბი:

1. როგორი იყო ბიზანტიის განათლების სისტემა?
2. რა როლს ასრულებდა კონსტანტინოპოლის უმაღლესი სასწავლებელი ქართველებისთვის?
3. რა ტენდენციები (მიმართულებები) არსებობდა ბიზანტიის სწავლელთა აზროვნებაში?
4. რა იყო ბიზანტიის მწერლობის ყველაზე პოპულარული სახე?

დავალება:

რა მნიშვნელობა აქვს ბიზანტიის საისტორიო მწერლობას საქართველოს ისტორიის შესასწავლად?

§ 46. ბიზანტიის ხელოვნება

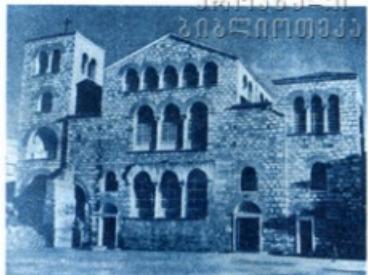
არქიტექტურა. მსოფლიო არქიტექტურის ისტორიაში გამორჩეული ადგილი უჭირავს ბიზანტიურ საეკლესიო არქიტექტურას. საეკლესიო არქიტექტურაში დამკვიდრდა ბაზილიური და ცენტრალური გეგმის მქონე ჯუმბათოვანი შენობები. ბაზილიუ სწორკუთხა ფორმის უფეხბათო შენობაა. ბაზილიუ ძერძნული სიტყვაა და ნიშნავს მეტის სახლს. ეს სახელწოდება ამ ფორმის ქრისტიანულ ტაძრებს შემორჩით რომის იმპერიის ქალაქების სამოგადოებრივი შენობებიდან, ასდაც ქრისტიანი იმპერატორებმა მათ ქადაგების წება დართეს. ბაზილიუ იყო ერთნავინი, ასევე სამავანი და ხუთნავინიც.

ქრისტიანული არქიტექტურის შედევრს ნარმოადგენს კონსტანტინოპოლიში 532-537 წლებში ავეტული ნმ. სოფიის ტაძარი, რომლის უკორიები არაან ისიდორე მილეტელი და ანთონიმის ტრალული. მისი თანამედროვენი მას „ეპოქის სასანულა და დიდებას“ უწოდებდნენ. არსად არასოდეს არ შერწყმია ერთმანეთს ასე ჰარმონიულად რომისა და აღმისავლეთის გენია. ნმ. სოფიის ტაძარი ნარმოადგენდა ცენტრალურ გეგმის მქონე გრანიტოზული ტაძრის პირველ განხორციელებას, რომელიც მთავრდებოდა კოლოსალური ფუძმათით.

აღრებისანტიურ ხანას განვუთონება ასევე ბიზანტიური ხუროთმოძღვრების ლირსმესანიშნავი ქედები: თაორმეტი მოციქულის ტაძარი კონსტანტინოპოლიში, სან ვიტალის ეკლესია რავენაში, ნმ. დიმიტრის ტაძარი სალონიკში.

X-X საუკუნეებში ბიზანტიიში განსაკუთრებული ყურადღება ექვევა სამონასტრო მშენებლობას. შემუშავეს სამონასტრო ხუროთმოძღვრების ძირითადი პრინციპები. მონასტრო ნარმოადგენდა შენობათა კომპლექსს, რომელიც შემოკლებული იყო ქეთის კედლებითა და კომებით. X ს-ში ათონის მთაწე დაარსდა მონასტრები, რომელთა შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი იყო ქართველთა მიერ დაარსებული ოცნების მონასტრი. ათონის ოკურია მონასტრი შეკა საუკუნეების საქართველოს კულტურისა და განათლების მნიშვნელოვან ცენტრს ნარმოადგენდა. ოკურთა მონასტრის პირველი ნინამძღვარი იყო იოანე მთაწმინდელი, ვინ თაობითიაც დაარსდა ეს მონასტრი. აქ მოღვაწე ქართველ ბერებს ითანე (ერობაში – თაორმის ერისთავი), ექვთიმე და გომერე მთავრმინდელებს გამორჩეული ადგილი უჭირავთ ქართველი კულტურის განვითარების ისტორიაში.

ბიზანტიის კულტურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ცნა იყო 1088 წელს დაარსებული იოანე ღვთისმეტ-

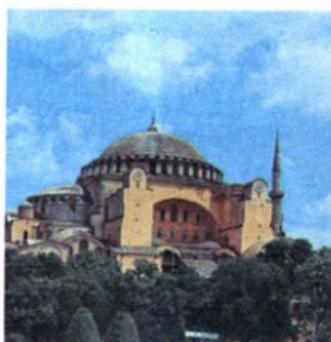
მინდა დიმიტრის ტაძარი სალონიკში. VI-VIII ს.

ანტისხატის ბაზილიუ თბილისში

ათონის ოკურთა მონასტრი

ათა სოფიის ტაძარი კონსტანტინოპოლიში

ათა სოფიის ინტერიერი

სამება. ხატი. XIV ს.

ცველის მონასტერი კუნძულზე ასამიშვილი

X საუკუნეში ბიზანტიაში საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ჯვარ-გუმბათოვანი ტიპის არქიტექტურა, რომელიც ჯვარ კოდე Ⅶ საუკუნეში ჩაისახა მახლობელი აღმოსავალეთისა და კავკასიის ქვეყნებში. ჯვარ-გუმბათოვანი ტიპის მშენებლობის დასრულებულ სახეს წარმოადგენინ ათონის მონის მონასტერის ეკლესიები.

სახვითი ხელოვნება, ბიზანტიურ სახვით ხელოვნებაში მისი ადრეული პერიოდიდან ნამყენი აღვილი დაცვა მოზაიკაში. მოუხედავად იმისა, რომ მოზაიკაში აძვარი იყო ანტიკურობის ქვალი (იმპერა-

ტორის სასახლის მოზაიკში არის სცენები რეალურ ცხოვრებიდან, რაც განვითარდა ტაძარში ოუცინიანები და თეოდორის გამოსახულება), მასში მაინც განმახლორელი იყო ქრისტიანული იდეოლოგია. ხილრად მასში გადმოცემული იყო არა რამე რეალობა, არამედ რელიგიური იდეა.

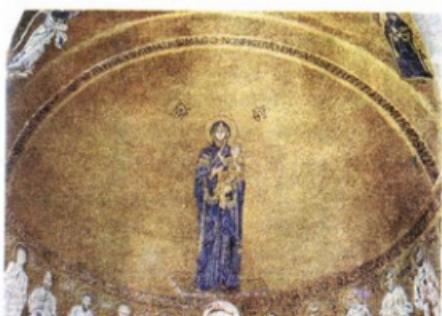
ბიზანტიური მსოფლიმებელების პრინციპები მეტოდი ასახა სატერაში. ხატნერა წარმოადგენდა აღმოსავალეთის ქრისტიანობის სახვითი ხელოვნების ცველი მეტად დამახასიათებელ და ორიგინალურ სტილს. ხატის მთავარი დანიშნულება იყო არა ამ თუ იმ წმინდანის გარევნობის გამოსახვა, არამედ წმინდანისათვის დამახასიათებელი მაღლის გადმოცემა.

მავდონიური დინასტიის პერიოდში ბიზანტიის ხელოვნებაში განსაუთორებით დაიხვენა მინანქრის ტექნიკა, რითაც განთქმულები იყვნენ ბიზანტიულები მთელს მსოფლიოში. ეს ტექნიკა ბიზანტიაში აღმოსავალეთიდან შემოვიდა, მოვცავებით კი ბიზანტიიდან ფართოდ გვრცელდა დასავალეთში.

ბიზანტიური კულტურა იმპერიის დაცემის შემდეგაც დაპყრობილი ქვეწის უმძიმეს პირობებში ავრიტებდა არსებობას ხალხის ჩვევებსა და ყოფა-ცხოვრებაში. ბიზანტიური კულტურა თამაღლით ბატონობის პერიოდში ძირითადად მართლმადიდებელი კულტების წილში ვითარდებოდა. მისმა წარმომადგენლებმა კონსტანტინოპოლის დაცემის შემდეგ გადაინაცვლეს სხვა ქვეყნებში, ძირითადად იტალიაში, მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინეს იტალიელ ჰუმანისტებზე და უდიდესი წმინდანის ტაძარი შეიტანეს იტალიური აღორძინების კულტურაში.

გამოსვლა. მიზანი. XII ს. მარტინის ტაძარი ვნეცხაში

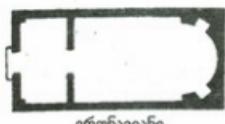

ღიგვიტრის მიზანი. ღვთისმშობელი. XII ს. ტაძარი

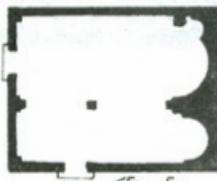
დანართი

მართლმადიდებლური ტაძრის ფორმები:

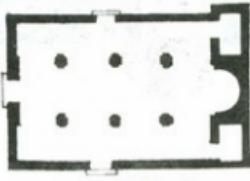
ბაზილიკა

ერთნავიანი

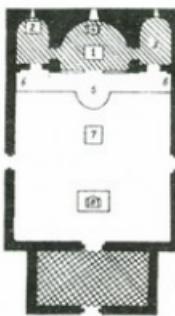
ორნავიანი

სამხანევიანი

ტაძარი სამი ნაწილისაგან შედგება:

1. ხტოა (შესასვლელი, სადაც ქველად იღებენ და ნირვას უსმიერდნენ) მოუნათლავები და მოძღვრისაგან (სასკურავდადებული). 2. შუა ნაწილი, სადაც მორჩილები იმსერნი ნირვა-ლოცვას. 3. საუკრთხეველი, სადაც დუთისმსახური, მორჩილები და სტუქურისანი იმყოფებიან.

■	საკურთხეველი
□	შუა ტაძარი
▨	სტოა
1. ტაპეზი
 2. სამკერთლებო
 3. სადაცაკნე ანუ სალარი
 4. მაღალდახაჯღომელი
 5. ამბიონი
 6. კლირისი
 7. ანალოლია ზატით
 8. კათვაზი

პითავსები:

1. არქიტექტურის რა სტილი იყო გაბატონებული ბიზანტიის საკულტო ხუროთმოძღვრებაში?
2. როდის და ვის მიერ იქნა აშენებული აია სოფია?
3. როდის დაარსდა ათონის მონასტერი?
4. სახვითი ხელოვნების რა სახეები იყო განვითარებული ბიზანტიიში?

დავალება:

დაიფიქტდით და დაწერეთ, რა საერთო ნიშნები აქვს ბიზანტიურ და ქართულ ხელოვნებას. ნახეთ ქართულ მუზეუმებში დაცული ქრისტიანული კულტურის ნიმუშები. დაწერეთ თქვენს ახლოს არსებული შუა საუკუნეების ისტორიული ძეგლის (ეკლესია, ციხესიმაგრე...) ისტორია.

მარტვილის ჯვარი – მინანქარი

თავი XIX. დასავლეთ ევროპის კულტურა

§ 47. სკოლები და უნივერსიტეტები

განათლება. შუა საუკუნეების საზოგადოებაში ბატონობდა რელიგია. განათლების კერძოს, ძირითადად, ეკლესიები და მონასტრები წარმოადგენდნენ. მოგვანებით მთავრი ტაძრებთან ჩამოყალიბდა საქალაქო სკოლები. მონასტრებში, გარდა სასულიერო ლიტერატურისა, იუსტიციებოდა ლითონურები. ხშირად ხელფორდა მათი გადაწერა. მონასტრებში იქმნებოდა სკრიპტორიუმები – ნიგნის განაფელი ბერები ინგრძელდნენ საცენოსნოები. მათში კალიგრაფიაში განაფელი ბერები ინგრძელდნენ საცენო ნიგნის, რომელი მნერლების თხზულებებს.

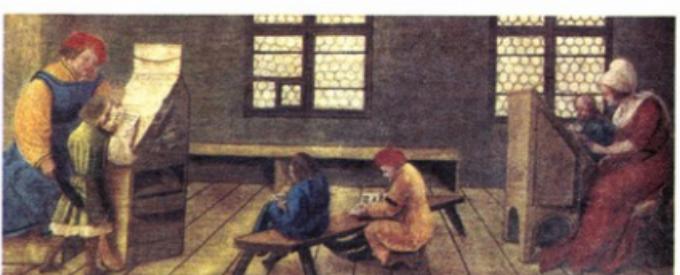
ნიგნი შეა საუკუნეებში ტკირად ფასობდა. ყველაზე დიდი ბიბლიოთეკა კვრიპოსი სულ რამდენიმე ათეულ წესში ითვლიდა. ქალალი კვრიპოსი ტემინით მართდა XIII საუკუნეში, კვარისციული ომების შემდეგ. მანამდე იმარტინი და გრიგორი დამტკიცებული ტყვე. ანტიკურ სამეცნიერო მის დამზადებაში ძლიერ დახველებულებული იყო მცირე მინის ქალაქი პერგამენტი. მინტომ უწოდებენ მას პერგამენტს. რადგანაც პერგამენტი ძალიან ძირი იყო, ზოგჯერ ძელ ხელნაწერებს ძლიდნენ და ასალს წერდნენ. ამჟამად მათი აღვენა შესაძლებელი ხდება. აღვენილ ხელნაწერებს პალიტიკური ენოდება.

საკულო განათლება უმტკიცად ველუსის ხელში იყო. სკოლაში ძირითადად ვაჟები სწავლობდნენ. ქალებს მდგარი შობლები განათლებას სახლებში აძლევდნენ. ლარიბათა ნაწილი ფეხთა მონასტრებში იღებდა განათლებას. თავდაპირველად მასნავლებლები მხოლოდ სასულიერო პირები იყვნენ. სკოლა არ იყო ძალიან მიმზიდველი. კვერ ერთი იმიტომ, რომ ბატონობდა ცეკვლის დისკიპლინა, მეორე იმიტომ, რომ ბავშვებისთვის ლითონური ენა, რომელიც დაცა სწავლა მიმდინარეობდა, უცხო იყო. სკოლებში კლასები არ არსებობდა. მონასტრები იყოფილებნენ უმცროს და უფროს შეგირდებად. „უმცროსები წეტილებდნენ ლოცვებს: „მამა ჩერენ“, ლოთისპიმილისადმი მიმრთაულ ლოცვებს და ა. შ. სანავლობდნენ ასევეს, ინუბდნენ წერას, შემდეგ კითხვასა და ანგარიშს. თუ ამას დაემატებოდა რამდენიმე საკულტო ნიგნის შენახვა, შესაძლებელი იყო დაბალი საკულტო თანამდებობის მიღება. ნაწილი ხდებოდა უფროსი შეგირდი. ისინი, ისევე როგორც ბიბიანტიაში, გადიოდნენ ე. ნ. არტისტულ სისტემას, რომელიც შედგებოდა „შვიდი თავისუფალი ხელოვნებისაგან“. ეს შვიდი საგანი იყო: გრამატიკა, რიტორიკა, დიალექტიკა, არიტმეტიკა, ასტრონომია, გეომეტრია, მუსიკა.

ეს სკოლები ამზადებდნენ კადრებს ძირითადად ეკლესიათების.

შუა საუკუნეების ხელნაწერი

სკოლა შუა საუკუნეებში

XII საუკუნის პოლიდან გვინომიურ განვითარებასთან ერთად საჭირო გახდა სამართლისა და მედიცინის სევერისთვის სპეციალური განათლების მქონე პირთა მომზადება.

უნივერსიტეტები, უმაღლესი სკოლა ადმოსავლებში ბინანტისა და არაბერთში უფრო ადრე აღმოცენდა. დასავლეთ ევროპაში უნივერსიტეტები ჩნდება იმ ქალაქებში, სადაც განთქმული მეცნიერები მოღვაწეობდნენ.

უნივერსიტეტი იყო სტუდენტთა და მასნავლებელთა გაერთიანება. მას ჰქონდა თვითმმართველობა. მისი წევრები თავისუფლდებოდნენ სამხედრო და საჯუმბო ვალდებულებებისაგან. უნივერსიტეტის წევრად ითვლებოდა ყველა, ვინც თავისი საქმიანობით დაუკავშირდებოლი იყო მასთან: პროფესორები, სტუდენტები, წიგნის გამტიდველები, ბინის გამტირავებლები და ა. შ. უნივერსიტეტს ჰქონდა საკუთარი სასამართლო. მაგრამ უფრო და პროფესორები იყენენ გაერთიანებული ფაუსტურებად (ეს სიტყვა ნიშნავს წიქს, უნარს). ყოველი ფაუსტურები ირჩევდა დეკანს, ყველა ერთად – უნივერსიტეტის მეთაურს, რექტორს (რექტორი ლათ. სიტყვა – ვმართავ). უნივერსიტეტებში იყო 3-4 ფაუსტურები: არტისტული (ფილოსოფიის), თეოლოგის (სალუტოსმეტ-ყველი), ლეგისტრი (იურიდიული) და სამედიცინო. ყოველ უნივერსიტეტში რომელიმე ფაუსტურები მეტყდა იყო განვითარებული. ამიტომ ხშირად სტუდენტები ჯვარ-ჯვარდა მოგზაურობდნენ სხვადასხვა უნივერსიტეტებში ლეგისტრის მოსასმანად. პეტ სტუდენტებს ვაგანტებსა – „მოხუტიალებს“ – უნიდებდნენ. გადასვლა ერთი უნივერსიტეტიდან მეორეში ადვილი იყო, რადგანაც უნივერსიტეტში სწავლა ყველგრძელება იყო ენაზე, ლათინურზე, მიმდინარეობდა. ამიტომ უბანს, სადაც უნივერსიტეტი მდებარეობდა, ლათინური უბანი ენოდებოდა.

დასაცავთ ვროვაში პირველი უმაღლესი სკოლა ნარმონშვა სალურნიში (სახ. იტალია) XI საუკუნეში. იგი ცნობილი იყო სამედიცინო ფაუსტურებით. ჩრდილოეთ იტალიაში ცრობილი ოურისტის ირჩეროების ლექციების საფუძველზე ჩამოყალიბდა ბოლონიის უნივერსიტეტი. პარიზში უკვე 1200 წელს არსებობდა უნივერსიტეტი, რომელიც იყო „ფილოსოფიისთვის მეცნ“ და „ახალი აზნი“. პირველი გერმანული უნივერსიტეტი იყო პრალის (1348 წელი)

უნივერსიტეტი, შემდეგში ნარმონშვა ვენის, პაიდულბერგისა და კიოლნის უნივერსიტეტები. XIII საუკუნის დამოუკიდებელი ინგლისის უნივერსიტეტი იყო უნივერსიტეტი. აქედან არის სიტყვა ლექცია (ლათ. სიტყვა ნიშნავს ნაიოთხვას).

უნივერსიტეტებში ხშირად იმართებოდა დისკუსიები. ეს იყო შევაბრება ცოდნაში. დისკუსიებისათვის გამოყოფილი იყო ამფითეატრის მსგავსი ოთახი, სადაც სცენა ბარიერით იყო შეასწეო გაყიდვით. ზოგჯერ დისკუსიები ისეთ სიმძაფრეს აღნიერდა, რომ მონაწილეები ერთმანეთს დაერეოდნენ და ჩსუბში გადადიოდა.

ლექცია შეუსაუკუნეების უნივერსიტეტში

სწავლების პირველი საფეხურის დამთავრების შემდეგ სტუდენტი იღებდა ბაკალავრის წოდებას და აბარებდა სამაგისტრო გამოცდებს. ბოლოს მაგისტრები სწავლის ასრულებდნენ დოქტორის უმაღლესი ხარისხით.

ფილოსოფია დასავლეთ ევროპაში. სქოლასტიკა. შეუა საუკუნეების მეცნიერება გაუდენ-თილი იყო ქრისტიანული იდეოლოგით. კვლებები მნიშვნელოვანი მსოფლმხედველობა იყო სქოლასტიკა – საკულო მეცნიერება. სქოლასტიკოსებმა მიზნად დაისახეს ქრისტიანული მსოფლმხედველობის ლოგიური დასაბუთება.

ქრისტიანული მოძღვრება განავითარეს წმინდა მამებმა, რომელთა შორის უდიდეს ავტორიტეტს ჰათოლიური კულტივისათვის წარმოადგენდა ნეტარი ავგუსტინე. მაგრამ ზოგჯერ წმინდა მამათა ნაძრომებში ერთი და იგივე დებულება სხვადასხენაორად იყო გაშუქებული, რაც იწვევდა მათ კრიტიკას. ამ მხრივ აღსანშევადა პეტრ აბელარის თხზულება „პო და არა“. მასში თავმოყრილია დებულებები, რომელთა შესახებ სხვადასხებ ავტორიტეტები ერთმანეთის საწინა-აღმდეგო მოსახრებებს იძლევინ. ამ თხზულებამ კათოლიკური კულტივის რისხები გამოიწვა. სქოლასტიკის მისანს წარმოადგენდა ამ წინა-აღმდეგობების მოსპობა, სხვადასხებ მოსახრებების შეთანხმება. სქოლასტიკი სწულიად არ ისახავდენ მიზნად ახალი ცოდნის მოპოვებას, არმედ ავტო-რიტეტის მეტ გამოთქმული მხრის კომწნიორებას, ლოგურ გამსრებას.

სქოლასტიკის მთავარი ცენტრი იყო პარიზის უნივერსიტეტის თეოლოგიური ფაკულტეტი. აქ მოღვაწობდა ორი დიდი სქოლასტი, დომინიკანული ბერები – ალბერტ დიდი (ბაგნუსი) და ომა ავგინელი. შეპატილმა ალბერტ მავრუსმა, ერთ-ერთმა პირველმა დასავლეთ კრისტიანი, შეისავალა არისტოტელუს თხზულებანი და დაწერა კომენტარი. იგი ცდილობდა არისტოტელუს მოძღვრების დაკავშირებას ქრისტიანულ იდეოლოგიასთან. ალბერტის მხრით, ფილოსოფიის ცოდნა იძლევა საშუალებას უკეთ შევითვისოთ რწმენა, იგი გვაძლევს საშუალებას დავამარცხოთ რწმენის მოწინააღმდეგები.

ალბერტ დიდის მოწავე იყო თომა ავგინელი. იგი ამტკიცებდა, რომ ცოდნა იმდენად არის ღირებული, რამდენადაც ის ღვთის გაგებას ემსახურება. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი მავრებელია. თომა ავგინელის ფილოსოფია იმდენად მნიშვნელოვანია, რომ XIV საუკუნეში პაპმა იგი კათოლიკური კულტის კანონიერ ფილოსოფიად გამოაცხადა.

სქოლასტიკის კრიტიკა. შეუა საუკუნეების ინცენტი ახალი აღმოჩენები, რომელიც პეტრო-ტეტებში არ პოვებებ დასაბუთებას. დაამატეს სათვალე, მექანიკური საათი, გამოიგონეს გრადუსის ბაზა (მერიდანები და პარალელები). უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა მაგნიტური ირის გამოგონებას, რაც არაბებისაგან ისნავლეს, შემდეგში კი განვითარეს იტალიულებმა. დიდი აღმოჩენა იყო დენოთი: იგი შემიტანეს შინიდან. ზოგი მის შემომტანად ასახელებს მარკო პოლოს. შინიში დენოთს საშეღლორ მიშნით არ იყენებდნენ. პრეველად ამ მიზნით ის გამოიყენეს იტალიულებმა.

სქოლასტიკოსების მიერ ძევლი ავტორიტეტების თაყვანისცემა მანიც გრძელებოდა. თუ ახალი აღმოჩენა არ თავსაფლოდა ძევლ ჩარჩოებში, მას უარისფერონ.

სქოლასტიკოსების წრიდან გამოდიან სქოლასტიკის პირველი კრიტიკოსები. ასეთ ცენტრად იქცა ოქსფორდის უნივერსიტეტი და XIII საუკუნის ცონიბილი მეცნიერი როჯერ ბეკონი (1214-1294 წ.).

რ. ბეკონი თავის დროისათვის შესაბამისად ერველდა ღვთისმეტყველებაში, ფილოსოფიაში, ისტორიაში, მედიცინასა და საბუნებისმეტყველ საგნებში. იგი ილაჭერდა ძევლი ავტორიტეტების წინააღმდეგ. ბეკონმა განტვრიტა ბეკონი საინტერესო აღმოჩენა. იგი იყო ერთ-ერთი პირველი მეცნიერი, რომელიც იცხობდა მაგნიტური ისრის თვისებას...

ცრუ მეცნიერებანი. შეუა საუკუნეებში ანტიურობიდან გადაიღეს ცრუ მეცნიერებანი. ასტროლოგია და ალექსინი. ასტროლოგიას – ვარკულავამრიცხველობის – სკერიოდა ბეკონ მეცნიერსა და თვით სახელმიწოდებელი მეტყველების წინააღმდეგ. ბეკონმა გადაწყვეტა ბეკონით ნივთიერებათა გადამუშავების გზით შესაძლებელი იყო „ფილოსოფიური ქვეს“ მიღება. ამ ქვეს კი ნებისმიერი ლითონის ოქროდ გადაჭრავა, ასევე „სიცოცხლის გამახანგრძლივებელი“ ელექტრისის მიღება.

ასტროლოგიამ და ალექსინმ მანიც შესაძლებელი დადგებითი როლი მეცნიერების განვითარებაში. ცდებმა და დაკვირვებებმა, რომელსაც ანარმობედნენ შეუა საუკუნეებში, ხელი შეუწყო ცოდნის დაგროვებას ასტრონომიასა და ქიმიაში.

შეუა საუკუნეებში დიდად სწავლად საწა-ულების და ანტერსებდათ ყოველგვარი საიდუმლო. საიდუმლოს ეტაპებზე ნივთიერებები და კვრცელებული იყო მაგალითი.

დანართი

ალბერტ დიდი „ბალახთა, ქვათა და ცხოველთა თვისებების შესახებ“

ბალახი – ვარდი

1 გრამი ვარდი და 1 გრამი მღვიმე თავგვისფეხთან ერთად დაინაყოს. ამას თუ ხეზე ჩამოაჟიდებ, იგი აღარ გამოიღუს ნაყოფს, უკეთეს დაუდებ ბალესთან – მასში თავს მოყვირის თევზებია.

ადამიანის (ალმასი) – ბრძოლისგან დაუდებული ქავა, ის მოიპირება არიბერთა და კვაპროსმენ, მისი დამტერედა შეიძლება, თუ ნაუციქი გაცის სისტემას; თუ შეიძამ მოცურნიკი, დაგუცავს მტრისაგან, დაგემარება ავადმყოფობის და გარეულ მხეცია დაძლევაში, დაგუცემს შეამარი ცხოველებისგან.

ბუ ცონიბილი ფრინველია. უკეთეს მის გულს და მარჯვენა ფეხს დაადებ მძინარეს, მაშინეულ გულახდილად გამზირს რაც ჩაიდონა.

თხუნელა ცონიბილი ცხოველია, უკეთეს მის ფეხს გაახცევ დაუნის ფოთოლში და პირში ჩაუდებ ცხემს, იგი შემიტ გაუცევა, უკეთეს ფრინველს გაუდებ ბულები, მისი კვერცხებიდან ბარტუმი არ გამოიწევს. თუ ჩააგდებ თხუნელას ნალექრობაში, ყველა თხუნელა იქ მოიყრის თავს და იმ წყლით, რომელშიც ისინი მოიხარისხებონ, შევი ცხემი გასოფრიდება.

ძალია – თუ კონტ ატარებს მარჯვენი ძალის გულს, ყველა ძალი დამტენებულია მის ნიბაძე.

შეა საუკუნეების უნივერსიტეტი

ნაწვეტი როვერ ბეკონის თხზულებიდან

ყველა შეცნორებანი ურთიერთდაცვაშინისუბლნი არიან და ურთიერთს განამტკიცებენ. ერთის განვითარება ეხმარება ყველა დანარჩენს.

მათებაზე შეცდომით თვლინი ძნელ მეცნიერებად, ზოგჯერ კი საკუთრივი მნიშვნელობის მიღლობი მიმოტომ, რომ იგი უცნობი იყო ეკლესიის მამათათვეს. ამ დროს იგი მნიშვნელოვანი და სასარგებლოვა.

შეიძლება აფეთ მოწყობილობა ცურვისათვის, რომელსაც არ დასჭირდება მენინგიები. ასე რომ, ყველაზე დიდი სხელვაა და სამდინარი ხომალუები შეიძლება მოძრაობაში მოიყვანოს ერთი კაცის ძალაში.

სკოლაში შეასრულდება ურმის გვეცება, რომელსაც არ დასჭირდება სექტონის შემბი და დიდი სისწავეით გაფრინდება. საფრინი მანქანი, რომელში მჯდომარი კაცი შესძლებს მოძრაობაში მოიყვანოს ფრთხი, რომელიც ფრინველით იყრენებ პერში.

გვირგვაფა, გურდა მისი პრაქტიკული გამოყენებისა, მნიშვნელოვანია სხვა მეცნიერებისათვეს, არ შეიძლება იცნობდებ ადამიანებს, თუ არ გვიდონება კლამატი იმ ქვეყნისა, რომელიც ისინი ცხოვრისები, კონადან კლამატი მოქმედებს მცენარეულ და ცხოველთა სამურჩისე და უური მეტად ადამიანთა ზერ-ჩეველებებსა და ხსნათში.

პითევები:

1. რას და როგორ სწავლობდნენ სკოლებში?
2. როდის ნარმილისვა უნივერსიტეტები. სად დაარსდა პირველი უმაღლესი სკოლა ევროპაში?
3. გაიხსენეთ, საქართველოში რა განათლების კერები იყო შეა საუკუნეებში?
4. რა მიზანს ემსახურებოდა სქოლასტიკური მეცნიერება შეა საუკუნეებში?
5. რა დადებითი როლი შეასრულეს ასტროლოგია და ალექსიმია მეცნიერების განვითარებაში?
6. როგორია დღევანდელი საზოგადოების დამოკიდებულება ცრუმეცნიერების მიმართ?

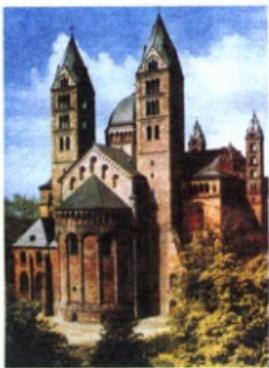
დავალება:

ილუსტრაციების მიხედვით აღნერეთ, როგორ მიმდინარეობდა სწავლა შეა საუკუნეების სკოლებსა და უნივერსიტეტებში?

§ 48. დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების ხელოვნება

რომანული სტილი

შპაიერის ტაძარი

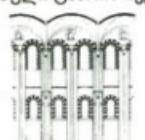
შპაიერის ტაძრის ინტერიერი

რომანული (მრგვალი) თაღი

რომანული ტაძრის სვეტი

რომანული ტაძრის ფინავრების
მრგვალი თაღები

არქიტექტურა. ხელოვნება, ისევე როგორც განათლება, შუა საუკუნეებში რელიგიური იდეებით იყო შთაგონებული. არქიტექტურა, ფურწურა, ქანდაკება ძირითადად ქრისტიანული ეკლესიის განმტკიცებას ემსახურებოდა.

როგორც უკვე ვიცით, შუა საუკუნეების ეკროპაში შენდებოდა სწილორთა სასახლეები, ციხე-სიმაგრეები, მიმდინარეობდა ქალაქ-თმშენებლობა, მაგრამ შუა საუკუნეების არქიტექტურაში მაინც უმინიშვილოვანესი ადგილ სასულიერო ნაგებობებს უჭირავს.

ქრისტიანული არქიტექტურა, ხელოვნების სხვა სახეებთან ერთად, კატაკლიმბებიდან დაიწყო. ქრისტიანულ არქიტექტურაში თანდათან ჩნდება განსხვავება. იგი ძირითადად ყოფილი აღმოსავლეურ და დასავლეურ ქრისტიანულ არქიტექტურად. აღმოსავლეური, ბიზანტიური არქიტექტურა სწავლით ვითარდებოდა ადრეშუასაუკუნეებში.

XI საუკუნიდან აღმავლობას იწყებს კათოლიკური არქიტექტურა. ადრე არსებული მცირე ზომის ბაზილიკების ადგილს იუგის დაიდი ტაძრები. ხეროვანმძლეული დასახლებებისა და ქალაქების ზრდასთან ერთად აფართოებდა ტაძრებს, რათა შეი მეტი მორჩილე დაცულიყო.

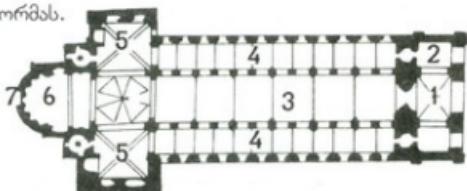
რომანული სტილი. XIII საუკუნემდე ეკროპაში ძირითადად ტაძრები და ეკლესიები რომანულ სტილში შენდებოდა. რომანული სტილი ნარმობიშვა ჯერ კიდევ X საუკუნეში ოტოების გერმანიაში. რომანული ტაძრების კედლები იყო მასიური, თაღები ეჭირა გრანიტიშულ სკელებს. ეს ტაძრები მოგვავრებდნენ რომანულ შენობებს და ამიტომ უწოდებდნენ მათ რომანულ სტილს. მხობე სქელი კედლები კონრი მომირგვალისული სარკმელებით და მასზე დაშენებული კოშკებით, ლუთის ციხესიმაგრეს შთაბეჭდილებას ქმნის. ეს ეკლესიები ნარმა-ადგენდნენ შუა საუკუნეებში ყველაზე მაღალ შენობებს და ნერგვადნენ მორჩილებში კათოლიკური ეკლესიის ძლიერების რწმენას.

ყოველი ეკლესია მორჩილებს ღმერთისცენ მიანიშნებდა. ამიტომ ჰქონდა ქრისტიანულ ეკლესიებს შემდევი დამახასიერებელი ნიშნები:

— შესახულები იყო დასავლეთის მხრიდან — იქნან ინუბა გრძელი ცენტრალური ნავი. ეს იყო ჯვერის ტანის სიმბოლო, რომელზედაც ეკნო მაცხოვარი.

— შუა ნავის მარჯვნივ და მარცხნივ იყო გვერდითი ნავები, ჯვერის მედავები. შუა და გვერდითი ნავები არის სამების ნიშანი.

— შუა ნავის გადაკვეთა საკუთრებულის ნინ განვით ნავით ქმნის ჯვერის ფორმას.

შპაიერის ტაძრის სქემა:

- დასახლეობის შეარე, პორტალი.
- ეკლესიის ასაკელელი.
- შუა ნავი.
- გვერდითი ნავები.
- ნავების გადაკვეთა, განვით ნავი.
- საკუთრებული.
- აფსიდი.

— შეუ ნავის მომზრგვალუბული დასასრული ქმნის აფისიდს. აფისიდი არის ჯვრის ზედა ბოლო, სადაც მაცხოვრის თავი იყო მისვენებული. ამდენად ამ წმინდა ადგილზე არის საუკრთხეველი.

— საუკრთხეველი ყოველთვის არის აღმოსავლეთით. რადგანაც აღმოსავლეთიდან ამოდის მზე, აღმოსავლეთით არის საფლავი, საიდანაც აღსდგა მაცხოვარი. ადრე დილით მზის სხივი პირველი ეცემოდა საუკრთხეველის სარკმლიდან მოძვარს, რომელიც ღვთის სახელით აუკრთხებდა მორწმუნებას.

რომანული ტაძრების შენებლობა ხანგრძლივი იყო: შეაგრის ტაძრის შენებლობა დაწინუ 1030 წელს და დასრულდა 1110 წელს, მისი კოშეუ სიმაღლე 73 მ.

გოთური სტილი. გოთური სტილი (ტელი გერმანული ბარბარისი ტომბების, გოთების სახელონდებიდან მოდის) წარმოიშვა ჩრდილო საფრანგეთში XII საუკუნის შეუ ხანებში და აქდან გაუკრცელდა მთელს ევროპაში. გოთების სტილის ტაძრები უზარმაზარი იყო, მათი ნაწესებული გუმბათები ზეცისკნ მიემართებოდა, რათა აქეთ მიეპყროთ მღლოცველის გულისხმური. პირველი, ჩაბნებული რომანული ტაძრებისაგან განსხვავებით გოთური ტაძარი იყო პატრიკიანი და გახსინებული კედერშეულა ფონჯრებით.

ქალაქშენებლობის ზრდასთან ერთად, როდესაც დაინტეს მრავალსართულიანი სახლების შენებლობა, ჩრდილოდა საკულტო ნაგებობათა სიმაღლეც. გოთური ტაძრები, რომანულისგან განსხვავებით, მომრგვალო თაღების ნაცვლად ავტდრენ მახვილუსთა თაღებს, რომელსაც ქმნის ისრების გადავეთა.

გოთური ტაძრის შენით, ასევე მის ფასადსა და კოშებზე განლაგებული იყო წმინდათა და გამოწენილი ადამიანების ქრისტებები.

გოთური ტაძრები ამშვენებს ევროპის დად ქალაქებს: პარიზს, სტრასბურგს, კოლნს, რეიმსს, პარისს და ა. შ.

როგორც რომანული ტაძრების, ასევე გოთურის შენებლობა ხანგრძლივ დროს და დღდ სამემოს მოითხოვდა. სტრასბურგის ტაძრის შენებლობა დაწინუ 1200 წელს. ერთი კოშე, რომლის სიმაღლეც 142 მ. აღნევს დასრულებულია 1439 წელს, ხოლო მეორე კოშეის აშენება ვერ მოიხსენის სტრასბურგის მოქალაქებმა.

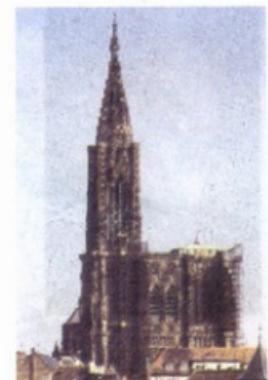
XIII საუკუნეში გოთური სტილი კედე შედარებით უძრავოა და მარტივი. XIV საუკუნეში ის უფრო რთული და პომპეური ხდება.

სახვითი ხელოვნება. კათოლიკური კელების კედლები მოხატული იყო ფრესკებით, რომლებიც ასახავდა ქრისტესა და წმინდათა ცხოვრებას. ფრესკა სრულდებოდა კირიან წყალში გახსნილი სალპავით სკელ ბათქაშზე.

კათოლიკურ კელების ფრესკებთან ერთად მინიჭებულოვან როლს ასრულებდა ქრისტება. მრგვალი ქანდაკება და ბარელიეფი (ბრტყელ ზედაპირზე ამობურცული ქანდაკება) განცულოველი იყო არქიტექტურისაგან. ისნი გამოსახავდნენ ღმერთს, წმინდანებს, ასევე ტაძრის შენებლებს (ქრისტებს) და მეცნებს.

კელებია ფრენსის, ქანდაკების, სახვითი ხელოვნების სხვა საშუალებით ცდილობდა, რელიეფური ცოდნა მიეცა მორწმუნეთათვის, რომელთა დიდი ნანილი წერა-კოსტეს უცოდინარი იყო.

რელიეფურ ცემებზე შექმნილი ხანარმოებები ასახავდა ამჟღვეურერი

სტრასბურგის ტაძარი

სტრასბურგის ტაძრის
ინტერიერი

გოთური (მახვილუსთა)
თაღ-კამარა

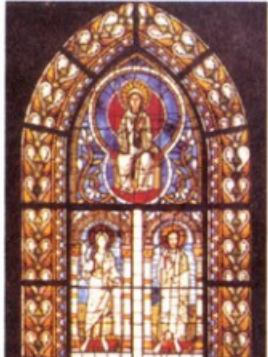
გოთური (მახვილუსთა)
საკულტო

გოთური ტაძრის ფასადების
(მახვილუსთა) თაღები

რომანული ქანდაკება

სტრასბურგის ტაძრის ვიტრაჟი

რეგენსბურგის ტაძრის ვიტრაჟი

გოთური ქანდაკება

ყოფის ამაღებას და მოუწოდებდა მორჩილებებს სულიერი სიტუაციასაც.

თუ ანტიკური ხელოვნება ადამიანის სხულის სილამზებს განადიდებდა, შეუ საუკუნეები – ადამიანის კეთილშობილებას, მის სულიერებას.

გოთურ ტაძრებში, რადგანაც უსარისხმარი ფანჯრები ჰქონდა, ცოტა იყო ადგილი ფრესკებისათვის. ამ ტაძრებში ფანჯრებს ამშევნებდა ვიტრაჟები. ეს იყო ერთმანეთთან ტყვიის რკალებით მიმაგრებული ფერადი მინის ნაჭრებით შესრულებული სურათები. ვიტრაჟებიდან შემოსული ფერადი შუქი იდუმალ ატმოსფეროს ქმნიდან ტაძრებში. ვიტრაჟებზე, ისევე, როგორც ფრესკაზე, ძირითადად რელიგიური სცენები გამოისახებიდა.

შეუ საუკუნეების ხელოვნებაში ერთ-ერთი გამორჩეული ადგილი უქირავს ნიგნის მინიატურას. ფერადი ნახატები გვაძლევს ნარმოდებებს შეუ საუკუნეების ადამიანის ყოფის მრავალფეროვანების შესახებ. რადგანაც იმ პერიოდში შეატერიზება არ იცოდენ პერსპექტივა, შორს მდებარე საქნებს ისეთსაცე ზომისას ხატვდება, როგორც ახლომდებარეს. ამითომ გამოისახულებები მინიატურებზე ბრტყელია.

პითევაბი:

1. როდის ნარმოიშვა რომანული სტილი და რა თავისებურება ახასიათებს მას?
2. რა განსხვავებაა რომანულ და გოთურ სტილს შორის?
3. რა როდეს ანტიკულებდა სახვიოთი ხელოვნება შეუ საუკუნეების ქრისტიანულ იდეოლოგიაში?
4. რა არის ვიტრაჟი?
5. რა იყო სიახლე ანტიკურ ხელოვნებასთან შედარებით შეუ საუკუნეებში?

დავალება:

ილუსტრაციების მიხედვით შეადარეთ ერთმანეთს რომანული და გოთური ტაძრები. დაწერეთ, რა განსხვავებაა არქიტექტურულ სტილში.

გააფარადეთ

შეუა საუკუნეების ტაძრის ფანჯრებშე გამოისახებოდა რაიმე სიუჟეტი პიბლიიდან. ოქუნც
 გააფარადეთ და მიიღებთ ერთ-ერთ ასეთ ისტორიას.

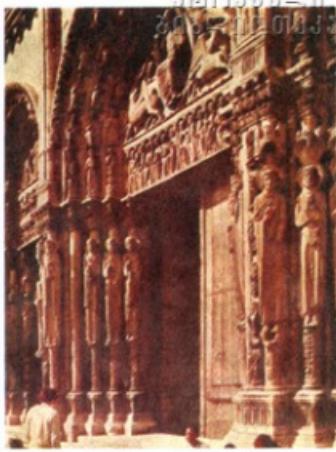
1. ყვითელი;
2. ნითელი;
3. ლურჯი;
4. მწვანე;
5. ყავისფერი;
6. ნარინჯისფერი.

რეიმსის ტაძარი

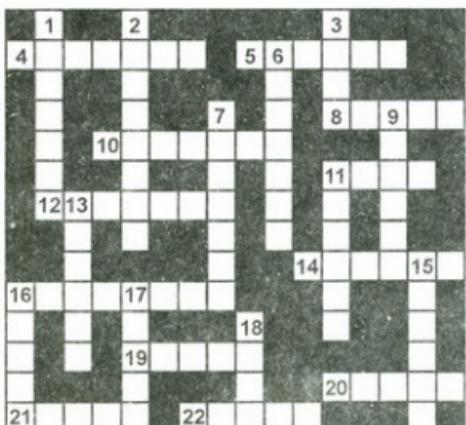
ვორმისის ტაძარი

შარტრის ტაძარის პორტალი

პროცესორი №5

თარაზულად: 4. სახელმწიფო ამიერკავკასიაში. 5. მშენდობის სიმბოლო. 8. ერთ-ერთი მახარებელი. 10. წყლის ტრანსპორტი ვენეციაში. 11. მუსლიმთა წმინდა ქალაქი. 12. ცრუეცნიერება. 14. სლოვა განმიათლებელი. 16. საგრაფო ეკრანში, რომელისთვისაც დავა ჰქონდათ ინგლისელებს და ფრანგებს. 19. ადგილი საბერძნებლი, სადაც ამჟნდა ივერთა მონასტერი. 20. ფადოქტობის სახეობა. 21. ქართველი ფოლოსოფონი პეტრე 22. შევიცრიონი კანტონი.

შვეულად: 1. ქალაქი იტალიაში. 2. ღვთის-მეტყველი ონუ ... 3. ინდოეთის დედაქალაქი. 6. ერთ-პიროვნული მმართველობის ფორმა. 7. სახეოთი ხელოვნების უამრი. 9. ხელოსანთა ჯურთინება, კუშირი. 11. ფლორენციელი კოშიმო ... 13. პაპის ელჩი. 15. სწავლების ფორმა უნივერსიტეტში. 16. სამსახურისათვის მიღწეული მინა. 17. მეზღვაური, რომელმაც პირველმა შემოუარა აფრიკას. 18. რეონიესტის ეპოქის სახალხო გმირი.

პური IX

შუა საუკუნეების შემოქმედება

თავი XX. იტალიური აღორძინება

§ 49. იტალიის ქალაქ-სახელმწიფოები XII-XV საუკუნეებში

დაქუცხიაცებული იტალია. XII-XIII საუკუნეებში, როცა დასაცელთ ევროპის ტერიტორიის უკონდალურ სახელმწიფოთა გაფრთხილების პრიცესი დაწყებული იტალია რწმენით პოლიტიკურად დაქუცხიაცებულ ქვეყნად. სამერიკა იტალიაში სიცოლის სამეცნი არსებობდა; რომელს მაპი ბატონობდა ცუნტრალურ იტალიაში, ტოსკანაში ფლორენციის რესპუბლიკა ჩამოყალიბდა რიმიუკლიპდა; ჩრდილო-აღმოსავალეთით, ადრიატიკის სანაპიროზე, ვენეციის; ხოლო ჩრდილო-დასაცელეთით, ლიგურიის ზღვის სანაპიროზე, გრენუის რესპუბლიკები ნარმილიშვნენ. ამათ გარდა არსებოდა უამრავი სამხალო და მცირე საფეხდალოებიც. ხელსაყრდნობ ვენეცია-ფოლი მდებარეობის ვამო, გამსაუთარებით ვენეციის უსლი ლაშერობების შემდგე, იტალიის ქალაქები სწრაფად დანიანურდნენ. ხელთამასუა ზღვის ქვეწების საშუალო ვაჭრობაში, იტალიის ქალაქები მატონობდნენ. მთელი შუა საუკუნეების განმავლობაში, იტალიას სახელმწიფოებს შორის, გამსაუთარებული მიმდევლობა ჰქონდათ ვენეციას და ფლორენციას.

ვენეცია, ადრიატიკის დედოფალი. ვენეციამ ყველაზე აღრედანიშნული ეკონომიკური დაწინაურება. XII საუკუნიდან, როცა ჯვაროსნული ლაშერობების შედეგად გაატივირად ვაჭრობა აღმოსავალთას და დასაცელის შორის, ვენეციის როლი განსაკუთრებით გაიზარდა. საშუალო ვაჭრობა ვენეციელთა ძირითადი საქმე გახდა. ვაჭრობასთან ერთად სწრაფად განვითარდა ხელოსნობაც. მთელს ევროპში იყო ცნობილი ვენეციური მუდისა და აბრეშუმის ქსოვილები, მინისა და ქარვის ნეკოთანი, იარაღი და სხვა. მათ ჰქონდათ ეკონომიკური ყველაზე დიდი სავაჭრო ფლოტი. ვენეციელებმა თავიანთი ბატონობა გაავრცელეს ეკონომიკური სამსახურები, მათ შორის კურტასა და კუიპროსი. თავიანთი სავაჭრო უატუროება ჰქონდათ ყირიმისა და კავკასიიში. არაერთხელ სხვევნან საქართველოსაც და ჩვენი სამშობლოს ისტორიისათვის მნიშვნელოვანი ცნობებიც შემოუნახავთ. აქტიური საერთაშორისო ვაჭრობამ და ადგილობრივი ხელოსნობის განვითარებამ ვენეციის ფინანსური როლიც განარდა. აქტური ფული, უქოს დუკატი, საერთაშორისო ვალუტის როლს ასრულებდა.

ქალაქი ვენეცია გაშენებული იყო ასზე მეტ კუნძულზე, რომელიც ერთმანეთთან ხიდებით არის დაკავშირებული (დღესაც ჩინდება უკბელულს ვენეცია ქალაქის არხებში მოცურავე).

იტალია რენესანსის ხანაში

ვენეცია

ვენეცია. ნე. მარკოზის ტაძარი

ცხენების ქანდაკებები ვენეციაში

ნავებით – გონდოლებით). მოსახლეობის რიცხვით უკავშირის უკიდურესი ერთი უდიდესი ქალაქი გახლდათ (XV საუკუნეში 200 ათასე მეტი მცხოვრები იყო).

მმართველობას ფორმით ვენეცია ფეოდალური რესპუბლიკა იყო. X საუკუნეში შემოლებული რესპუბლიკური მმართველობა მომდევნო საუკუნეებში კიდევ უფრო განმტკიცდა. ძალაუფლება ვაჭარ-ხელოსანთა ნაჩინებულ გვარებს, პატრიციებს უკავშირდათ. ქალაქის მმრიცვალებაც მხოლოდ ისინი იწევდნენ. ძალაუფლების ასათანარი თავმოყრის მცირერიცხოვანი, მდიდარი ადამიანების ხელში, ოლიგარქია ჰქონდა.

რესპუბლიკის მეთაური იყო დოკი, რომელსაც პატრიციები იწევდნენ. აზრული დოკი მთელი სიცოცხლის განმავლობაში რჩებოდა ამ თანამდებობაში.

ვენეციის რესპუბლიკას ძლიერების მწვერვალს XIV-XV საუკუნეებში მიაღწია. როცა თურქებმა კონსტანტინოპოლი აიღეს და აღმოსავალეთიავენ მიმდევალი ყველა სავაჭრო ტერიტორია ვენეციის საშუალო ვაჭრობა დაჭვებითდა. ვაჭრობის შესუსტებას კი მისი ვეონომიური და პოლიტიკური ძლიერების დაცვამა მოჰყვა.

ფლორენცია – ხელოვანთა მექა. ცენტრალურ იტალიაში, ტოსკანის ოლქში მდებარეობს ეს ანტიკური ქალაქი, რომელიც შეუსაუკუნეებში განსაკუთრებული აეტორიტეტით სარგებლობდა. მდინარე არნის ნაპირებზე გაშენებულ ქალაქს მრავალნაირი ეპიტეტებით აქვთდნენ: „ხელოვანთა მექა“, „იტალიის ათენი“ და სხვა. ეს აღიარება ფლორენციამ მართლაც დაიმსახურა.

ფლორენციის ეკონომიკური დანინჯურება XI-XII საუკუნეებიდან დაიწყო. აქაური ფეიქრები საუკეთესო მაუდის ქარვებიდნენ. მატყული სიცილიიდან, ესპანეთიდან და ინგლისიდანაც კი შემოჭიდნებათ. მოგვანებითა დაიხსეს აპრილების ქარვაც, ვეროპაში პირველად აյ შეიტნა საუკუნეებური ფინანსური დანესტელულები, ბანკები. ბანკები გასცემდენ სესხებს. ბანკირები ამ ფულს მსესხებლისაგან უკან იძრუნებდნენ სარგებლით (ანუ პრიცენტით). ასეთ ფინანსურ საჯმანობას მეცნიერება ეწოდება. საბანკო საქმე, მეცნიერება, ვაჭრობა–ხელოსნობა, ფლორენციის სიმღიდორის საფუძველი იყო.

XIII საუკუნის შეუსახებში ფლორენციაში დაიწყეს ოქროს ფულის, ფლორინის მოქრა, ქართველები ფლორის რომ უზოდებდნენ, რომელიც, ვენეციურ დუკატთან ერთად, საკრითიშორისა ვალუტად იტა.

მდიდარ ბანკირებსა და ვაჭრებს, აგრეთვე ისტატებს, „მსუქან ხალხს“ უწოდებდნენ. ღარიბ ხელოსნებს, დაწირავებულებს, დღოურ მუშებს კი – „ნერილ ბალბს“. მათ შორის ხშირი იყო დაპირისპირება და შეტაცებებიც კი. მაგალითად, 1378 წელს ფლორენციაში მოხდა „ნერილ

კონიმ მუდინი

ფლორენცია

ხალხის „აფხაზურება, რომელიც „ჩიმპის“ სახელითაა ცნობილი. ჩიმპი მჩერავს ნიშანების და გერმანულისათვის

ფლორინწყარი, ისევე როგორც ვენეცია, ფერდალური რესპუბლიკა იყო. მოქალაქების ირჩევდნენ ქალაქის მმართველობას, სინიორიას. სინიორიაში უმრავლესობა „მსუქნების“ წრიდან იყვნენ, „წერილი ხალხი“ ორიოდე ჰკით იყო ნარმილდებილი.

სინიორიას სათავეში იდგა ქალაქის თავი. მას გონიერობის ანუ „სამართლიანობის მედირობები“ უწოდებდნენ. ის მეთაურობდა ქალაქის ყოველდღიურ ცხოვრებას და იყო ჯარის სარდალიც.

„მსუქნების ხალხის“ ნარმილადგენლები ერთმანეთს ხშირად ეპროდენ ძალაუფლებისათვის. ასეთი მდიდარი ოჯახები იყვნენ: ალბიცების, პერუცების, მედიჩებისა და სხვათა გვარულობანი. XIV საუკუნის ბოლოს დაწყებული ბრძოლა პირველობისათვის, მედიჩების გვარის გამარჯვებით დასრულდა.

1434 წლიდან ფლორინწყარის ფაქტოპრივად განაგებდა კოშიმი მედიჩი. მას არ ეჭირა რამე დიდი თანამდებობა. ის თავს ყველა ფლორინციელის დამცველად აცხადებდა. ფლორინწყარი თანდათან დამყარდა მედიჩების ერთმანერული მმმართველობა ანუ ტირანია. მოქნილი პოლიტიკის წყალობით მედიჩები მოსახლეობაში პოპულარობით სარგებლობდნენ. ისნი ამჟადრის დიდი მეცნიანებიც იყვნენ (მეცნატობა-ხელორენტის, ლიტერატურის, მეცნიერების მფარველობა-ხელშეწყობას ნიშანებს).

კოშიმის შევისაზე იდლის, ლორენცუ მშენებელის მმმართველობის პერიოდში (1469-1492 წნ.), ფლორინწყარი მეცნიერებამ, ხელორენბამ და ლიტერატურამ დიდი აღმაღლობა განიცადა. შენდებოდა დადგებული სასახლეები, რომელიც სახელგანთქმული მაცევების მიერ იყო მოხატული, ქალაქი დამწევნდა დადგებული ქანდაკებებით. ლორენცუს კარიერი იმართებოდა მწერალთა და პოეტთა შეჯვაბებები, მფარველობასა და მხარდაჭერას პოლიტიკიდან მეცნიერები და გამომგონებლები.

ფლორინწყარის კულტურულ-ეკონომიკური აღმაგლობა უდიდეს გაულენსა ახდენდა არა მარტო იტალიაში, არამედ მთავარი ეროვნებშიც.

XIV-XV საუკუნეებში იყო: ქემი, კერძოდ ფლორინწყარი, საფუძველი ჩაეყარა ახალ სახეობადოებრივ ურთიერთობებს, ცხოვრების ახალ წესს, რომელსაც აღორძინებას ან რენესანსის უწიდებებს.

დაცართი

ფლორინწყარის ეკონომიკური მდგრადირეობა. ფლორინციელი ჯოვანი ვილანის ქრისტიანი

იმ დროს, როდესაც მიმდინარეობდა ომი საფრანგეთა და ინგლისს შორის, ინგლისის მეფის სავაჭრო შუამავლები იყვნენ ფლორინწყარის, ბარისა და შერცეს კომპინები. მათ ხელში იყო მოცული გადასახდები, მაცევლი და სხვა ხაზებით. როცა ის (მეცნ) ომდან დაბრუნდა, აღმოჩნდა, რომ მისი ვალი (კომპანიისადმი) შეადგინდა 1 365 000 ლირის ფლორინის, რაც მიუღია (მისი) სამუშაოს ლირებულების ტოლით.

ფლორინწყარი იყო 80 საბაზო და (ფლენის) გადასაკვლეული სახლი. წელიწადში ჭრიდნენ 350 000, ზოგჯერ კი 400 000 ლირის ფლორინის, მცირე ერთულს (ფულს) 20 000 გრივას შემდგ.

პითხვები:

1. როგორი მმართველობა იყო ვენეციასა და ფლორინწყარის?
2. რა არის ოლიგორენტია?
3. ვის უწოდებდნენ „მსუქნების ხალხს“ და რატომ?
4. რა ყოფილა სინიორია?
5. რატომ უწოდებთ მედიჩების მმართველობას ტირანიას?

დაცართი:

მოიფიქრეთ და დაწერეთ: რა განსხვავება იყო ვენეციისა და ფლორინწყარის ეკონომიკას შორის.

მოტანილი დოკუმენტის მიხედვით გამოთქვით თქვენი აზრი ფლორინწყარის სიმდიდრესა და მის საერთაშორისო მნიშვნელობაზე.

§ 50. რენესანსი ანუ აღორძინება გიგანტურით

დანტე

პეტრარკა

პეტრარკა

რა არის აღორძინება. XIV-XV საუკუნეებში ხაქალაქო ცხოვრების განვითარებამ, ვაჭრობა-ხელოსნობის, ფულად-სასაქონლო მუსურებობის აღმავლობამ ბევრი რამ შეცვალ ეკროპის ფეოდალურ სახითვადოებიში. პირველ რიგში, შეიცვალ ადამიანების შეხედულებანი სახითვადოებში, ბუნებაში, სამყაროში. ვაჭრობის განვითარებამ, ადრეული პატიტალის-ტური ელემენტების აღმოცენებამ, პირველების როლი კიდევ უფრო გაზარდა. ახლა გადამწყვეტი გახდა არა ფეოდალიზმისათვის დამხა-სიათებელი ადამიანის ნოდებრივი მდგრადი არამად მისი ნიჭი-ერება, განათლება, გამზედობა, მოხერხებულობა, ე. ი. პირადი ოჯისებები და ღირსებები.

ადამიანის შესაძლებლობების სრულად გამოვლენას სტირდებოდა ჩიროვნებისა და მოქმედების თავისუფლება. გაჩინდენ სწავლული აღმარცხები, რომელიც ამტკაცებდნენ, რომ ლიტერატურა ადამიანი შექმნა თავისუფლებისათვის. მისცა უნარი შრომისა და შენებისა, გონება და ნიჭი ბუნების შესასწავლად, სულიერება მშევნეობის შეგრძნებისათვის, უნარი სიყვარულისა და ამჟაფნოური სიყვარის შექმნისა.

ამრიგად, ყურადღების ცენტრში მოექცა ადამიანი, პირველება. გაწარიდა რწმენა, ადამიანის შესაძლებლობების, ნიჭის, ძალისა. ამ ახლოურად მომსროვე ადამიანებს უწოდეს ჰუმანისტები (ლათინურად უმომ, უმანის, ნიშნავს ადამიანს, ადამიანურს).

ყველაზე ადრე ახალი, ჰუმანისტური ჩიროვნება ჩაისახა იტალიაში და აქტდან მოცელს ეკროპაში გაუცრცელდა.

ჰუმანისტები გულმოდგრანე და სწავლობდნენ როგორც შეა საუკუნეების მიღწევებს, ისე ძველი საბერძნეთისა და რომის ლიტერატურას, ფილოსოფიას, ხელოვნებას და ამის საფუძველზე ცდილობდნენ, აქსნათ საზოგადოებისა და ბუნების საიდუმლოებანი.

იტალიელმა სწავლულებმა პირველებმა გააციცხლეს, აღორძინებს ანტიურიბის მიღწევები, გამდიდრეს იგ შეა საუკუნეებში დაგრძიგოლ გამოცდილებით და ახალი დროის სამსახურში ჩააყენეს. ამიტომ უწინდებელ ამ ეოჯას აღორძინების ხანს (რენესანსი ფრანგული სიტყვა და აღორძინებას ნიშნავს).

აღორძინების ხანის სიახლენ იგრძნებოდა სასოფადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში: ხელოვნებაში, ლიტერატურაში, მეცნიერებაში, თეოტ ყოფაშიც ე. ი. პოეტები და მწერლები ცხოვრებას აღწერდნენ ისეთს, როგორიც სინამდვილეში იყო. მხატვრები და მოქანდაკენ ადამიანს გამოსახავდნენ ჩევლებრივი, დამახასიათებელი სილამაზით, ემოციებით, საქმიანობით. მეცნიერება აქტიურად სწავლობდნენ სამყაროს, დედამინას, ცოცხალ ბუნებას და თეოტ ადამიანს. ტექნიკურ აღმოჩენებს სწრაფად ნერგვილონ საქმიანობაში.

აღორძინებამ გადატრიალურა მოახდინა ფეოდალური ვეროპის ცხოვრებაში, რითაც საფუძველი ჩაეყარა თანამედროვე ცოვილისაცას.

კალმით, ფუნჯითა და საქრესოთ. შეა საუკუნეების ლიტე-რატურა თავიება და ახალი დროის ლიტერატურული ჩიროვნება ისეულა დიდი ფლორენციული პოეტის, დანტე ალეგრის შემოქმედებით (1265-1321 წ.). მან დანტე უკვდავი პოემა „ლეთაბრივი კომედია“, რომელშიც, პირველად ეკროპულ ლიტერატურაში, აისახა ახალი, რეალისტური მიდგომა მოვლენებისადმი. ამავე დროს დანტე იყო პირველი პოეტი, რომელმაც იტალიურ ენაზე შექმნა თავისი შედევრი.

ალორძნების ხანის უდიდესი ნარმომადგენლუბი იყონენ: პოტი ფრანჩესკო პეტრარკა (1304-1374 წწ.) და მწერალი ჯიოვანი ბოკაჩი (1313-1375 წწ.).

პეტრარკას სონეტები (მცირე ზომის სატრფიალო ლექსები) უმღერიან ადამიანის ამაღლებულ გრძნობას, სიყვარულს, ხოლო ბოკაჩი, მსოფლიოში ცნობილ ნანარმობში, „დევამერიონი“, საოცარი სინამდვილით აღნერს ჩვეულებრივი ადამიანების ცხოვრებას, მათ მისრისუბჟებს, გრძნობებს, საქმიანობას.

ჩვენ ყველანი უყოფილეართ ეკლესიაში, გვინახავს მოხატული კედლები. ფრესკული მხატვრობა მთელს შუა საუკუნეებში იყო გაფრცელებული.

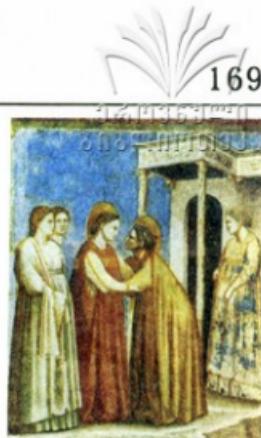
თუ დავაკვირდებით, ფრესკული ნახატი თითქოს უძრავია, გამოსახულ წმინდანებს არ ეტყობათ რამეტ უხარიათ თუ სწყინთ, არ ჩანს ემოცია, მოძრაობა. შეიძლება თუ არა ყველაფრი ეს ნახატი გამოისახოს? ამ კითხვჩე პასუხი გასცეს XIV-XV საუკუნეების იტალიულმა მხატვრებმა და მოქანდაკეებმა.

მათ შექმნეს ტრადიციული ფრესკულისაგან განსხვავებული მხატვრობა, სადაც ეონურეტელი ადამიანები ან წმინდანები მოყვაფი ადამიანების სახით არიან ნარმოდენილნი. ახალი ტიპის ნახატები ადამიანები ილიტებიან კიდევ, გამოხატვენ მწერალებას, დახატულნი არიან ისეთიბი, როგორც სინამდვილეში არიან.

ასეთი ნახატები შექმნეს დიდმა იტალიულმა მხატვრებმა: ჯორგორი, კასტანიომ, მაჩარიო, ჯორჯორნე, ბოლოჩელმა და სხვებმა.

მხატვრებს მოქანდაკეებმა მიბაძეს. ქანდაკებშიც, რეალური, ცოცხალი ადამიანი გამოისახა. დიდი იტალიული მოქანდაკის დონა-ტელის ქანდაკება „მხედარი“ ზუსტად ჰქოვდა მის ერთ-ერთი თანაელაქელ რაინდა.

როგორც დაინახეთ, მწერლებმა, მხატვრებმა და მოქანდაკეებმა რეალური ცხოვრების ასახვა სცადეს. მათი იარაღი იყო კალამი, ფუნვი და საჭრეთული. იტალიული მწერლებისა და ხელოვანთა მიღწეულები მთელი ევროპისათვის გახდა ცნობილი და ბევრი მიმდევარიც გამოიწინდა.

ჯორგორი. მარიამის და ლისაბედის შეხვედრა

მაჩარიო. სტატიურის სასახული. დატალი

დანართი

დანტეს „ლუთეპრივი კომედია“

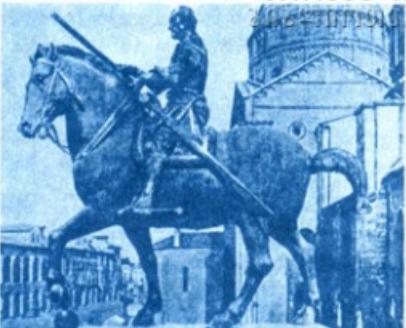
პოემა სამი ნაწილისაგან შედგება: ჯოვოხეთი, სალინებელი, სამოსხე, ჯოვოხეთი, რომელსაც ძაპრისეპრი ფორმა ქქს, ცხრა გარსისაგან (ნირსაგან) შედგება. ცხრა გარსისაგან შედგება სალინებელიც, ხოლო სამოსხე, ცხრა სფეროსაგან.

კვლა ცოდნებისა და ბორიტს დანტემ გვივის მოუწინა აღვილი, მათ მორის რომის პას ბონიფაციუს VIII-ს. ას, როგორ ალაპარებებს პოემი მოხილეობებს:

„მე ვიყვა მუ დათებია და ხარი ქსოდნი,
რომ საუთარი ხელებისთვის მე ვაჭროვებდი
პარუში ოქროსა და ას პარუში თეთო მოვაეცი.
ნინივორმებინ, სამინის ჩამდებინ, სხანი,
ას ქუს ხერუტილით ძრას გატარდნენ და ამგამდაც
იმურილებინ ჩემი თავის პირდაპირ, ჰემოთ.
და მეც თვითონ იქ ჩავეცები, რომელსაც მოვა
ამჟევენად იგი, რომელიც შენ მეურნე წელან,
შემოძილი ნაადრევი გასმინე თდეს,“

მაგრამ მას ჰქონდება, რაც ჩემს ჭულობს ცეკვები ედება
და თავდაყირა ჩავიდაულერ, გვიდა ხანი

...
როდესაც მე მას ეკასუე ზემდევ სიტყვია:
მიოთხარ, უფალმა რა საუნდე მოსთხოვა პუტრეს
ნინასნარ, ვიდრე მას კლიტებს ჩაბარებდა?
ან უთხოვა ჟემშარიტად მისაფის შემომწედს
არარა, მშოლოდ უბრძან მას, ედოდე ჩემ ქაით,
და არცა ჟეტრ მოცეკვებას, არცა თუ სხვებსა
ან უთხოვათ მათესათვის ოქრო ან ვერცხლი,
ოდეს ადგელი დაუკავა გამჟიდველისა."

დონატელო. მხედარი. ბრინჯაო. პალა

ბოტიჩელლი. გაზაფხული

კითხები:

1. რატომ ენოდება XIV-XV საუკუნეებს აღორძინების ხანა?
2. ყველაზე მეტად რა აინტერესუბდათ აღორძინების ხანის მოაზროვნეებს?
3. რატომ იყვნენ დაინტერესებულები ანტიკურობის მიღწევებით?
4. რა განსხვავებაა შეა საუკუნეების ხელოვნებასა და აღორძინების ხელოვნებას შორის?

დავალება:

დაფიქტდით და დაწერეთ: რა სიახლე მოიტანა აღორძინებამ.

§ 51. ალორძინების ტიტანები

ალორძინების იდეებში, სიახლის ძების სულისკეთებამ, მთელი გთალია მოიცვა. ახალი დროისათვის დამახასიათებელი მხატვრობა, არქიტექტურა, ქანდაკება, იტალიური საქალაქო ცხოვრების განუხრელი ნიშან გახდა. ვერცია და რომი, მიღანი და რავენა ხელოვნობა ცენტრებად იქცნენ, მაგრამ იტალიის ქალაქებს შორის გამსაჟურნიზებული ადგილი „იტალიის აორნის“ აყავებულ ფლორენციას ეჭირა. ამ ქალაქი მოღვაწობდნენ შემოქმედი, რომლებსაც ალორძინების ტიტანებს უწოდებდნენ.

მიქელანჯელო ბუნიაროტი. მიქალენჯელო დაბადა 1475 წელს ფლორენციის ახლოს. ბავშვობიდნენ ვე გამიამდეუნ გამსაჟურნიზებული ნიჭი და არჩევულებრივი შრომის მოყვარუობის უნარი. ქანდაკებისა და მხატვრობის საიდუმლოებას ფლორენციაში დაეუფლა. ბევრს კითხველობდა ანტიკურ აკტორებს, თვითონაც წერდა შესანიშნავ ლექსებს.

მიქელანჯელო ოცნებობდა ერთიან, თავისუფალ იტალიაზე. ის ეძებდა ყოველმხრივ სრულყოფილ გმირის სახეს და ქაში ქანდაკებდა. მის ქმნილებათა შორის გამსაჟურნიზებული ადგილი უჭირავს ქანდაკებას „დავითი“. მან უზარმატარი მარმარილოს ლოდისაგან შექმნა არა-ჩევრულებრივი სილამაზისა და აღნაგობის ახალგაზრდა გმირი, რომლის გამოხედვასა და სხეულში ჩანდა ძალა, შეუპორობა, სიბრძნე. მისი სხეული ადამიანის აგებულების იძევათ პირმორინას გადმოსცემდა.

ლვითაგრივი სიბრძნე გამოსცევის მის მეორე შედევრში „მოსე“. საუთარი ხალხისა და სამშობლოს ბედზე ჩაფიქრებული წმინდანი, ნათლის სევტი გადმოვდინება მის ფართო შებძლის. ქანდაკებაში ჩანს, რომ პრძეი მოსე იპოვი ხალხის სხნის ქას.

მიქელანჯელოს არქიტექტურული გრინის წიმუშია რომის წმინდა პეტრეს ტაძრის გუმბათის პროექტი. თავისი სანტორესო არქიტექტურული გადაწყვეტილი მას დღესაც აღტაცებაში მოჰყავს მნახველები.

ლუონარდო და ვინჩი. იგი განალენ ალორძინების ხანის უდიდესი მომენტონე და ხელოვანი, გამომგონებელი და ინჟინერი, პოეტი და კონსტრუქტორი, გეოლოგი და ექიმი. მისი გონიერი ცველაფერის სწორებიდან და ლუონარდო და ვინჩის (1452-1519 ნნ) სამყრის საიდუმლოებთან შეცნობისადმი სწრაფეთ ტოლი არ მოეპოვებოდა.

ადამიანის სხეული რომ შეესწავლა, გვამებს კვეთდა, ცდებს ატარებდა. მოძრაობისას კუნთის მდგომარეობას აკეირდებოდა და თავის ნაბატებში იშვიათი სისუსტით გადაპირდნობა.

თვითონვე დამაზადა ცას სხეულებზე სამზერი აპარატი და მათ მოძრაობას აკეირდებოდა. ნიადაგს სწავლობდა და დედამინის ქერქის აგებულებზე საოცარი მეცნიერული დასკვნები გამოსჭინდა.

ყურადღიერი სწავლობდა ფრთინელთა ფრენას. საფრენი აპარატის ურთიერთები ნახტები შექმნა (ჩვენს დროში დადასტურდა ამ კონსტრუქციის შესაძლებლობები) და მის აგებასაც ცდილობდა.

ლუისებასაც წერდა და ამ საქმეშიც იგრძნიობოდა დიდი ტალანტი.

მოეხდავად ყოველივესი, ლუონარდო მანც ცნობილია თავისი განუმეორებელი ხახატებით. ეს არ უნახავს მისი „ველუნდა“ – ოდნავ მომდიმარი და ამავე დრო სუვდიან გამომტყუპლებით, შევიდი, მაგრამ დიდი შინაგანი ენერგეტიკის მქონე, თითქოს დამტინავი, მაგრამ საოცარად

მიქელანჯელო

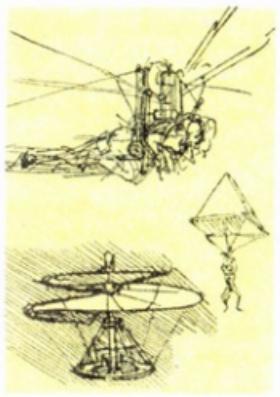
მიქელანჯელო. მოსე

მიქელანჯელო. სისუსტის კაპელის ფრაგმენტი

ლეონარდო და ვინჩი

ლეონარდო და ვინჩი. საფრენი
აპარატების ნახტებილეონარდო და ვინჩი.
ჯულიანა

კეთილი თვალებით შესძლებული ასალების წალი.

არ დარჩენილა ხელოვნებისა და მეცნიერების დარგი, რომელიც ლეონარდო და ვინჩის თავისი კვალი არ დაუტოვებინოს.

რაფაელი. აღორძინების ხანის კიდევ ერთ გენიოსი, რაფაელი სანქტი (1483-1520 წწ.) დიაბადა ურბინოში და გარდაიცვალა რომში. მისი უნიზესი ფუნვით განუშომლდა ასალდა ქალის, დედის დეთიური არსება. მისი მადონები: „მადონა ჩიტით“, „მადონა თუტით“, „მადონა ყრმით“ და სხვა). დედობრივ სითბოსა და სიყვარულს გადმოგვცემენ. იგი ფლორენციაში

წიგარა მხატვრობის ხელოვნების ყველა საიდუმლოს, უფროსი თანამედროვეების, მიქელანჯელოსა და ლეონარდოს ნახატებს გულმოფენიდ სანაცვლობდა. არჩეულა ფერწასა და ხაზებს, რათა დეთისმშობლის კეთილ სულას ჩასწერომოდა და ნახატებში გადმოიცა. დაუმდევ განუშორებული მისი „სიქსტეს მადონა“, ნაზი, კუთილი, მზრუნველი დედა ჩვილით, ყრმა იქსოთა. მხატვარი რომში მიინვეულ. პაპი, ოულიუს II-ს ეგნატა პორტრეტის დახატება. ჯულიასმიერებით შეუდგა რაფაელი პაპის პორტრეტის შემწის. მოგვანებით, მომდევნო პაპმა ლეო X-მაც ისურვა თავისი სახის უკვდავყოფა. ისიც დახატა რაფაელმა. მაგრამ დახატა არა უბრალო მიშვავებით, არამედ მათი სული, მათი გრძნობა და პრი უფრო გამოაჩინა.

ბევრი ჩანაფიქრი ჰქონდა რაფაელი სანქტის, მაგრამ სრულად ახალგაზირდა, ოცდაჩედმეტი წლის გარდაიცვალა. მისი ნახატები კი დარჩა, როგორც ადამიანური მშვენიერების სიმბოლო.

ლეონარდო და ვინჩი. საიდუმლო სერობა

რაფაელი

რაფაელი. პაპი ლეო X

რაფაელი. ათენის სკოლა. ფრესკა

პითევები:

1. რა არის დამახასიათებელი მიქელანჯელოს ქანდაკებები?
2. რა მეცნიერული აღმოჩენები განტვრიტა ლეონარდომ?
3. რომ განსხვავდება რაფაელის მხატვრობა შუა საუკუნეების ფრესკული მხატვრობისაგან?

დავალება:

დააკვირდით სურათებს და წერილობით გამოთქვით თქვენი აზრი, რა განსხვავდება რენესანსისა და შუა საუკუნეების ხელოვნებას შორის.

თავი XXI. მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარება. გეოგრაფიული აღმოჩენები

§ 52. მეცნიერება და ტექნიკა XIV-XV საუკუნეებში

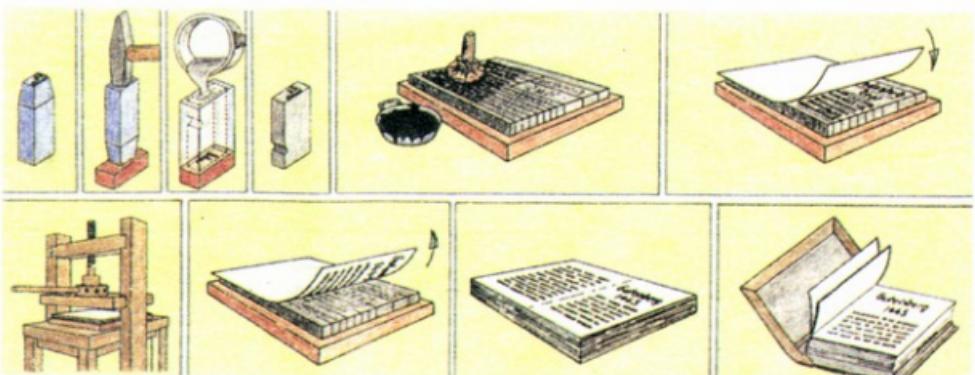
აღორძინების ხანის ახალია მეცნიერებამ თავი იჩინა არა მარტო ლიტერატურისა და ხელოვნების განვითარებაში, არამედ მეცნიერების ნიმუშებიც. მეცნიერების სწავლობდნენ სახოგადოების, ბუნებისა და გარესამყაროს განვითარებას. ამ დროის აღმოჩენებმა თანამედროვე მეცნიერებისა და ტექნიკის ბევრ დარღვე ჩაუყარეს საფუძველი.

ნიკოლოზ მაკიაველი. შეუსაუკუნეების მინურულის უდიდესი მოაზროვნე, ფილოსოფებისა და ორისატი იყო დიდი ფლორენციული პოლიტიკური მოღვაწე, ნიკოლოზ მაკიაველი (1469-1527 წწ.). ის აქტივურად მონაწილეობდა ფლორენციის პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ეკა მინისტროვანი სახელმწიფო თანამდებობაზე. მაკიაველი კარგად ხდავდა თავისი სამშობლის, იტალიის დაჭუცმაცემულობის, დაძლის სავალალო შედეგის. ოცნებობდა მის გართიანებასა და გაძლიერებაშე. ეს იდეა გატარებული მის ცნობილ ნაშრომებში „ფლორენციის ისტორია“, „მთავარი“ და სხვ. მისი ნიგინი „მთავარი“, რომელშიც აღნიშვნილია, თუ როგორი უნდა იყოს მეფე, მართველი, მომდევნობასაუკუნეების ევროპული მეფეების სამაგიდო ნიგინი გახდა.

ნიკოლოზ კოპერნიკი. XIV-XV საუკუნეებში დიდი ნარჩმატებებს მიაღწია საბუნების მეტყველი მეცნიერებებმა. განმარტინილი კოპერნიკის ნიკოლოზ კოპერნიკის (1473-1543 წწ.) ლვანლი სამყაროს შესწავლის საქმეში. მაშინდელ კულტურა ამტკიცებდა, რომ სამყაროს ცენტრი დედამიწა და მის გარშემო განლაგებული მჟე და გარსკელავებო. კოპერნიკიმა, ხანგრძლივი კალვა-

ნიკოლოზ კოპერნიკი

ასე იქმნებოდა წიგნი. ასოების ჩამოსხმა, მატრიცების დამზადება, ბეჭდვა.

ძების შეფეხუდ დამტეკცა, რომ ჩვენი ხილული სამყაროსა და პლანეტების ცენტრი მზეა. დედამიწაც, როგორც საერთო პლანეტა, ძრუნავს მზის გარშემო. ამ აღმოჩენით საფუძველი ჩაიყარა ჰელიოცენტრისტულ სისტემას (ჰელიოს, მზეს ნიშნავს, ცენტრუმ - ცენტრს). ეკსპერიმენტი ვერ მოესწორ თავისი ნიგნის გამოცემას, ხოლო როცა მისი ნაშრომი დაიბეჭდა, კათოლიკურმა ეკლესიამ, ის აკრძალულ ნიგნთა სისტემი შეიტანა.

იოანენ ჟუტენბერგი

ნიგნის ბეჭდვა. საკაცობრიო მნიშვნელობა ჰქონდა ნიგნის ბეჭდვის გამოყონება, გერმანელმა გამომგონებელმა იოანენ ჟუტენბერგმა 1445 წელს დაბეჭდა პირველი ნიგნი. ამ გამომგონებას განათლებისა და მეცნიერული ცოდნის გვერცელებას უდიდესი ძიძე მისცა.

გეოგრაფიული აღმოჩენება. საქალაქო ცხოვრების განვითარებამ, ნარმობის სრულყოფამ და ახალი დაზღა-დანადგრების გამოყენებამ, ხელი შეუწყობა სამთამადნო საქმისა და მეცნიერების განვითარებას. დაინტერესება ეკანაბშეირისისა და რეინის მადნის ამოლება-გადამუშავება. სამხედრო ტექნიკისა და, კერძოდ, ცეცხლსასროლი იარღლის გამოვრცებამ (XIV საუკუნის მეორე ნახევარი) კიდევ უფრო დააზურა მეტალურების განვითარება. ტექნიკის მიღწევები სწრაფად იწყებოდა ნარმობასა და ყოფილ ცხოვრებაში.

მას შემდეგ, რაც თურქებმა კონსტანტინოპოლი აიღეს და აღმოსავლეთისკენ მიმავალი საეჭრო გზები გადაუტეს, ევროპულებმა ახალი გზების ძირია დაინტერესება, განვითარდა გეოგრაფიული მეცნიერება, უფრო სრულყოფილი გახდა კომპასი, ადგენტენენ ახალ რუკბს, შექმნეს ახალი ტრანს იალქნანი გეგება. XV საუკუნის მეორე ნახევარიდან იწყება გეოგრაფიული აღმოჩენების ეპოქა. აღმოსავლეთისაკუნ, ინდოეთისაკუნ მიმდავალი საეჭრო გზების ძირიაში აქტივურობდნენ პორტუგალიელები და ესპანელები.

1486 წელს პორტუგალიელმა მიმღებურმა პარიოლმეო დააშენა, პირველმა ეკროპელთა შორის, გაცურა ატლანტის ოკენის ნიკლები და აფრიკას სამხრეთიდან შემოურა, ხოლო მისმა თანამემამულებმ, ვასკო და გამამ, 1498 წელს დიამესის მიერ გვკვლული გზით, მაღლიან იძოგითს. ამ ახალი საზღვრი გზის აღმოჩნდა უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა ეროვნისათვის.

შემდეგ საუკუნეების სამეცნიერო, ტექნიკურმა და გეოგრაფიულმა აღმოჩენებმა მტკუცე საფუძველი ჩაიყარა თანამედროვე ცოგილისაცას.

კოშპასი

პუტინბერგი. ბიბლიის გერმანული

ვასკო და გამა

პირველი გლობუსი. დაამზადა ერმანელმა მოგზაურმა და მეცნიერმა მარტინ ბრეკიმა

დანართი

ნიკოლო მაკიაველის ხელმწიფის შესახებ

„ხელმწიფი მოქმედების უზეპი ძალით, მსგავსად მხეცისა, იგი უნდა ათავსებდეს ლომისა და მელისა თოვისტებს, თუ მას მარტო ლომის თვესებები უწევს, კერ შესძლებს თავის არისფასა ხაფანგისაგან, თუ მარტი შელა იწევსა, კერ შეძლებს თავის დაცვას მტრუბისაგან. ხელმწიფებ არ უნდა შეასრულოს თავისი დაპირუები, თუ ეს ვრცებს მის გეგმებს, ის დაუფლებული უნდა იყოს სიცურულსა და ფარისელობის დიად ხელოვნებას“.

პითევები:

1. რა დამსახურება მოუძღვის კოპერნიკის თავისი აღმოჩენით?
2. რატომ პექნდა გუტტენბერგის გამოგონებას დიდი მნიშვნელობა კაცობრიობის წინაშე?
3. რამ მისცა ბიძგი გეოგრაფიულ აღმოჩენებს?
4. როგორ ყოფილა ხელმწიფის იდეალი მაკიაველისათვის.

ქრისტიანული მსოფლიოს რუკა.
ლიონდონი. XIII ს.

დავალება:

ეს რუკა შეადარეთ 52-ე გვერდზე მოცემულ იდრისის რუკას და აღნიშნეთ, როგორი იყო, როგორც ქრისტიანულ, ასევე ისლამურ სამყაროში, გეოგრაფიის ცოდნა. შეადარეთ ეს რუკები, ასევე 180-ე გვერდზე მოცემული ჰერეფორდის რუკა, თანამედროვე მსოფლიო რუკას. თუ იცნობთ ლათინურ ანბანს, მითითებული რუკებიდან ამონერეთ თქვენთვის ცნობილი ქალაქები და ადგილები.

§ 53. ესპანეთის ერთიანი მონარქია. ამერიკის აღმოჩენა

არაგონი და კასტილია. რეკონკისტას შედეგად პირინეის ნახევარუნძულზე XIII საუკუნეში რამდენიმე დამოუკიდებელი სამეფო ჩამოყალიბდა. მათ შორის გამოირჩეოდნენ არაგონი და კასტილია.

კასტილიის სამეფო მოიცავდა ჩრდილოეთ (ყოფილი ალინ-ასტური) და ცენტრალურ ესპანეთს. ამ სამეფოს სახელიც თითქოს მის ისტორიას მოვცითხრობს (კასტელიუმ ლათინურად ციხესიმაგრეს ნიშნავს). მართლაც, მთელი კასტილია მოფენილი იყო ციხესიმაგრებით, რომელიც არაბთა წინააღმდეგ მოს დროს აღმოცენდნენ. რეკონკისტას მთელი სიმძიმე სწორედ კასტილიის სამეფომ იტვირთა.

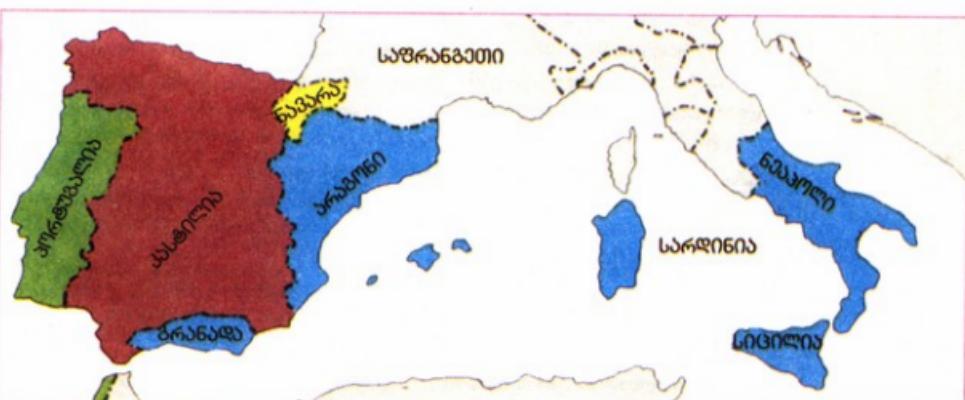
რეკონკისტას პროცესში, განდევნილი არაბების ადგილას, ჩრდილოეთიდან ბევრი გლეხი ჩამოსახლდა. მათ მინები და თავისუფლებაც მიიღეს, დიდი მიწები შეიძინეს მსხვილმა ფეოდალებმა და ნერილმა მენაურობამ. განსაუკუთრებით გამდიდრდა კათოლიკური ეკლესია. კასტილიაში (ისევე როგორც არაგონში) სამეფო ხელისუფლების გვერდით მოქმედებენ კორტესები, ნორებრივ-ნარმობადებენლობითი ორგანოები. კორტესები ესპანეთში, ისეთივე რამ იყო, რაც პარლამენტი ინგლისში ან გენერალური შეტატები საფრანგეთში.

არაგონის სამეფოში თავისი გეონომიური განვითარებით გამოიწვიოდა კატალონიის თლექი. მისი მთავარი ქალაქი ბარსელონა ხმელთაშუა ზღვის მინიჭენლოვანი სავაჭრო ცენტრი გახდა. ასეთივე მინიჭენლობა ჰქონდა არაგონის სამეფოს მეორე თლექს, ვალენსიას.

ესპანეთის ინტერესები მოითხოვდა ქვეყნის საბოლოო გაერთიანებას. 1469 წელს არაგონის სამეფო კარ्लე სახელით მზადება იყო. ახალგაზრდა ტახტის მექვედრე, ფერნანდო, ქარისწინდებოდა კასტილიის პრინცესაშვერ, ისაბერებე. ამ ქარისწინდებას დიდი მინიჭენლობა ჰქონდა მთელი ესპანეთისათვის. ისაბელი მალე კასტილიის დედოფალი გახდა (1474 წელს). არაგონის მეფე, მისი ქმარი, ფერნანდო იყო. 1479 წელს ოფიციალურად, დიდი ზეიმით, აღნიშნეს არაგონისა და კასტილიის გუერთიანება, როთაც დასრულდა ესპანეთის გუერთიანების ხანგძლივი პროცესი.

ესპანეთის ვერპი

ფერნანდო არაგონელი და
ისაბელ კასტილიელი

ესპანეთის ერთიანი მონარქიის შექმნა

ქრისტეფორე კოლუმბი

კოლუმბის კარავალები

უდიდესი მეზღვაური და უმაღური ხელმიწის შემდეგ ესპანეთის სამეფო სწრაფად გამდიდრდა. ფერნანდო და ისაბელი ველარ ეფუძნებოდნენ გრანადაში მუსლიმანი ემირის ყოფნას. 1492 წელს ესპანებმა იტიშით აიღეს გრანადა და ამით დასრულდა რეინონისტაც. ესპანეთსა და მართლით ისტორიისათვის ეს თარიღი სხვა მოვლენითაცაა აღსანიშვავი. ამ წელს, ქრისტეფორე კოლუმბმა აღმარინა ამერიკა. ვინ იყო კოლუმბი?

კოლუმბზე ჩვენ ცოტა რამ ვიცით. ის იტალიული იყო, ქალაქ გენუადან. დაიბადა 1451 წელს. მამასთან ერთად კარგად ისმავლა სახმე. ბევრისაც მოგზაურობდა. შემდეგ ესპანეთში გადასახლდა.

ოსმალების მიერ კონსტანტინოპოლის ალექსის შემდეგ (1453 წ.), ხმელთაშვა ზღვით ინდიეთისაკენ მიმავალი საცხრარო ქაშტი ეკროსელებს გადაუყეტათ. საჭირო იყო ახალი ქმბის გამოწვევა. კოლუმბმა ესპანეთის მეზე-დედოფალი დაარჩინულა, დასავლეთით თუ გვეცურავთ, ინდოეთის მიგადნევთო. როგორც იქნა დაიკავერეს ისაბელმა და ფერნანდომ. ინდური ოქრო და სანელებლები მონატრებოდათ მონარქებს. ცოტა ფული და სამი გვერდი მისცეს კოლუმბს. გვეხს ასეთი სახელები ჰინდიათ: „სანტა მარია“, „ნინია“ და „პინტა“.

1492 წლის 3 აგვისტოს ესპანეთის ნაფლადურ პალისტიდან სახეობოდ გაფიქრენ კოლუმბის გვერდი. დაინყო მოგზაურობა დასავლეთისაკენ, ატლანტის იუვანის სილომეში. ამ ქით ჯერ არავის გვეცურა. ხანგრძლივი, საშიში და მძიმე იყო მოგზაურობა „უცრობი მიმართულებით. მეზღვაურები დუღავენენ. კეირები და თვეები გადიოდა, ხმელეთი კი არ ჩანდა. ბოლოს, 12 ოქტომბერს გამოჩნდა ხმელეთი. ეს იყო პატარა კუნძული, რომელსაც სან-სალვადორი უწოდეს (მეზღვაურები მას ესპანიოლსაც უძინდნენ). აღმოაჩინეს სხვა კუნძულებიც. აյ ნახეს პირველად კუროპელებმა მუქანანი ინდიელები. მალე კოლუმბი უკან დაბრუნდა და მეზე-დედოფალს თავისი აღმოჩენა ახარა. ამის შემდეგ კოლუმბმა კიდევ სამეცნიერ იმოგზაურა ახალი მიწბისაკენ, მაგრამ ვერ ჩამოიტანა ის, რასაც მეზეები უკალებდნენ, ოქრო და სანელებლები. ბოლო მოგზაურობის შემდეგ, კოლუმბს ცილი დასხამეს, სამეფო ფულები და ოქრო მიითვისეო. თანდათან ჩამოაშორეს თავის საქმეს. ბოლოს, თითქმის ცველასაგან მიტოვებული გარდაიცვალა 1506 წელს.

ეკრისტე სანელელები მიხვდნენ, რომ კოლუმბმა ახალი კონტინენტი აღმარინია. მოგვანებით ამ კონტინენტს ამერიკა უწოდეს (იტალიული გოგონაფის, ამერიკი კუპაჩის სახელის მიხედვით). კოლუმბი კი მიიღინებს. ასე დაუფასეს უდიდესი აღმოჩენა ესპანეთის ყველა დროის სწორუსოვან მეზღვაურს.

დღეს მსოფლიოში ყველა განათლებულმა ადამიანმა იცის, ვინ იყო ქრისტეფორე კოლუმბი.

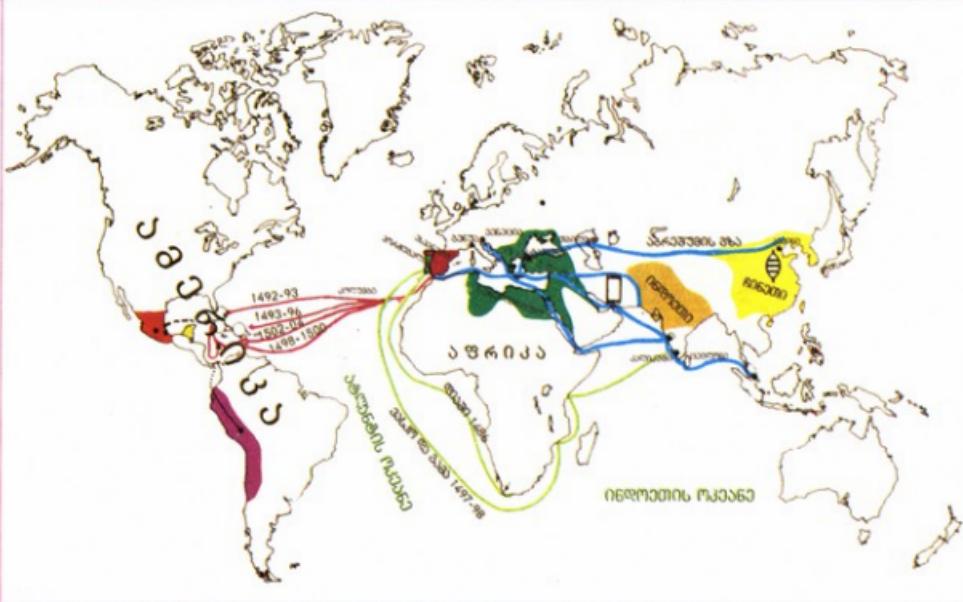
პირველი:

- როგორ მოხდა ესპანეთის გაერთიანება?
- რა იყო კორტესები?
- ვინ აღმოაჩინა ამერიკა და როდის?
- რაში გამოჩნდა მეფეების უმაღლერობა?

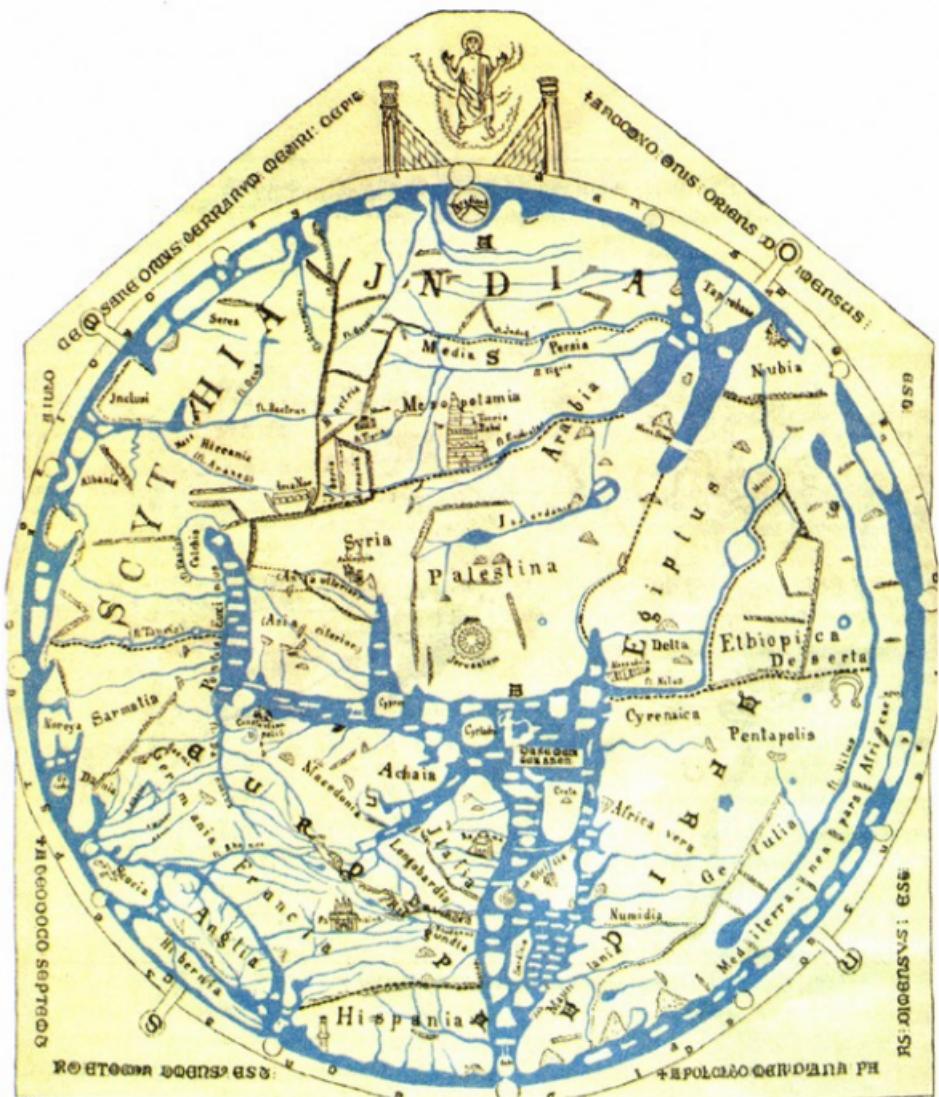
დავალება:

რუკაზე მოძებნეთ ამერიკის კონტინენტზე ქვეყანა, რომელსაც სახელი კოლუმბის პატივსაცემად დაერქვა.

დიდი გეოგრაფიული აღმოჩენები XV-XVI ს-ში

1300	1400	1445	1479	1492	1500
აღმოჩენება	ნინის ბეჭდება	ესპანეთის ერითან შოთარება	ბეპიმის დამატება	ამერიკის აღმოჩენა	

XIII საუკუნის რუკა. ინახება ინგლისში, პერიფერიულის ტაძარში

საკითხავი ლიტერატურა

I თავი

პ. სენკვერიჩი, ვიდრე პხვალ?! , თბ., 1962.
სიმღერა ნიბელუნგებზე, თბ., 1982.
სიმღერა როლანდზე, თბ., 1957.
წიგნი ტრისტანისა და იზოლდასი, (სხვადასხვა გამოცემა).

ვ. ლევინი წუმი რომაელები, თბ., 1992.
ლ. ფოიხტვანგერი, ცრუ ნერონი, თბ., 1963.
მისივე, ჟერცოვის უსახური ასული, თბ., 1975.
გერმანული მოთები, თემულებები და ბალადები, თბ., 1986.
სიმღერა როლანდზე, გამარტივებული ტექსტი, თბ., 2002.

III თავი

დ. დემირჭიანი, ვარდანანქი, თბ., 1964.

IV თავი

ათას ერთი ლამის ზღაპარი (სხვადასხვა გამოცემა).

აღმოსავლერი პოეზია, თბ., 1981.
ირანული პოეზია, თბ., 1977.
ომარ ხაიმი, რობაიათი, თბ., 1963.
ჯალალ უდ დინ რუმი, მე ვარ თუთრი შევარდენი, თბ., 1970.
ფირდოსი, შაჰ-ნამეს ანუ მეფეთა ნიგნის ქართული ვერსიები, თბ., 1916.
ფირდოსი, ამბავი თაშისა, თბ., 1979.
საადარ ბუსთანი, თბ., 1961.

VII თავი

ოყასენ და ნიკოლეტი, ფრანგული სარაინდო რომანი, პატარა მყითხველის ბიბლიოთეკა, თბ., 2002.

საბრალო პინტონი, პარტმან ფონ აუქს მიხედვით, სარაინდო რომანი, თბ., 2002.

X თავი

ექანური ბალადა, თბ., 1967.
მ. დროუონი, რეინის მუსე, თბ., 1972.

XI თავი

ჯ. ჩიხერი, კეტირბერიული მოთხოვნები, თბ., 1977.

ინგლისური პოეზია, ხალხური ბალადები, ლუქსემბურგი და სიმღერები, თბ., 1995.

ბოევულფი, ანგლო-საქართველოს საგმირო ეპოხი, თბ., 1989.

XIII თავი

კ. იანი, ჩინგის ხანი, თბ., 1964.
მისივე, ბათო ხანი, თბ., 1967.
მისივე, უკანასკნელ ზღვამდე, 1969.
გ. აბაშიძე, დიდი ლამე, თბ., 1972.

XIV თავი

ვ. მაინი, მარკო პოლოს უჩვეულო თავგადასავალი, თბ., 1975.
ჩანდარა კრისან, როდესაც ქანდაკებები ლა-პარეკებრ. თბ., 1964.
შეუწიალა, კალდასას მიხედვით, თბ., 2002.

XV თავი

ა. ლევანდოვსკი, უანა დარუი, თბ., 1963.

XVIII თავი

საფოდან კასიამდე, ძველი სამყაროს პოეტი ქალები, თბ., 1990.

XIX თავი

მ. ილინი, ე. სეგალი. როგორ გახდა ადამიანი გვლიათი, თბ., 1976.

შეა საუკუნეების ებრაული პოეზია, თბ., 1979.
ა. სენტ-ემილეტი, პატარა უფლისწელი, თბ., 1962.
თქმულება კუტულაიშე, ირლანდიური საგების მიხედვით, თბ., 2002.

XX თავი

დანტე, ლეთაებრივი კომედია, თბ., 1944.
დანტე, ახალი ცხოვრება, თბ., 1967.

XXI თავი

ა. ნამირაძე, კოლუმბი და ამერიკის აღმოჩენა, თბ., 1963.

მხატვრული ფილმი

I თავი

„ნიბელუნგები“

„ზიგფრიდის სიკვდილი“

„კრიმპილდის შურისძიება“

გერმანია

რეჟისორი – ფრიც ლანგი

1924 წ. შ/თ, 3 სთ 25 წთ

„რომის იმპერიის დაცემა“

აშშ

რეჟისორი – ენთონი მანი

1964 წ. ფერადი, 3 სთ 07 წთ

„დაცემი“

რუმინეთი

რეჟისორი – სერვას ნიკოლაესკუ

1967 წ. ფერადი, 1 სთ 50 წთ

„კოლონა“

რუმინეთი

რეჟისორი – მირჩა დრაგანი

1968 წ. ფერადი, 1 სთ 49 წთ

II თავი

„კარლის ფიდი“

გერმანია, იტალია, საფრანგეთი

1998 წ. ფერადი, 6 სერია (250 წთ)

„ვიკინგები“

აშშ

რეჟისორი – რიჩარდ ო. ფლეირშრი

1948 წ. ფერადი, 1 სთ 56 წთ

III თავი

„ბრძოლა რომისთვის“

რუმინეთი, გერმანია

რეჟისორი – რობერტ სიოდმაუ

1969 წ. შ/თ, 1 სთ 39 წთ

VI თავი

„ანდრეი რუბლევი“

რუსეთი

რეჟისორი – ანდრეი ტარკოვსკი

1966 წ. ფერადი, 3 სთ 05 წთ

„ჯვაროსნები“

პ. სენტენინის რომანის მიხედვით

VIII თავი

„ფრანჩესკო“

იტალია, გერმანია

რეჟისორი – ლილიანა კავანი

1989 წ. ფერადი, 2 სთ 35 წთ

„ძმა – მზე, და – მთვარე“

იტალია

რეჟისორი – ფრანკო ქუირელი

1973 წ. ფერადი, 2 სთ 00 წთ

X თავი

„ბეატრისის ვნებანი“

საფრანგეთი, იტალია, აშშ

რეჟისორი – ბერტრან ტაცერნი

1988 წ. ფერადი, 2 სთ 12 წთ

XI თავი

„ტბის ლანსელოტი“

საფრანგეთი

რეჟისორი – რობერ ბრესონი

1975 წ. ფერადი, 1 სთ 25 წთ

„ლომი ზამთარში“

ინგლისი

რეჟისორი – ენთონი პარკი

1968 წ. ფერადი, 2 სთ 14 წთ

„მამაცი გული“

აშშ

რეჟისორი – მელ გიბსონი

1995 წ. ფერადი

„რობინი და მერიამი“

ინგლისის

რეჟისორი – რიჩარდ ლესტერი

1976 წ. ფერადი, 1 სთ 46 წთ

XII თავი

„მარკო პოლო“ („დიდებული მარკო“)

აშშ, რეგოსლავია, საფრანგეთი

რეჟისორი – კრისტიან-ზავი, დენის დე ლა
პატელიუ, ნიულ ჰოუარდი

1966 წ. ფერადი, 1 სთ 40 წთ

XIII თავი

ჩინგის ხანი

XIV თავი

„შვიდი სამურაი“

იაპონია

რეჟისორი – აკირა კუროსავა

1954 წ. შ/თ, 3 სთ 24 წთ

„რასიომნი“

იაპონია

რეჟისორი – აკირა კუროსავა

1951 წ. შ/თ, 1 სთ 23 წთ

XV თავი

„ფანა დ'არკის ვნებანი“

საფრანგეთი

რეჟისორი – კარლო დორეირი.

1927 წ. შ/თ. 1 სთ. 40 წთ.

„ფანა დ'არკის პროცესი“ გიგანტური

საფრანგეთი

რეჟისორი – რობერ ბრესონი

1975 წ. ფერადი, 1 სთ 25 წთ

„კენტერბერიული მოთხოვბები“

იტალია

ჯეფრი ჩისკერის ამავე სახელწოდების ნაწარმო-
ქბის მიხედვით

რეჟისორი – პეტრ პერლო პეჩოლინი

1971 წ. ფერადი, 1 სთ 49 წთ

„რიჩარდ III“

ინგლისი

უილიამ შექსპირის ამავე სახელწოდების ნა-
წარმოქბის მიხედვით

რეჟისორი – ლორენს ლლოვი, ენთონი ბუშელი

1955 წ. ფერადი, 2 სთ 18 წთ

XXI თავი

„1492: სამოთხის დაპყრობა“

აშშ, ინგლისი, საფრანგეთი, ესპანეთი

რეჟისორი – რიდლი სჭირო

1992 წ. ფერადი, 2 სთ 15 წთ

ფილმების შერჩევაში დახმარებისათვის
 მადლობას ვუხდით კინომცოდნე
 მარინე კერესელიძეს

1920

სახელმძღვანელოს აცტორები

ბერან ჯავახია – ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შუა საუკუნეების ისტორიის კათულრის დოკუმენტი.

აკაკი გეორგიშვილი – ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შუა საუკუნეების ისტორიის კათულრის დოკუმენტი.

საგამომცემლო პერიოდი

ეთერ ბაიდოშვილი
ლაშა გადელია
ეთერ კვანჭიანი
ბუბა კუდავა
გიორგი მასხარაშვილი
მანანა შეყილაძე
მართა წიკლაური
ილია ხელაია
ალექსანდრე ჭიქურიძე

გარეკანის დიზაინი: ვარვარიძე დიზაინ ჯგუფი

გამოცემლისა „ართაცევე“

✉ 380079 თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზ. 17 პ.

☎ 25 05 22, 899 53 05 22

artanujiliip.osaf.ge

